

BUDAPEST, VI. KER. U. 14. H. 10.
A FÜVÉNY MUNKATÉRTÉNY

B. 6.
563

Hadsereg-szervezetünk reformjához.

Irta

Fogarasi **TAMÁSY BÉLA**,
várankozási illetékkel szabadságolt cs. és kir. vezérőrnagy.

452

BUDAPEST

BENKŐ GYULA CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVKERESKEDÉSE
(V., DOROTTYA-UTCZA 2.)

Ára 4 korona.

BUD
1913

B.6.
5631
31el

Hadsereg-szervezetünk reformjához.

Irta

Fogarasi **TAMÁSY BÉLA,**

várakozási illetékkel szabadságolt cs. és kir. vezérőrnagy.

1995

2002

BUDAPEST

BENKŐ GYULA CS. ÉS KIR. UDVARI KÖNYVKERESKEDÉSE
(V., DOROTTYA-UTCZA 2.)

Minden jog fentartva.

Az Országgyűlési Könyvtár
állományából törölve

NYOMATOTT LAISZKY JÁNOS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN, ESZTERGOM. 1909.

631.

TARTALOM.

	Oldal
Bevezetés	1
I. Az erő kifejtés biztosítékai	20
II. Kvalitás és kvantitás az erő kifejtésben	23
III. Kiképzés, — tényleges szolgálati kötelezettség	38
IV. Hadműveleti- és pótcsoportok	58
V. A fegyveres erők érték szerint több fokozatban való kialakításáról	68
VI. A gyalogság hadműveleti kötelekeinek számerejéről és tagozásáról	80
VII. A békealakítások létszámáról	102
VIII. A békealakítások tagozásáról	148
IX. A gyalogság keretszükségletének a hadiezekkel azonosan tagozott kiképzési csoportok útján való fedezéséről	164
X. A gyalogság keretszükségletének a hadiezeknél több századból álló békeezredek — kiképzési csoportok — útján való fedezéséről	189
XI. A gyalogság keretszükségletének a hadiezeknél kevesebb századból álló békeezredek útján való fedezéséről	213
XII. A hadierők az erő kifejtés hatásossága szempontjából többféle fegyvernemekkel való kialakításáról	224
XIII. A lovasság és lovas-tüzérség szervezéséről	240
XIV. A két évi szolgálat behozatalával folyamatba vett germán özer vezési tranzakcióról	253
Összegezés	275

A háborúban leendő erő kifejtésnek ezen mértékig menő biztosítása aztán, — amennyiben erőmérője az államiság hatalmának, politikai súlyának, befolyásának: annyiban biztosítéka kulturális fejlődésének is.

S ha nem terjedne is erő kifejtésünk e lehetősége annyira, hogy minden eshetőséggel szemben feltétlenül biztosíthatson: de ahhoz elegendő leendő, hogy minmagunkban bízva, nyugodt lelkiismerettel nézhessünk a jövő elébe s hogy másoknak kívánatosá tegye a velünk való szövetkezést.

Jóllehet már azon előnyök is, melyek a védszervezet fejlesztéséből, mint jelzém, a humanitás szempontjából az egész emberiségre nézve, az érdekelt államiságra nézve pedig különösen származnak, már egymagukban is indokolják a védszervezet érdekében hozandó áldozatokat: nem hagyandó figyelmen kívül, hogy még más irányban is megtérülnek a védszervezet költségei oly előnyökben, amelyeket értékükön alul becsülni szintén nem szabad.

Ezen szerintem igen nagyra becsülendő előnyök egyike, — sőt legbecsesebbje azon lelketemelő érzet, melyet az erő s tehetség tudata minden emberben fejleszt, a nemzeti eszmét szívökben ápoló hazafiakban pedig fokozott mértékben kell fejlesztenie, keltenie. E tudat lendületessé tesz minden jóra való működést. Eredményt produkál, mely buzditólag hat, serkentve a kevésbbé fogékonyakat is.

Egy racionális védszervezet az állampolgárok tekintélyes részének eszményileg magasztos, hivatásában fontos, ambíciót keltő, érvényesülésre teret nyújtó pályát nyit, mely egyszersmind kenyeret is ad. A honfiak széles rétegeinek pedig oly iskolája, amely testet, lelket edz és fegyelmez; oly iskolája, amely a honpolgári erkölcsöket tovább fejleszti s megerősíti a dicsőért, magasztosért még hevülni tudó, fogékony lelkekben. Megcselekszi ezt, — ha kell, — olykor bizony drasztikusabb eszközök alkalmazásával is, aminőkkel a szülők, lelkészek, népiskolák sőt sokszor maga a polgári társadalom sem rendel-

kezik. S ha nem térülnek is meg mindenben a védszervezetre fordított költségek, mégse feledjük azt, hogy egy vesztett háború mindig többbe kerül, mint amennyivel a háború sikerét is már biztosítani lehetett volna.

Mindez persze csakis azon esetre áll, ha a védszervezet a felsorolt célok szolgálatába állítva, az államélet többi tényezőivel összhangba hozva: egészséges alapokon nyugszik.

Csakis ily alapon töltheti be hivatását a modern védszervezet, csakis ily alapon tudja megtéríteni az érte hozott vér- és pénzáldozatokat.

Nemzeti létet biztosítani manapság már **zsoldos haddal nem lehet**. Egyedül, kizárólag csakis nemzeti sereggel, amely erejét a nemzettől nyeri — a nemzetért!

Az a szellem, mely felől Andrassy hangsúlyozta volt, hogy csakis a sereg és nemzet közötti együttérzésből fakadhat; mely szellem ezen együttérzés révén a népben a katonai érzéket fejleszti ki, a katonákban a nemzeti érzületet tartja ébren; mely szellem polgárt-katonát egymásért helytállni serkent: ez a katonát, polgárt egyaránt átható szellem oly hatalmi tényezője az államiságnak, mely a védszervezet szakbeli fogyatékosságait is még némileg pótolni tudja. A balsors pillanataiban pedig legerősebb vértje a seregnek ez a szellem, mely szellemet nem pótolhatja már sem a kvalitás, sem a kvantitás, a legjobb felszerelés és legjobb vezetés sem.

Ily szellemtől áthatott, katonai érzékkel bíró nemzet fogja csak igazán méltányolni tudni a védszervezet nagy jelentőségét, s léte legelső biztosítékát látván a föladata magaslatán álló védszervezetében: szívesen fog áldozni is védszervezetének oltárán vért és vagyont.

Ily szellemtől áthatott, a nemzettel magát mindenben azonosító sereg pedig, — mely sereget a nemzet áldozatkészsége hivatásának teljesítéséhez minden kellékekkel fölruházott, — meg is fog felelni hivatásának.

több költség ellenére is, általában csekélyebb az eredmény. Csekélyebb annál, amennyi kevesebb költséggel is elérhető volna, az állam erőviszonyainak észszerű kiaknázása mellett, csekélyebb annál, amennyi kitelnék az állam erőviszonyai mellett semmivel sem több költség árán.

A legtöbb védszervezet nem azon alaptól indul ki s nem azon cél felé tart, amely, mint jelzém, kiinduló alapja és célja a modern védszervezetnek. Ennélfogva nem is azon irányban mozog, amely irányban — szerintem — mozognia kellene, hogy eleget tehessen föladatának. Nem abban látják ugyanis az ily védszervezetek feladatukat, hogy az államtól kitelő legnagyobb erő kifejtés lehetőségét a legolcsóbban biztosítsák, hanem legfőjebb abban, hogy egyik esetben a **máról-holnapra** kívánatosnak látszó erő kifejtéshez az eszközöket a legjutányosabban teremtsék elő, másik esetben pedig, hogy az erő kifejtés céljaira megszavazott eszközökkel **az erő kifejtés lehetőségét legmesszebbmenőleg fokozzák.**

Végcéljuk is tehát: **nem** oly fokú erő kifejtés lehetőségének biztosítása, aminő erő kifejtésre az államot természetes erőviszonyai alkalmassá tennék, hanem, akarva — nem akarva, megelégsznek ennél kisebb fokú erő kifejtés lehetőségének biztosításával is. S ehhez **nem** kizárólag az állam természetes erőviszonyaiból indulnak ki, hanem abból, hogy pillanatnyilag mennyi pénz áll rendelkezésükre, avagy idegen, többnyire fejlettebb védszervezetek után indulnak, mely védszervezetek azonban már más erőforrásokból merítenek.

Szinte hallom az **általános leszerelés** sürgetőinek ellenvetéseit, midőn a védszervezet egyedül helyes feladatául az erő kifejtés lehetőségének legmesszebb menő biztosítására irányított berendezkedést akkor állítom oda követelésül, amikor általános a panasz, hogy az egész emberiség nyög a „militárizmus“ terhe alatt: „Hát még az eddiginél is nagyobb fegyverkezésre bűzdít, mikor most is — jóllehet hódító céljaink nin-

csenek — már tetőtől talpig fegyverben állunk? Hiszen ezen állapot költségei alatt szinte összeroskadunk!”

Erre azzal felelek, hogy addig, míg a vallásos hit és közművelődés az emberekben a jó erkölcsöket annyira ki nem fejlesztették, hogy az önzés helyébe méltányosság lépjen; míg a jogérzet és iránta való tisztelet nem oly általános, hogy a rendőrséget, csendőrséget nélkülözni lehessen; míg Themist nemcsak a törvénykönyvvel s mérleggel, de jobbában hatalmas palossal is ott látjuk a bíróságok palotáin ékeskedni — nyilván azért ábrázolván így az igazság erejét, hogy ha nem volna kéznél a pallos is, hát ugyancsak kiütnék az igazságot osztók kezéből a törvénykönyvet s mérleget: addig az általános leszerelésben való reménykedés aligha több jámbor óhajtasnál!

Ha még kis érdekek összeütközése is napról-napra tapasztalható erőszakoskodásra ragad, holott van törvény, amely biztosít jogainkban, megoltalmaz az erőszakosságok ellen s a törvény mellett ott a pallos is lecsapni készen azokra, kik nem félik, nem tisztelik a törvényt: ugyan hogyan volna lehetséges milliók egyesített érdekeinek megvédése in ultima racione másként, mint a szuverén államok részéről a kardra való hivatkozás. Hiszen ezen államok fölött nincs törvény, melytől függnének, amelytől érdekeik megvédését várhatnák!

A szerves életben a létért való küzdelemben naponkint szemünk előtt folyik a tusa életre-halálra. Az erősebb legyűri a gyöngébbet, végelemzésben azért, hogy fölfalhassa.

Ez a természet rendje, amely ellen alig van appelláta.

E természetes folyamat lejátszódásának csakis formáin tud változtatni a kultúra és vallás. Azzal, hogy mérséklék az emberekben az ösztönök nyers megnyilvánulását s hogy az emberek társadalmi szövetkezése révén módot adnak az erőszak kitéréséi ellen való védekezésre.

Ennek a védekezésnek általános szükséges volta s lehetősége birta az embereket arra, hogy érdekeik könnyebb meg-

védhetése céljából összeálljanak, jóllehet minden embernek természetes vágya a függetlenség, azaz, hogy úgy élhessen, amint neki legjobban esik. S az embernek erre irányuló törekvése annál nagyobb, minél intelligensebb. S hogy szövetkezése csakis egyéni önállóságának rovására történhetik, ennél fogva csupán kényszerűségből szövetkezik, hogy t. i. érdekeit könnyebben megvédhesse, s csak akkor szövetkezik, ha szövetkezéséből annyi hasznot is lát, amennyi önállóságának csorbulásáért kárpótolja.

Ily összeállásból keletkezett tömörülés persze nem foglalhatja magába az egész emberiséget, mely faji tulajdonságai, a talaj és éghajlat különbözősége folytán annyira eltérően alakult ki.

Az embereknek, sajnos, főleg embertársaik ellen kell védekezniök s tömörülniök, minél fogva az *egész emberiséget* felölelő tömörülés egyjelentőségű volna a *nem* tömörüléssel, a magára hagyatottsággal. A tömörülés tehát csak rokon népek aránylag szűk körére terjedhet ki. Nem nagyobb körre, mint a melyen belül a történelmi fejlődés, a nyelvek, érzelmek és szokások még szabadon érvényesülhetnek, ahol a többféle igények még kielégíthetők.

Nagyobb közösségbe — államiságba — való tömörülésnek, mint aminő egyesülésben, közösségben a fajok, nyelvek, érzelmek és szokások szabad érvényesülésével az igények kielégíthetők, amily egyesülés a közös érdekek megvédésére az egyesülteknek már elegendő hatalmat, akarat- és cselekvési szabadságot nyújt, az államiságnak pedig szuverénitást eredményez, nem volna értelme. Sőt egyenesen értelmetlen volna, mivel a még nagyobb tömörüléssel a többféle fajban, nyelvben, érzületben, szokásokban s igényekben felmerülő különbségek az államélet összhangját zavarnák meg, oly érdekellentéteket támasztanának, amelyek megbénítanák az államot cél tudatos és célra vezető politika vitelében.

Miként az emberek is nagyon sokat adnak egyéni függetlenségükre, amelyről nem hajlandók lemondani, ha igényeik

kielégítését már biztosítva látják, azonképen az államok is hatalmuk tudatában igen rátartósak szuverénitásukra s nem ismernek el maguk fölött bírót. Épen ezért az államok nem bízhatják érdekeik megóvását sem másokra, hanem védelemre szervezkedve, maguknak kell kéznél tartaniok a pallost, mert miképen pallos nélkül nem volna tekintélye Themis isten-asszonynak sem, azonképen nincs enélkül szuverénitás sem!

A leszerelés kívánalma — szerintem — jogosan csakis arra irányulhat, hogy béke közepette ne tartassék nagyobb fegyveres készütség, mint amekkora szükséges, hogy háborúban teljes erővel lehessen fellépni. A szárazföldi hadviselésben ennek mértéke szorososan meg van határozva. Hogy e tekintetben egyik-másik irányban jogosultak a leszerelésre szóló kívánalmak, erre épen úgy rámutatok fejtegetéseim során, mint ahogyan a legnyomatékosabban hangsúlyozom azt, hogy az *általános leszerelés* csalóka reményétől ne engedjük magunkat letérítettetni védszervezetünk oly irányú kialakításától, hogy az esetleges háborúhoz természetes erőink legnagyobb mérvű kifejtése is lehetővé váljék.

A legnagyobb erő kifejtésre való berendezkedéstől csakis oly államok állhatnak el, amelyeknek léte nemzetközileg biztosított, vagy amelyeknek erőforrásai oly nagyok, hogy azoknak kimerítése nélkül is már nagyobb erő kifejtésre képesek, mint számbajövő ellenfeleik; pl. Svájc—Oroszország.

Ausztria-Magyarország nincs ily kedvező helyzetben. Egyrészt Germániára, másrészt Oroszországra való tekintettel csak úgy tehet eleget önönmaga iránt való kötelezettségének, ha oly módon rendezkedik be, hogy szükség esetén akkora erővel léphessen sorompóba, mekkora erőnek kifejtésére természetes erőviszonyai egy raczionális védszervezet révén alkalmassá teszik. A jó gazda módjára tudniillik, aki nemcsak annyit dolgozik, amennyit még épen elegendőnek tart arra, hogy máról-holnapra megélhessen, hanem minden ere-

jének megfeszítésével, annyit tesz, amennyinek produkálásával megtérül költsége, fárada s gyarapodik vagyonban, jólétben, s a közeli jövőtől nem kell aggódva rettegnie. Az erő kifejtésre való berendezkedésben a lehetők mértékén alul maradni a jó védszervezetnek már azért sem szabad, mivel a háborúhoz szükséges összerőknek folyósíthatása immár oly messzire — évtizedekre, sőt félszázadra is — kiterjedő intézkedéseket kíván meg, amelyek, ha idejük korában elmulasztattak volna, a szükség beálltával már nem lennének pótolhatók.

Tehát a legmesszibbmenő erő kifejtés lehetőségét is kell, hogy biztosítsa védszervezetünk oly messzire előrelátó intézkedésekkel, amelyek egyrészt az összes védelemre alkalmas honpolgároknak háborúban leendő alkalmazásba vételére, másrészt a hadviseléshez szükséges egyéb anyagnak és eszközöknek készentartására vonatkoznak.

Ha már az állam összes erőforrásainak a védelem céljaira való összefoglalása és alkalmazásba vételre való előkészítése forog szóban; ha ily védszervezet évi számlájában több száz ezer honpolgár s az állambevételnek oly tetemes része szerepel; ha a háborúig vezetett számlákban már az állampolgároknak minden folyósítható része s az állampolgároknak több milliói szerepelnek és e számlák végzárlatában a plusz vagy minusz a győzelmes vagy elvesztett háború mérhetlen jelentőségű következményei alkotják: akkor ki állíthatná azt, hogy védszervezetünk ne volna államgazdaságunk legelső kérdése s ne volna legnagyobb behatással erkölcsi s vagyoni gyarapodásunkra is!

Ha meg is volt a magyar fajban a védszervezet nagy jelentőségének méltánylásához a kellő érzék, de nem volt meg benne a céltudatos, erős elhatározás ahhoz, hogy védszervezetét tisztán nemzeti alapon építse ki, valamint hiányzott belőle a szívós kitartás és áldozatkészség, hogy védszervezetét

idegen tényezők mellőzésével, kizárólag a nemzet önön erőforrásaiból merítve alkossa meg és tartsa a kor színvonalán.

Csak az a kérlelhetetlen erély, melyet a nemzet legnagyobbjai a nemzet gyöngeségeivel szemben is kifejtettek, avagy a végső szükség nyomása tudta csak a magyarság összeségét is fölbuzdítani és rávenni azon áldozatok meghozatalára, amelyek nélkül a védszervezetet sem jól fölépíteni, sem a kor színvonalán tartani nem lehet.

Amint a nyomás hatása megszűnt s vele a nagy felbuzdulás lelohadt, lelohadt a nemzetnek védszervezete iránt való érdeklődése és áldozatkészsége is. S ne mentegessük magunkat azzal, hogy ezen érdeklődésünk csökkenése mintegy természetes következménye volt azon szomorú ténynek, hogy idegennek tudtuk azt a szervezetet, amely áldozatkészségünket kérte, hiszen oly időkben sem tanúsítottunk elég áldozatkészséget, midőn idegen érdekek még nem tették volt azok meghozatalát annyira kellelenné.

Hiszen alighogy Mátyás lehunyta szemét, ahelyett, hogy oda irányult volna a nemzet törekvése, hogy továbbra is föntartsa a dicsőnek intézményeit, melyekkel nemzetét oly nagyra tette volt, amelyek föntartásával egyszersmind nagyságát is megtarthatta volna a nemzet, már utódjának megválasztása is annak a fölfogásnak aegise alatt történt, hogy mentől jobban redukálni lehessen azokat az áldozatokat, amelyeket a nagy király nemzete érdekében bizony elég erélyesen, despotikusabban mint valaha akár előtte, akár utánna tettek, megkövetelt s behajtott. S történt ez még abban az időben, mikor a nemzet még gazdag és erős volt s aránylag könnyebben hozhatott áldozatokat **nem** védszervezetének több költséggel járó **megalkotására**, hanem a már akkoron fölépített védszervezetének kevesebb költséggel lehető **fentartására**, még pedig oly időben, mikor a török hódítás már előre vetette árnyékát, ami egy okkal több lehetett, hogy el ne bizakodjanak, hanem inkább tovább munkálkodjanak a védszervezet fejlesztésén.

A nemsokára bekövetkezett mohácsi vész óta aztán a sópánkodást s idegen segély után való nézést csak olykori hatalmas föllendülések szakították meg, melyeknek azonban tartós sikerük nem lehetett.

S csodálatos, hogy e hatalmas föllendüléseket, amelyek hihetetlen nagy áldozatokra bírhatták olykor a nemzetet, mindig **az alkotmányos szabadság** kilátásban volt **elvesztésének elviselhetetlen érzete** keltette föl. Tehát a nemzetben élő szabadság utáni vágy volt az, ami az áldozatkésztségre a leghatalmasabb impulzust adta. A szabadság utáni vágy, amely viszont visszatartotta a nemzetet attól, hogy egy oly intézményért tartósan érdeklődjék, amely intézményben tényleg nem fér meg a szabadságnak azon módon való értelmezése, hogy mindenki, mással nem törődve, kénye-kedve szerint tehesse azt, amit akar.

Hadd szóljon mellettem a nemzetnek egyik legnagyobb fia **Zrínyi** a költő és hadvezér! Költőnek is katonának is korszakot alkotó férfi ő, de legnagyobb hazafinak. Korát jellemző szavai örökre becsesekké váltak, de különösen azon fordulóponton, amelyre most jutottunk.

Szórul szóra idézem a védelmi szervezetre, ennek jelentőségére vonatkozó szavait. A nemzet érdeklődését, áldozatkésztségét sokkal sulyosabb, sokkal nehezebb korban keltegette, a hazaszeretettől lángoló szavait korát megelőzve s egy igazi hős bátorságával mondta oda kétségeskedő, lankadó — lohadó nemzetének:

— „Másik **impedimentuma**¹⁾ a mi igyekezetünknek a **felettből való szabadságnak vélekedése**. Azt tartják a mi magyarink: non bene de toto libertas venditur auro. Igaz bizonyára az, nincs a szabadságnál szebb dolog, de viszont, a ki az ilyen **militaris disciplinát** szabadsággal ellenkező dolognak tartja, vagy bolond, vagy tunya, rossz és rest. Mert én azt vallom

¹⁾ **Zrínyi** Miklós: A török áftum ellen való orvosság.

és assecurálom az én magyarimat, hogy ha jó militaris disciplinát instituálnak, semmi ez világon nem leszen, ami az ő libertásokat jobban megtartsa és konzerválja, mint az!”

Iskolának mondván a katonaságot, e szavakkal buzdít a katonáskodásra:

— „Aki vitézkedni akar, álljon oda s ne hazudjon, hogy nincs hova menni emberséget tanulni!”

Aztán arról, hogy az érdeklődés a védszervezet iránt általános legyen, eképen szóla:

— „Ezt senki egyes úr vagy generális végben nem viheti; kicsoda tehát: **az egész ország!** s az egész nemzetünknek unanimes consensussa kelletik erre. Mindnyájunknak kell ebben concurrálnunk, s ezt a militaris disciplinát megszabnunk, kit törvényképen tartunk nagy sacramentum módjára, mert ehhez sok dolog szükséges, a kit nem is jó volna mind papirosra tennem, nem is lehetne, de meglehet, ha mindnyájan egyet akarunk!”

— „Azt mondják: Pecunia est nervus belli; ezt is meg kell találnunk, penig fogyatkozhatatlan képen, annyit, amennyi szükség. Valaki azt mondja talán, hogy nincsen, én penig azt mondom, hogy vagyon. Mikor Mahumet török császár Constantinápoly ellen készült volna, sehol nem találának az görögök költséget, kivel hadat s segítséget fogadhattak volna, de mikor a törökök megvették vala a várost, annyi kincset találának benne, hogy az egész török hadnak, annyi sok ezer embernek elég vala töltözésére. Ne járjunk mi is így; mert ha a török Magyarországot mind megveszi, bizony talál ő benne ezüstöt, aranyat, rezet, vasat és mindent. Vegyük elő, valahun vagyon, ha az oltáron is. Igaz, hogy a magyar nemzet nem oly pénzes, mint egyéb más nemzetek; de találunk, ha akarjuk mindnyájan, és Istenünkért, hazánkért, feleségünkért, gyermekünkért keressük elő, ládáinkban minnyájan, deputáljuk minden proventusinknak egyik elegendő részét arra, s hadjunk békét egy sokáig a pompának s vendégségnek, a kerteknek s

más haszontalan épületeknek, a prémés köntösnek, az ezüst kupáknak és más haszontalan czifraságnak; csináljunk pragmatikát mindenünkről, reformáljuk magunkat elsőben, kik elei vagyunk az országnak, azután az alattunk valókat!" — — —

Ma sem állunk másképen! Elismerjük ugyan, hogy az ország költségvetésében legnagyobb tétellel a katonai kiadások szerepelnek, de ahol dohányra, szeszre száz milliók jutnak, ott még nem lehet *elviselhetetlen* katonai kiadásokról beszélni.¹⁾ Zrinyi Miklós helyettünk is, de nekünk is beszél!

¹⁾ *Unsere militärische Lage u. die Wehrreformen* (1905. Verlag G. Freytag u. Berndt, Wien, VII/1, Schottenfeldgasse 62—64; Streffleur's, „*Militärische Zeitschrift*“ 1905. 1 kötet. júniusi füzetében kivonatossan közölve) szerint:

a dohányjővedék bevétele kitett millió koronát

	Ausztriában	Magyarországban	összesen:
1893. évben . . .	173'9	106'3	280'2
1902. „ . . .	219'9	120'0	339'9

tehát évente átlag 2'4 %-al növekedett a dohányfogyasztás!

Ausztria-Magyarországon a **szeszésitalokban** való éventei fogyasztás értéke millió koronában:

sör	617
bor	514
pálinka	29 (nem kevesebb)
összesen	1160

— „Ein Volk, das 1 1/2 Milliarden in Tabak verraucht und in alkoholischen Getränken vertrinkt, dürfte denn doch wohl auch den dritten Teil dieser Summe für seine Wehrhaftigkeit übrig haben!“ — mondja Bismark után a szerző. Továbbá, hogy

a hadügyi kiadások (nyugdíjak nélkül) az 1893. évben kitétek:

Angliában	1658	} millió koronát, mely kiadásból 1—1 lakosra átlag	39'0	} korona esett.
Oroszországban	1133		8'8	
Germániában	998		17'1	
Franciaországban	954		21'7	
Amerikai Unióban	952		12'0	
Ausztria-Magyarországon	420		8'7	
Itáliában	316	9'6		

Manapság a védszervezet teljesen kifejlett szaktudományt alkotó közkinccse minden kulturállamnak. A haderő kiállítása másként nem történhetik, mint a védszervezetnek általánosan kötelező és minden szakember előtt ismeretes elvei szerint. Csakis annyiban térhet el egyik haderőnek a szervezése a másiktól szervezésétől, amennyiben az erő kifejtés mértékét mindenütt egyformán befolyásoló s szoroson meghatároló speciális államviszonyok eltérést parancsolnak. Azonos viszonyok között tehát a védszervezet is csak azonos lehet.

Az államéletnek a háborúban való erő kifejtés lehetőségére befolyó tényezői ma már ép oly kevésé leplezhetőek, mint nem leplezhetőek az országban mindenki előtt nyíltanfekvő védelmi berendezkedések, csapatalakulások és a kiképzésnél alkalmazott módszerek sem.

Ezeknek ismerete mellett, azon szervi összefüggés révén, amely egyrészt a békealakulások, másrészt a hadialakulások között fennáll, egész pontosan lehet következtetni a hadierőnek kvantitására, valamint kvalitására is. De alig leplezhetőek még azon részletei is a védelmi berendezkedésnek és előkészületeknek, amelyek kisebb jelentőségüknél fogva ugyan nem ötlenek mindenki szemébe, de nem is érdemesek arra, hogy lepleztessenek s mégis úgy látszik, hogy súlyt fektetünk azok leplezésére. Egyszerűen azért nem maradhatnak titokban ily részletek, mivel azok nagyon messzire visszanyúló, számos egyént és intézményt érintő intézkedéseket kívánnak. A majdnem minden védelmi előkészületnek titokban tartására irányított törekvés tehát, ezen régenmúlt időkből fenmaradt titkolódzás,

Így, az említett közlemény szerint.

A közös hadügyminiszternek az osztrák delegációban 1908. február 5-én tett nyilatkozata szerint:

a hadügyi kiadások az összes állami kiadásoknak kiteszik . .	nálunk	Germániában	Franciaorsz.	Olaszországban
fejenként esik korona . .	12 %-át, 9'6,	18 %-át, 19'0,	28 %-át, 26'0,	21 %-át; ?

mikor t. i. még lehetséges volt leplezni a mainál jóval kisebb-szabású, a mainál jóval kevesebb egyént és intézményt érintő előkészületeket, — ma már sokkal szűkebb térre szorúl.

A mily kevés a titok, oly szűk tere van a meglepetésnek is a védszervezetben. Csakis a maguk idejében megteendő dolgok elmulasztásából származó készületlenség az, amely igenis kiaknázható a kellően előkészült által, akinek jól elkészültsége azonban a szakember előtt ép annyira nyilvánvaló, mint a másoknak készületlensége. Annyira tehát nem terjedhet többé a katonai titok, hogy ez a honpolgároknál útját állja a katonai ügyek iránt való érdeklődés kifejlődésének.

A védszervezet iránt való érdeklődés egyedül hazafias szólamokkal már nem fejleszthető ki a népben, hanem csakis úgy, ha bele is pillanthat annak ügyeibe. Érdeklődés híján nemcsak kelletlenné válik minden áldozat, amelyet a védszervezet érdekében kell hoznia, hanem csökken az általános tájékozottság is. Kellő tájékozottság nélkül pedig a háborúhoz való felkészülés sem fog oly gyorsan és símán megtörténni, mint amennyire kívánatos a háború eshetőségeinek biztosítása érdekében ma inkább, mint valaha.

Szomorú, de színgagság, hogy a nép széles rétegeinek érdeklődése a védszervezet iránt csakis az olykori kard- és zászló-afférek alkalmával, no meg mikor fizetnie kell, nyilvánul meg. Persze mindig egyoldalúlag, mindig a hadsereg ellen, melyet nem tud magáéne s melyért ennél fogva nem szívesen hoz áldozatot. Pedig érdeklődnie, melegen érdeklődnie kell a népnek ezen intézmény iránt, mely hús és vér tulajdon testéből. Elmaradhatatlanul szükséges, hogy az általános érdeklődésből táplálkozó, csakis ezen a réven tisztulható nézetekkel, helyes fölfogása és ítélőképessége legyen a népnek az államélet e legfontosabb, minden egyesnek létérdekeibe oly mélyen benyúló tényezője felől. Kell, hogy ennek érdemleges méltánylásával az őt megillető befolyást is gyakorolni tudja az ország

védszervezetére; értvén e befolyás alatt nemcsak az ellenőrző s kifogásoló, hanem a támogató és felkaroló befolyást is.

„A magyar hadseregnek időnkinti kiegészítését s az ujonczok megajánlásának jogát, a megajánlás föltételeinek és a szolgálati időnek meghatározását, úgyszintén a katonaság elhelyezését, élelmezését illető intézkedéseket, az eddigi törvények alapján, mind a törvényhozás, mind a kormányzat körében, az ország magának tartja fenn.“

„A védelmi rendszernek megállapítása vagy átalakítása Magyarországra nézve mindenkor csak a magyar törvényhozás beleegyezésével történhetik.“

Azon rendelkezések, amelyeket a törvény emígy foglal szavakba, kihatnak a védszervezet egész kialakulására; nem egyedül alapját vetik meg, hanem megalkotják a védszervezetnek a gerinczét is. A logika követelése szerint pedig a védszervezetnek a részleteiben való kialakítása másként nem történhetik, mint szorosán alkalmazkodva az alapjában és törzsében már kialakult védszervezethez.

Az a feladat tehát, hogy véderőnk a trón s állami létérdekeink biztosítóka lehessen és hogy e hivatásának minden irányban, mindenkit megnyugtatólag eleget is tehessen: legelső sorban az országon s ennek törvényhozásán áll.

Hogy véderőnk mai alkatában hivatásának azon mértékben, mint kívánatos, megfelnem tud: ezt épen úgy bizonyítja a véderőre vonatkozó törvényeinknek a hadügyi vezetőségtől is tervezett revideálása, valamint a katonai kérdésnek, ezen hamu alatt lappangó tűznek, mindúntalan való feléledése.

Ezt a kérdést tehát elvégre is meg kell oldani!

A megoldás általános nehézségei s mindnyájunktól érzett fontossága alapos előkészülést igényelnek. Mindenekelőtt tisztánlátást a védszervezet alapvető kérdéseiben, mert az ezen

kérdésekben való tisztánlátás nélkül a védszervezet sem kellően meg nem alapozható, sem annak törzse szilárdan föl nem építhető.

„Óriási intézmény a hadsereg — mondja Eötvös Károly — nemcsak méreteinél, hanem szerkezeténél fogva is. Amilyen csodálatos nagy szerepe van a világtörténetben s a nemzetek és államok életében, megfelel annak szervezetbe is. Élő lény a hadsereg, mint maga az ember s felszerelése, hadieszközei, az egyes részek beoktatásának módszerei s ezekhez képest belső tagozatai oly sokfélék, hogy leírása, megismerése egész nagy, széles és mély **tudomány**. Akár világrészt akarjon az ember igazán megismerni, akár mai korbéli elsőrangú hadsereget. Nem könnyű dolog!”

Amidőn e **nem könnyű dolog**-ban egy pár útjelzőt kívánok állítani a védszervezetnek olykori útvesztőin, erre annak érzete biztatott, hogy az Eötvös szerint is **nem könnyű dolog**-ban való tisztánlátás nem eléggé általános. Pedig ennek a tisztán látásnak addigra ki kell alakulnia, mire üt az óra **véd-törvényeink revízió-jához**.

* * *

Tanulmányom nem öleli fel az általában száraznak tartott védszervezetet egész halmazában, sőt a szokásos rubrikáktól is mentes. Aránylag mégis nagy terjedelme ne riasszon vissza senkit elolvasásától.

A védszervezetnek csakis pozitív alapon kezelhető s ennél-fogva legegyszerűbb feladataival, csakis alapvető s elvi jelentőségű kérdéseivel foglalkozom, súlyt helyezve annak kiemelésére, hogy az állam specziális viszonyai mennyire befolylnak a védszervezet kialakulására s hogy a védszervezetnek ezen viszonyok befolyásával létrejött alakulásai között minő szoros a kapcsolat, a szervi összefüggés.

Az erő kifejtésnek az emberanyagon kívül eső tényezőit csak annyiban érintem, amennyiben azt tanulmányom célja: — hogy **a véderőre vonatkozó törvényeink fundamentális kellékei-re** rámutassak — megköveteli.

Az erő kifejtés biztosítékai.

Az erő kifejtés tényezői közül kétségtelenül az emberanyag az, a melynek katonaképzettségében és számerejében érvényesül leginkább a hadierő.

A legnagyobb erő kifejtésre való berendezkedésnek tehát első tárgya egy oly **véd törvény**, amely az összes védelemre alkalmas embereket teljesítő képességük egész tartamára kötelezze hadiszolgálatra; békében pedig annyi időre kötelezzék katonáskodásra, mennyi a háborúhoz való kellő előkészülés valamint a bel- és a külpolitikai viszonyok által követelt fegyveres készség érdekében elmaradhatatlanul szükséges.

Miután a 18—45 életkorban álló ép, egészséges férfiak átlaga alkalmas is védelemre, ennél fogva a védelmi kötelezettségnek ezen határig való kiterjesztése annyival indokoltabb, minthogy ezzel, a nélkül, hogy a népesség háborún kívül polgári érdekeiben túl súlyosan érintetnék, esetleg még azon hátrány is, melyben egy kevesebb lakossággal rendelkező állam az erő kifejtés lehetősége tekintetében egy népesebb állammal szemben van, ellensúlyozható, ha utóbbinak védszervezete nem reflektálna a védelemre alkalmas embereknek **egész** teljesítő képességére.

Csekélyebb népességű államokban tehát — a több lakossággal bíró államokkal szemben netán még lehető erő kiegyen-

lítés érdekében, — az egyszer kiképzetteket a védelemre való alkalmasság határán belül mentől hosszabb időre kell védelemre kötelezni; annyival hosszabb időre, az alkalmasság végső határáig is kiterjesztve a védelemre való kötelezettséget ott, hol pénzsűke miatt, még a kevesebb számban kitelő védelemre alkalmas emberek sem vonhatók valamennyien kiképzés alá. Rövidebbre szabni a védelmi kötelezettséget, mint a mennyire egy népesebb szomszéd hatalom teszi, mely szomszéd hatalommal a háború nincs kizárva: hiba volna a legnagyobb erő kifejtés rovására.

Germánia, amely valamennyi nagyhatalom között leginkább áll résen, oly nagy fokú harckészültség mellett, melyben csapatainak számos és magas létszámon tartott békealakulásai révén van, kevésbé volna rá utalva arra, hogy 28 évre terjeszse ki a védelmi kötelezettséget. De megteszi, mert mint végső szükség esetére szóló rendszabály, mely költséget nem okoz s békében senkit sem zavar, bizonyára indokolt a védelmi kötelezettségnek ily hosszú időre való kiterjesztése.

A védszervezeti berendezkedésnek második tárgya az, **hogy a védelemre alkalmas ember anyag katonaszolgálatra alkalmassá tétessék, főleg, hogy megtanuljon harcolni.**

Nem is egyedül azért kell a háborúhoz szolgálatba álló embereket kellően kioktatni, hogy aztán hasznukat lehessen venni, hanem erkölcsi okból is. Mert akit a törvény harcba állani s életét kockára tenni kényszerít, annak lehetővé is kell tenni, módot, alkalmat adni ahhoz, hogy a tőle elvárt teendőkkel ne csak megismerkedhessék, de hogy jól elő is készülhessen e teendőkre, egyébként könnyen prédájává lenne az ellenségnek.

Kiképzésük végett tehát sorjában katonaszolgálatba kell állítani a fegyveres szolgálatra alkalmas és védelemre kötelezett embereket.

A védelmi kötelezettségnek lehető hosszúra kiterjesztéséből

folyik a védszervezeti berendezkedésnek harmadik tárgya. Az tudni illik, hogy **valamennyi védelemre kötelezett embert a háborúban alkalmazásba lehessen venni.** Ezen berendezkedés oda irányuljon, hogy a fegyveres szolgálatra kiképzett védköteleseket korokra való tekintet nélkül addig lehessen arra alkalmazni, amire kiképeztettek, a meddig ezen szolgálatot bírják. Alkalmazásba vételük pedig ne csak egymásután következõleg az elõttük kivonultak soraiban beállott veszteség pótlása képen legyen lehetséges, hanem a fiatalabb korosztályokkal egyidejûleg is, mert rendkívül elõnyös az, ha az erõ, a melynek alkalmazása még egyidejûleg lehetséges már a háború megindításakor kéznél van s mindjárt latba vethetõ.

A védelemre kötelezetteknek egyrészt hadmûveleti —, másrészt pótcsapat — kötelekekbe való összefoglalását jelenti ez, a mely mozgósítási mûveletnek gyorsan, simán és rendezetten való keresztülvitele az erõkifejtés lehetőségének legelsõ kelléke, a védszervezet **kritériuma.**

II.

Kvalitás és kvantitás az erõkifejtésben.

A nagy francia forradalom a francia köztársaságra zudította Európa valamennyi számottevõ katonai hatalmát. Ily jelentékeny tulerõvel szemben Carnot fegyverbe állította Franciaország összes védelemre alkalmas embereit.

Ezeknek katonai kiképzése idõ híján oly fogyatékos volt, hogy az ellenség hosszan szolgált, jól kiképzett katonáihoz képest bizony csak ujonczok voltak. Az akkori, koruk harczmódja szerint felnõtt s ezt a harczmódot szintén követõ köztársasági vezérek minden erõfeszítésük ellenére sem tudták a katonai fegyelemben s harczászati rendben meg nem erõsödött ujonczokat az ellenség jól fegyelmezett, tömören sorakoztatott katonáival szemben hasonló tömör harczalakzatokban sorakoztatni. Ennélfogva a köztársaság népseregében egy akkoriban meglepõen új, a rendezetlenség tüneteit mutató harczmód kapott lábra. S mivel hogy a bekövetkezett mérkőzésben aztán **a nagyobb kvantitás** mégis gyõzött a kisebb számban képviselt jobb kvalitás fölött, azóta lett az erõkifejtésben oly döntõ tényezõ a kvantitás, maradandóan egyik kelléke a hadisikernek és valószínûleg meg is tartja e jelentőségét mindaddig, míg a mérkőzés színhelye meg nem változik.

Bonaparte — az új idõk s viszonyok intelmeit megértve, — azt az akkoriban minden rendszerességgel ellentétes harcz-

— „A haderők működésbe hozatalának ma már nincs olyan akadálya, amely a technika magas kifejlettsége mellett le ne volna küzdhető. Amennyiben tehát a haderők alkalmazásának csupán technikai lehetőségén áll, azaz csupán a technikai nehézségek leküzdésén fordul meg az erő kifejtéséhez kiállítandó kvantitásnak a száma, annyiban nincs ez határhoz kötve s minden állam akkora kvantitást állíthat ki, a mekkora csak kitelik a védelemre képes, illetve hadiszolgálatra alkalmas polgáraiból.“

„E tekintetben mindenek előtt azon követelmény áll fön, hogy a védelemre kötelezettek közül mindazok, de **csak** azok állíttassanak be a hadműveleti seregnél teljesítendő fegyveres szolgálatra, akikről fizikai és erkölcsi tulajdonságaiknál fogva feltételezhető, hogy majd harcuképesen kerülnek az első csataterre. Nem kell tehát olyan egyénekre számítani, akik felől félni lehet, hogy a hadműveleteknek megindításánál már elmaradoznak és ezzel nem csak terhükre vannak, de károsítják a csapat jó szellemét is. Ilyen egyéneket már eleve ki kell zárni a hadműveleti seregből, tehát fegyveres szolgálatra leendő kiképzésre be sem állítandók, nehogy költség, munka s idő hiába pazaroltassék rájuk s előbb-utóbb mégis csak bekövetkező kidúlásukkal (felülvizsgálat) hézagok támadjanak a keretekben, amely hézagokat az illető kiképzési esztendőben már nem lehet kitölteni!“

Haderőnk ezen illustris tagjának eme nézetében elsőrendű

Individuen zum Waffendienste einzustellen, welche nach physischer und moralischer Tauglichkeit voraussetzen lassen, dass sie kampffähig bis aufs erste Schlachtfeld kommen werden, somit von allen jenen Elementen abzu-sehen, welche besorgen lassen, dass sie schon bei Operationsbeginn als Traineure und Marodeure zur Last fallen und den Geist der Truppe schädigen. Letztere Elemente wären schon von Haus aus abzustossen somit gar nie als Rekruten des operativen Heeres einzustellen, damit nicht auf solche Leute Kosten Mühe und Zeit der Ausbildung nutzlos verschwendet wird und durch ihr früheres oder späteres Ausfallen (Superarbitrurung) eine Lücke entsteht, die im betreffenden Ausbildungsjahre nicht mehr gefüllt wird! —“

szaktekintély részéről látjuk beigazolva a kvantitásnak és kvalitásnak, az erő kifejtés e két tényezőjének, egyenjoguságát a modern védő szervezetben.

Bármekkora kvantitás működésbe hozatalának sem lévén immár technikai szempontból akadálya, a midőn az államnépességből kitelő maximális kvantitás kiállítására utal e szaktekintély, egyszersmind messzire előrelátással azt követeli, hogy a fizikailag és erkölcsileg — tehát a kvalitás szempontjából — meg nem felelő emberek kirekesztessenek a hadműveleti seregből! Eszerint a kvantitásnak már határt szab azon körülmény, hogy a kvantításban a kvalitásnak is meg legyen a kellő mértéke. S a haderők egyidejű s a döntő helyen való alkalmazásba vételének kivánalma szintén bizonyos határok közé szorítja a kvantitás fejlesztését már annak szempontjából is, hogy a haderők működésbe hozatalának a technika magas kifejlettsége ellenére fennálló nehézségeit könnyebben leküzd-hessük.

Hogy mekkorák azon nehézségek a melyekkel egy nagy-hatalom népességéből kitelő milliókra menő haderőnek a működésbe hozatala járn fog, erről csak elméleti számítás alapján alkothatunk magunknak fogalmat, mert oly háború, amelyben egy-egy fél részéről 1.5 milliónál több katona hozatott volna működésbe, amely háborúnak a tapasztalatai után ismerhetnők ezen nehézségeket, ez ideig még nem volt. A gyakorlat pedig nem ritkán rá czáfol az elméletre.

A világ eseményei egyébiránt megisméltőlhetnek. Ennél-fogva nem lehetetlen épen, hogy a hadviselés újra népvándor-lássá fejlődne vissza. A mai irányzat mellett azonban, amidőn ugyanolyan természetű okok is határt szabnak a kvantitás fejlesztésének, amilyen okokból az államhatalom sem fejleszt-hető ad infinitum, ez nem valószínű.

A felhozottak szerint tehát úgy mutatkozik, hogy a működésbe hozandó kvantitásnak van olyan határa, a melyen a hatalmasabb védőszervezetek is, a népesség számerejében rejlő

teljesítő képességük teljes kiaknázása előtt már megállapodhatnak. E mellett szólnak az orosz és germán védőszervezeteknek a berendezkedései is, amelyek jóval alul maradnak kvantitativ teljesítő képességükön. Nevezetesen a legszebben kialakult germán védőszervezet mutatja ezt így, mely védőszervezet 60 millió államlakosság mellett 629-nél nem több zászlóalj tart fenn a kvantitásból a gyalogságra eső résznek a kiállítására.

Azon államokban pedig, amelyek a kvantitás fejlesztésében kevesebb népességük folytán nem mehetnek addig a határig, amely határon, mint mondám, nem valószínű, hogy a legnépesebb államok is túl mennének, hogy mekkorává fejleszthető azon államokban a kvantitás, ez mindenekelőtt attól függ, hogy miként értelmezik a sorozásnál az alkalmasságnak azt a fokát, a melyet *F. C. v. H.* oly találóan kifejezett.

A kiválóbb védszervezeti művek szerint a népességből évente átlag 0·3%-nál többre nem számíthatni, hogy katonának alkalmassá válnék s teljes kiképzésre tényleges szolgálatba állítható volna. Ezzel szemben a sorozások olykor 0·6—0·7%-ot is alkalmasnak minősítenek, tehát — különösen a kevésbé népes államokban — erejük túlfeszítésével nagy kvantitásra törekszenek.

A sorozások átlagos eredménye minálunk is nagyobb 0·3%-nál. Mi ugyanis csak 0·3%-ot állítunk be kiképzésre¹⁾, de már 0·5 százalékra is sorozunk. Nem azért tesszük ezt, mintha mi is nagy kvantitásra törekednénk, miként a kisebb államokban szokásos. Minálunk a sorozó bizottságok furcsa összeállításában a baj, amely abból ered, hogy e sorozó-bizottságnak több tekintetben önálló hatáskörrel felruházott 3 elnöke közül egyik túlteszen a másikon, hogy az általános

¹⁾ Az évi ujoncz jutalék — 56,576 ember — a mellyel Magyarország ez időszereint hozzájárul a két birodalom haderejének békeállományához, 439 ember híján épen 0·3%-át teszi ki Magyarország 19,004,972 főnyi lakosságának.

védelmi kötelezettség elvéből kifolyólag kevesen vonhassák ki magukat e kötelezettség alól, avagy kevesen essenek el abbeli joguktól, hogy fegyverrel is szolgálhassák hazájukat.

Ezért oly sok a póttartalékos és épen ezért, hogy t. i. gyengébbek is fegyver alá kerülnek, a felülvizsgálatnál elbocsájtottak miatt szinte állandó a hiány a békealakulások szervezeti állományában.

Az alkalmasoknak népességi százalékban kifejezett átlagos meghatározásában a védőszervezeti művek számításai több hitelt érdemelnek, mint a sorozó bizottságok minősítései. Mert az előbbieket számításai nem csak kiindulnak a sorozások tapasztalataiból, hanem folytatódnak a katonákon békeidején tett tapasztalatokkal és csak a háboruban szerzett tapasztalatokkal nyernek befejezést.

Sorozásainknak megfelelő szabályozásával tehát közelednünk kell a 0·3%-kal kimutatott és a valóságot jobban megközelítő átlaghoz, hogy elérhessük azt a célt, a melyet *F. C. v. H.* kitűzött.

Ha elfogadjuk, hogy a lakosságnak legföllebb 0·4%-a válik évenként fegyveres szolgálatra alkalmassá, ezzel már precízebb alakot ölt az erő kifejtésnek azon két tényezője, a melyekből a védő szervezetnek ki kell indulnia s utánuk igazodnia a haderő kiállítását célzó berendezkedéseiben.

A védőszervezet szilárd kialakítása szempontjából helyesebb kevesebbre számítani e két tényezőt, mint többre, mert a kevesebbre irányában való tévedéssel a védőszervezet s vele az ország kevésbé károsodik, mint a többre irányában tapasztalatszerűleg sokkal gyakrabban megesső tévedéssel.

A legnagyobb kvantitás, a mely ez ideig egy hadviselő fél részéről működésbe hozatott, mint említém, 1·5 millió volt. Ezzel gyakorlatilag is be van igazolva az, hogy 1·5 millió egy-egy fél részéről még kiállítható, eltartható és vezethető. Minthogy az ellenfél is kiállíthatott 1·5 milliót, ennél fogva 3 millió kvan-

titásnak is elegendő segélyforrásokat nyújthatott az a terep, a melyen működésbe hozatott.

Tegyük fel már azt az esetet, hogy az egyik fél maga kiállítja ezt a 3 milliónyi sereget s hogy ezt a 3 milliónyi kvantitást és az ellenség 3 millióját is el tudja tartani ugyanaz a szükségszerűen megnagyobbodott terep; de lehet-e még tovább fokozni ezt a számot?

A midőn tehát ezt a 3 milliót tekintem belátható ideig határául az egy-egy fél részéről működésbe hozható kvantitásnak, a mekkora kvantitást Ausztria-Magyarország 0.4%-ra sorozva még ki tud állítani 44 milliónyi lakosából kellő kvalitással is s ezt a 3 milliónyi kvantitást veszem alapjául a maximális erő kifejtésre leendő berendezkedésünknek, ezzel, — úgy vélem, — nem jutok ellentétbe *F. C. v. H.* idézett véleményével sem. Nem kevés ez a 3 millió, ha elgondoljuk, hogy ekkora hadsereg talpraállítására Magyarországnak és Ausztriának 20—50 éves férfiai közül minden másodiknak a csatátérre kell szállania; nem kevés, ha jóval kevesebb is a népfölkelés általános behozatala óta papiroson kimutatott millióknál, mely kimutatásokban Ausztria-Magyarország is már 7 millióval szerepel.

Tehát 0.4%-al számítva a népességből évenként átlag fegyveres szolgálatra alkalmassá válók számát és 28 évre, vagyis oly hosszúra kiterjeszhető védőkötelezettség mellett, a mily hosszúra a védelmi kötelezettség Germániában már az 1870—71. évi háboru óta ki van terjesztve, 35%, azaz évenként 4% fogyaték¹⁾ leszámításával, a lakosságból kitelő hadierő: Ausztria-Magyarországon 3.2 (2.4) Germániában 4.4 (3.3), európai Oroszországban 7.3 (5.5) millió lenne. (A zárjel közti

¹⁾ Azokat értjük e fogyaték alatt, kik a védőkötelezettségnek ily hosszú tartama alatt elhalnak, vagy szolgálatra alkalmatlanokká válnak s azokat, a kik bármely egyéb oknál fogva — például külföldön tartózkodásuk miatt, — háború idején be nem vonulnak.

számok ugyancsak a hadierőt fejezik ki, oly számítás mellett, mely szerint a népességből évente nem 0.4%, hanem csak 0.3% válnék védelemre alkalmassá).

E számítás szerint e három nagyhatalom közül — **nagyhatalmak a 44—60—100 milliónyi népességük révén, azaz a népességben rejlő kvantitáti ve erő kifejtő tehetőségük révén;** — a legkisebb lakosságu Ausztria-Magyarország részéről is, mint mondám, kiállítható annyi katona, mint amennyit háboruban alkalmazni lehetségesnek látszik, a mennyinél több katonát alkalmasint a Kontinens két legtöbbet kiállítani bíró hatalma sem fog működésbe hozni.

Az értéknek a kisebb számban való tömörülése ma bizonyára nem kevésbé előnyös az értéknek a nehezebben eltartható és nehezebben működtethető nagyobb mennyiség közt való megoszlásával szemben, mint ahogy ezelőtt előnyös volt s ezután is az fog maradni.

Ezen előny azonban már nem érhető el a kvantitásnak csökkentésével. A kvantitás ugyanis ép annyira kelléke a modern hadviselésnek, mint az ezen kvantitásba hozható — az ezelőttivel szemben már csak közepszerű — kvalitás. Az értéknek a kisebb számban való tömörülése kizárólag csakis azzal érhető el, ha a védőszervezet nem azon legnagyobb kvantitás kiállítására rendezkedik be, mely a 3 millió fölül is még kitelnék az államlakosság nagy számából (Oroszországban, Germániában), hanem ha csakis ama 3 millióig menő kvantitásnak kiállítására szorítkozik, amely kvantitásnál többet egy hadjáratban működésbe hozni valószínűleg úgy sem lehetséges. S a mennyiben a kvalitásnak ama mértéke, a mely a népseregekkel vívott küzdelem sikeréhez elegendő, az egy hadjáratban még alkalmazható 3 milliónyi kvantitásba tényleg bevihető is: nem csak hogy semmit sem nyernénk a 3 milliónál kevesebb kvantitásba bevitt jobb kvalitással, de csökkentenők az erő kifejtés lehetőségét az immár nagy tömegek alkalmazásával folytatott küzdelemhez kellő kvantitás hiánya folytán.

Mi más hiányzott a **japánoknak** az oroszok ellen annyi vér s anyagi áldozattal viselt hadjáratuk teljes sikeréhez, mint a modern erő kifejtéshez szükségelt kvantitás. „Teljes sikert“ mondtam, mert csak megverték az oroszokat, de le nem győzték őket, s nem kényszerítették ki őket Mandzsuriából. A mandzsuriai hadjárat minden nagyobb csatája igazolta ezt. Mivel épen csak akkora kvantitással rendelkeztek, hogy annak rendkívül ügyes és merész latbavetése mellett rendkívüli emberáldozatok árán az oroszokat még kiszoríthatták ugyan védelmi állásaikból, de szinte csak azért, hogy aztán egynéhány napi menetrel tovább a megvert, de meg nem tört, meg nem semmisített ellenség újabb ellentállásával kerüljenek szembe.

A japánoknak rendelkezésére állott kvantitásból a döntő mérkőzésnél csak két-két ember jutott a csatavonal egy-egy lépésére, holott a támadás kellő sikeréhez — vagyis a támadás sikerének üldözéssel való betetőzéséhez, — tapasztalatszerűleg legalább is még egyszer annyi ember szükségeltetik. Így történt, hogy mire a legnagyobb önfeláldozással vívott támadás a védőt állásának odahagyására kényszerítette, a győzőnek megritkult s végsőig kimerült soraiból már nem jutott ember az üldözéshez. A japánok e hadjáratban csatanyerés után csakugyan sohasem üldöztek, elsősorban a kellő kvantitás híján, s csak másodsorban az eleség utanszállításának nehézségei miatt.

Igy ment ez a szárazföldön mindenütt, minden nagyobb csata után huzamos szünetekkel, a mely szüneteket legparancsolóbban a megritkult kötelékek újabb kitöltése követelte. A mukdeni csata után már alig volt emberük a veszteségek pótlására. Nem csak a kiképzésben részesített emberekben volt ugyanis hiány, de még a védelemre kötelezettekben is már fogytára járt a pótlás.

Pedig telt volna Japán 48 millió lakosságából nagyobb kvantitásra való berendezkedéshez is.

Ezért volt kénytelen Japán beérni oly békével is, a mely

korántsem elégíthette ki a háborúhoz fűzött reményeit, korántsem biztosíthatta hadjáratának tulajdonképeni célját.

Egy 48 milliónyi lakossal rendelkező államnak oly aspirációk megvalósításához, aminők Japánnak aspirációi, nem elegendő csak 13 gyalog hadosztálynak és ugyanannyi másodrendű gyalog dandárnak kiállítására berendezkedni. Mert ha mindvégig lett volna is a védkötelesekből e hadműveleti kötelékek veszteségeinek pótlásához elég emberük, mégis csak 13 hadosztály és ugyanannyi másodrendű dandár, azaz nem több, mint 3—400,000 ember az, a mennyit egyidejűleg működésbe hozhattak, a mennyit pl. Bulgária már 4, — Szerbia pedig már 2 és fél milliónyi lakosságból is kiállít és a mekkora haderő Oroszországgal szemben a messzi keleten sem lehetett elegendő a hadjárat teljes sikeréhez.

Csak Port-Arthur megvétele is — hol a japánok részén 3 gyaloghadosztálynál több nem működött, — közel 100,000 ember feláldozását követelte s a többi csatanyerések sem jártak emberéletben kisebb arányú veszteséggel. Ki kételkednék már abban, hogy ha csakis annyival több seregtest¹⁾ kiállítá-

¹⁾ „Seregtest“ alatt a seregnek többféle fegyvernemből és csapatból, valamint a fentartásukhoz szükséges élelmező-, egészségügyi-, lőszerstb. intézetekből összeállított s ezen összeállításánál fogva már önálló hadi működésre képesített része értendő. Ezen seregtestek a magasabb harczvezetés szempontjából mint intézkedési egységek szerepelnek; azaz „hadászati egység“-ek, a melyeknek feladatukat csupán körvonalazza a hadseregparancsnok, a végrehajtásnak módját ellenben már a seregtestek parancsnokaira bizza.

Ily, már tábornokok által vezetett seregtestek: a „dandár“, a „hadosztály“ és a „hadtest“.

Vannak „gyalog-“ és „lovas“ seregtestek. A döntő harcz vívására hivatott gyalogseregtestek túlnyomólag gyalogságból állanak; a túlnyomóan lovasságból álló lovasseregtestek a hadászati földterítést végzik a sereg arcvonala előtt s annak oldalában.

A kis háború színhelyét alkotó, nehezen járható, nagy tömegek eltartására alkalmatlan hegységben működő, számra nézve kicsiny seregek rendszerint csak dandárookra, — kivételesen hadosztályokra is tagozódnak.

sára rendezkedett volna be Japán az erő kifejtéshez a hány seregtestben helyet találtak volna azok az emberek, a kik a hadjárat folyamán elpusztultak, vagyis ha mindjárt kezdetben a háború megindításánál 13 helyett 20 gyaloghadosztállyal, s ugyanannyi alsóbbrendű dandárral léphetett volna fel Japán, hogy akkorra, mire a 20—20-al kiindult sereg kvantitatíve 13 hadosztályra s ugyanannyi dandárra leapadt volna, feleannyi idő alatt is már teljes sikert érhetett volna el az Oroszoknak érthetetlen készületlensége mellett.

Nincs kizárva annak a lehetősége sem, hogy a 3 milliónyi kvantitásba is még több kvalitás hozassék annál a közepszerű kvalitásnál, a mely még elegendő a sikeres hadműködéshez. Ennek lehetősége azonban azon feltételhez van kötve, hogy a 3 millió katonával számított kvantitás a védköteleseknek már csak a fiatalabb s ennél fogva fizikailag erőteljesebb, a tanult dolgokból kevesebbet felejtő korosztályaiból teljék ki. Hogy

Egy ilyen dandárba a főfegyvernemek közül 4—5 zászlóalj gyalogságot, 1—2 század lovasságot és 2—4 hegyi üteget foglalnak. A hegyvidék menetelesebb részén való működésre szervezett gyaloghadosztályok hasonlóan vannak összeállítva, mint a nagy háború színhelyén működők.

A nagy háború színhelyén működő, számra nézve tekintélyes seregek rendszerint csak hadosztályokra és hadtestekre tagozódnak.

A gyaloghadosztály 12—16 zászlóalj gyalogságból, 2—4 század lovaságból, 6—10 üteg tüzérségből, 1—2 műszaki századból és intézetekből áll. Ily hadosztály harczoló állománya kb. 15,000-, élelmezési állománya 18—20,000 ember; a menetelő csapatnak oszlophossza pedig mintegy 10 klm.

A hadtest 2—3 gyaloghadosztályból áll. A gyaloghadosztályokon felül esetleg még lovasságot, tüzérséget és műszaki csapatokat is foglalnak a hadtestekbe.

A lovasságnak azon része, amely nem a gyalogseregtestekhez nyeri beosztását, a szerint, a mint kisebb vagy nagyobb számban áll a seregben: önálló dandárokban, vagy hadosztályokban alakul.

Egy önálló lovasdandárba 8—12 lovas századot és 1—2 lovas üteget, — egy lovas hadosztályba 16—24 lovas századot és 2—4 lovas üteget foglalnak.

tehát azonos iskolázás — csapatkiképzési feltételek — ellenére is, az átlag elérhetőnél valamivel jobb kvalitással legyen kiálítható az a kvantitás, a mely háboruban még alkalmazható s ennél fogva a legnagyobb erő kifejtés szempontjából alkalmazandó is: ez, az általános védelmi kötelezettség fennállása óta, tisztán csak az államlakosság számától, illetőleg a honvédelemre kötelezett s katonailag teljesen kiképzett honpolgárok számától függ. De korántsem függ ez a **több** a kvalitásban ama szálló igévé lett, határozatlan fogalmu követelmény megvalósulásától, — a kiképzésnek intenzívebbé alakításától! Mert hiszen már az az említettem kvalitás is, a mely ily nagy kvantitás mellett csakis közepszerű lehet, szintén csakis a kiképzésnek — tekintettel ennek megrövidített tartamára — legintenzívebbé alakításával érhető el.

Ép oly kevéssé jöhet létre ez a nagyobb kvalitás az alkalmassági feltételek tulságos szigorításával sem. Eszerint a már alkalmasak közül is csak a még egy fokozattal alkalmassabbakat hívnák be katonának, mint egykoron kiszemelték a legszálasabb legényeket az u. n. Gárda csapatokba?

Még ha kitelnék is ily válogatott emberekből a háboruhoz szükségelt kvantitás, mint kitelnék pl. Germániának 60, Oroszországnak 100 milliónyi lakosságából, még akkor sem mulná felül a kvalitásnak ezen a módon való növekedése a vele járó hátrányokat. Mert azt nem is tekintve, hogy a katonának alkalmas embereknek illetően kiválogatása számos visszaélésre adna alkalmat, ez még az általános védkötelezettség elvébe is ütköznék. Csökkentené ezen kötelezettségnek erkölcsi jelentőségét az által, hogy sok honpolgár előtt elzárná a katonáskodás életre szóló iskoláját és sok honpolgárt megfosztana a honvédelem magasztos jogától, viszont esetleg elkeserítené a testileg alkalmasakat a fizikailag relative gyengébbek katonaságtól való mentessége.

Már az eddig előadottakból is látszik, hogy mennyire fontos a védőszervezetben az alkalmassági feltételeknek helyes

megállapítása. Értem azoknak a feltételeknek védtörvényszerű megállapítását, melynek fogva a védköteles korba lépő egyének szellemi s testi fejlődöttségükhez mérten katonai szolgálatra **alkalmas**-nak minősítetnek s beállítatnak a hadsereg kötelékébe.

Legelső kelléke e feltételeknek az, hogy a katonai szolgálatra való alkalmasság csupán azokra szóljon, kikről szellemi s testi tulajdonságaiknál fogva föltehető, hogy a törvényszabta védelmi kötelezettség folyamán meg is tudnak felelni a velük szemben támasztott kívánalmaknak.

A védelmi kötelezettség általános hosszú kiszabására való tekintettel tehát az eddig érvényben volt feltételekkel szemben már rigorozusabb feltételeket kell szabni az alkalmasságra nézve, mert a túlságosan enyhe feltételek mellett besorozottakkal valójában csakis a fogyasztók száma növekedik a hadseregben, ellenben csökken az erő kifejtés lehetősége.

E szerint az alkalmassági feltételeknek kellő szigorítása minden védszervezetben egyaránt indokolt, bárminő erőforrásokból merítsenek is a védőszervezetek.

Ezen, az alkalmassággal szemben támasztandó rigorozitás nem ütközik a védelmi kötelezettség **általános** voltának elvébe. Nem von le semmit azon elv magasztosságából, mely szerint minden honpolgárnak, ki erkölcsileg nem érdemtelen rá, jogot is ad, hogy hazája védelmére sorompóba álljon. Mert ezzel a joggal valójában csakis azok élhetnek, ez a kötelezettség ésszerűen csakis azokra hárítható, akik valóban alkalmasak is a védelemre.

Ha tehát már a kevésbbé népes államok védőszervezetében sem helyes a katonának alig alkalmas embereknek beállítása, mennyivel kevésbbé megokolt a nagy százalékra való sorozás oly népes államokban, melyekben a háboruban még alkalmazható kvantitás már a valóban alkalmasakból is kitelik.

Ha ily népes államok védőszervezete 3-nál több milliónyi

katona helyett, beéri már 3 milliónyi katonával is és még 0·4%-nál is kevesebb, vagyis 0·35 usque 0·30%-al is beéri az évenkénti sorozásoknál: ez is az **értéknek a kisebb számban való tömörülését** jelenti.

De nem jelentheti az értéknek a kisebb számban való tömörülését az, ha arra megyen ki a törekvés, hogy a még alkalmazásba vehető 3 milliónál kevesebb kvantitásba hosszabb tartamu s költségesebb kiképzéssel több kvalitást hozzon, valamivel többet ama **középszerű** kvalitásnál, amely 3 milliónyi katonába is még belé hozható, kiegyenlíthetőnek vélvén a kvalitás ilyenén fokozásával a kellő kvantitás hiányát.

Nem tekintve a dolognak szociálpolitikai oldalát, a magam részéről nem hihetem azt, hogy a kvalitásnak a kvantitás rovására való fejlesztése előnyös lehetne. **Hol volna felismerhető határa a kiképzés még lehető fokozásának, hogy kiegyenlíthessük vele a kvantitás hiányát? Hol a pozitív határa a kvantitás leszállíthatásának?** Nem éreznénk lelki furdalást, ha, nyilván elhibázva a számítást, csak a szenvedett kudarczon ismernők fel, hogy az egyik, vagy a másik irányban nem tettünk eleget, nem tettünk annyit, a mennyit tehattünk volna, amennyit tennünk kellett volna?

Kiképzés, — tényleges szolgálati kötelezettség.

A hadviselésnek és harcmódnak a szabályai a kvalitásnak azon mértéke szerint alakulnak, a mely mértékre a harcosok kvalitása ésszerű kiképzéssel általában fokozható. Ezért föltétele is ezen szabályok sikeres követhetésének, hogy a kvalitás kifejlesztésében alul ne maradjanak azon a mértéken, a melyen e szabályok alapulnak.

Ha a kvantitás tekintetében nem is versenyezhetnek az államok hatalmasabb államokkal, — miután nagyobb kvantitást, mint a mekkora kitelik az állam lakosságából, ki nem állíthat a védszervezet, — de a kvalitás kellő kifejlesztésében egy védőszervezet sem maradhat el.

Hogy mely határig kell menni a védkötelesek kvalitásának a kifejlesztésében, erre egész határozottan rámutatnak a hadviselésnek és harcmódnak a kor szellemétől sugalt, elméletileg és gyakorlatilag megállapított, minden szakember előtt nyíltanfekvő szabályai. Ezek a szabályok egy hadviselő fél részéről sem mellőzhetők, mivel legkönnyebbé, legsikeresebbé ezen szabályok követésével tehető a mérkőzés. Szem elől való tévesztésük pedig mindig megbosszulja magát.

A *kvalitás kifejlesztésében* tehát csupán az lehet kérdés tárgya, *hogy miként, minő módszer szerint* tör-

ténjék ez. Nevezetesen: a védköteleseknek tényleges katonai szolgálatba állításával egyedül-e, azaz csupán a katonaság által, avagy már a polgári iskolákban vegye kezdetét a védkötelesekben megkívánt kvalitásnak a kifejlesztése?

Hogy a polgári iskolák közreműködésével igen megkönnyebbülhet a katonaság dolga s hogy ennek folytán a védkötelesek tényleges szolgálati kötelezettsége, azaz a kiképzésük céljából való tényleges szolgálatba állításuk rövidebbre volna kiszabható, ez kétségtelen.

Az ifjúságban köztudomásulag nagy a hajlam a katonásdi iránt. Nem kisebb ez, mint a leánykákban az előszeretet a babajáték iránt. S ha ezen utóbbiban oly hatalmas eszközt látjuk az anyai erények kifejlesztésének, a fiuk katonai hajlamainak helyes irányba terelésével igen nagy érdemeket szerezhetnek maguknak a civíl iskolák.

Moltke a néptanítók érdemének tulajdonította a germán hadak győzelmét 1870—71-ben; ezekkel a jelentős szavakkal háritotta u. i. el magától az őt megillető elismerést: „Die deutschen Volksschulmeister waren es, welche den Sieg über ihre französischen Collegen davontrugen!“

Lépjünk közelebb e dologhoz s lássuk, hogy *mi által működhetik a közoktatás legjobban közre* a védkötelesekben megkívánt kvalitásnak a kifejlesztésében?

Az, ami a védkötelesek kvalitásában szakismeret s a mely csupán szakszerűen, a védköteleseknek tényleges szolgálatba állításával fejleszthető ki, az a védkötelesekben megkívánt ismereteknek csupán a csekélyebb része. Hozzá teszem, hogy még nem is olyan része, a melynek egész életre szóló becsé volna a társadalom, vagy a védkötelesek szempontjából bármily becses is a katonai képzettség a honvédelem szempontjából. Mert ha a férfielelet java korában 30 évre szól is a védelemre való kötelezettség, katonai szakismeretüknek a honpolgárok csupán háboruban veszik hasznát. Oly kapitális ez, a

mely háborún kívül nem kamatozik; tehát csak rövid időn át hoz kamatot.

A katonai kvalitásnak jóval nagyobb részét azon marandó becsü általános ismeretek alkotják, amelyek egy szakmában sem nélkülözhetők.

A katonai szaktudás is csak a közismereteken épül föl a közismereteknek valamely fokán kezdődő és egy bizonyos irányban haladó kifejlesztésével.

A szaktudás kifejlesztésének érdekében mentől közvetlenebbnek kell lennie a szakiskolának az alapismereteket, az általános tudást fejlesztő köziskolával való érintkezésének. Olyan közvetlen legyen, mint a mily közvetlen az élőfánál az ágak kapcsolata a törzssel. A szakiskolák közül pedig első helyen az a katonai szakiskola áll, amely a honpolgárok katonai kötelezettségének köszöni a fennállását, s a mely azért jelentősebb minden más szakiskolánál, mivel alig van honpolgár, a kinek át nem kellene azon menni.

Ezzel a katonai szakiskolával a legközvetlenebb kapcsolatban kell állnia a közismeretek iskolájának, úgy, mint az élőfánál is a főág az, a melynek a törzssel való kapcsolata a legközvetlenebb.

Abban azonban, hogy mi által tehető legközvetlenebbé a köztudást fejlesztő iskolának a katonai szakiskolával való kapcsolata, ebben még eltérnek a nézetek. Az ebben való kísérletezésnél tovább még azon államokban sem jutottak el, a mely államok nincsenek nagy fegyveres készülségre utalva s csak rövid időre állítják be a védköteleseket fegyveres szolgálatra; a mely államokban tehát annál kevésbé nélkülözhető a közoktatásnak a katonai kvalitás kifejlesztésében való közreműködése, mentől rövidebb tartamu a katonai kiképzés.

Ily államokban, nevezetesen Svájcban, Svéd- és Norvégországban több figyelemmel vannak arra, hogy az ifjúság már korán megismerkedjék a majdan reá váró katonai teendővel, mint más államokban. Czivil iskoláikban nem csak gyakorlatilag

folyik a katonai oktatás, mint pl. az ifjaknak a katonai menetelésben és sorakozásban, valamint a fegyverek használatában való gyakorlása, hanem olykor még elméletileg is.

Hogy azonban ezen utóbbi irányban nem ritkán túl is hajtanak a célon, erre Svájc új véderő törvényének azon rendelkezéséből lehet következtetni, a mely ha teljesen meg nem is szüntette a czivil iskolákban gyakorlatban volt katonai oktatást, de nagyon csökkentette. Már pedig azzal a pár nappal, a mellyel több időt fordít az új törvény a védkötelesek katonai kiképzésére, mint a mennyi időt a régi törvény fordított, ezzel csak nem válhatott a közoktatásnak a katonai kvalitás kifejlesztésében való közreműködése fölöslegessé.

Nem is bizonyít a Svájcban oly hosszú időn át fennállott gyakorlat abban hagyása a közoktatásnak a katonai kvalitás kifejlesztésében való közreműködése ellen, hanem csupán azt bizonyítja, hogy az a *mód volt hibás, a mely szerint a svájci iskolák eljártak* ezen közreműködés érdekében *s azzal, hogy szakismeretek tananyagát is bevitték a közismeretek tantervébe, túl lóttek a célon.*

A védkötelesekben megkivánt kvalitás kifejlesztésében szerintem leghathatósabban azzal működik közre a közoktatás, ha a *közismereteknek és közerkölcsöknek a testedzéssel, az iskolai rend és fegyelemnek erélyes kezelésével* kapcsolatosan haladó, egységes fejlesztésében *az egész ifjúságra* nem pedig annak csupán egy részére, vagyis a kedvezőbb viszonyok között levőkre *terjeszti ki a működését.*

Ezen működése kapcsán számtalan alkalma van a közoktatásnak arra, hogy az ifjúság előtt kiemelje a honvédelemnek állam- és nemzetfentartó jelentőségét s rámutasson azon kötelezettségekre, a melyek az általános védelemre való kötelezettségből kifolyólag majdan rájuk háramlanak. *A katonai élet és szolgálat külső jelenségeinek okszerű magyarázatával abba az irányba terelhetik az ifjúságnak a katonaság iránti*

érdeklődését, a mely irányban már magától fejlődik ki bennük a majdan rájuk váró kötelesség tudata és a fogékonyság ezen kötelesség teljesítéséhez szükséges szakismeretek elsajátításához.

Nem kell ehhez más, mint hogy a közoktatás terén működők s ezek között legelsősorban azon **iskolák tanítói**, a mely iskolák szellemi s erkölcsi hagyatékához leginkább kell alkalmazkodnia a katonai kiképzésnek, **át legyenek hatva a honvédelem jelentősége felől** s legalább is annyira tájékozva a védszervezetben, hogy okszerű magyarázatát adhassák a katonaéletnek az ifjúság részéről nagy érdeklődéssel kísért jelenségeinek.

A közoktatásnak ilyformán az egész ifjúságra kiterjedő, egységes s a közművelődést általánosan fejlesztő szervezetben meg van minden biztosíték arra, hogy a védkötelesekben a legmesszebbmenőleg is ki lehessen fejleszteni a kvalitást.

Ez az, a mi leginkább megkönnyíti a katonaságnál a kvalitás szakbeli részének kifejlesztését. Ezt bizvást elvégzi a katonaság a közoktatásnak segédkezése nélkül is azon államokban, a melyekben a védkötelesek tényleges szolgálatban tartásában, mint mindjárt látni fogjuk, nem egyedül a harczkészültség szempontjából, de már a belső rend s közbiztonság szempontjából sem volna czélszerű 2 éven alul maradni.

Minthogy közoktatásunk ma még nincs ezen a színvonalon, sőt fájdalom annyira fogyatékos, hogy **a védköteles korba lépők egy része még írástudatlan analfabéta s élőszóban sem bírja az állam hivatalos nyelvét**, azt a nyelvet, a melyet a különböző anyanyelvű és nemzeti-ségű állampolgároknak, tehát a védköteleseknek is beszélniök kell, hogy egymást megérthessék; a midőn minálunk egyelőre még megfordítva van, a mennyiben a katonai szakképzés idejében kell, hogy pótoltassanak a védkötelesek jó részében azon legegységibb közismeretek is, a mely utóbbiak kifejlesztése a közoktatás feladata: **minálunk a közismeretek általános**

színvonalának az emelésével nyújtson a közoktatás segédkezet a katonai szakoktatásnak. Ne pedig olyanképen akarjon segíteni, hogy oly területre lépjen át, a mely ma még idegen előtte, t. i. ne a katonai szakismeretek kifejlesztésében próbálkozzék. Olyasmiben t. i. a miben Svájc sokkal kedvezőbb viszonyok között s a szükségtől sokkal inkább kényszerítve már kísérletezett, de eredmény nélkül.

* * *

Alig van állam, a mely ne volna állandó fegyveres készütségre utalva. A belső rend és közbiztonság szempontjából ugyanis, valamint az állam tekintélyének más államokkal szemben való föntartása érdekében még azon esetben is állandóan fegyverben kell állnia a védelemre kötelezett állampolgárok egy részének, ha a közoktatás már kész katonákká nevelné is az ifjúságot s a védköteleseket nem kellene katonai kioktatásuk végett is tényleges szolgálatba állítani.

A közbiztonság és a belső rend szempontjából szükség van bizonyos állandó katonai készütségre, mely bizonyos csoportosításban az ország több részén megoszolva helyezendő el. **Ezeknek a fegyverben állóknak egy része még nem kész katona**, mivel épen a katonai kiképzés céljából hívták őket fegyver alá. Ilyenformán egyedül csak ezekkel az állandóan fegyverben állókkal nem lehetne az országot kívülről jövő támadások ellen megvédeni. Ehhez, — mint láttuk és tudjuk, — az ország minden harczra képes fiának fegyverbe kell állania.

Külső ellenséggel szemben tehát csak annyiban nyujtanak biztonságot ezek a béke idején fegyverben tartott védkötelesek, hogy elősegítik azon védkötelesek fegyverbe állását s melléjük való sorakozását, a kiket katonai kiképzésük után szabadsággoltak s csak akkor szólítanak ismét fegyverbe, ha ily rendkívüli erőfelfejtésre van szükség.

A fegyverbe szólított védőkötelességekkel tehát még egyesülnie kell a fegyveres készülségnek mielőtt harczba szállnának. Már ezen egyesülés érdekében sem tarthatók az ország határán vagy központi vidékén együtt ezek a fegyveresek, hanem csoportonként kell, hogy elhelyeztessenek az ország egész területén megoszolva, a mint ez a közbiztonság szempontjából is szükséges.

De még azon okból is megfelelő számerőben kell egyesíteni ezeket a fegyvereseket, hogy ki lehessen őket oktatni azokban a kötelékekben való föllépésre, a mely kötelékekben a védőkötelességek háboruban alkalmazzák. S annyi időre kell azokat tényleges szolgálatba állítani, hogy ki legyen bennök fejleszhető az a minőség, a melyet a modern hadviselés és harczmód megkíván.

Ennek a minőségnek egyedül a kifejlesztése szempontjából az tisztán a védőkötelességek előképzettségétől függ, hogy mennyi időben állapítandó meg a katonai kiképzésnek a tartama. Tehát függ az ország közoktatási viszonyaitól. **Kedvező viszonyok mellett** elvégre **egy év alatt, sőt még egy évnél rövidebb idő alatt is kifejleszhető a védőkötelességek minőségében az, ami tisztán katonai szakismeret.** De az ebben kiképzendő védőkötelességek csoportonként egymás után való beállítása mellett is tekintettel kell arra lenni, hogy **egy pillanatig se álljon az ország fegyveres készülség nélkül.** Ez pedig a kiképzési turnusoknak csupán akként való rendezésével érhető el, hogy a védőköteles csoportok ki- és beállása ne essék egy időbe. Vagyis akként rendezendők ezek a turnusok, hogy az előbb beállított védőkötelességek már ki legyenek annyira oktatva, hogy mire az utánuk következők beállanak, már fegyveres szolgálatra lehessen őket alkalmazni. A már kioktatott védőkötelességek szabadságolása pedig csak akkor következzen be, amikor az utóbb beállított védőkötelességek katonai kiképzése is ennyire előre haladt.

Már ezzel is hosszabbra nyúlik a védőkötelességek tényleges

szolgálatára. S azzal is hosszabbra nyúlik, ha a közbiztonság szempontjából az ország több helyén kell megoszolniok a fegyvereseknek. E mellett az is előfordulhat, hogy a kiképzési csoportok létszámszükséglete már ki nem telik a védőkötelességek csupán arra az időre történő beállítása esetében, a mely idő alatt egyébként fogatosítani lehetne a kiképzést.

Kedvező viszonyok mellett még 6 hónap alatt is jól ki lehet oktatni a védőkötelességek bármily hadikötelékben leendő föllépésre. Ezt az eredményt viszont 2 évi oktatás sem hozza meg, ha a hadikötelékek szervezeti létszámától eltérő, túlságosan kicsiny létszámú kötelékekben végzik a kiképzést s nem tartják állandóan együtt a legénységet azokban a kötelékekben, a melyekben való föllépésre azt ki kell oktatni.

A mely védszervezetnek nem vagy csak kevésbé kell számolnia a fegyveres készülség szükségletével, az a védszervezet csupán annyi időre állítja be békében a védőköteles korba lépő embereket, a mennyi idő alatt katonai kiképzésük fogatosítható.

Az összes ujonczokat egyidejűleg s akkor állítja be ily védszervezet, a mikor legkevésbé zavarja azokat polgári foglalkozásukban s a mikor a terep s az időjárás leginkább kedvez a katonai kiképzésnek; tehát kora tavasszal, vagy őszkor. A kiképzés helyein pedig annyi ujonczot von össze, hogy a hadikötelékek szervezeti állományán tartott kötelékekben végezhesse a kiképzést.

A védőkötelességek kiképzését tehát a legkedvezőbb föltételek mellett végzi ily védszervezet. Ezért szabhatja más védszervezetnél rövidebbre a kiképzés tartamát.

Ily védszervezetben a tényleges szolgálati kötelezettség nem azt jelenti, hogy ennek egész folyamán fegyverben állnak a védőkötelességek, hanem csupán azt, hogy ehhez készen kell állniok, s hogy ez alatt a katonai törvényeknek vannak alárendelve.

Ily védszervezetek készülsége is sokkal inkább nyilvánul

a védköteleseknek csupán tényleges *szolgálatra való kötelezésében*, mint azoknak fegyverben tartásában.

Rövidebb időre tehát nem szólhat ez a kötelezettség, mint más védszervezetben, a mely védszervezetekben a védköteleseknek tényleg fegyverben állását jelenti; sőt annál hosszabb időre kell, hogy szóljon ez a kötelezettség, mentől rövidebb ideig tartják a védköteleseket fegyverben.

Ily védőszervezetek nem sokkal több időt fordítanak a védkötelesek teljes kiképzésére, mint amennyit más védszervezetek az ujonczok kiképzésére fordítanak.

A legelemibb katonai ismereteknél tovább nem terjed ez a kiképzés. Épen csak katonát csinál az ujonczból, hogy az öregebb katonák közé sorakoztatva résztvehessen azon gyakorlatokon, a melyek az ujonczoktatással nyert alapismeretek fokozatos kibővítését célozzák.

Azon katonai szakismeretek birtokában azonban, a melyeket az ujonczoktatás van hivatva kifejleszteni a védkötelesekben s a mely ismeretek kifejlesztésére egy védszervezet sem fordít 3 hónapnál több időt, a védkötelesek már *nem* ujonczok többé, hanem *katonák*, a kiket a békében szükséges fegyveres készütség szempontjából már lehet használni.

Ahol állandó a fegyveres készütség szükséglete, ott a védköteleseknek $\frac{1}{4}$ évenként leendő tényleges szolgálatba állításával és $\frac{1}{2}$ évi szolgálatban tartásával már fedezhető ez a szükséglet. A mikorra u. i. az előbb beállított csoport 6 hónap múlva kilép a szolgálatból, arra az időre az utóbb beállított csoportnak addig ment már a kiképzése, hogy azt katonailag alkalmazni lehet.

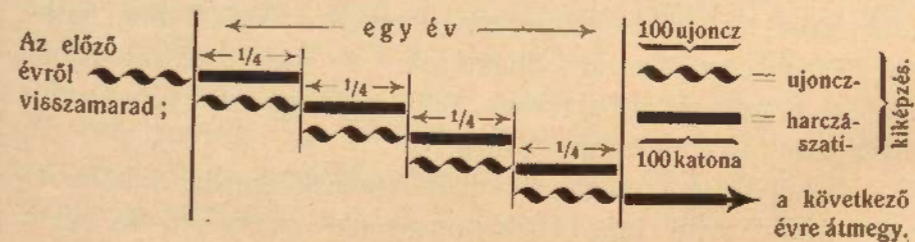
A védköteleseknek katonává kiképzésük céljából való tényleges szolgálatba állítása körül tehát már abban jelentkezik az állandóan szükséges fegyveres készütségnek a befolyása, hogy egyrészt 3 hónappal tovább kell a védköteleseket fegyverben tartani, mint a mennyi idő alatt azok katonává képezhetők; másrészt, hogy az évenkénti ujonczok egyszerre be nem állít-

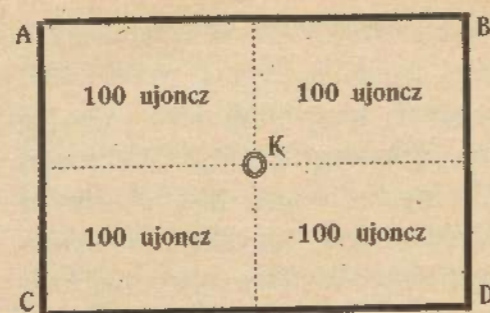
hatók valamennyien, hanem csak egymásután következő csoportokban.

Míg az előbbi körülmény azzal, hogy több időt enged a védkötelesek kiképzésére, kedvez a katonai kvalitás kifejlesztésének, addig az utóbbi körülmény ezt már megnehezíti, a mennyiben nem enged annyi védkötelest egyesíteni a kiképzéshez, hogy a harcászati kiképzést állandóan oly kötelékekben lehessen végezni, a mely kötelékekben a védköteleseket háborúban alkalmazzák.

Ha ezen, a védkötelesek érdekében folyó kiképzésnél, egyelőre nem vetünk is tekintetet arra, hogy ennek folyamán a vezető tiszteseknek is kell ahhoz alkalmat adnunk, hogy gyakorolhassák magukat a csapatvezetésben, mihez már nagyobb csapatkötelékek is kellenek, hanem tisztán arra szorítkozunk hogy a védköteleseket képezhessük ki azon legkisebb harcászati kötelékekben, a melyekben othonosaknak kell lenniök, már egyedül ennek érdekében is annyi védkötelest kell egyesítenünk egy-egy állomáson, a hány emberrel a legkisebb *harczegység* gyanánt szereplő, 250 fővel szervezett gyalogos századnak még bemutatható a harc működése. Ehhez pedig tapasztalat szerint 100-nál kevesebb ember nem elegendő.

Hogy tehát azon követelményeknek, a melyek valamint az állandó fegyveres készütség, úgy a katonai kiképzés szempontjából fennállanak, a legkisebb mértékben eleget tehesünk, ehhez a következő vázlatban feltüntetett módon kell az évenként katonaköteles korba lépő védköteleseket fegyverbe állítanunk.

○ K = katonai kiképzési-, illetőleg fegyveres készülségi csoport.
 ABCD = azzal a területtel, a melynek 100,000 főnyi lakosságából kitelik az egy-egy kiképzési-, illetőleg készülségi csoport fentartásához szükséges 400 ujoncz.

Lássuk már, hogy miként alakulnának e mellett a közrendi és biztonsági viszonyaink?

Mint hogy a népességnek 0.4 százaléka válik évenként katonaképesé, azaz 1000 lélek után csak 4 ujonczra lehet számítani, ennél fogva az a 400 védőköteles, a hány egy-egy ily katonai kiképzési-, illetőleg készülségi csoportnak a fentartásához évenként kell, már csak 100,000 főnyi lakosságból telik ki.

E 400 védőköteles közül azonban egyszerre csak 200-an állhatnak fegyverben s a fegyverben állók között is csak 100-an lehetnek olyanok, a kik átmentek a kiképzésen s katonák számába vehetők. Ennél fogva 1000 lélek után csak egy katona esik fegyveres készülség gyanánt, vagyis nem több mint a hány csendőr s rendőr is esik ma Magyarországon a belrend és közbiztonság fentartására.

A rendőrség- s csendőrségnek ezen mennyisége azonban ma nem kevesebb, mint 157,000 főnyi katonai készülségre támaszkodik Magyarországon s alighanem meg kellene sokszorozni a rendőrség s csendőrség mai létszámát, ha ezen nem katonai szervezetek a védőköteleseknek 6 hónapnál nem több időre történő beállításával mellett csupán 20,000 főnyi katonai készülségre támaszkodhatnának, a mely készülségből Budapest székesfővárosra csak 800, egy-egy megyére pedig átlag csak 2—300 katona esnék.

Ebből látható, hogy a védőköteleseknek csupán 6 hónapra való beállításával még közbiztonságunk szempontjából sem

födözhetnők a fegyveres készülség szükségletét s hogy a mit a védőköteleseknek rövidebb időre történő tényleges szolgálatba állításával megbírnánk takarítani, azt polgári közbiztonsági intézményeink messzebbmenő kifejlesztésére kellene fordítanunk. Ez azonban korántsem jelentené azt, hogy a mit elveszítünk a réven, azt behozzuk a vámon. Ellenkezőleg, ezzel csak károsodnánk, mivel a fegyveres készülség növelésével nem csak szükségtelenné válik a rendőrség és csendőrség szaporítása, hanem honvédelmünk ügyét is előmozdítjuk, holott a rendőrségnek és csendőrségnek egyoldalú szaporításával ha eleget tennék is a közrend és biztonság szempontjának, de nem tennék eleget a kifelé irányuló készülség szempontjának s nem fejleszthetnők ki a védőköteleseink vezetőiben megkívánt kvalitást.

Ezen kvalitás kifejlesztéséhez már nagyobb s több kötelelékben kell folytania a harczászati kiképzésnek, vagyis a hadikötelelék szervezeti állományát már megközelítő kötelelékben, épen úgy, mint a hogyan ez azokban az államokban történik vagy történhetik, a melyek nincsenek állandóan fegyveres készülség fentartására utalva.

Tehát nem csupán századokban, még hozzá ily kis létszámú, azaz 100-nál nem több védőkötelessel alakított században, hanem hadiállományú századokban, továbbá századokkal századok ellen, valamint zászlóaljban is lehessen gyakorolni a harczot. Ehhez a jelzett készülség s a védőköteleseknek csupán 6 hónapra való tényleges szolgálatba állítása mellett a létszám már nem telnék ki a kiképzési csoportokhoz.

Az egy-egy vármegye területére jutó 2—300 katonának több megye területéről való összpontosításával pedig még kevesebb helyre jutna helyőrség s a befelé irányuló készülség szempontjából így még kevésbé lehetne eleget tenni.

A védőköteleseknek minden negyed évvel hosszabb időre történő tényleges szolgálatban tartásával 20—20,000 katonával növekednék a fegyveres készülség Magyarországon. $\frac{3}{4}$ évi szolgálat mellett ugyanis már 40,000-re menne a fegyverben

álló katonák száma, egy évi szolgálat mellett pedig 60,000-re s így tovább.

Az a fegyveres készütség, a melyre a rendőrség s csendőrség a közbiztonság fentartásában minálunk ma támaszkodhatik, az a védköteleseknek már csak 2 évre történő beállításával jöhet létre.

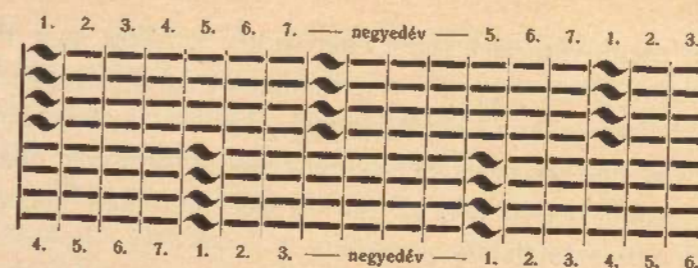
Az alábbi vázlatból kivehetőleg ugyancsak két évre kell, hogy tényleges szolgálatba állíttassanak Magyarországon a védkötelesek annak érdekében is, hogy a helyőrségekben a magasabbrendű harczegységben való gyakorlatokhoz elegendő számban lehessenek a védkötelesek.

Ezen esetben ugyanis nyolcz 100—100 fővel alakított század alkotna egy-egy helyőrséget, minő helyőrségből átlag kettő esnék egy-egy vármegyére, azaz nem több katonaság, mint egy mai szervezetű, két-két zászlóaljra megoszolva elhelyezett közös hadseregbeli gyalogezred.

A védköteleseknek a fenti vázlat szerint, azaz $\frac{1}{4}$ évi csoportokban történő beállítása és szabadságolása mellett az által nagyobbodik a fegyveres készütség, hogy a helyőrségnek már $\frac{7}{8}$ része mindig katonákból áll és csak $\frac{1}{8}$ része áll ujonczokból. Az azonban már nagy hátránya ezen módozatnak, hogy az ujonczkiképzésnek egész éven át kell folynia, minél fogva állandóan lesznek ujonczok is a keretek állományában.

Ha a következő vázlat szerint

egyszerre állítanók be az ujonczokat, ez esetben a helyőrségek előbbi létszáma a védköteleseknek már csak 7 negyedévre való szolgálatbantartása mellett is kitelnék. E mellett azonban már csökkenne a fegyveres készütség. Az által csökkenne, hogy az ujonczok kiképzése folyamán már csak a helyőrségnek fele állna fegyveres szolgálatra rendelkezésre.

Ha nem is tekintjük azt, hogy az ujonczkiképzés folyamán a csapat harczászati kiképzése is csak kisebb, azaz elégtelen létszámú kötelékekben történhetik, még az is hátránya ennek a módozatnak, hogy maga az ujonczkiképzés sem esik mindig az évnek ehhez legalkalmasabb időszakára, hanem olykor késő tavaszra s a nyár derekára; sőt minden 7 esztendőben az is megismétlődne, hogy két évnek ujonczjutalékát egy évnek folyamán kell kiképzés alá vonni.

Annak érdekében tehát, hogy az ujonczkiképzést mindig a csapatkiképzés lezartával késő ősszel vagy kora tavasszal lehessen foganatosítani, azaz hogy akkor már ne legyen ujoncz a keretek állományában mikor a hadjáratot megszokták indítani, s hogy a csapatkiképzésnek, valamint a fegyvergyakorlatoknak folyamatát se zavarja meg az ujonczkiképzés, ennek érdekében még azon esetben is két évig kell a védköteleseket tényleges szolgálatban tartani, ha az éventei ujonczokat nem negyedévi csoportokban, hanem egyszerre állítják be.

A védköteleseknek a fővonalon ennyi időre történő beállításával már a kifelé irányuló készütség szempontjából is elegendet tehetünk. Viszont, hogy ezzel nem csak a védkötelesek kvalitása, hanem azok vezetőinek a kvalitása is a modern had-

viseléstől megkivánt mértékre fokozható, e fölött már döntött a tapasztalat. Nem egyedül Germániának 15 évi tapasztalatai engednek erre nézve következtetni, hanem a honvédségnek és Landwehrnek, nevezetesen a nehezebb viszonyok között élő magyar királyi honvédségnek három decenniumnál messzebbre visszaérő tapasztalatai is.

A katona szolgálat azonban nem egyforma. A különböző működési ágazatokban való kiképzéshez, valamint a fegyvernemek mozgósításához több vagy kevesebb idő kell. Átlag áll az, hogy ahol az embernek kombattánsá való kiképzésén felül még lovakat is kell idomítani, gondozni; az embereket a tisztán katona mesterségen kívül még lovagolni is kell tanítani; az embereken kívül még háttas lovakat is kell mozgósítani: ott több idő szükséges. ***Szó se lehet arról, hogy a védkötelesek tényleges szolgálatba állításának a tartamát egyenlően kellene megállapítani a védkötelesek minden osztályára, valamennyi fegyver- és csapatnemre nézve.*** Ha erre fektetnők a súlyt, akkor a leghosszabb kiképzési és szolgálati idő szolgálhatna csak alapul minden ágazatban való kiképzés és szolgálat tartamának!

A mindenkire nézve egyenlő mérték alkalmazásának elvét itt nem volna célszerű követni. Egyéni hajlamuk kellő tekintetbe vétele mellett elsősorban rátermettségük legyen mértékadó a védköteleseknek egyik-másik fegyvernemhez leendő beosztásánál.

Két egyformán alkalmas egyén közül pedig arra háruljon a terhebb kötelezettség, a kit a sors erre kijelöl. A hosszabb tényleges szolgálatra kötelezettek különben is igen könnyen kárpótolhatók védelmi kötelezettségük körül tehető engedmények által.

A m. kir. honvédségnél nem magyar ajku legénységgel is tett tapasztalatok után nem kétlem, hogy két esztendő alatt Ausztria-Magyarország védkötelesei is még jól kiképezhetők a gyalog fegyvernemekben való szolgálatra. A lovas fegyver-

nemeknél 3 évet tartok szükségesnek, mindjárt itt hangsúlyozván, hogy nem egyedül azért, mivel ezen fegyvernemek kiképzése több időt kíván. A nem kombattáns szolgálatra alkalmazandó, tehát harcászatiilag ki sem képezendő védkötelesekre nézve a kiképzés tartama persze leszállítható akár két hónapra is. A nem kombattánsokat azonban, akikre különben is enyhébb szolgálat vár, nem volna méltányos rövidebb időre kötelezni tényleges szolgálatra, mint a mennyi időre a kombattáns védköteleseknek fegyveres szolgálatra való kiképzésük érdekében tényleges szolgálatban kell állniok.

A fegyveres készütség érdekében valamint katonai kiképzésük végett tehát tényleges szolgálatba kell állítani a védköteleseket, mielőtt azok katonaköteles korba lépnek. Azokat pedig, akik ezen szolgálati kötelezettségük teljesítése után szabadságoltattak, azaz tartalékba helyezettek, azokat védelmi kötelezettségük további folyamán még egynéhányszor fegyvergyakorlatra kell behívni, hogy ily pár heti tartamu gyakorlatok folyamán katonaismereteik fölújíttassanak, főleg hogy megismerkedjenek a fegyverzetben — s annak használatában időközben bekövetkezhettek változásokkal.

A védköteleseknek a mondott célokból való tényleges szolgálatba állítása oly dolog, a melynek a maga idejében meg kell történnie s a mely nem csak a készütség szempontjából, hanem már a miatt sem tűr halasztást, hogy nem is lehetne a mulasztás folytán fölszorodottakat pótlólag történő szolgálatba állításuk folyamán se rendszeresen elhelyezni, se eltartani, se iskolázni, miután ily abnormis szükséglettel nem számolhat az oly védszervezeti berendezkedés, a melytől jogosan megkívánható, hogy lehetőleg olcsó is legyen.

Már itt látszik az, hogy mily hosszúra nyúlnak vissza a modern védszervezetnek a háborúhoz teendő előkészületei, midőn a védelmi kötelezettségnek a legnagyobb erő kifejtés lehetősége érdekében egy negyed századnál továbbra való kiterjesztésével, már egy negyed századdal előbb kellett, hogy

gondoskodják a szervezet a netán kitörő háborúban alkalmazásba lépő védkötelesek katonai kiképzéséről. S — ha ezt elmulasztotta volna, már nem volna módjában a háború előtt pótolni, ha csak nem rendkívüli erőmegfeszítés árán.

Minthogy a védköteleseknek tényleges katonai szolgálatba állításával egyrészt produktív munkaerőben károsodik az ország, másrészt azok eltartási költségeit is kell, hogy viselje, ennél fogva a kellő fegyveres készültség- és kvalitás biztosítására irányított berendezkedésnek olyannak kell lennie, hogy a védköteleseket mentől rövidebb időre kelljen tényleges szolgálatba állítani. Ezzel több védkötelest lehet tényleges szolgálatban tartani s kiképzésben részesíteni, mint egyébként lehetne. A gazdag Germánia már 15 évvel ezelőtt megcselekedte ezt: a kiképzés idejének és a tényleges szolgálati kötelezettségnek a lejjebb szállításával! Ezzel — **a kiképzés és katonai szolgálat olcsóbbá tételével**, — elérte azt, hogy összes védelemre alkalmas emberét is kellő kioktatásban részesítheti! Nálunk ma még a védelemre kötelezett embereinknek csak mintegy fele részesül teljes katonai kiképzésben, nem csekély részben a kiképzés idejének a fővonalon igen hosszú kiszabása miatt. S ha az ország kedvezőtlen anyagi viszonyai miatt, még a kiképzés idejének leszállításával sem volna lehetséges valamennyi fegyverre alkalmas védkötelest teljes katonai kiképzésben részesíteni, akkor alapjában változtatva a mai rendszeren nem azon védkötelesek rövidítendőik meg kioktatásukban, a kik erőteljes szervezetüknél fogva háború esetén bizonyára szembe fognak kerülni az ellenséggel, habár nem is kedvezett nekik a szerencse, hogy bajtársaikkal egyenlő kioktatásuk érdekében azokkal együtt s ugyanannyi ideig állhattak volna tényleges szolgálatban, hanem a fegyveres szolgálatra való alkalmassági föltételeknek megfelelő átalakításával hozandó helyes arányba az „**alkalmas**”-nak minősítettek száma, azok számával, a kik valóban teljes kiképzés alá is vonhatók. Ezzel nem hagynók a véletlenre azt, hogy kik essenek el a kellő kioktatástól, hanem

— mint *F. C. v. H.* is mondja — a javát szemelnők ki a rendelkezésre álló nagy ember-anyagból, nem vesztegetvén fáradságot s pénzt olyanokra is, kik a hadműveleti seregben nem csak hiában szaporítják a fogyasztók számát, de még az alkalmasabbak közül is többeket elvonnak harci rendeltetésüktől a maguk gondozására.

Ily művelet mellett a kvantításban beálló apályt a kvalitásban bekövetkező dagály még részben ki is egyenlítheti, míg ellenkező esetben nem csak a kvantitás, hanem a kvalitás is megapad.

* * *

Bármily kicsiny legyen a tényleges szolgálatban álló védköteleseknek a száma s bármily rövid idő fordíttassék a védkötelesek katonai kiképzésére, mihelyt a fegyveres készültség érdekében a védkötelesek egy része állandóan fegyverben áll, ezzel nem csak a hely, a hová a tartalékosoknak be kell vonulniok, ha beidéztenek, s a személyek vannak kijelölve, a kik közé be kell azoknak állniok, hanem megvan adva a lehetőség a tartalékosok nyilvántartására, a fölvételükre szolgáló előkészületek megtételére, a hadianyag kéznéltartására, a bevonulók elhelyezésének, felszerelésének és ellátásának rendezett keresztülvitelére is.

A fegyverbe álló honpolgároknak a háborúban való működésük, vezetésük és ellátásuk érdekében megfelelően szervezett kötelékekbe kell csoportosulniok.

Ezen hadikötélékeknek a **kereteit**¹⁾ alkotják azok az

¹⁾ A mi egy gondosan szerkesztett műnek a váza, az a hadiseregnek, illetve a megfelelően tagozott hadiseregben minden köteléknek a „**keret**”-e; legyen e kötelék csapat, pl. üteg, század, zászlóalj, ezred, seregtest stb. avagy a hadisereg föntartására szolgáló intézet, pl. tábori kórház, lőszer — eleségoszlop stb. S a mint a mű vázából a részletek beillesztésével a mű alakul, azonképen alakulnak a hadiszolgálatra behívott tartalékosoknak a tényleges szolgálatban álló védkötelesekből alkotott „**keretek**”-be történő

egyének, a kik az állandóan szükséges készütség miatt békében is fegyverben állnak s a mely keretekben a védkötelesek katonai kiképzése is foganatosíttatik.

Annak a rendszernek, a melyet *keret-rendszer* néven ismerünk, az elnevezése is onnan ered, hogy e rendszer a fegyveres szolgálatra beidézett védkötelesek föl vételére állandó kereteket tart fenn, a mely keretekbe a tartalékosoknak egyszerűen csak be kell illeszkedniök a hadikötelesek megalakulásához.

Ezekben az állandóan fentartott keretekben rejlik a keret-rendszernek nagy előnye a *milícia rendszerrel* szemben, mely utóbbi rendszer nem tart fenn állandó kereteket. Ennek folytán a milícia rendszer szerint a fegyverbe álló védkötelesek hadikötelesekbe való sorakozása nem történhetik oly rendezetten s gyorsan s a védkötelesek katonai kvalitása nem fokozható annyira, mint a keretrendszer szerint. Az a védszervezet, a mely a legnagyobb erő kifejtés lehetőségét kívánja biztosítani az államnak, az ezért nem is alkalmazhatja ezt az utóbbi rendszert, jóllehet a milícia rendszer kvantitativé ép akkora erő kifejtésre képesít, mint a keretrendszer.

Svájc és Montenegró kivételével Európában egy állam sincs, a mely haderejét tisztán a milícia rendszer szerint szervezné, részben mivel alig van állam Európában, a mely ne volna állandóan rá utalva a fegyveres készütségre, részben azért, mert mindig több igazolást nyert az, hogy a kvalitás kifejlesztésében egy védszervezetnek sem tanácsos alul maradni azon a mértéken, a mely mértékre a keret rendszer fokozhatja a kvalitást s a mely kvalitás szerint aztán a modern hadviselés is alakul.

Az egyik rendszer szerint ép annyira ki kell fejleszteni a

beilleszkedésével a hadi kötelesek. A „keret“ tehát a hadierőnek, illetve az abban foglalt hadiköteleseknek azon része, a mely békében tényleges szolgálatban áll.

védkötelesekben a katonai kvalitást, hogy az erő kifejtésnél hasznukat lehessen venni, mint a másik rendszer szerint. Ez másként, mint a védkötelesek tényleges szolgálatba állításával nem történhetvén, ezzel, ha csak ideiglenesen is, de már létesülnek keretek. Mihelyt a háború fenyeget, akkor a milícia rendszer sem mulasztja el jó eleve behívni a védköteleseket, vagy visszatartani a szolgálatban állókat. Ennélfogva oly számosak az érintkezési pontok e két rendszer között, hogy igen gyakran egybeolvadva látjuk ezen rendszerek sajátosságait az államok védszervezetében. Hol a keret-, hol a milícia rendszer domborodik ki jobban az európai védszervezetek legtöbbjében, s alig van védszervezet, a melyben ezen rendszerek egyike vagy másika teljesen érvényesülne. A mennyire nagy a különbség ezen két rendszer külső formáiban s belső értékében, annyira nincs már különbség a keretrendszer követelményeinek egyrészt eleget nem tevő, másrészt a milícia rendszer követelményein túl menő védszervezetek között.

Minthogy ezen fejtegetéseimben minden védszervezeti kérdést kizárólag *saját védszervezetünk szempontjából* tárgyalok s védszervezetünk kialakulása más alapon, mint a keretrendszer alapján nem történhetik, ennélfogva védszervezetünk kellékeit is a keretrendszer tételein domborítom ki.

IV.

Hadműveleti- és pótcsapatok.

A számos évre kiterjesztett védkötelezettség mellett nagy a háborúban rendelkezésre álló védkötelesek száma.

E védkötelesek közül, akiknek nagyobb része alkalmas kombattáns szolgálatra s csak kisebb része nem alkalmas, — az önként tovább szolgálókat, a hivatásos tiszteseket¹⁾ nem számítva, — csak 2—3 korosztály állhat a háború kitörésekor tényleges szolgálathoz fegyver alatt.

A kombattáns szolgálatra alkalmazhatók közül a tényleges szolgálathoz állóknál fiatalabb védkötelesek s az államérdekből békében fölmentettek még nincsenek kiképezve; a kiképzés alatt állók már jórészt ki vannak képezve; azok pedig, akik tényleges szolgálathoz kötelezettségüknek békében már eleget tettek, azok teljesen ki vannak képezve. E két utóbbi csoport a java katonáé.

A legnagyobb erő kifejtés szempontjából a védköteleseket ott és arra kell alkalmazni, ahol s amire teljesítőképességüknek fogva legjobban alkalmazhatók.

A háború chance-ai a mindjárt eleve lehető legnagyobb erővel való föllépes által lévén biztosíthatók: ennél fogva a védkötelesek a lehető legnagyobb számban mindjárt eleve hadműveletekre

¹⁾ Tisztes = altiszt vagy tiszt.

alkalmazandók. Tehát a kombattáns szolgálatra teljesen alkalmas védkötelesek, akikben van annyi minőség, amennyi a hadműveletekre való alkalmassághoz szükséges, azok mindjárt a mozgósításnál hadműveleti kötelesekbe foglalandók. Csak annyit kell visszatartani ezen védkötelesek közül, ahányat otthon nem nélkülözhetnek, nevezetesen akik oktatók gyanánt szükségesek azon védkötelesek kiképzésére, a kiknek kiképzése vagy továbbképzése csak mozgósításkor kerülhet sorra.

Azon védkötelesek ugyanis, akik, mint láttuk, még egyáltalában nem, vagy csak fogyatékos kiképzésben részesültek, azok alkalmaztatásuk előtt még ki kell, hogy képeztesse őket. Nemkülönböztetve kell, hogy újítsassanak a katonai ismereteik a legidősebb s legrégebben szolgálathoz állott védköteleseknek is, akik a kiképzésen átment védkötelesek közül a leggyöngébb minőségűek s akiket katonai ismereteik fölújítása nélkül nem tanácsos az ellenséggel szembe állítani.

Mindezen még kiképzésre szoruló védkötelesek otthon felállítandó **pótcsapat** kötelesekbe foglalandók a mozgósításkor, hogy aztán, kombattáns szolgálathoz történt alkalmassá tételük után a tábori csapatok köteleseiben támadt hézagok kitöltésére a hadműveleti sereghez útbaindíthatók legyenek.

A rend és közbiztonság fentartására, — de csupán erre a célra, nem pedig az országnak külső ellenség elleni megvédésére is, a mihez hadműveleti csapatok kellenek, — az otthon visszatartott **nem kombattánsok** a hivatottak.

A pótcsapatokra hárítani e szolgálathoz ellátását, ettől, ameddig csak lehet, tartózkodni kell. Ez kiképzésük rovására történne, amely kiképzésnek annyival inkább minden idő fölhasználásával szakadatlanul kell folynia, mert aránylag rövid idő alatt kell, hogy fogatosíttassék. A pótlásnak a hadműveleti sereghez történendő útbaindításáig már csupán helyben létük által is elég támasztékul szolgálnak a pótcsapatok a nem kombattánsok részéről ellátandó rend és közbiztonság fentartásához. Ha nem, akkor ott, ahol népfölkelő csapatok nincsenek, a viszonyokhoz

mérten vagy a hadműveleti kötelékekben beállott fogyatéknak pótlásának rovására a pótcsapatok tartandók vissza erre a célra, vagy pedig a hadműveleti seregtől elvonandó csapatok által kell, hogy fődöztessék e szükséglet.

Minden erőnek a döntő helyen lehető működésbe hozatalának lévén hiva, ezen okból nem lehetek szószólója azon általános tapasztalatnak sem, amely szerint **az előnyösebb feltételekkel rendelkező védszervezetek után indulva** igen sok védszervezetben **népfelkelő** csapatokat, olyan harmad — negyedrendű alakulásokat látunk szervezve erre a célra. Ily csapatokat csak oly védszervezetben tartok helyénvalónak, amely védszervezetben ezek a csapatok csakis mint többlet jelentkeznek azon erőn felül, amely a háború chance-ainak biztosítására még akcióba vihető. Így indokoltnak tartom népfelkelő csapatok szervezését Germániában és Oroszországban, mint oly államokban, amelyeknek erő kifejtő tehetősége kvantitatívul túl megyen a 3 millió. Ily csapatok alakításához is szükségeltetvén, avagy legalább is kívánatosak lévén némi keretek, erre a célra szolgálóknak tartom azon **kisegítő** kereteket¹⁾, amelyekkel egyik — másik védszervezetben olykor találkozunk.

A **hadműveleti- és pótcsapatok** tekintetében a keretrendszernek egy sajátosságával kerülünk szembe, oly sajátosságával, amely a legnagyobb erő kifejtés szempontjából elvi jelentőségű. E rendszernek ezen sajátossága pedig a legtöbb védszervezetben nem domborodik ki úgy, hogy annyira jelentősnek látszanék. Még a fejlettebb védszervezetekben sem domborodik ki a keretrendszernek ez a sajátossága elég szembeötlően, mivel a keretrendszer egész tisztán a legtöbb védszervezetben még nem érvényesül. A legtöbb védszervezetben ugyanis a keretrendszer mellett ép úgy látjuk, hogy az állandó hadsereg rendszerét követik a lovasságnál, mint a népfelkelésnél

¹⁾ Ezekről később.

a milícia rendszert, ezen utóbbi rendszernek legfogyatékosabb formájában.

A keretrendszernek e sajátossága az, hogy a kombattáns szolgálatra alkalmas védköteleteket két, egymástól élesen széjjelválasztott részre osztja háborúban: hadműveletekre **szánt** csapatokra és hadműveletekre **nem szánt** pótcsapatokra.

A fegyveres szolgálatra alkalmasoknak az erő kifejtés határossága szempontjából való illetően megkülönböztetése nem kevésbé megokolt a milícia rendszerénél is, de az „állandó“ hadsereg rendszernek nem volt kelléke.

A kombattáns szolgálatra alkalmas védköteletek rendeltetésének ily szoros precizizálása s rendeltetésükből kifolyólag szigorú széjjelválasztása, a széjjelválasztottaknak szorosan rendeltetésükhöz illő kialakítása s kialakításuk szerinti alkalmazása, csakis a keretrendszernek alkotják annyira elvi jelentőségű sajátosságát és elengedhetetlen követelményét.

A haderő szervezetében azt a rendszert kell követni, a mely rendszernek követésével a legnagyobb erő kifejtés lehetősége a legolcsóbban biztosítható. Hogy ez a rendszer csakis a **keretrendszer** lehet, e felől tisztában kell lennie minden értelmes honpolgárnak: katonának, — nem katonának egyaránt.

Nem is szólva arról az úgynevezett **állandó hadseregrendszer-ről**, a mely szerint az egykori **állandó**, azaz a békében és háborúban egyforma erejű és tagozású, aránylag kicsiny, tehát a ma szükségelt nagy erő kifejtésre már alkalmatlan hadak voltak szervezve, még a **milícia rendszer** mellett sem gyümölcsöznek az erő kifejtés érdekében tett befektetések annyira, mint a keretrendszer követése mellett, ha mindjárt elállanánk is a legnagyobb erő kifejtés lehetőségének biztosításától.

A kombattáns szolgálatra alkalmas védköteleteknek a keretrendszer szelleméből kifolyó előbb jelzett szoros megkülönböztetésének nagy jelentősége abban áll, hogy már eleve is a lehető legnagyobb erőt folyósítva hadműveleti célokra, csakis

annyi pótcsapatot tartanak vissza, a mennyi szükséges és kívánatos, hogy visszatartassék. Mert szükséges és kívánatos, hogy a kombattáns szolgálatra alkalmazható védköteleseknek egy részét egyelőre még visszatartsuk és pedig a későbben kívánatosra való **pótlás** céljaira.

Ezen védkötelesek egy részének visszatartása azért **szükséges**, mert, mint láttuk, nem minden védköteles állítható mindjárt a hadművelet megindításakor az ellenséggel szembe, a ki a hadjárat folyamán kombattáns szolgálatra alkalmazható, hanem csak későbben, a mikor a háború kitörésével folyamatba vett kiképzése, illetve továbbképzése révén a hadműveleti alkalmassághoz szükségelt ismereteket már megszerezte. Azt pedig, hogy ezen védköteleseknek az erő kifejtésben való közreműködésétől el ne álljunk, ezt ama tény, a mely szerint a nagyobb erő mindig előnyös, egyenesen megköveteli.

Viszont az, hogy ezen védkötelesek ne hozassanak azon kötelékekben, a melyekbe mozgósításkor foglaltattak, vagyis pótcsapatkötelékekben, se ujonnan felállítandó tábori kötelékekben működésbe, hanem az ellenséggel már szemben álló s létszámukban megfogyott csapatok kötelékeiben, emigy s nem másként pótolva a hadműveleti veszteségeket: ez abból következik, hogy a hadműveleti kötelékekben támadó hézagok kitöltése **kívánatos** is.

Nevezetesen a **harczegységeket**¹⁾, vagyis a századokat, ütegeket és zászlóaljkat kívánatos mentől tovább szervezeti alkatukban fentartani. Ez elsősorban azért kívánatos, hogy a mérkőzésben formailag is azt a taktikát lehessen követni, a mely taktika a harczegységek szervezeti összeállításához idomított, a mely taktikában a csapat, **mindig a harczegységek szervezeti létszámán tartott kötelékekben való kiképzése révén** megerősödött. De azért is kívánatos a harczegységekben támadó hézagoknak kitöltése, hogy harczegységeink

¹⁾ A harczegységek jelentőségére még rőtérek.

erőkifejtőképessége vissza ne maradjon az ellenség harczegységeinek erőkifejtőképességétől, hogy harczegységeink erőkifejtőképessége ne szálljon azon erőkifejtőképesség alá, aminő erőkifejtőképességgel a harczegységeket általánosan szervezve s a hadművelet folyamán fentartandóknak látjuk a fejlettebb véd-szervezetek részéről.

Azonban számuk csökkentése nélkül még a harczegységet sem lehet folyton s mindvégig eredeti alkatukban fentartani. Azért nem, mivel az állandóan szolgáló, katonai hivatásuknak élő tisztességekben való veszteség a hadjárat folyamán egyáltalában nem pótolható. A pótlás a védkötelesekben pedig elvégre szintén kifogyhat. Sőt ha bármennyi pótlást tartottak volna is vissza, épen annál fogva, hogy visszatartották, kéznél sem lehet mindig, miért is beállítása időt igényel, a melynek folyamán a hadművelet nem szünetelhetnek. Azaz, ha szünetelnének, mint az orosz-japán háborúban is igen gyakran szünetelni láttuk, akkor a döntés odáztatnék el, a mi minden tekintetben hátrányos.

Hogy **a pótcsapatok mennyisége tekintetében** miért **kell az elkerülhetetlenül szükségesre és kívánatosra szorítkozni**, erre a következő érvelés felel.

A hadművelet során keletkező veszteség nagysága még megközelíthetőleg sem látható előre. Ennélfogva csakis a véletlennek volna beszámítható, ha a pótlás céljaira a rendelkezésre álló védkötelesekből nem több s nem kevesebb, hanem épen annyi tartatott volna vissza, a mennyivel a kivonult hadműveleti kötelékeket a döntés beálltáig eredeti számerőben és tagozásban fentartani lehetne. Rendszerint az épen szükségesnél vagy többet, vagy kevesebbet fognak visszatartani.

Ha már a kelletténél több pótcsapatot tartanak vissza, akkor világos, hogy ez a mindjárt kezdetben kívánatos egész erővel való föllépés rovására megyen. Így mutatkozott ez Mandzsuriában is a japánok részén, jóllehet a japánokat nem a pótlásra való tekintetek gátolták abban, hogy mindjárt eleve nagyobb

erővel léphessenek föl, hanem, mint már említém, csakis azon körülmény, hogy a legnagyobb erő kifejtés lehetőségének biztosítását szem elől tévesztve nem több, mint csak 13 gyaloghadosztály és ugyanannyi másodrendű gyalogdandár kiállítására voltak berendezkedve a háború megindítása idejében.

Ha viszont a kelleténél kevesebb tartatnék vissza pótlásul, akkor már eo ipso lehetetlen volna a hadműveletek folyamán keletkező hézagokat még időszakonként is kitölteni, azaz a hadműveleti kötelekeket eredeti számukban, számerejükben és tagozásukban föntartani.

Ha már azt vizsgáljuk, hogy e két eshetőség közül melyik hátrányosabb — a kelleténél több, avagy kevesebb pótcsapat, — akkor arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a kelleténél kevesebb pótcsapat kevésbé hátrányos, mint a kelleténél több pótcsapat. Mert mit jelent a kelleténél kevesebb pótcsapat? Nem mást, mint azt, hogy az a kvantitás, a melynek kiállítására képesek vagyunk, s a melynek az alkalmazáshoz kéznél létele káros sohasem lehet, az már eleve is kéznél van. Míg a kelleténél több pótcsapat azt jelenti, hogy azt, ami jobb, ha kéznél van s ami legalább is időnkint hiányzani fog, azt visszatartottuk.

Oly védszervezettel szemben, a mely védszervezet a harczenyegységeket és csapattesteket a lehetőnél, megengedhetőnél kisebb létszámmal alakítja, a harczenyegységeknek a lehető legnagyobb létszámmal és a csapattesteknek 3 helyett már 4 zászlóaljjal való alakítása is csak egy bizonyos módja annak, hogy a szükségelt pótlás kéznél lehessen.

A harczenyegységeknek a megengedhetőség határán belül már eleve a legnagyobb létszámmal történt alakításával azt nyerjük, hogy ily harczenyegységek tán nem is fognak mindjárt pótlásra szorulni, első veszteségeik után is még mindig akkora erőt képviselvé, a mekkora erő kifejtésre, — náluk kisebb erő kifejtésre, — a már eleve is kisebb létszámmal szervezett harczenyegységek képesek. Az előbbieket legalább is könnyebben fogják bevárhatni a pótlást, mint az utóbbiak.

Több megfogyott ezrednek kevesebb, teljes létszámú ezredbe való összevonása nagyon sok személy és hatóság hatáskörét érintő intézkedéseket igényel. Ennélfogva ép annyira komplikált, mint hátrányos a csapattestek életföntartására és működési szabadságának érdekében rendszeresített egészségügyi-, élelmezési-, lőszer- stb. fölszerelésének s a seregtestek belső tagozásának megbolygatása szempontjából is.

Szem előtt tartva már —

— hogy az elkerülhetetlen szükségesnél és kívánatosnál több pótcsapat a hadműveleti erőt csökkenti s a mindjárt kezdetben teljes erővel való föllépés rovására megyen; —

— hogy a hadikötelekeknek a háború egész tartamára eredeti számerőben és tagozásban való föntartása több irányban fölmerülő súlyos hátrányok nélkül nem lehetséges, ennélfogva:

— oly államok részéről, a mely államok kisebb népességűknél fogva a pótlás céljaira nem rendelkeznek annyi tartalékkal, mint számbajövő ellenfeleik — pl. Ausztria-Magyarország egyrészt Germániával, másrészt Oroszországgal szemben —, ily államok védszervezetében —

— a legszükségesebbre kell szorítkozni a pótcsapatok kimérésének megállapításánál, a csapattesteket pedig a megengedhető legnagyobb létszámmal kell alakítani.

A fegyveres csapatoknak két ily markáns csoportra, vagyis hadműveleti- és pótcsapatokra való osztása mellett, a hadműveletekre szánt csapatoknak hadműködésre teljesen alkalmassá tétele elengedhetetlen követelménye a keretrendszernek. Ezen követelménynek csakis úgy lehet eleget tenni, ha a pótcsapatokat csakis a jelzett hivatásuknak megfelelően alakítják és alkalmazzák. Azt a költséget tehát, a mellyel a pótcsapatoknak hivatásukon túlmenő kialakítása jár, az eredetileg már hadműveletek vitelére szánt csapatoknak annyival jobb kialakítására kell fordítani!

A pótcsapatok is ép úgy harczenyegységekben alakítandók,

mint a hadműveleti csapatok. Ennek oka azonban nem az, hogy a védköteleseket pótcsapatkötelékekben is lehessen hadműveletekre alkalmazni, hanem az, hogy a pótlásra szánt védköteleseket nyomban beidézésük után a harczegységekben leendő szolgálatra legeredményesebben lehessen előkészíteni. S ez nagy különbséget tesz a pótcsapatkötelékek megalakításában!

A mennyire javukra szolgál a hadműveleti csapatoknak az, ha a pótcsapatoknál sem nélkülözhető, állandóan szolgáló hivatásos szerveket nem a hadműveletekre alkalmasak soraiból kell visszatartani, annyira káros volna a hadiszolgálatra fizikailag már nem alkalmas szervekkel is ellátható pótcsapatkötelékeket valódi rendeltetésüktől eltérőleg akár csak hadtápszolgálatra is alkalmazni. Az „*Etappengreis*“¹⁾ mulasztásaiért nem azok felelősek, a kik a pótcsapatokat fizikailag gyengébb szervekkel alakítják ki, hanem azok, a kik a pótcsapatokat rendeltetésüktől eltérőleg alkalmazzák; azok felelősek, akik akár csak a hadtápkörletben alkalmazni szánt csapatokat is nem alakítják ki elegendően hadműveletekre is, mert a historia tanúsága szerint a hadtápkörlet is nem ritkán számottevő hadműveletek színhelye.

Ez is csak amellettt szól, hogy azon csapatok, a melyek az ellenséggel való összeütközés lehetősége elé állíttatnak, teljesen alkalmasokká is kell, hogy szerveztessenek hadműveletekre, mert sem az nem tudható előre, hogy minő feladatokkal kerülnek majd szembe ily csapatok, sem a hadvezetőségnek nem áll mindig módjában, hogy a különböző értékű csapatokat mindig csak tehetségüknek megfelelő feladatok elé állíthassa.

A legnagyobb erő kifejtés szempontjából követni kell a munkafelosztás elvét, a véderők szervezetében még inkább, mint bármely más szervezetnél. Ezen elv pedig a közös célt

¹⁾ Az 1870—1. háborúban a germán seregek hadtápkörletében működött éltesebb parancsnokokról szólnak az események leírásai ily dicstelenül.

nyilván különböző módon szolgáló feladatoknak a legélesebb meghatározását és egymástól széjjelválasztását követeli s ebből kifolyólag követeli a szervezet minden tagjának szorosán rendeltetésének megfelelő kialakítását is. A bármely irányban is emelt *többlet* legtöbbszörre valamely más irányban teendő *elég*-nek rovására megyen, s rendszerint megboszulja magát.

A pótcsapatoknak rendeltetése szorosán meg van határozva. Ehhez mérten kell, hogy alakíttassanak is ki a pótcsapatkötelékek. Azonban nem túlmenőleg e rendeltetésükön, mert ezzel csak a hadműveleti csapatok károsodnának!

A fegyveres erőnek érték szerint több fokozatban való kialakításáról.

A védköteleseknek hadműködésre alkalmas kötelékekbe összefoglalása két, egymástól lényegesen különböző módozat szerint történhetik.

Az egyik módozat az, a mely szerint a fiatalabb védkötelesek az idősebbekkel, a jobb kvalitásúak a gyengébb kvalitásúakkal vegyest, tehát egy kötelékben, együtt alkalmaztatnak.

A másik módozat szerint a fiatalabbak s átlag a jobb kvalitásúak a korosabbaktól s az átlag gyengébb kvalitásúaktól elkülönítetnek korosztálycsoportok szerint alakuló 1-ső, 2-od, 3-ad, esetleg 4-ed sorbeli kötelékekben.

Az előbbi módozat szerint az összes hadikötelékek egyformákká, mind közepes értékűekké válnak, mely körülmény rendkívül megkönnyíti a haderők irányítását, gyakorlati alkalmazását.

Az utóbbi módozat szerint alakított hadikötelékek összeállításukban ugyan egyöntetűebbek, mint az előbbi módozat szerinti, jóval több korosztályt magukba foglaló kötelékek, de nem egyforma értékűek és hadműveletekre nem egyformán alkalmasak. A fiatalabb korosztályokból alakított ezredek jobbak lesznek az előbbi módozat szerint alakított ezredekénél, az idősebb korosztályokból alakítottak ellenben gyengébbek.

Hogy a nem egyforma teljesítőképeségű katonanyagot szorosan alkalmasságához mérten első-, másod-, harmad-, negyed vonalban lehessen alkalmazni, ehhez fizikai alkalmasságuk és katonaképzettségük szerint kellene osztályozni s azután ezen osztályozás alapján a védköteleseket más-más hadikötelékbe kellene össze is foglalni.

A védköteleseket azonban emigy, tisztán egyéni értékük szerint osztályozni nem lehet. Másként, mint életkor szerint, — miként eddig is történt, — nem osztályozhatók a védkötelesek, jóllehet az életkor egyedül, sem a kvalitás, sem a méltányosság szempontjából nem feltétlenül találó kulcsa ezen osztályozásnak.

De van-e az erő kifejtés intenzivitásának annyi élesen megkülönböztethető fokozata, a mennyi a védköteleseknek hadialkalmaztatásukhoz 3—4 csoportba leendő osztályozását is követelné? Szerintem nincs. S ha volna is, azért még kérdéses, hogy czélszerű-e a haderők egy részét a másik rész rovására nagyobb, — azaz egy részét az átlag elérhetőnél csekélyebb — erő kifejtő tehetséggel szervezni? Vegyük tekintetbe, hogy a háború változatos, előre nem látható esélyeivel szemben mennyire nehéz a nem egyforma értékű csapatokat úgy irányítani, hogy mindig a szervezetükhöz mért és tehetségükkel arányban álló, tehetségüket soha túl nem haladó feladatokkal kerüljenek szembe! Ez az eleve való osztályozás nem volna czélszerű.

Rendszerint az idősebb korosztályokból, tehát gyengébb kvalitásuknál fogva nehezebben alkalmazható védkötelesekből alakított hadikötelékeket szokták gyöngébb kvalitású szervekkel, vezetőkkel is ellátni. Többnyire a békeszolgálatban már megrokkant egyéneket állítják élükre, holott nem épen a gyengébb kvalitású védkötelesek szorulnak-e inkább igazán jó vezetőkre?

Az ilyen mostohán kialakított védelmi csoportoknak hadialkalmazására vonatkozólag aztán nem ritkán oly megszorító védtörvényi intézkedésekkel is találkozunk, — pl. a népfel-

mértékű változások a közönséges védkötelesek működési körére vonatkozó ügyekben, a melyek miatt ne lehetne a teljes katonai kiképzésen már átment védköteleseket alkalmazni akár az első vonalban is, még pedig korokra való tekintet nélkül, föltéve, hogy azok szellemileg és testileg még épek.

Még a technika haladásának leginkább alávetett tűzfegyverekben sem várhatók oly változások, a melyek miatt a korosabb védköteleseket ki kellene rekeszteni az ellenséggel szembe kerülő kötelékekből.

Ei nem ismerem, hogy az a védköteles, a ki egy kézi fegyverrel már megtanult löni, ne volna rövid idő alatt is annyira kiképezhető a még újabb gépezetű puska kezelésére, hogy ezen tökéletesített puskával is ne tudna löni. A harci lövés és a tűztaktika lényegében már alig is változhatik. Jóformán még ma is csak a régi tűztaktika van érvényben, mely nem tér el attól a tűztaktikától, a mely a messzehordó és hátultöltő puskák behozatala óta van érvényben, a mely tűztaktikát az idők folyamán olykor silányabb fegyverekkel is helyesen, máskor pedig jobb fegyverekkel is helytelenül követték. Az a harcmód pedig, a melyet a közönséges harcosnak követnie kell, az belátható időn belül már épen nem változik meg, lévén a mai harcmód is azonos azzal a harcmóddal, a melyet a nagy francia forradalom katonái is követték, a mely harcmódot, ha azóta olykor a lökemtaktika¹⁾ váltott is fel, az utóbbi bizony csak visszaesés volt azon harcmód felé, a mely a puskapor feltalálása előtt dívott.

Az, a mi a hátultöltő puskákkal való felszerelés óta változott a taktikában s mindig változni is fog a pillanatnyi viszonyok szerint: az a **csapatvezetés**: a szakaszvezetéstől a hadseregvezetésig terjedő csapatvezetés. Ez pedig sokszor nem is attól függ, hogy milyen a puska, hanem attól, hogy

¹⁾ „Stosstaktik“ — a melynél nem a lövésben, hanem a tömegek szuronyrohamában látták a siker feltételét.

van-e még elég lőszer és sok más körülménytől! S ez a vezetői taktika még akkor is megváltozhatik, ha a saját fegyverzetünk és szabályzatunk nem is változott volna meg, de mivel az ellenhatásnak szorgos figyelembevételét követeli tehát az ellenség fegyverzetének, taktikájának, s ez utóbbiak bizony igen gyakran lehetnek eltérők a saját taktikánktól, saját fegyverzetünktől.

De ha nem így állna is e dolog, miként gondolom, hogy áll, akkor sem lehet czélszerű a gyakorlatból kijött idősebb védköteleseket elszigetelni a gyakorlottabb fiatalabb bajtársaik támogatásától, hanem sokkal czélszerűbb, ezeket a mégis ki tudja minő véres hadműveletekre alkalmazásba kerülő idősebb védköteleseket is tartalékos szolgálati kötelezettségük megfelelő szabályozása által még idejekorán megismertetni a fegyverzetben és szabályzatokban időközben történő változásokkal, hogy alkalmazkodva az újításokhoz, képzetesebb s erőteljesebb bajtársaiktól támogatva, velük válllvetve működhessenek. Emezekkel együtt csak könnyebben megtudnak majd felelhetni védelmi kötelezettségüknek. Hiszen ha nem így volna, akkor támasz nélkül, egymagukban, még kevésbbé volnának hasznavehetők.

Amellett, hogy a hadsereg fiatalabbá tétessék, vagyis hogy a hadműveletekre szánt csapatok soraiból az idősebb korosztálybeliek kirekesztessenek, csakugyan sokan kardoskodnak! Igen találóan hozza fel ezekkel szemben Becker svájci katonai író, hogy — ez által nem fiatalodik a hadsereg. A fiatalok nem válnak erőteljesebbé, csakis a korosabbak tehetetlenebbé! A korosabbakat támogatnunk kell azzal, hogy a fiatalabbak közé sorakoztatjuk őket, hogy azok magukkal ragadják emezeket. Tapasztalatszerűleg az marad tovább fiatal, a ki fiatalok körében él és működik. A fiatal védköteles bizonyára élénkebb s tüzeesebb, könnyebben szolgál békében és háborúban sem kockáztat annyit, mint a korosabb. Azonban a lábakon kívül a fejnek is van szerepe, a fizikai ügyesség mellett a jellemzilárd-ságnak is! *Az ütközetben még van értéke az egész*

sabb védkötelesek nem foglaltatnak be az elsővonalbeli hadműveleti kötelékekbe, hát ennek egészen más körülményekben rejlenek az okai, mint a korosabb védköteleseknek úgy vélt alkalmatlanságában.

Oly államokban, a melyeknek politikai viszonyai nem kívánnak oly nagyfokú harcra — készülséget, hogy emiatt a csapatokat gyorsabb hadiállományra hozataluk érdekében a kiképzéshez szükségelt létszámnál nagyobb létszámmal kellene alakítani békében, azaz, hogy több embert kelljen fegyver alatt tartani, mint ahányan katonai kiképzésük végett kell, hogy fegyverben tartassanak: ily államokban, a minő a hódítani nem törekvő és gyarmatpolitikát nem követő Ausztria-Magyarország is, előnyösebb a hadierőnek kevesebb fokozatban történő egyenletesebb kialakítása. Azért előnyösebb, mivel minden hadikötélék számára, annak egyidejű és rendezett megalakítása érdekében bizonyos keret is szükséges; már pedig a védköteleseknek kevesebb fokozatban, egyenletesebben kialakított hadikötélékekbe való foglalásához kevesebb keret kell, mint kellene akkor, ha több fokozatban alakíttatnék ki a hadierő, **különböző értékű** kötelékekben.

Tehát kevesebb kerettel is beérhetjük a hadierőnek kevesebb fokozatban való kialakításával anélkül, hogy emiatt a kereteket a kiképzéshez elegendőnél magasabb létszámon volna szükséges tartani. Nagy előny ez ott, hol a háborúban való erő kifejtés lehetősége és szüksége nagy, s ahol ennél fogva különben is sok keret szükségeltetik a számos védkötelesnek hadikötélékekbe való foglalásához.

Ahol tehát állandóan nagyfokú, harci készülségre szükség nincs, azaz, ahol nem kell arra is tekintettel lenni, hogy a meglepő esélyekkel szemben gyorsabban lehessen hadiállományra emelni a békealakulásokat, hanem csakis a már megszabott előre látható nagy háborúhoz kell erősnek lenni és ehhez az összes erőt is rendezetten s késedelem nélkül kiállítani: ott magától jön létre a hadierőnek kevesebb fokozatban,

egyenletesebb alakulása azzal, hogy a kis létszámon tartott keretekbe sok korosztály fér be, a számos korosztályból kevesebb, egyenértékűbb hadikötélék alakul.

A keretrendszer tiszta követése mellett a hadiműveletekre szánt erő szerintem legfeljebb **két fokozatban** alakítható ki. És azért csak két fokozatban, mivel a hadműveletekre rendelkezésre álló korosztályok, mint látni fogjuk, csak két csoportra osztva foglalhatók czélszerűen hadikötélékekbe, — **két ezredbe**. Ezen ezredek egyike jobban, a másika gyengébben alakítható ki, azonban a gyengébben kialakított ezrednek is még teljesen alkalmasnak kell lennie hadműveletekre, sőt az egész hadműveleti erőnek egyidejű latbavethetése érdekében, még a gyengébben kialakított ezrednek is egyidejűleg kell mozgósíthatónak lennie az első vonalban való működésre jobban kialakított ezreddel.

Nevezhetjük ezeket a két fokozatban kialakított hadműveleti kötelékeket 1-ső és 2-ik vonalbeli csapatoknak, de e kettőnél több vonalbeli csapat — minő a népfölkelés — már csak az esetben jogosult a keretrendszerben, ha a 3 millióig menő erő kifejtésén felül mint fölösleg jelentkezik.

A pótcsoport pedig a fegyveres erőnek csakis harmadik tagja, de nem egyszer mind harmadik fokozata is, mint láttuk. Csakis eredeti számerejükben való fentartására szolgáló, tehát kiegészítő része a hadműveleti kötelékeknek, amelyekbe successive — pótlásképpen — beolvadva, a döntésig vívott küzdelemben csak absorbeálhatják őket a hadműveletekre két fokozatban kialakított 1-ső és 2-ik vonalbeli csapatok.

Ott, ahol az állandó hadseregrendszer kísértésének engedve a védszervezetet akadályozza valami a keretrendszer itt tárgyalt követelményeinek radikális keresztülvitelében, ott sem a minőség, sem a kvantitás szempontjából nem lehet eleget tenni. Azért nem, mert egyrészt a békealakulások létszámemelésének — a kiképzés érdekében való létszámemelésének, — a mozgósítás gyors keresztülvihetőségére való tekintetek határt szab-

nak, másrészt azért nem, mert a korosabb védköteleseknek a hadműveletekre szánt kötelékekből való kirekesztésével az erő lesz elégtelen a döntéshez. Az idősebb korosztályoknak hadműveletekre számba nem vétele már egyjelentőségű a védelmi kötelezettségnek nem elég hosszú időre való kiterjesztésével. Ezt azonban, a legnagyobb mérvű károsodás nélkül, csak oly államok tehetnék meg, amely államok annyi katonának alkalmas emberrel rendelkeznek, hogy azok fiatalabbjaiból is már kitelik az a kvantitás, amely minden eshetőséggel szemben is elegendő.

S mely állam részéről látjuk ezt így? A 60 millió lakossal bíró Germániában 28 év a védelmikötelezettség tartama. S legujabban még Oroszország, a 100 millió lakossal bíró Oroszország is kiterjesztette a védelmi kötelezettségnek ennek előtte is már 22 évre szóló kiszabását!

A fegyveres erőnek érték szerint több fokozatban történő, tehát *nem* egyenletes-, avagy kevesebb fokozatban való, tehát egyenletesebb kialakítása, még aligha végleg eldöntött kérdése a hadszervezetnek!

Azon módozatok értékének elbírálásánál, amelyek szerint, mint jelzém, a védkötelesek a háborúban leendő alkalmazásukhoz csoportosíthatók s amely csoportosításhoz mérten a fegyveres erő egyik esetben *egyenértékű*, másik esetben *nem egyenértékű* csapatokból fog állani: ennél nemcsak arra kell tekintettel lennünk, amit a haderőnek egységes alkalmazhatósága szempontjából már fölhoztam, de mérlegelnünk kell e módozatok alkalmazásának következményeit a hadikötelékek megalkotásához szükségelt védszervezeti berendezkedés, nevezetesen a keretszükséglet fődözése szempontjából is. Hogy pedig mily nagy horderejűek ezek a következmények és hogy mennyire gátolják a védszervezet egyszerűvé alakulását, ez fejtegetéseim további folyamán mind világosabban fog mutatkozni.

Annak kiemelésével, hogy az egész védszervezetnek egyszerűbbé alakulása s ezzel a mozgósításnak is gyorsabb s

rendezettebb lefolyása, valamint a haderők egységes, minden súrlódástól mentes alkalmazhatósága azon tényezők, melyek a mérlegben azon módozat javára esnek, amely módozat a haderő egyenletesebb alakulását eredményezi: e helyen csupán ennek a kijelentésére szorítkozom azzal, hogy a legtöbb védszervezetben ma még *kettőnél több* fokozatban — vagyis mint *sorhad, honvédség* és *népfölkelés*, — alakul a fegyveres erő, még nem tekinthetem magam ellen eldöntöttnek e kérdést.

A gyalogság hadműveleti kötelékeinek számerejéről és tagozásáról.

A haderő tagozásának az a célja, hogy a védkötelesek alkalmazásba vételét és ellátását, a hadműveletek irányítását, a harci működést és a harcz vezetését elősegítse. A kvantitás növekedésével persze ezen tagozásnak is emelkedett a jelentősége. Legnagyobb jelentősége, az egész védszervezetre kiható jelentősége pedig a minden haderő zömét kitevő **gyalogság** tagozásának van.

A gyalogsági hadműveleti kötelékek szervei alkata mindenekelőtt a védköteleseknek a harczban és harczon kívül való alkalmazása és ellátása szempontjából bírálható meg, még pedig kapcsolatban a költséggel, a mellyel ezen számos kötelék szervei kialakítása jár.

E kötelékek legjelentősebbjei a **harczegységek**. Elnevezésük onnan ered, hogy azok, mint a legkisebb kötelékek, a melyek szervei alkatuknál s felszerelésükénél fogva már egymagukban is alkalmazhatók, az erőszükséglet számításánál **egységek** gyanánt vehetők.

Minden fegyvernemnek megvannak a harczegységei, a melyek az illető fegyvernem csapattesteinek egyszersmind **alosztályai**. Ilyenek a gyalogságnál és lovasságnál a **századok**, a tüzérségnél az **ütegek**.

Az ezredbe foglalt harczegységek száma a fegyvernemek szerint változó. Egy gyalogezredben három annyi harczegység is van, mint egy lovas-, vagy tüzérezredben.

Oly számos apró csapattal, minők a gyalogságnak szám-beli erejéhez viszonyítva a gyalogszázadok, a melyekből már 5—6 is esik 1—1 lovassági-, vagy tüzérségi harczegység után, nagyobb viszonyok között már nem számolhat s nem intéz-kedhetik a harczvezetés.

A haderőben oly nagy számban képviselt gyalogszázadok tehát a harczvezetés megkönnyítése érdekében még nagyobb harczkötelékekbe is egyesítettnek. Akkora kötelékekbe, hogy a nagyobb méretű, már vegyes fegyvernemekből alakuló **seregetest**-ekkel történő hadműködésnél ezen nagyobb kötelékeket is még egységek számába lehessen venni. Így alakul több — rendszerint négy — gyalogszázadnak, azaz **kisebbrendű** harczegységnek egy közös célra irányított összefoglalásával a **magasabbrendű** harczegység, vagyis a **gyalogzászlóalj**, a mely **osztálynak** nevezett része, azaz alosztályokból álló osztálya az ezrednek.

Ahol a lovas- és tüzérezredet négynél több harczegységgel alakítják, ott azoknak ezen alosztályai szintén osztályokba csoportosulnak. A **lovasosztályok** és az **ütegosztályok** azonban már nem harczegységek, mivel lovas-század és üteg már nincsen annyi, hogy magasabbrendű harczegységekbe való egyesítésük szükséges volna a harczvezetés szempontjából.

A század és az üteg **szakaszok**-ra, a gyalogszakasz **rajok**-ra; a lovas-szakasz **járőrök**-re; az ütegszakasz pedig **lövegekre** tagozódik.

Aszerint, amint az ezred, valamint azok osztályai és alosztályai egyenletesen 4 vagy 3 részre oszlanak, azaz: ha például a gyalogságnál az ezred 4, illetve 3 zászlóaljra, a zászlóalj 4, illetve 3 századra, a század 4, illetve 3 szakaszra s a szakasz 4, illetve 3 rajra tagozódik, eszerint mondjuk a csapattest tagozását **négyes**-, illetve **hármás** rendszerűnek.

Ha a csapatot nem egyenletesen, hanem részint 4, részint 3 alkatrészeire osztjuk meg, akkor annak tagozása **vegyes**.

A vegyes tagozást tehát az jellemzi, hogy az ezredbe foglalt zászlóaljok száma nem felel meg a harczerégek tagozásának, a mennyiben a négyes rendszer szerint tagozott harczerégek közül 4 helyett csak 3 zászlóalj, a hármas rendszer szerint tagozott harczerégek közül pedig 3 helyett már 4 zászlóalj foglaltatik egy-egy ezredbe.

Némely védszervezetben a gyalogság egy részének tagozása ezen utóbbi módtól is eltér. Abban tér el, hogy az önálló alkalmazásra szervezett zászlóaljok 6 kisebbrendű harczeréki egységgel vannak alakítva, az ezred pedig nemcsak 4, de 5, sőt 6 zászlóaljból is állanak, mindannak ellenére, hogy a kisebbrendű harczeréki egységek — a századok — ezen minden rendszer nélküli tagozás mellett is maximális létszámon vannak tartva.

Ily tagozás azonban egészen kivételesen fordul elő, csakis speciális jellegű csapatoknál.

A taktikai csapatkötelek számbeli erejét az határozza meg, hogy az ily kötelekben alkalmazott egyéneket azon területen, a melyen harc közben uralkodniok kell, a melyben elférve egymással összhangzatosan működni is képesek anélkül, hogy egymásnak útjában volnának: vezetőjük jól áttekinthesse és alkalmazhassa.

A **kisebb** harczeréki egységet kitevő gyalogszázad maximális számerejét például a tapasztalat körülbelül 250 emberben állapította meg. Azért 250 emberben, mert a vezető századparancsnok ennyi puskást a harczerék elvei szerint bír alkalmazni abban a térben, a mely **egy** ember által még áttekinthető.

Ha kevesebb ember jutna ilyen **egy** vezető által is áttekinthető területre: akkor hézagok támadnának. Ez megnehezítené az egyeseknek az egészszel való összhangzatos működését, s az emberek nem volnának elegendők ekkora terület

felett való uralkodásra. Ha pedig az összhangzatos működés és a tér dominálása érdekében az emberek kisebb téren tömörülnének: akkor a vezetőjük térbeni áttekinthető képessége nem volna kiaknázva. Oly területre, melyet kevesebben is áttekinthetnének és oly harczerékcsoportra, melyet kevesebben is vezethetnének: több vezető kellene, hogy szerveztessék. Más szavakkal, ha 250 puskásból álló csapat vezetésére és fentartására ép elegendőnek mutatkozik bizonyos számú közeg — parancsnok és alsóbbrendű tisztetek: akkor nem volna racionális ily csapatot kevesebb harczeréből összeállítani. Legkevésbé volna ez észszerű egy anyagilag szegény, de nagyszámú népessége révén nagyhatalmi erő kifejtésre alkalmas és helyzeténél fogva nagyhatalmi erő kifejtésre is utalt államiságban, mert az általános és hosszúra kiterjesztett védelmi kötelezettség révén alkalmazásba vehető és a legnagyobb erővel való föllépés érdekében alkalmazásba is veendő nagy embertömegnek a megfelelőnél kisebb kötelekbe való tagozása mellett több vezető is kellene, a mi rendkívül megdrágítaná a szervezést.

Vannak, a kik úgy vélekednek, hogy a gyalog század 250 emberrel igen nagy test, a melynek harcban való vezetése és harcon kívül való ellátása az egy század összetartására és vezetésére minden nagyhatalom hadszervezetében egyforma számban rendszeresített szervekkel sok nehézségbe fog ütközni. Megengedem, hogy kisebb létszámú századot minden körülmények között könnyebb vezetni, de szerintem arra való tekintettel, hogy a hadműveletek során beálló veszteségek folytán különben is gyakorta leolvadnak a századok eredeti állományuknak olykor a felére is, s a pótlás nincs mindjárt kéznél: előnyösebb ezeket a századokat már eleve inkább nagyobb létszámmal alakítani.

A 250 főnyi erejű századok vezethetősége és elláthatása ellen támadt kételyek nézetem szerint arra vezethetők vissza, hogy csak ritkán tartanak gyakorlatokat hadiállományú századokkal; hadiállományú századok ellátása pedig békében soha

sem történik, minélfogva e különben tagadhatatlanul nehezebb teendők a *szokatlanság révén* kétségtelenül nehezeknek látszanak. Ha ellenben kis létszámú békeszázadok rendszeres összefoglalásával rendszerint hadiállományú századokkal tartanák a gyakorlatokat s hadiállományú századokban történnék a szolgálatkezelés meg az adminisztráció is, akkor a megszokás folytán ily nagy századok vezetése és ellátása sem mutatkoznék oly nehéznek.

Amint egy alosztály számára a gyalogságnál 250 főben állapították meg az *egy* fő által még detailban vezethető harcosok számát, azonképen négy ily kisebbrendű harcászati köteléknek már nagyobb célra irányított, kiterjedtebb területen lefolyó, *egy fő* által még áttekinthető s az alparancsnokok útján még irányítható, összhangzatos harcműködéshez való összefoglalása is még lehetségesnek mutatkozáván: körülbelül 1000 főben állapították meg a gyalogságnál a *magasabb rendű harcászati egységet* kitevő zászlóalj létszámát, jóformán valamennyi védszervezetben.

S a mint a századparancsnok vezetőképessége nem volna kiaknázva, ha 250 főnél kevesebbre esnék egy századparancsnok, azonképen nem volna kiaknázva a zászlóaljparancsnok vezetőképessége sem, ha négy alsóbbrendű harczegységnek kevesebb harczegység (század) után alkalmaznának egy zászlóaljparancsnokot. Ez is csak megdrágítaná a szervezést, bár nem olyan mértékben, mint a századoknál, a mennyiben zászlóalj már kevesebb van, mint század.

Ily nagy létszámú zászlóaljak vezethetősége iránt nem kevésbé merülnek fel kételyek, mint említém, hogy a 250 fővel alakított századokkal szemben is felmerültek.

Mivel a gyalogsági csapatkötelékeknek 4, avagy 3 részre való tagozását elsősorban harcászati tekintetek határozzák meg, ennélfogva ezen tagozás csakis a harcászati egységeknél — a század- és zászlóaljnál, — lényeges, míg az ezrednél, a mely szorosán véve csupán a felügyelet, fegyelmezés, kiegészítés,

adminisztráció és a kiképzés tekintetében egység, ez már nem lényeges. A szervezet rendjéből, de főleg a kiképzés szempontjából csak az lényeges, hogy a csapattestek tagozása megegyezzen a harczegységek tagozásával.

Arra tehát, hogy az ezred 3, vagy 4 zászlóaljból álljon-e: a felügyelet stb. nem lehet döntő befolyással. Mert ha békében pl. három—négy, egymástól 1—1 napi távolságra elhelyezett zászlóaljnak egységes felügyelete stb. még lehetséges, — mert ez csakugyan meg is van, — akkor ki állíthatná, hogy ez esetleg 5—6, de helyben egyesített zászlóaljnál is ne volna lehetséges, sőt könnyebb.

Egyes gyalogsági csapattesteket még ma is látunk 5—6 zászlóaljjal alakítva, mint pl. a francia hadseregben a zuáv, turkó és idegen-ezredeket. S nem is régen, Ausztria-Magyarországon a műszaki csapatok és a tiróli császár-vadászok négynél több zászlóaljból álló ezredekben voltak szervezve.

A gyalogezredeknek négynél több zászlóaljból való szervezése szerintem nem kevésbé hátrányos, mint amennyire nem előnyös négynél kevesebb zászlóaljból való alakításuk sem.

Az említett műszaki és császár-vadász csapatoknak 5—5, illetve 10—12 zászlóaljjal egy-egy ezredbe való szervezése ugyan már azon oknál fogva sem lehetett célszerű, mivel háborúban való alkalmazásuk már eleve is csak zászlóaljakban volt kilátásba véve. Az azonban, hogy ezek a csapattestek oly sok zászlóaljból állottak, ez elvégre ép úgy nem akadályozta azt, hogy békében egységesen felügyelhetők stb. legyenek, mint azt sem akadályozta, hogy háborúban egyes zászlóaljakra feloszolva alkalmaztassanak.

Úgy vélem, hogy még háborúban sem válik egy 4 zászlóaljjal — 4000 fővel — együtt levő ezrednek ellátása és vezetése olyannyira nehezzé, hogy azért szükséges volna az ezredeket 4000-nél kisebb létszámmal, négynél kevesebb magasabbrendű harczegységgel alakítani. Az ezredtől elkülönített részeknek az ezredparancsnokság részéről való vezetése és ellátása már eo ipso nem lévén lehetséges háborúban, ennélfogva az egységesen

vezetendő részeknek térbeni elválasztásából származó, békében még előfordulható nehézségei esznek a háborúban.

Az kétségtelen, hogy a kisebb létszámú és kevesebb harczegységet magába foglaló ezredek könnyebben láthatók el és könnyebben is vezethetők. De mert bizonyos határon belül a parancsnoklási apparátust a kisebb kötelékek számára ép úgy kell kialakítani, mint a nagyobb kötelékek számára, minélfogva a 2000—3000 főből álló gyalogezrednél sem nélkülözhető parancsnokság elegendő egy 4000 főből álló gyalogezred számára is: a kisebb ezredeknek azon előnyét, amely — mint mondám — elláthatóságuk és vezethetőségük tekintetében megvan, de amely előnnyel szemben igen sok hátrány is áll, tagadhatatlanul drágán kell megfizetni.

Hogy a taktika is, amely szerint harcban a csapat egyik része a harc bevezetésére, másik része a harc keresztülvitelére, harmadik része pedig a harc eldöntésére szokott alkalmaztatni, a gyalogsági kötelékek *hármás* tagozása, — tehát az ezredeknek 4 helyett csak 3 zászlóaljjal való alakítása, — mellett szólna, ezt el nem ismerem. Az erőszükséglet a harcnak minden mozzanatában az adott viszonyoktól függvén, a harcnak előbb jelzett fázisaiban alkalmazandó csapatnak egyes részei ritkán tarthatók egyenlő erőben. Tapasztalatszerűleg a harc keresztülvitelére fordított rész legtöbb esetben nagyobb kell, hogy legyen azon részeknél, amelyek a harc bevezetésére, avagy eldöntésére alkalmaztatnak.

Eszerint a *hármás* tagozás alkalmazása mellett nem is volna szabad egyenlőkké szervezni a tagokat, hanem, az épen említett harcászati szükséglethez mérten, egymástól különböző erő kifejtő tehetséggel, hogy a nagyobb erő kifejtést igénylő feladatokkal mindig a nagyobb erő kifejtőtehetséggel szervezett tagokat állíthassa szembe a vezető!

Az előbbi fejezetben már rámutattam azokra a nehézségekre, amelyek a nem egyenlő értékű hadikötelékeknek a szervezetükhöz mért feladatokkal szemben való állításuk tekintetében a csapatnak

gyakorlati alkalmazása körül támadnak. Hogy az előbbi fejezetben a hadikötelékek becse egyedül az azokba foglalt védkötelesek egyéni rátermettsége szempontjából volt megbírálandó, holott itt a létszámuk s tagozásuk szempontjából bírálendő meg, ez mit sem változtat a hadikötelékek nem egyenértékűségéből azoknak alkalmazhatóságára nézve előbb levont következtetésen. Mert a csapatkötelék ép úgy lehet értékesebb a benne foglalt egyének rátermettsége, mint jobb szervezete, vagy jobb felszerelése folytán. Nem különben lehet értékesebb tisztán a harcászat szempontjából, mint tisztán a szervezet szempontjából is, vagyis a szervezet rendje, könnyebbsége és olcsóbbtsága szempontjából.

Már tisztán a harcászat szempontjából tekintve a hadikötelékek különböző értékűvé szervezését, a nem egyenértékű hadikötelékek, amilyenek a nem egyforma létszámú harczegységek, vagy a harczegységek száma tekintetében nem egyforma ezredek, ép annyira nem czélszerűek, mint amennyire nem czélszerű a gyalogságot különböző szerkezetű vagy űrméretű puskával s különböző lőszerrel felszerelni.

Az egyforma felszerelés előnyével, amelyneélfogva egyik csapat használhatja a másiknak szerelékét, pl. lőszerének kifogytával pótolhatja szükségletét a másiknak lőszerfőlöslegéből, harcászatilag teljesen egyjelentőségű az az előny, amely a csapat egyöntetű szervezetében rejlik, aminélfogva valamely harcászati feladat megoldására a legközelebbi csapatot alkalmazhatjuk. S nagy előny az, ha a csapat fizikai állapotán kívül egyébre nem kell tekintettel lennünk.

A harcászat követelményeitől függetlenül, tisztán a véd-szervezet rendje, könnyebbsége és olcsóbbtsága szempontjából sem czélszerű nem egyformán szervezni az egynemű csapatok hadikötelékeit. Emellett érvel fejtegetéseimnek jóformán minden lapja, e tárgynak több oldalról való megvilágosításával iparkodom kimutatni azt, hogy a mindig kompromissumokkal dolgozó védszervezet attól el nem állhat, hogy a harczegységeket és az

ezredeket ne egyformán szervezze az egész vonalon. Eszerint az azonos hadműködésre szánt és kiszemelt ezredek egyik részének négy, másik részének ellenben négynél több vagy kevesebb zászlóaljjal való szervezése, ez, ha nem történik csupán átmenetileg, ott, ahol megvan a lehetősége a legnagyobb erő kifejtésre való berendezkedésnek, oly rendellenessége a szervezetnek, amely semmivel sem okolható. Csakis nem azonos hadműködésre szánt ezredek szervezetében lehet helye ily eltérésnek oly védszervezetben, amely vagy már eleve eláll a legnagyobb erő kifejtésre való berendezkedéstől, vagy 3 milliónál nagyobb erő kifejtésre rendezkedik be.

Egyes századoknak a zászlóaljuktól-, egyes zászlóaljaknak ezredüktől való elkülönítése még a tisztán gyalogsági hadműveleteknél sem kerülhető el. Azonban messzire nem lévén előrelátható se az, hogy mikor áll be ezen elkülönítésnek a szüksége, sem az, hogy melyik s hány századot kell elkülöníteni, ennél fogva már szervezetileg kell annak biztosítva lennie, hogy a századok és zászlóaljak bármikor kiválhassanak zászlóaljuk, illetve ezredük kötelékéből, azaz, hogy azoktól olykor huzamosabb időre is elkülönítve, a saját erejükből legyenek képesek magukat föntartani.

Ez ép annyira utal a harczegységek egyforma szervezésére, — már akár egyformák az ezredek, akár nem a bennük foglalt harczegységek száma tekintetében, — mint a csapatteknek inkább több, mint kevesebb harczegységgel való alakítására.

Ha a harczegységeket úgy szervezzük, hogy azok akadálytalanul kiválhatnak csapatjuk kötelékéből, akkor még azon gyalogság szükséglete is fedezhető a rendes — de az egész vonalon egyformán — legalább is 3—4000 emberrel szervezendő gyalogezredekéből, amely gyalogságot nem speciális gyalogsági hadműveletekben szokták alkalmazni, hanem valamely különleges, pl. lovassági hadműveletekben, még pedig a gyalogság zömétől elkülönítve.

A lovas-seregtestekhez adandó gyalogság szükséglete

különben sem állandó és meghatározott. Egyszer több gyalogság kell ily seregtestekhez, máskor kevesebb, sőt olykor még akadályozná is a lovasságot szabad működésében a vele levő gyalogság. A gyalogság ezért nem is állandó tartozéka a lovas-seregtesteknek, miként állandó tartozéka azoknak a tüzérség. Ezért nincs különös szükség a lovas-seregtestek mellett való szolgálatra szervezett gyalogságra sem.

Tehát még annak szüksége sem forog fenn, hogy önálló zászlóaljak szerveztessenek, nem hogy az volna észszerű, hogy már két zászlóalj után is szerveztessék egy-egy ezredparancsnokság.

Hogy mégis látunk némely védszervezetben csak 2—2 magasabbrendű harczegységből álló ezredeket, pl. Germániában, hol a sorgyalog-ezredek egy része, Oroszországban, hol a lövész-ezredek békében csak 2—2 zászlóaljból állanak: e jelenség ezen államok védszervezetében is csak átmeneti és abban leli magyarázatát, hogy a pillanatnyi költségfedezet híján egyelőre még nem volt lehetséges ezen újabb fölállított ezredeket már békében is annyi zászlóaljjal szervezni, ahány zászlóaljjal — pl. Germániában 3, Oroszországban pedig 4 zászlóaljjal — a többi, már régebben fennálló ezredek e nagyhatalmaknál is szervezve vannak.

E nagyhatalmak különben is oly magas létszámon tartják a gyalogság kereteit s így annyi tartalékkal rendelkeznek, hogy ezeket a békében csak 2—2 zászlóaljjal tartott ezredeket mozgósításnál könnyen kiegészíthetik 3, illetve 4 zászlóaljra.

A gyalogság a legtöbb államok védszervezetében a **négyes** rendszer szerint tagozott négy zászlóaljból álló ezredekben van szervezve.

Még a gazdag Franciaország is, amely ugyancsak sokat áldoz véderejének fejlesztésére, 1897-ben megkezdte az addig germán minta szerint 3 zászlóaljból állott gyalogezredeinek megnagyobbítását 4 zászlóaljra.

A nagy létszámú, azaz **négyes** tagozású, sok harczegységet

magukba foglaló ezredek az olcsóbb milícia-rendszernek persze még inkább a követelményei, mint a keret-rendszernek.

Hogy oly védszervezetben, amelyben a keret- és a milícia-rendszer sajátosságai, mint említém, egybeolvadnak, a gyalogezredek békében többnyire csak 2—2 zászlóaljjal látjuk alakítva, ez nem jelenti azt, hogy a gyalogezredek a háborúban is csak két zászlóaljjal alakulnak. A békeezredek ilyen szervezésének egyedüli oka az, hogy ily védszervezet keretei nagyon kicsinyek s hogy annyi keretből, ahányat a helyőrségi szükségletre valamint a mozgósításra való tekintettel szabad egy-egy békealakulásban egyesíteni, ahhoz már nem elég a létszám, hogy a békeezredek a hadiezzredekkel egyformán lehessen tagozni.

A jelentékeny katonai hatalmak közül e kontinensen csakis Germánia és Olaszország szervezik a gyalogságot 3—3 zászlóaljból álló ezredekben, ily ezredek szervezetében a **vegyes** tagozást követve, amennyiben a zászlóaljakat kivétel nélkül valamennyit 4—4 századdal, 1000 főnyi állománnyal alakítják. A századok azonban ily szervezés mellett már hol a **hármás**-, hol a **négyes** rendszer szerint vannak tagozva.

Az olasz század négy, a germán gyalog század három szakaszra tagozódik.

A japán gyalogság szorosan germán mintájú szervezetével vívta ki sikereit a kínaiakkal és oroszokkal szemben. Kétségtelenül **jó** volt e szervezetük. De, hogy **egyedül e szervezetüknek** lehetne tulajdonítani sikereiket, nevezetesen annak, hogy gyalogezredek négy helyett csak három zászlóaljból állottak s hogy századaik négy helyett csak három szakaszra tagozódtak, nem gondolnám.

A germán gyalogság gyakorlati szabályzata ugyan taktikailag is indokolni törekszik ezen tagozást; ez az indokolás azonban — szerintem — kissé sántít. Kiténik ez abból is, hogy a dandárra és nagyobb kötelékekre nézve, de még a zászlóaljakba foglalt századokra nézve is, már a germán védszervezet sem tartja fenn a **hármás** tagozást.

A taktikában mindinkább tért hódít ama felfogás, hogy a tűzhatás szempontjából már eleve sok puskát, ágyút kell működésbe hozni. E fölfogás helyessége mellett bizonyítanak a japán-orosz háború tapasztalatai is. Ebben a hadjáratban a nagyobb kötelékekben való föllépésnél, — mely viszony nemcsak a leggyakoribb, de mondhatni, hogy a rendes minden hadjáratban, — a japán századok mindjárt kezdetben legalább is két szakasszal, sőt igen gyakran mindhárom szakasszal egyszerre fejlődtek csatárvonalba.

Kisebb kötelékekben való működésnél, nevezetesen egyes századok önálló föllépésében azonban, — ami persze csak ritkán fordul elő, — tanácsos lesz egyelőre a századnak csak kis részét fejlődtetni, nagyobb részét pedig visszatartani, hogy a viszonyok kellő tisztázása után abban az irányban legyen működésbe hozható, amely irányban a sikernek legtöbb kilátása nyílik.

A legkisebb erő, amellyel egy század harcban működhetik s amellyel gradatim fokozhatja erő kifejtését, az a szakasz. A germán **hármás** tagozás szerint ezen erő 80 puskát jelent, 20 puskával többet, mint a századnak négy szakaszra való tagozódásánál.

A század fokozott erő kifejtése a **hármás** tagozás mellett tehát már csak a századnak kétharmadrészével, — 160 puskával, — történhetik, míg a **négyes** tagozás mellett már a század felével, azaz 120 puskával is. Abban volna tehát a kisebb harcegységnek a **hármás** tagozásnak előnye a **négyes** tagozással szemben, hogy az esetben, ha a század nem mindjárt egész erővel lép föl, úgy harcbalépésénél, mint a fokozatosan növekvő erő kifejtésénél is, **már eleve több puskát kell, hogy működésbe hozzon, mint a négyes-en tagozott század**, amely utóbbi eggyel több szakaszra való tagozódásánál fogva már kevesebb puskát is hozhat működésbe?

Amennyiben azonban kétségen kívül előnyös lehet a viszonyok kellő tisztázásáig a századnak $\frac{3}{4}$ — $\frac{1}{2}$ részét tarthatni

vissza a századnak $\frac{2}{3}$ — $\frac{1}{3}$ része helyett; annyiban viszont káros is lehet, ha olykor csak 60, illetőleg 120 puskát állítunk az ellenség 80, illetőleg 160 puskájával szembe.

Ha azonban tekintetbe vesszük, hogy a négy részre tagozott századnál egyrészt az erővel való gazdálkodás lehetősége nagyobb, mint a csak három részre tagozott századnál, másrészt megvan annak a lehetősége, hogy a három szakaszra tagozott század egy, illetve két szakaszával szembe két, illetve három szakaszt állíthasson a fokozatosan történő erőkifejtésben: ezzel már a **négyes** tagozás javára billen a mérleg, feltételezvé, hogy harcászati jól képzett parancsnokok állnak századaik élén.

Mihelyt az egész századdal alakítják a csatárvonalat, akkor persze csakis annyiban van különbség a századnak négy, avagy csak három szakaszra való tagozódása között, hogy míg az első esetben egy tiszttel több jut 250 harcosra, utóbbi esetben egy tiszttel kevesebb, vagyis a szakaszt vezető tisztnek figyelme nagyobb területen több csatárnak — 60 helyett már 80 csatárnak — áttekintésére kell, hogy kiterjedjen.

A csatárvonalba 1—5 lépés térközzel felosztott, s ezzel már jórészt önállósított csatárokat legfontosabb teendőikben, — a **tüzelésben**, — a szakasz- és rajparancsnokok által oly részletekig menőleg, gyámkodólag befolyásolni, miként némely gyalogsági gyakorlati szabályzat megköveteli, ezt egyáltalában nem tartom lehetségesnek.

Azt hiszem, hogy a csatároknak, — még a közvetlen közelből felügyelhető csatároknak is, — illetően befolyásolgatása inkább csökkenteni alkalmas, mint növelni tüzelésük hatását. Ennélfogva egymagának annak a körülménynek, hogy a tűz vezetésére már 60 csatárra is jut egy tiszt a csatárvonalban, avagy csak 80 csatárra, fontosságot nem tulajdonítok. Lényegesnek csak azt tartom, hogy egyáltalában tiszt, tehát már intelligensebb és erkölcsi példájával is jobban hatni tudó vezetője legyen a század ezen alkatrészének, a mely olykor

önállóan is kell, hogy működjék, a melynek a század együttes föllépésénél is már bizonyos cselekvési szabadsága van.

Az a tagozás, a melynél 60 helyett csak 80 védkötelesre jut egy-egy tiszt, szerintem nem jobb, csak olcsóbb. A germán szervezet ezen irányban való olcsóbbságát azonban csökkenti, mondhatni teljesen ellensúlyozza az, hogy a germán szakaszban, hol már négy csatár után is egy-egy **Gruppenführer** van szervezve, aránylag több altiszt esik a csatárok felügyeletére, mint a germán mintát ebben nem, avagy csak részben követő védszervezetekben.

A magam részéről a századoknál is a négyes tagozásnak adok előnyt, vagyis annak a tagozásnak, a mely már eleve is több tisztet juttat a védkötelesek vezetésére.

Lássuk már most, hogy egyáltalában minő kombinációk lehetségesek egy gyalogezredbe foglalandó védkötelesek száma és tagozása tekintetében?

Az egyik szempont, a melyből ezeknél a kombinációknál ki kell indulni, az, hogy mennyi harcos foglalható még be ezredkötelékbe anélkül, hogy ily kötelék **nehézkessé váljék**, vagyis anélkül, hogy az **ezredek kezelése és vezetése** a tulságosan magas létszám miatt meg ne nehezítettessék.

A másik a **költségi szempont**. A szervezet költségeire ugyanis az van a legnagyobb befolyással, hogy mekkora létszámon tartatnak a haderőben oly nagy számban képviselt kisebbrendű gyalogsági harczegységek. Hogy maximális létszámon, azaz 250 fővel alakíttatnak-e a századok, avagy 250-nél kisebb létszámmal?

Minthogy a kisebbrendű harczászati egységeket a gyalogságnál Európában ezidőszerint csaknem valamennyi katonai hatalom 250 főnyi létszámmal alakítja, ennélfogva a csapattestek számerejét és tagozását elsősorban ezen az alapon kell variálni. Ezen az alapon alakíthatók:

1) **erős ezredek, erős zászlóaljakkal**, a mely kombinációban a zászlóaljak 4 századdal, az ezredek pedig 4

zászlóaljjal vannak alakítva; a századok, zászlóaljok, ezredek tehát: 250, 1000 és 4000 fő létszámmal;

2) **erős ezredek, gyenge zászlóaljakkal**, a mely kombinációban a zászlóaljok csak 3 századdal, az ezredek ellenben 4 zászlóaljjal vannak alakítva, tehát: 250, 750 és 3000 létszámmal;

3) **gyenge ezredek, erős zászlóaljakkal**, a mely kombinációban a zászlóaljok 4 századdal, az ezredek ellenben csak 3 zászlóaljjal vannak alakítva, vagyis: 250, 1000 és 3000 létszámmal;

4) **gyenge ezredek, gyenge zászlóaljakkal**, a mely kombinációban a zászlóaljok is 3 századból, az ezredek is csak 3 zászlóaljból állanak; ezek tehát 250, 750 és 2250 létszámmal alakulnak.

A kisebbrendű harcászati egységeknek 250-nél kevesebb gyalogosból való alakítása, a kisebb létszámon tartott századoknak drága volta miatt persze csakis oly célból jöhet kombinációba, hogy az egyébként oly előnyös **négyes** tagozásnak fentartásával egyrészt az ezredek ne váljanak igen nehézkesé, másrészt, hogy a már kisebb számerőben tartott s ennél fogva könnyebben kezelhető csapatokban viszont a harcsegységek se legyenek épen a taktikailag legnehézkesebb alkatrészek.

Igy látjuk ezt Oroszországban, hol a gyalogság harcsegységei 218, illetve 872 fővel alakulnak; kisebb létszámmal, mint bármely más védszervezet szerint. Hogy pedig több nagyhatalom részéről a gyalogezredek 3000-nél nem több fővel-, ellenben a harcsegységeket maximális létszámmal látjuk alakítva, ez arra enged következtetni, hogy az olcsóság szempontjából kapcsolatosan a ca. 3000 gyalogosból álló ezred felel meg legjobban. A gyalog csapatoknak megközelítőleg 3000 fővel való kiállítása mellett tehát még a következő két mód szerinti tagozás vehető kombinációba. Nevezetesen:

5) **erős ezredek, erős zászlóaljakkal**, 200 főnyi erős századokkal; tehát 200, 800 és 3200 főnyi létszámmal és

6) **erős ezredek, erős zászlóaljakkal**, 187 főnyi erős századokkal; tehát: 187, 750 és 3000 főnyi létszámmal.

A felsorolt kombinációk közül az 1, 5 és 6-al jelzettekben az ezredek tagozása tisztán **négyes**; a 2 és 3-al jelzettekben az ezredek tagozása **vegyes**; a 4. számú kombinációban pedig a tagozás tisztán **hármás**.

A felsorolt kombinációk összehasonlításából kitűnik, hogy a tiszta **hármás** tagozás még azon esetben is túlságosan kicsiny létszámú ezredek eredményez, s ezáltal igen költségessé teszi a szervezetet, ha a kisebb harcászati egységek — a századok — maximális létszámmal alakulnak. Még hozzá az ezrednek legnehézkesebb részei épen a századok volnának, holott legelső sorban ezeket kellene könnyebben vezethetővé tenni. Ezért nem találkozunk a **hármás** tagozás tisztán való követésével egy védszervezetben sem.

Az tűnik ki továbbá a felsorolt kombinációk összehasonlításából, hogy az ezredek létszáma a **négyes** tagozás mellett sem emelkednék felül sokkal azon létszámon, a melyen több hatalom a könnyebb vezetés és ellátás érdekében a négyesnél kevésbé előnyös **vegyes** tagozás mellett is tartja az ezredek, mihelyt a kisebb harcászati egységek 250 helyett, csak 200 fővel, a nagyobb harcászati egységek 1000 helyett, csak 800 fővel alakítatnak. A harcászati egységeknek ily számerőben való alakításával aztán hihető, hogy azon kételyek is elnémulnának, a melyek, mint említém, a csapat egy részénél a 250, illetőleg 1000 fővel alakított harcsegységeknek — szerintök — túlságos nagy létszáma miatt úgy harcászati, mint adminisztrációs vezethetősége ellen felmerülnek.

Lássuk a gyalogezredek összeállítását más szempontokból is.

Ahhoz, a mit a hadikötelésekben beálló fogyatékok pótlása szempontjából már előadtam, még a következőket fűzöm, hogy

ezek során a *hármás* tagozásnak tisztán *átmeneti* jelentőségére is rámutathassak.

Amennyiben a rendelkezésre álló kvantitást akár négy, akár három zászlóaljjal 4000, illetve 3000 főnyi létszámmal szervezett ezredekben hozzák működésbe, annyiban, a mindjárt eleve *teljes erővel* leendő *fellépés szempontjából*, nincs különbség a gyalogság szervezésének ezen legáltalánosabb módozatai között. De van különbség a *fogyatékos pótlása* tekintetében.

A pótlás csapattestenként van szervezve. Ebből kifolyólag ameddig csak lehetséges, csapattestenként, azaz a csapattesteken belül, minden csapattestnél külön, más csapattestől függetlenül eszközözendő a pótlás. A harcvezetéseknek kellő számerőben és tagozásban leendő föntartása érdekében tehát csakis a pótlás kifogytával kell több ezrednek kevesebb ezredbe leendő összevonásához folyamodni.

Ez az egyik, ami a pótlásnál szem előtt tartandó. A másik, ami szem előtt tartandó, az, hogy míg védkötelesekben az erre a célra már eleve visszatartottak révén meg van a pótlásnak lehetősége, addig az állandóan szolgáló hivatásos szervezetekben a legtöbb védszervezetben nincs meg.

A nagy költség miatt ugyanis, amibe ily tisztések állandó föntartása kerül, el sem képzelhető, hogy többen tartatnának tényleges szolgálatban, mint ahányan a hadműveleti sereg számára, ennek hadilábra helyezkedésekor szükségesek. A létezők közül pedig azokat, akik a hadi fátalmak elviselésére nem alkalmasok, hogy mindjárt kezdetben egész erővel léphessenek fel, mindjárt mozgósításkor valamennyit be kell foglalni a hadműveleti kötelesekbe. Közülök tehát a pótlás céljaira egy ember sem marad. A pótlás céljaira való visszatartásukban nem volna köszönet.

A vezetők és vezetettek között való helyes arány a sikernek oly fontos tényezője, hogy nem hagyható figyelmen kívül a pótlásnál. De figyelmen kívül maradna, ha a pótlást, amely

csupán legénységben áll rendelkezésre, még pedig oly legénységben, amely a pót-csapatkötelesekben leendő kiképzése előtt nem is alkalmas arra, hogy hadműveleti kötelesekbe foglaltassék, az ezredek eredeti tagozásának változatlan föntartásával eszközölnök, a pótlás céljaira visszatartott védköteleseknek azon mértékben való bevonásával, hogy kitöltsük velük a harcosok soraiban támadt hézagokat. A harcvezetés ily eljárás mellett azon mértékben nehezednek meg, aminő mértékben a vezetőkben már nem pótolható hiánnyal szemben a harcvezetéseknek védkötelesekben támadó veszteségeit pótolnók. Tehát a védkötelesek pótlásával kapcsolatban, sőt e pótlás lehetőségének megszüntével is, az ezredek tagozásában oly változásnak kell bekövetkeznie, hogy a kellő arány vezetők és vezetettek között fenn legyen tartható a harcvezetések tüzelő erejének csökkentése és taktikájuk megváltoztatása nélkül is.

A hadikötelesek a szervezeti állományban bekövetkező veszteséget bizonyos ideig még ki fogják bírni. Kibirhatják, amennyiben a veszteség az ellenfelet is többé-kevésbé egyformán fogja érni. Kibirhatják annál fogva is, hogy a veszteség többé-kevésbé ugyanazon arányban következik be, aminő arányba a szervezet a vezetőket a vezetettekkel szembe hozta, föltéve, hogy a vezetők ok nélkül ki nem teszik magukat az ellenség célzóerőjével kardjuk villogtatásával és a csapatától elütő öltözetükkel. De bizonyos ideig ki is kell, hogy bírják a csapatok a veszteségeket, még ha ezzel kedvezőtlené válnék is az arány vezetők és vezetettek között, mivel a pótlás sem lehet mindjárt kéznél.

Már itt jelentkezik ama szervezetnek hátránya, amely szervezet a századokat 4 helyett csak 3 szakaszra tagozta, s ezzel a maximális tüzelőerővel szervezett harcvezetés puszkái mellé 1 tiszttel és 4—7 al tiszttel kevesebb vezetőt adott, mint ahány vezetője a 4 szakaszra tagozott harcvezetésnek van.

A *hármás* tagozásnak a pótlás szempontjából való ezen

hátránya a **négyes** tagozásnak azon előnyében jelentkezik, mely szerint az eredetileg 4 szakaszra tagozott század szakaszainak 3 szakaszba történő összevonásával meg van a lehetőség a veszteség folytán esetleg kedvezőtlené alakult arányt vezetők és vezetettek között minden pótlás nélkül is megfelelővé, azaz olyanná alakítani, mint aminőnél kedvezőbb már eredetileg sem volt ez az arány a századoknak hármastagozása mellett.

Ha azon módozatokat, amelyek szerint a csapattestek szervezése a hat pontban felsorolt kombinációk szerint történhetik, a pótlással kapcsolatban annak szempontjából tekintjük, hogy a harczegységeknek szervezetileg és harczászatilag megállapított tüzelőereje és vezethetősége az, ami legelső sorban tartandó fenn, akkor azt látjuk, hogy a legkisebb létszámú s ennél fogva legköltségesebb ezredek eredményező, tisztán a hármast rendszer szerint tagozott ezredek leginkább szorulnak veszteségeik pótlására. A legnagyobb létszámú s ennél fogva legolcsóbb ezredek eredményező négyes rendszer szerint tagozott ezredek pedig leginkább kibírhatják a veszteségeket. E tény abban leli magyarázatát, hogy az utóbbi ezredeknel meg van annak lehetősége, hogy eredeti tagozásuknak a veszteségekhez mérten eszközrendő és minden sűrűdés nélkül, tisztán az ezreden belül véghez viheto megváltoztatásával még pótlás híján is a harczegységek tüzelőerejét és vezethetőségét azon mértéken tartsák, a mely mértéken azokat azon szervezetek tartják, a melyek nem a négyes tagozást alkalmazzák, nem maximális létszámmal alakítják a harczegységeket és 4-nél, illetve 16-nál kevesebb harczegységet foglalnak az ezredbe, míg a tisztán hármast rendszer szerint tagozott ezredeknel ezen lehetőség nincs meg.

Mentől távolabb áll tehát az ezredek szervezése a tisztán hármast rendszer szerint tagozott 2250 fővel alakított ezredtől, vagyis mentől közelebb áll a négyes rendszer szerint tagozott 4000 fővel alakított ezredhez, annál több lehetősége van az

ezreden belül való ily átalakulásnak mindaddig, amíg a pótlásnak utoljára is bekövetkező kifogytával be nem áll annak szüksége, hogy a harczegységeknek mindig kellő vezethetősége, valamint kellő számerőben való tartása érdekében több megfogyott ezred kevesebb, de ép ezredbe összevonassék.

E tétel persze csakis annak elismerésén alapulhat, hogy a katonai szervezet nem lehet annyira merev, hogy a szervi tagozásnak illetén megváltoztatását ki ne bírná, kivált ha azon taktikát sem érintheti a szervi tagozásnak illetén változása, a mely taktikához a csapat idomult, bármiként szerveztetett volna is az előbbi 6 pontban felsorolt kombinációk szerint. Ezen taktika szerint a négyes tagozásnál is csak úgy, miként a vegyes és hármast tagozásnál, az erőnek egyik része a harcz bevezetésére, a másik része a harcz keresztülvitelére, harmadik része pedig a döntés céljaira kell, hogy fordítottassék.

A harczegységeknek eredeti számerőben és tagozásban való fentartása szempontjából tehát a három zászlóaljú ezredek tagadhatatlanul hamarabb szorulnak pótlásra, mint a négy zászlóaljú ezredek. S hogy az utóbbiaknál meg van annak a lehetősége, hogy pótlás híján is átalakulhatnak három zászlóaljú ezredekkel anélkül, hogy a harczegységeket az eredetinel kisebb létszámmal alakítani, kevesebb vezetővel ellátni és eredeti tagozásukban megváltoztatni kellene; míg a három zászlóaljjal szervezett ezredeknel ezen **közbeeső** átalakulásnak lehetősége nincs meg: ebben van a különbség a fogyatéék pótlása szempontjából a négy zászlóaljjal — 4000 fővel — és a három zászlóaljjal — 3000 fővel — szervezett ezredek között.

Hogy pedig a kisebbrendű harczegységek eredeti szervezetének fentartása érdekében, több megfogyott ezrednek kevesebb ezredbe leendő összevonását megelőzőleg, elvégre minden ezrednek, a mely három vagy háromnál több maximális létszámú zászlóaljjal szerveztetett, már csak a tisztán **hármast** rendszer szerinti tagozásra való átmenet áll módjában: ebben

rejjlik a tisztán *hármastagozásnak*, mint *átmeneti tagozásnak* a jelentősége.

Az előadottakból az következik, hogy a vegyes tagozásnak germán minta szerint való alkalmazása nemcsak azon feltételhez kötött, hogy védkötelesekben álljon elegendő pótlás rendelkezésre, de vezetőkben is; akár csak intelligens tartalékos egyénekből kerüljenek is ki e vezetők. Tehát csak oly államok védszervezetében lehet előnyös e tagozásnak alkalmazása, a mely államok — a lakosság nagy számánál fogva — ha nem is kiapadhatatlan, de minden esetre sok tartalékkal rendelkeznek, mint rendelkezik például Germánia, a melynek védszervezete szerint a 28 védköteles korosztálynak több mint fele már tartalék. Annálfogva már csak tartalék, azaz nem olyan emberanyag, a melyre a hadművelleti erő mozgósításánál szükség volna, hogy e számos korosztály idősebb fele a 3 millió kvantitáson már túl legyen.

Az ezredek alkatának elbírálásánál a **mozgósítás** érdeke azonos az ezredek könnyebb elláthatásának, vezethetőségének érdekével. Amint könnyebb kisebb ezredeknek ellátása s vezetése, azonképen könnyebb kisebb ezredeknek mozgósítása is. Itt egyedül a költség dönt, feltéve, hogy a szervezet nem oly irányú, melynélfogva az ezredeknek kisebb létszámmal történt alakítása miatt aztán kettőnél **több** ezredet kelljen **egy** békekötelékből alakítani. A fölszerelési állomásokon bekövetkező összetorlódás és sok súrlódás miatt kettőnél több ezrednek **egyidejű** kiállítása lehetetlen volna s a hadműveletekre kitelő erők csak egymásután volnának működésbe hozhatók. Ily körülmény amennyire hátránya a mozgósításnak, annyira ellene szól a kisebb ezredeknek is.

Miután a mozgósításnak az egész védszervezetre kihatásáról még lesz szó, e helyen csupán annak kiemelésére szorítokozom, hogy a mozgósítás szempontjából is teljesen megfelelőknek tartom a maximális létszámmal — 4000 fővel — szervezett ezredeknek. Azért tartom megfelelőknek, mert **két**

ily ezrednek, vagyis 8000 embernek **egy** mozgósítási gócponton való gyülekezése mellett, egyrészt már elegendően decentrált a mozgósítás, másrészt két ily ezrednek **egyidejű** kiállítása sem ütközik akadályokba az ehhez megfelelően kialakított keretknél.

Van még egy fontos tényező, amely tényező befolyásának szintén engedni kell azon kötelek szervi alkatának megállapításánál, amely kötelekben a gyalogság háborúban alkalmaztatik. E tényező a hadikötetek kereteinek alkatában, tehát a gyalogság békealakulásaiban jelentkezik és két irányban érvényesíti befolyását:

— a hadműveletekre rendelkezésre álló korosztályoknak maradéknélkül hadikötetekbe leendő összefoglalásában és

— a békealakulások kereteinek a kiképzés és szolgálatkezelés érdekében rendszeresen hadikötetekbe leendő összefoglalásában.

Ezekről majd később.

A békealakulások létszámáról.

A modern harcban a mérkőzés már nem mint egykoron, *párviadalszerűen* a harcosoknak szemtől-szembe állásával, hanem *harcz egységekben* folyik le, amely harcz egységekben a harcosok puskájuk akadálytalan használata, a terepfödözékek felhasználása, szabad mozgásuk s a céltárgyak csökkentése érdekében a terepen lazán vannak eloszolva, de mégis annyira összefüggőleg, hogy valamennyinek egy célra irányított összhangzatos működése, a kölcsönös áttekinthetőség, egymáshoz való igazodás és a vezetők befolyása révén lehetővé váljék.

Ez a harcmód, amely a közös célra irányított összhangzatos működésnél nemcsak hogy minden egyesnek működési terén belül cselekvési szabadságot enged, de minden egyest önálló cselekvésre is utal, a legnehezebb, amire a védköteleseket kioktatni kell. Kiképzésük terjedelmét ennek a harcmódnak a taktikája határozza meg, mely taktika a harczegységeknek arra irányuló működését szabályozza, hogy azok azonos viszonyok között, gyöngébb ellenféllel szemben győzni, erősebbel szemben bizonyos ideig még sikeresen védekezni, egyenlővel szemben pedig egyensúlyban maradni tudjanak. Taktikailag kiképzetteknek pedig akkor tekinthetők a harczegységek, ha megbírnak felelni ezen föltételeknek, akár önállóan alkalmaztassanak, akár tetszés szerinti — két, tíz — egységet is

magába foglaló csoportokban, bármily fegyvernemekkel karöltve és bármily fegyvernemekkel szemben.

A védkötelesek kvalitása tehát oly fokra hozandó a kiképzés által, hogy a háború minden viszonyai között, a harcászati csapategységekben otthonosak legyenek.

Az oktatás eredményességének legelső kelléke pedig az, hogy a szervezeti állománnyal alakíttassanak állandóan a rajok, szakaszok, századok és zászlóaljok a csapat gyakorlati kiképzéséhez; ne legyenek torzképei a gyakorlási kötelek a hadikötelekeknek! Ez nem csupán a védkötelesek kiképzése szempontjából szükséges, de szükséges a védkötelesek vezetőinek — a tisztseknek — a védkötelesek vezetésében való megerősödésük érdekében is. Attól a századostól, aki hadiállományú szakaszok vezetésében meg nem erősödhetett alantos tiszt korában, ép oly kevéssé várható meg, hogy jó századvezető legyen, amint el nem várható az őrnagytól sem, hogy jól vezessen zászlóaljat, ha századparancsnok korában csak elvétve jutott hadiállományú századok vezetéséhez.

A csapatkiképzési utasítások is hangsúlyozzák azt, hogy a kiképzésnél a békekötelekeket lehetőleg gyakran kell összefoglalni hadiállományú kötelekekbe. S mi volna ennek a **lehetőleg gyakran** értelmének a legjobb irányban való superlativusa más, mint — a **mindig!** Mennyivel szebben is hangzanék e szabály emígy: a rendesen harczegységekbe összefoglalt keretek csakis a részlet munkához apróztassanak föl, azon időre, mikor az egyes emberek (ujoncok), a rajok és szakaszok kiképzése van soron. Emígy — **minden** fegyvernemre nézve!

Tehát legalább is annyi kioktatandó védköteles kell, hogy foglaltassék a gyalogság egy-egy békealakulásába, azaz kiképzési csoportjába, ahány védkötelesből a magasabbrendű harczegység áll.

Viszont annyi oktató is kell e védkötelesek mellé, ahány tiszt es egy magasabb rendű harczegységbe foglalt védkötelesek

összetartására meg vezetésére szükséges és szervezetenként rendezve van. Egyébként nem volna meg a háborúban való működésnek igazi képe az oktatásnál, amely a harczereségekbe foglalt egyének összhangzatos működését kell, hogy ábrázolja. A valóságnak, amennyire lehetséges, hű képe kell, hogy folyton szemük előtt álljon valamint a kioktatandóknak, azonképen az oktatóknak is, mintegy kézzelfoghatólag. Ez az a modern oktatásnál követelt irány, a szemléltető oktatásnak módszere, amely kizárja azt, hogy a valóságról, az ellenőrizhetetlen képzelet révén, torzképek keletkezzenek és hogy a fölfogás hibás irányba terelődjék.

A gyalogsági békealakulásoknak a magasabbrendű harczereség létszámával történő alakítása mellett a kiképzés ma is ép úgy végezhető állandóan azon kötelekekben, amelyekben a védkötelesek háborúban alkalmaztatnak, amint teljesíthető volt az állandó hadseregek idejében, amikor a katonák békében és háborúban egyforma kötelekekben állottak. Hogy a kiképzés csakugyan ekként végeztessék is, ez a kiképzés eredményességének ma még inkább föltétele, mint amennyire az állandó hadseregek idejében volt, amidőn az összhangzatos működés az akkori kis létszámú kötelekekben nem csak hogy könnyebb is volt, mint ma amazoknál jóval nagyobb kötelekekben, de több idő is állott akkor rendelkezésre ily működéshez való kiképzésre, mint amennyivel ma rendelkezünk. Ezért ma még kevésbé volna szabad a raczionális kiképzésnek ezen első kellékét elhanyagolni, mint amennyire azt az állandó hadseregek kisebb létszámú kötelekei mellett kevésbé káros következményekkel lehetett volna tenni.

A gyalogság békealakulásainak, mint kiképzési csoportoknak minimális létszám szükséglete tehát **egy hadiállományú zászlóalj**. E szükséglet változatlan, bárhány zászlóaljjal szerveztessék is az ezred.

Annak azonban, hogy egynél több hadiállományú zászlóaljjal, — akár az ezredék hadilétszámával is, — alakíttassanak a kiképzési csoportok, a kiképzés szempontjából ép úgy nem

volna akadálya, mint nincs akadálya annak sem, hogy több hivatásos tisztet foglaltassék egy-egy békealakulásba, mint a hányan a védkötelesek kiképzéséhez okvetlenül szükségesek. Sőt még alaposabban történhetnék ezzel a csapatkiképzés, amennyiben az első esetben a háború viszonyainak jobban megfelelő, több csapat közreműködésével végrehajtható harczereségek révén, — amidőn ugyanis a zászlóaljak egymással karöltve, avagy egymás ellen működhetnek, — több alkalma volna a vezetői kvalitás kifejlődésének. Az elegendőnél több hivatásos tiszttel pedig több oktató leszen s intesivebb lesz a kiképzés.

A békealakulások kereti jellegéből kifolyólag tényleg több hivatásos tisztet van szükség a békealakulásokban, mint ahányan a kiképzéshez szükségesek; azonban, hogy több védköteles foglaltassék egy-egy békealakulásba, mint ahányan befoglalása a kiképzéshez már elegendő, ennek a legtöbb védzereszetben számos akadálya van.

A védelmi kötelezettségnek általánossá tételére s mindig hosszabbra, — a védőképesség végső határáig — való kiterjesztésére nyilván annak felismerése vezetett, hogy az idővel növekedett érdekeket már csak az összes fegyverre alkalmas honpolgároknak fegyverbeállításával lehetséges megvédeni. A kiképzés tartamának leszállítását pedig az vonta maga után, hogy az ország védelmére kötelezett valamennyi honpolgárt ki is lehessen oktatni a mérkőzésre. S miután kétségtelen, hogy a mérkőzésnél a kisebb erőt mindig legyőzi a nagyobb: azon védőszervezet lesz előnyben, amely úgy hozza működésbe a védelemre kötelezetteket, hogy azok a mérkőzésnél mindig túlsúlyban legyenek.

A békealakulásoknak háborúhoz seregtettekbe való egyesítésével csupán az állandóan szolgáló hivatásos katonákból, és a védköteleseknek épen kiképzés alatt álló 2—3 korosztályából állna a hadműveleti sereg, tehát a béke-kontingensekből. A kiképzésen már átment számos korosztályt ellenben csak

successíve utána indítani a békeállományban elvonult seregek, ez nem jelentene mást, mint őket egyenkint egymásután megveretni. Még azzal sem lenne biztosítva az első mérkőzésnél annyira kívánatos túlerő, ha a tartalék egynéhány korosztályának bevonásával is már hadiállományra emelhető kontingensekkel indíttatnék meg a háború. Mert ezen kontingensekből alakuló elsőrendű seregtestek is csak kis részét alkotnák annak az erőnek, a melynek kiállítására a védelmi kötelezettségnek hosszú kiszabata képesít. Az összerőnek annyival csekélyebb részét alkotnák e seregtestek, a mennyivel magasabb létszámon tartatnának a békealakulások. Ha például a csak 2—3 korosztályból álló békealakulások létszáma a hadiállomány fele volna, akkor a békealakulások már 2—3 tartalék korosztálynak beállításával is hadilábra állíthatók. Az emígy alakult elsőrendű seregtestek tehát mindössze csak 4—6 korosztályból állnának, azaz csak csekély részét foglalják magukba a 20—30 évre szóló védelmi kötelezettség mellett rendelkezésre álló korosztályoknak.

De még ily apránkénti erő kifejtés mellett sem lehetne elhinni anélkül, hogy az idősebb korosztályoknak előbb-utóbb mégis csak bekövetkező működésbehozatalára meg ne tétessenek az előkészületek. Világos, hogyha már nem mellőzhetők ezen előkészületek, akkor azok akként teendők meg, hogy a békekontingensekkel együtt vonulhassanak ki azon védőkötelesek is, a kik a kiképzésen már átmentek s a kiket még működésbe lehet hozni az erő kifejtésnél.

Ennek a követelménynek csakis a békealakulások akkénti kialakításával tehetünk eleget, hogy a háborúhoz fölvehessék magukba az iskolájukon átment védőköteleseket, még pedig egyszerre s gyorsan.

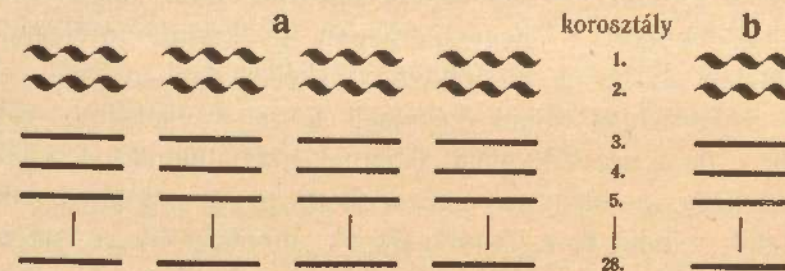
A békealakulások magas létszáma a legtöbb védőszervezetben nem kedvez a mindjárt kezdetben egész erővel való fellépésnek, mert késlelteti ¹⁾ az összerők kiállítását, azaz mozgósítását.

¹⁾ A következő sémában „a” egy a hadiezreddekkal azonos létszámú békeezredet, azaz egy „b”-nél négyszer nagyobb létszámon tartott békealakulást —

A békealakulásoknak a kicsiny létszámukról felismerhető **deczentrált**, valamint azon területnek központiasan fekvő helyén való elhelyezése, a mely területről származó védőköteleseknek fölvetelére azok hivatva vannak, elengedhetetlen követelménye a mozgósításnak. A mozgósításnak ezen követelményéből csakis a nem kevésbé fontos kiképzés szempontjából tehető annyi engedmény, hogy a békealakulások létszáma elég nagy legyen a kiképzéshez.

A békealakulásoknak a **területi** rendszer szerinti állandó elhelyezése persze a csapatkiképzést is állandó területekhez köti. Itt fölmerül a kérdés, hogy nem válik-e hátrányára a csapat harcászati értékének az, ha valamely vidék védőkötelesei mindég csakis azon a terepen — az alföldiek sík, nyílt terepen; a felföldiek pedig erdős, hegyes vidéken — képeztet-

kiképzési csoportot — ábrázol „b” tehát, a melynek létszáma csak akkora, a mekkorának jeleztem, hogy a kiképzés szempontjából kell lennie, egy hadiállományú zászlóaljából, azaz magasabbrendű harczerégből áll.

Minthogy a békealakulások iskolájából „a” helyén nagyobb, „b” helyén kisebb számban kikerült védőköteleseknek — a 3—28-ig terjedő tartalékos korosztályoknak — hadikötelesekbe foglalása csakis az illető békealakulások tényleges állományából alakítható keretek segítségével történhetik, bármiként oszlanak is meg a békealakulásokba foglalt ténylegesek ezekre a hadikötelesekre, ennél fogva a mozgósításhoz bevonuló védőkötelesek „a” helyén sokkal nagyobb területről, sokkal nagyobb számban torlódnak össze, mint „b” helyén. Míg „b” helyén, hol az összes tartalékosok is beférnek két hadiezredbe, a hadilábra helyezkedés egyidejűleg — tegyük fel, 10 nap alatt — mehet végbe, addig az „a” helyén, hol már nyolcz hadiezred kell, hogy alakuljon, a sok sűrűdés miatt már nem történhetik meg.

nek katonává, amely terepet gyermekkoruk óta tapostak, amely terephez idomultak minden szokásaik? Jól elfognak-e igazodni s helyüket megfognak-e állni ily, egész életükön egy röghöz tapadt csapatok előttük idegen, rájuk nézve szokatlan terepen is, aminőbe azokat a háború változatos, nehéz viszonyai hozzák?

Az orosz mélyföldről Mandzsuriába szállított X. hadtestnek a parancsnoka a terep idegenszerűségével magyarázta csapatainak kudarcát. A Föntsulin sziklaszorosainak védelmének szokatlan vala azoknak a hegység; Mandzsuria lapályain pedig az azelőtt sohse látott gaolján! ¹⁾

Lehetek e hadtest kudarcainak egyéb okai is, de hogy a sziklahegységben meg a gaoljával fedett területeken való működés szokatlansága is egyik oka lehetett kudarcainak, ez hihető.

Hogy az alföldi ember, mint katona is, jobban alkalmazható sík, nyílt terepen, viszont erdős, magas hegységben kevésbé jól fog tájékozódni s idomulni a rá nézve szokatlan s nehéz terep sajátosságaihoz, mint az erdőhöz, sziklához szokott s hegymászásban gyakorlott fölvidéki, ez kétségtelen. S ha a különböző vidékek lakóiban rejlő előnyös sajátosságok mind képviselvék is a hadsereg egyetemében, de a vezetők nem lehetnek arra tekintettel a háborúban, hogy a bizonyos megszokott terepen jobban alkalmazhatók mindig a sajátosságaiknak megfelelőbb s ne más terepen hozassanak működésbe. A gyalogságtól megkivántatik, hogy minden terepen tudjon harcolni: erre való tekintettel a területi rendszer bizony nem kedvez a katonává kiképzésnek.

E rendszer behozatala előtt, egyrészt annak érdekében, hogy a csapatokat harci hivatásukra változatos terepen lehessen begyakorolni, másrészt annak érdekében, hogy a különböző érzelműek, ajkuak és szokásuk egymáshoz hozzá idomuljanak,

¹⁾ A kukoriczához hasonló, 2—3 méter magas törzsű, sűrű növényzet.

nemcsak hogy különböző vidékek védköteleseiből vegyesen állították össze a csapattesteket, de az utóbbiaknak az állomásait is folyton változtatták. Ennek a rendszernek ugyan megvoltak az előnyei a harcászati kiképzés és az összeolvadás folytán keletkező egyöntetűség szempontjából is, amely előnyöknek azonban háttérbe kellett szorulniok az általános védkötelezettség behozatalával előtérbe lépett mozgósításnak elegendhetetlen követelményei előtt.

A hadkiegészítés és elhelyezés ezen két ellentétes módja között — tehát a két szélsőség között — azonban volna egy lehetőség, amely szerint valamint a *vegyes-*, úgy a *területi* kiegészítés- és elhelyezésnek előnyei nem mennének veszendőbe. Nem kellene ehhez más, mint pl. az, hogy az alföldi sík terepről — mondjuk a szegedi katonai kiegészítő kerületből — származó védkötelesek, ahelyett, hogy kiképzésük végett, — mint ezidő szerint történik, — a szegedi sík vidéki ezredhez osztatnának be, osztassanak be, mondjuk, a máramarosszigeti hegyvidéki ezredhez; a máramarosszigeti román ajku hegyilakók viszont a szegedi ezredhez, tehát más vidékre, más nép közé, aminő vidék s nép megismerésére a mai rendszer mellett nem igen van alkalmuk.

Kiképzésük fogantatása után pedig a védkötelesek nép és terepismertekkel gazdagodva visszakerülnének származási helyük ezredének nyilvántartásába és további katona kötelezettségüket már származási helyük ezredének kötelékében teljesítenék.

Katonai *kiképzésük folyamán* bekövetkező mozgósításnál annak érdekében, hogy a területi rendszer szerinti mozgósítás a más kiegészítési kerületből való legénységnek saját ezredükhöz való elszállításával ne késleltessék, a szegedieket persze ép úgy meghagynák Máramarosszigeten, mint a szigetieket Szegeden az ott megalakuló hadiezredknél, a mely kötelékben az alföldi fiúk magyar magvát alkotnák a máramarosi

hegyvidéki ezrednek, a máramarosi hegyvidékiek pedig elvegyülnének az alföldi magyar ajkú ezredben.

E módszer alkalmazása a mozgósítás gyors lefolyását egy csöppet sem érintené és legalább részben biztosítaná az abban hagyott *vegyes* kiegészítési és elhelyezési rendszernek előbb említett előnyeit. A béke közepette szükségessé váló kisebb-mérvű vasúti szállítások költségei megtérülnének e módszerrel járó előnyökkel, a melyeknek egyike az is, hogy ezek a rendszeresen folytatott vasúti szállítások jó iskoláját alkotnák a mozgósítási tömeges vasúti szállításoknak.

A csupán egy magasabbrendű harczegység számerejében tartott gyalogsági békealakulásokból persze nem telnének ki az iskolájukon átment védkötelesekből alakítandó hadikötelékekhez szükséges vezetők. Pedig meg kell lenniök ezeknek a vezetőknek, ha azt akarjuk, hogy a védköteleseknek immár tömegeit is gyorsan mozgósíthassuk és sikeresen alkalmazhassuk az erő kifejtésnél.

A gyalogság békealakulásaiba tehát egy-egy hadiállományú zászlóalj felül még befoglalandók a tartalékuk bevonásával alakuló hadikötelékekhez kellő ezredvezetőségek, zászlóaljvezetőségek és századvezetőségek. Elsősorban is ezen körülményre vezethető vissza a békealakulások nagy szükséglete hivatásos tisztsekben.

A *hivatásos tisztsek* oly nagymérvű *szaporítását*, amint az előbbrehaladott védszervezeteknél látjuk, nem egyedül a védkötelesek számának növekedése vontja maga után. Az is oka ezen szaporításnak, hogy a hivatásos tisztsekben levő magasabb kvalitásnak, — a vezetői kvalitásnak tudniillik, — annál a körülménynél fogva is emelkedett a jelentősége, hogy a védkötelesek kiképzésére szánt idő lejjebb szállításával a kvalitás a vezetendőkben a középszerűnek mértékén túl már nem fejleszthető ki, tehát a tisztsekkel kell ezt pótolni.

Amennyiben a vezetőknek a vezetendőkkel való közvetlen érintkezése révén egyrészt a csapatszolgálat az, a melynek

talajából a vezetői kvalitás a legdúsabb tápot nyeri kifejlődéséhez, másrészt a békekötelékekben álló hivatásos tisztsek kvalitása után alakul a védkötelesek kvalitása is, már ezekre való tekintettel is meg kell, hogy legyenek a békekötelékekben a kellő tisztsek. Az elmaradhatlan szükségleten túl menni azonban hiba volna, mivel e szükséglet túllépésével az aránylag kicsiny keretekben sem tere nem volna az érvényesülésnek, sem alkalma tovább fejlődni a vezetői kvalitásnak.

Ama körülmény, mely szerint a hivatásos tisztsek az immár megnövekedett hadiszükségletre való tekintettel különben is aránylag nagy számban kell, hogy tartassanak a békealakulásokban, a kereteknek másként alakítását s ehhez mérten a békeszolgálatnak újabb, az eddigőtől több irányban eltérő szabályozását igényli. De a hivatásos tisztseknek az elkerülhetetlenül szükségesen nem túlmenő számban való megállapítását is kívánja e körülmény, egyébként nem volna elkerülhető a hivatásos tisztsek túltengése a békealakulásokban.

A keretlétszámnak a hivatásos tisztsekben álló részét illetőleg e helyen még csak annak kiemelésére szorítkozom, hogy a szükségelt hivatásos tisztsek közül annyival többen kell, hogy helyet s működési teret találjanak a csapatok békealakulásaiban, a mennyivel több hadiköteléknek kell alakulnia egy-egy békealakulásból, azaz mentől több fokozatban alakul a haderő.

Áttérve a keretlétszámnak a védkötelesekből álló részére, azt már láttuk, hogy az oktatás foganatosíthatása érdekében elegendő, ha a békealakulások létszáma van akkora, mint az illető fegyvernem harcászati egységének a létszáma. Minthogy azonban az oktatás foganatosíthatására az épen szükséges számon felül is volnának védkötelesek, kik a létező békealakulásokba befoglalhatók, — úgy mint bármely iskolában, ha helyszüke nem gátolja, pár tanulóval több is részesülhetne oktatásban, mint a hány tényleg részesül, a nélkül, hogy miattuk a tanítókat szaporítani kellene. Erre az eljárásra azon

körülmény, hogy a rendszeresen kialakított keretekben oktató elég van, csábít is; és mivel a keretek létszámát a nagyhatalmaknál de facto a hadikötelékek létszámának harmadán, felén, sőt kivételesen még ennél is magasabban látjuk tartva: így el nem kerülhetem, hogy egész részletesen ne foglalkozzam e kérdéssel és számos vonatkozásaival. Ezen kérdésen fordul meg ugyanis a védszervezetnek az állam viszonyaihoz mért racionális kialakítása, mely kérdésnek nem egyforma szemüvegen való látásából a védelmi ügyek parlamenti tárgyalásának rendszerint ütköző pontjává lesz az ujonclétszám megállapítása.

A békealakulásokba foglalandó védkötelesek számának megállapításánál a kiképzés követelményein kívül még tekintetbe veendő:

- a) az arány, a mely szerint a tényleges szolgálatban tartható védőkötelesek a nem tényleges szolgálatban állókkal szemben képviselve lehetnek a haderőben;
- b) az, hogy a békealakulások iskolájából kikerült összes védőköteleseket e békealakulások keretei révén hadikötelékekbe lehessen foglalni;
- c) az állandóan szükségelt fegyveres készütség mértéke.

a) Az arányról, a mely szerint a tényleges szolgálatban tartható védőkötelesek a tartalékosokkal szemben képviselve lehetnek a haderőben.

A nem tényleges szolgálatban álló védőköteleseknek hadikötelékekbe leendő összefoglalásához az állandóan szolgáló, katonai hivatásuknak élő tisztetek és a kiképzés alatt álló védőkötelesek állnak rendelkezésre. Ennélfogva az arány, a mely szerint a hadiseregben a ténylegesek a nem ténylegesekkel szemben állhatnak, a keretekben állók számától és a hadműveleti seregbe foglalt tartalékosok számától függ, vagyis a kiképzés tartamának a védelmi kötelezettség tartamával szemben való kiszabatótól. Azonos tartamú kiképzés — tényleges szol-

gálati kötelezettség — mellett tehát azon védszervezetben alakul kedvezőbbé ez az arány, a mely védszervezetben a védelmi kötelezettség rövidebb tartamú, vagy ha nem is rövidebb tartamú, de kevesebb korosztályból telik ki az a kvantitás, — 3 millió, — a melynél többet lehetetlen volna működésbe hozni.

Ezen arányt ugyan lehetséges egyes hadikötelékekben kedvezőbbé alakítani, azonban csakis a többi hadikötelékek rovására. S így látjuk ezt a keretrendszert követő még oly védőszervezetekben is, a melyek az erő kifejtésnél még alkalmazható kvantitást csakis a védelmi kötelezettségnek leghosszabbra való kiterjesztésével s következésképpen a legkorosabb védőköteleseknek is alkalmazásba vételével tudják kiállítani!

Az pedig, hogy a haderő nem egyenletesen, hanem értékre nézve több fokozatban vagyis mint sorhad, honvédség és népfelkelés alakul, ez leginkább annak következménye, hogy a békealakulásokat annak érdekében, hogy a kiképzést minden békeszázadban külön, önállóan lehessen eszközölni, nagyobb létszámon tartják a védőszervezetek, mint a mekkora létszámon azokat a mozgósítás szempontjából kellene tartani. Mert, hogy a nagyobb létszámú békealakulásokból nagyobb számban kitelő hadikötelékek egyidejű megalakítása tisztán lehetetlen, szinte természetes az, hogy a hadműveletek megindításához sürgősen kellő, lehető gyorsan mozgósítandó kötelékekbe, a melyekre az a fontos szerep vár, hogy az első föllépés sikere révén kedvező viszonyokat teremtsenek a hadjárat folytatásához, a keretekben kéznél levők csaknem valamennyien befoglaltatnak. Azok ugyanis, a kik állandóan s kizárólag katonai hivatásuknak élve legalkalmasabbak a védőkötelesek vezetésére s azok, a kik fiatalságuknál s erőteljességükénél fogva, de főleg annál fogva, hogy a tényleges szolgálati kötelezettség a keretrendszer szerinti védszervezetek legtöbbszörében még nincs két évre leszállítva, a 3, sőt 4 évre terjedő kiképzésük s a vezetőikkel való összekötésük révén ma tényleg még javát alkotják a védőköteleseknek. Legföllebb a másodrendű ezred számára látjuk még fen-

tartva egy csekély részét a tényleges állománynak, a mely állományból a harmadrendű ezredhez már egy védköteles sem jut.

A békealakítások magas létszáma azonban, ha nem természetszerűleg, a keretrendszer szoros követése mellett jön létre, amint akadályozója a mérkőzéshez szükségelt kvantitás idejekorán való kiállításának, azonképen lehetlenné teszi az erő egyidejű latbavetését, tehát azon elvnek is szem elől tévesztésére csábít, a mely elvnek szem előtt tartása a mérkőzés sikerének ma ép. annyira feltétele, amennyire feltétele volt eddig s feltétele ezután is.

1870—71-ben a francziák tisztán a magas létszámon tartott békealakításokkal vonultak fel. Az ország határán felvonult kereteknek kitöltése azután már nem mehetett többé az ellenségtől zavartalanul végbe. Elégtelen létszámuk miatt aránylag rövid idő alatt letörtek e prima kvalitásu, akkoron a legjobb löfegyverekkel fölszerelt császári hadak s a rákövetkezőleg kiállított, a világ bámulatára oly gyorsan és nagy számban kiállított köztársasági seregek már nem fordíthatták meg a hadjárat sorsát.

Hol voltak Oroszország több millióra számított harczosai, nem a messzi Mandzsuriában a lebecsült Japánnal szemben, hanem a szomszédos Törökország ellen legutóbb viselt hadjáratukban, a mikor a Dunán alig történt átkelésük után Plevná-nál már annyira megakadtak volt?

Az erők nem egyidejű latbavetésének szervezeten, hadászati és harczászati egyaránt kárhuzatos példáival igen gyakran találkozunk. Nemcsak ezredeket láttunk egymásután latbavetve sikertelenül elvérzeni, de dandárokat, hadosztályokat, sőt egész seregeket is, olykor, a mikor működésbe hozatalukhoz még kéznél is valának, a mikor egyidejű működésbe hozataluk feltétlenül meghozta volna a sikert. Megszívlelendő példáit látjuk ennek a legújabb lezajlott orosz-japán háborúban is.

Ahol az erő egyidejű latbavetésének elvét a **véd-szervezetben** szem elől tévesztik, ott már alig használ ezen elvnek

szemmeltartása a stratégiában és taktikában. S nem jellemző-e, hogy többnyire ott vétkezik a stratégia és taktika is ezen elv ellen, a hol a véd-szervezet, mint az erőkifejtés alapja, ezt megelőzőleg szintén vétkezett!

Valjon nem az abban hagyott **állandó** hadsereg-rendszer kísért még a mai kerethadseregek legtöbbszörében? Az oly magas létszámon tartott keretek nem csak hasonlítanak az abban hagyott rendszernek békében és háborúban egyforma alakulásaihoz, de létszám s fölszerelés tekintetében még különbek is, mint aminők amazok voltak. Ez lehet egyik oka amaz általános tapasztalt ahhoz való ragaszkodásnak is, hogy a kiképzés és szolgálatkezelés az állandó hadseregek módjára minden alosztályban és osztályban külön, egymástól függetlenül eszközöltessék.

Csak hogy míg az állandó hadseregeknél a minden században és zászlóaljban külön-külön végzett kiképzés és szolgálatkezelés **állandóan hadikötelekekben** történt, **ami nemcsak ma is kelléke a kiképzés eredményességének, de az marad minden időre**, addig a keretrendszer békealakításaiban a kiképzés már csak a századok és zászlóaljak összefoglalásával történhetik hadikötelekekben, mivel a békealakítások századai és zászlóaljai a mozgósításra való tekintettel nem tarthatók hadiállományon.

A tényleges szolgálati kötelezettségnek annak érdekében kívánatos leszállítása mellett, hogy valamennyi kombattáns szolgálatra alkalmas védkötelest teljes kiképzésben részesíthessünk, még félhadiállományon is csak azon államok részéről tarthatók a békeszázadok, amely államokban a lakosság száma megüti a 60 milliót. Két évnél nem hosszabb tartamu kiképzés mellett egyáltalában nem volna indokolt hadiállományon tartani a hadsereg békealakításait, ha mindjárt e békealakításokból egyedül is kitelnék a 3 millió. Azért nem, mivel a még kiképzés alatt álló, de a teljes kiképzésen még át nem ment védkötelesekből alakuló haderőnek kvalitása mögötte maradna az olyan

haderő kvalitásának, amely haderő nem nagyobb kvantitással, de a teljes kiképzésen és egy-két fegyvergyakorlaton már átment védköteleseknek is magába foglalásával alakul.

Tehát az állandóan hadikötelékekben való kiképzés ma már csakis a békeszázadoknak rendszeres összefoglalásával történhetik. Ehhez elegendő az is, ha a békeszázadokat oly létszámmal alakítjuk, hogy azoknak összefoglalásával kiteljenek a harcvezetések, amelyeknek terjedelmében az illető csapat kioktatandó.

Hogy a keretrendszer szerint szervezett hadseregeknél ezideig az első vonalban leendő működésre mozgósított gyalogság csapattesteinél a tényleges szolgálatból vett védkötelesek a létszámnak $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{2}$ részét tették ki, ez csak amellet tanuskodhatott, hogy a tényleges és nem tényleges állományú védköteleseknek ily arányosítása mellett szintén megfeleltek a hadikötelékek. De már arra nézve nem nyújthatott támasztó pontot, hogy mennyire lehetne még tovább is menni a keretek létszámának leszállításában anélkül, hogy nehézségek támadjanak a hadikötelékek megalakítása és alkalmazása körül.

Ép oly kevéssé nyújthattak erre nézve támasztó pontot az őszi fegyvergyakorlatok tapasztalatai is. Legalább minálunk nem, hol a fegyvergyakorlati századok 120—130 főnyi létszáma mellett az arány ténylegesek és nem ténylegesek között a közös hadseregnél 3 : 1, a honvédségnél 1 : 3 volt; tehát túlságosan kedvező. Ez az arány már annál fogva is túlságosan kedvező volt ezen fegyvergyakorlati kötelékekben, hogy a tartalékosok csak a fiatalabb korosztályokból, tehát az értékesebb egyénekből állottak; s amíg ezen kötelékek legénység tekintetében a csapatok szervezeti állományának csak fele számával alakultak, addig viszont a legénység összetartására és vezetésére hivatott szervek a hadiállományra rendszeresített számban voltak meg a félhadiállományú kötelékekben is.

Egyedül a honvédezredek próbamozgósításai alkalmával hadműveleti alkalmasságuk tekintetében fölmerülhet kedvezőtlen

tapasztalatok látszanak némileg indokolni azon általános kívánalmat, hogy a hadműveleti kötelékekben mentől többen legyenek a ténylegesek. Azonban csakis látszólag. Mert ha nem feleltek volna meg ezen mozgósított csapattestek minden irányban, hát ennek oka nem abban keresendő, hogy túlságosan sokan voltak bennök a tartalékosok, hanem abban, hogy a honvédségben nem lévén megadva a célirányos kiképzésnek föltételei, a honvédségben a védkötelesek kvalitása sem oly fokú, aminőnek a legnagyobb erő kifejtés szempontjából lennie kell a védkötelesek kvalitásának a keretrendszer szerint szervezett haderőben.

Az már előfordult, hogy mozgósítottak oly csapattestek is, amelyek már eleve *nem* az első vonalban leendő hadműködésre voltak kilátásba véve, amelyek számára a keretek is csak mozgósításnál állítottak össze, még pedig legnagyobb részben a nyugdíjas és szolgálaton kívüli állományból vett tisztesekből. S hogy ezen csapattestek még első vonalban is megállták helyüket, ez oly tény, amely ellene szól az idősebb védköteleseknek az első vonalban alkalmazandó csapatkötelékekből való kizárásának.

A legnagyobb részben csak tartalékosokból álló milicziával tett kedvezőtlen tapasztalatok szintén nem bizonyíthatják azt, hogy a tartalékosok csak akkor tudnának megfelelni első vonalban, ha ennyi, vagy annyi tényleges adatnék melléjük összetartásukra s támogatásukra. Csakis a milícia *rendszere* ellen bizonyítanak a tapasztalatok, amennyiben e rendszer mellett a védkötelesek kvalitása annyira ki nem fejleszhető, amennyire szükséges ez a modern erő kifejtéshez.

Abból a tényből, hogy a békealakítások létszámát több európai hatalom gyalogságánál a hadiállomány felén sőt kivételesen még magasabban is tartják, szintén nem következtethetünk arra, hogy ez azért volna szükséges, mintha a hadműveleti kötelékek gyors megalakíthatása és alkalmazhatósága a keretekbe foglalandó ténylegeseknek ezen számán múlnék! Ha így volna, akkor azt kellene hinni, hogy Germánia, mely-

nek két korosztályból félhadiállományon tartott keretei már a következő 3—4 korosztályból is felemelhetők a hadiállományra, talán a védkötelezettségnek 28 évi kiszabata ellenére is nem több, mint e néhány fiatal korosztályból alakuló gyalogsággal szándékoznék megindítani a háborút. Mintha a további korosztályokat csak succesive vonná működésbe a hadműveleti sereg fogyatékának pótlására s a hadtápkörlet biztosítására. Ezt ugyan nem lehet feltételezni! Ha tehát csak a 30 évesnél fiatalabb védköteleseket foglalná is Germánia a hadműveletekre szánt ezredbe, ez esetben is meg kell, hogy oszoljanak a békealakulások védkötelesei ezen ezredre, mert ezen békealakulásokon kívül nincsenek keretek Germániában.

A békealakulások magas létszámának okaira még rátérünk. E helyen csakis annak kiemelésére szorítkozunk, hogy több védőszervezetben azért látjuk magasabb létszámon a gyalogság békealakulásait, hogy az alosztályaikkal csak ritkán együtt állomásozó csapatoknál a kiképzést a különben is eddig szokásban volt módon minden békeszázadban külön lehessen végezni. A nem eléggé kifejlett védőszervezeteknél pedig ezen felül még azon okból is, hogy a nem eléggé válogató sorozások mellett oly nagy számban nyert védköteleseket a költségfedezet híján nem elegendő számban fentartott s ennél fogva nem elegendően decentralizált kereteket szolgáltató békealakulásokban legalább ki lehessen oktatni. Így van ez, mint ahogyan egy civíl-iskolába szükségből több tanuló is beszorítható, mint ahánynak befogadására az iskola épült; amidőn persze nem az a hiba, hogy az iskolába beszorítva többen részesülnek oktatásban, mint ahányan különben részesülhetnének, hanem az, hogy kevés az iskola.

A védelmi- és tényleges szolgálati kötelezettségnek ezelőtti — az egyik irányban igen rövid, a másik irányban igen hosszú — kiszabatainak megváltozásával nem csak az arány változott meg, amely szerint a tényleges védkötelesek a tartalékosokkal szemben ezideig lehettek az erő kifejtésnél, hanem megszűnt

ennek az aránynak egykori jelentősége is, amely a már annál fogva is gyöngébb minőségű tartalékosok összetartásában állott, hogy a tartalékosok nagy része mind máig korántsem teljes, hanem csak 8 hetit, azaz csakis ujoncz-kiképzésben részesített. Ez az arány az egykori jelentőségét azáltal is elveszítette, hogy a haderő zömére nézve már legfőleg két korosztályból alakítható keretekben a legénység fele még kiképzés alatt áll és ezen első évfolyam minősége nem ér fel a teljes kiképzésen átment és néhány fegyvergyakorlatot már elvégzett tartalékosoknak a minőségével.

Csakis a mozgósítás szempontjából szükséges immár, persze még sokkal inkább, mint ezelőtti volt az, hogy minden hadikötelékhez jusson legénység a békealakulások tényleges állományából. Tisztán csak azért jusson, hogy legyenek a helyi viszonyokkal ismerős, a helyi viszonyok szerint alakuló mozgósítási teendőkre kioktatott emberek, akik a hadikötelékek formái megalakításánál segédkezzenek a hivatásos tiszteseknek.

A hadikötelékek hasznavehetősége tehát ma már nem attól függ, hogy mily számban foglaltatnak bennük a békealakulásokból vett tényleges állományú védkötelesek, hanem attól, hogy minő fokra emelhető a védkötelesek minősége a kiképzés által s hogy hány hivatásos tisztes juttatható a hadikötelékekbe foglalt védkötelesek vezetésére.

A tényleges védkötelesek számarányának kedvezőbbé alakítását s a minőség emelését kettő helyett már csak három korosztálynak is tényleges szolgálatban tartásával erőszakolni hiba volna. Kivált oly védőszervezetben volna ez hiba, amely védőszervezet nem rendezkedik be annyi hadierő kiállítására, amennyit az államból kitelő legnagyobb, illetve a 3 millióig menő erő kifejtés szempontjából kiállítania kellene, amely védőszervezet tehát a nem elegendő számban fentartott békealakulásokat, a mozgósításnál leendő megoszthatásukra való tekintettel, egyszersmind nem úgy dotálja hivatásos tisztesekkel is, hogy a rendelkezésre álló védköteleseket a keretekre tagozott

békealakulások útján hadműveletekre alkalmas kötelékekbe simán összefoglalhassa.

Ily védszervezet főleg a békekészültséget szolgálná, anélkül, hogy a költséggel arányban emelkednék erő kifejtése is a háborúban. Sőt a hosszabb tartamu iskolázatásnak még költségeit sem győzné ily védőszervezet, védköteleseinek tetemes részét kiképezetlenül hagyná s ezzel csökkentené haderejének kvalitását is.

b) A tartalékosoknak hadikötelékekbe foglalásáról.

Minthogy a békealakulások egyszersmind keretei is a hadikötelékeknek, ennél fogva létszámuk megállapításánál számolnunk kell a keretrendszer ama követelményével is, amely szerint a békealakulások iskoláiból kikerült védkötelesek valamennyien az illető békealakulás kereteibe beleilleszkedhessenek a mozgósításnál. Hogy ezen beilleszkedés a legsimábban, legrendszeresebben akkor történhetik, ha azon csapattestek, amelyekbe a védkötelesek háborúban leendő vezethetőségük és ellátásuk céljából össze kell, hogy foglaltassanak, akkora létszámmal alakíttatnak, hogy a keretekbe belépőkkel éppen kiteljék a létszám, ez szembeötlő.

A mozgósítás gyors lefolyása szempontjából tehát legelőnyösebb az volna, ha a békealakulásokból csak egy-egy hadiezred alakulna.

Lássuk már, hogyan volna ez lehetséges a védelmi kötelezettségnek 28-, a kiképzés tartamának — a tényleges szolgálati kötelezettségnek — pedig 2 évi kiszabata mellett? Mert hogy ezen két irányú kötelezettségnek emilyen kiszabása nem csak, hogy akadályba nem ütközik, de hogy indokolt szükség a haderő zömére nézve, elég ha e tekintetben a germán védszervezetre hivatkozom, mint azon védszervezetre, amely legelső a világon s amelyben a védelmi kötelezettségnek 28 évben való kiszabata, mint említém, már az 1870—71-ik évi nagy

háboru óta áll fönn, a kiképzés tartamának — tényleges szolgálati kötelezettségnek — 2 évben való kiszabata pedig 1893 óta.

A katonává avatott védkötelesek azon részével, a mely a védelmi kötelezettségnek ily hosszú tartamán kidől, vagy bármi okból nem áll be a mozgósításnál, szóval a *természetes fogyatékkal*, továbbá a pótlás céljaira egyelőre még visszatartandó védkötelesekkel csökken a háború megindításánál alkalmazásba vehető és hadiezredbe foglalandó védkötelesek száma.

A mai védszervezetek átlagos számításai után indulva a természetes fogyatékat a katonává avatottak 35 %-ára teszem. A pótlásul visszatartandók számát pedig a fenmaradók 25 %-ára.

Azt nem állítom, hogy ezen számításomnak az alapja sziklaszilárd volna. S hogy mégis megmaradok ezen számításom mellett, erre két okom van. Az egyik az, hogy a fölhasználtaknál jobb, positivebb adatokra ily számítás nem támaszkodhatik. A másik pedig az, hogy a kvantitativ legmesszebbmenő erő kifejtés biztosítására irányuló védszervezetben, a mely védszervezet gondoskodik arról, hogy a védelemre alkalmas és védelemre kötelezett férfiak valamennyien alkalmazásba véteszenek a háborúban, a számításomnál elkövetett hibáknak oly következményei, a melyek az erő kifejtőképességet csökkentenék, épenséggel nem lehetnek. Főleg akkor nem, ha a hadikötelékek a megengedhető legnagyobb létszámmal — a gyalogezredek 4000 fővel — szerveztetnek.

Ezen állításom igazolására tegyük fel, hogy számításom hibás és lássuk ennek következményeit.

Ha a természetes fogyatékat a számítotttnál több volna, akkor vagy nem alakíthatjuk a hadikötelékeket a megengedhető legnagyobb létszámmal mozgósításnál, ahogyan az olcsóság szempontjából terveztük, s a hadikötelékek, kisebb létszámuknál fogva, könnyebben vezethetőkké válnak, vagy nem maradnának a hadiveszteségek pótlására emberek a kiképzésen átment védkötelesekből. Az utóbbi esetnek bekövetkezése azonban nem

jelent mást, mint hogy azon védkötelesekkel, akiket helyesebb számítás mellett a háborúban bekövetkező veszteségek pótlására egyelőre még vissza kellett volna tartanunk, akiket tehát tévesen foglaltunk hadművelési kötelékekbe, erősebbek leszünk a háború megindításánál. Kisebb hiba lévén az erők egyidejű latbavetésének szempontjából az, ha pótlás híján megfogyott állománnyal kell tovább működnünk, mintha a szükségesnél több pótcapatot tartottunk volna vissza.

Viszont ha a számítottnál kevesebb a természetes fogyaték, — ami már kevésbé valószínű, — akkor a hadművelési kötelékekhez szükségelt létszám már fiatalabb s jobb minőségű védkötelesekből telnek ki s az ezredek értékben gyarapodnának.

Tehát csakis oly következményei lehetnek hibás számításoknak, amelyek a szervezetet némileg megdrágítják ugyan, de a szervezet megdrágulásával arányban az erő kifejtés mérvét is fokozzák.

Ennélfogva a korosztályok 35%-át természetes és a korban fejlődő fogyaték gyanánt leszámítva, tehát 28-ból 10-et levonva, marad az erő kifejtéshez 18 korosztály. Ebből a 18 korosztályból pedig 25%-ot, azaz 4 korosztályt a háború folyamán beálló veszteségek pótlására leszámítva, marad 14 korosztály a hadművelési sereg csapatkötelékeinek megalakításához. Ezen korosztályok alatt persze nem a számszerint sorban következő korosztályok értendők, hanem *csakis* 14, illetve 18 minden fogyaték nélkül képzelt, tehát teljes számértékű korosztálynak *mennyisége*, amely mennyiségben benn foglaltatnak az összes korosztályoknak életben levő, hadiszolgálatra alkalmas, minden hadműveletre egyformán kötelezett és rendelkezésre álló emberei.

Ha már azt akarjuk, hogy a védköteleseket védelmi kötelezettségük egész tartamára meghagyjuk azon csoporthoz való tartozandóságukban, amely csoportban katonailag kiképeztük és hogy mindig arra alkalmazzuk is, amire kioktattuk, — e kettő lévén minden szervezetben a *pium desiderium*, — akkor ez a 14 korosztály egybefoglalva ki kell, hogy tegyen egy olyan

csapatot, amilyen csapatokban a védköteleseket háborúban alkalmazni akarjuk. Ezen mennyiségre nézve 14 teljes számértékű korosztályból alakult ezrekbe aztán azon mértékben olvadnának be successive a további korosztályok védkötelesei, — akikből még 4 teljes számértékű korosztály állandó rendelkezésre, azaz a hadművelési kötelékek 25%-nyi pótcsapata, — aminő mértékben ily ezredek szervezeti állománya a hadműveletek folyamán megapad.

Ily hadikötélék gyanánt egy 4 zászlóaljjal — 16 századdal — alakult, tehát a legnagyobb állományon tartható gyalogezredet veszek, kerekszámban 4000 fővel, ugyanolyan, aminők az osztrák-magyar hadsereg közös részében a gyalogezredek háborúban. Létszám és tagozás tekintetében is olyanok lévén a gyalogságnak ezen hadikötélékei, aminőknek nem egyedül az olcsóság szempontjából kell lenniök, hanem a keretrendszer szelleméből kifolyólag is.

Ha a szervezet alapjául ily magas és nem kisebb létszámú ezredet veszünk, ezzel elérjük azt, hogy ezredek hadművelési állománya még azon esetben is elég tekintélyes lesz, ha hibás számítás, hibás sorozás, hibás bemutatás, kivándorlás stb. előre nem látható okok miatt szervezeti állományuk ki nem telnek egy-egy békealakulás nyilvántartásában álló védkötelesekből.

Épen gyalogezredet pedig azért veszek ily hadikötélékek példája gyanánt, mivel a gyalogság minden védszervezetben a haderő túlnyomó részét alkotja és mivel a gyalogság szervezetén alapul az egész védszervezet.

Tehát —

$$4000 : 14 = 285$$

— védköteles esnek egy-egy korosztályra és két ily korosztály, azaz 570 védköteles jutna egy-egy békealakulásba, vagyis kiképzési csoportba.

Ezen számítás szerint a védszervezet a haderő túlnyomó részére nézve a legegyszerűbbé alakulna, amennyiben a 28

évre, tehát a fizikai alkalmasságnak, mondhatni, végső határáig kiterjesztett védelmi kötelezettség mellett rendelkezésre álló emberanyag egy-egy békealakulás által alkotott ezredkerettel a legrendszeresebben s leggyorsabban hadiezekbe lenne foglalható, ugyanoly alkalmazásra, aminőre békében ki lett képezve. S ha annyi békealakulás — ezredkeret — tartatnék fenn, hogy ily 570 védkötelessel rendelkező kiképzési csoportokban az évenként védképessé váló férfiak közül a gyalogsághoz esők valamennyien teljes kiképzés alá legyenek vonhatók, ezzel gyalogságban a legnagyobb erő kifejtés lehetősége is biztosítva volna, **ha a kiképzés követelményeinek ekkora létszámú csoportokban szakszerűleg eleget lehetne tenni.** Ha a kiképzés követelményeinek, mondom, mindamellert is eleget lehetne tenni, hogy ily kiképzési csoportokban a kisebb harcászati egységek, — a századok, — csak 142 fővel alakíthatók a zászlóaljban való gyakorlatokhoz.

Lássuk tehát!

Az eddig rendszerint minden században és zászlóaljban külön, önállóan folytatott gyakorlatoknál az osztrák-magyar hadseregben a századok és zászlóaljak békelétszáma még az őszi fegyvergyakorlatok alkalmával sem volt ily magas. Az őszi fegyvergyakorlatokat megelőző kiképzés időszakában pedig a gyalogszázadok kivonulási létszáma, — a Bosznia-Hercegovinában elhelyezett csapatokat nem tekintve, — a közös hadseregnél csak 70—80 között, a honvédségeknél pedig csak 30—40 között váltakozott. A századok ily csekély békelétszáma mellett aztán a zászlóalj gyakorlatok is rendszerint csak 150—300 fő erejű zászlóaljakkal történhettek.

De alosztályainknak ezen csekély békelétszáma mellett is történhettek gyakorlatok hadiállományú harcvezetéseknél is: a helyben egyesített századoknak és zászlóaljaknak esetről-esetre való összevonásával. Hadiállományú zászlóaljban ugyan csakis a közös hadseregben lehetett gyakorolni, amelynek nagyobb létszámon tartott s négy zászlóaljból álló ezredei leg-

alább 3 zászlóaljjal többnyire együtt vannak elhelyezve. Viszont a honvédségnél még hadiállományú századokban sem lehetett minden ezrednél gyakorolni, mivel a honvéd ezredek annak ellenére, hogy alosztályaik békelétszáma csak fele a közös hadseregbeli alosztályok létszámának, nem ritkán még zászlóaljankint vannak elhelyezve.

Ha már a védkötelesek kiképzésének célja Ausztria-Magyarország védszervezetében ezideig elértnek volt tekintendő az alosztályoknak ily csekély kivonuló létszáma mellett is, akkor a kiképzés célja nem kevésbé volna elérhető a kiképzési csoportoknak 570-nél nem több védkötelessel való alakítása mellett is, mihelyt a keretek összevonásával hadiállományú századokban és félhadiállományú zászlóaljban eszközöltetnék a kiképzés, eltérőleg az eddigi szokástól, mely szerint a kiképzés rendszerint minden békeszázadban, minden békezászlóaljban külön, önállóan történt, jöllehet a szabályzat is hangsúlyozza a hadikötelesekben való gyakorlatok szükségét.

Hogy védköteleseink kiképzése mind máig az idő legnagyobb részén át a kiképzéshez elégtelen létszámú századokon belül, a többi századoktól függetlenül történt, ennek legfőbb oka az, hogy csakugyan nem minden ezrednek — kiképzési egységnek — vannak együtt az alosztályai, hogy azokat hadiállományú kötelesekbe lehessen egyesíteni.

Pedig a keretrendszernek a szelleméből az következik, hogy a békeezredek, — mint kiképzési testek — összes alosztályaikkal együtt legyenek. Elengedhetetlen követelménye ez annak a rendszernek, a mely, mint elnevezése is mutatja, az oly számos korosztályból magas létszámmal alakuló hadiköteleseknek békében csupán két, legfőlegbb három korosztályból álló, tehát aránylag kis létszámú kereteit tartja fenn, s a mely azzal emelkedett fölébe minden más, a haderő kiállítására alkalmazott rendszernek s vált speciális rendszerévé a legnagyobb erő kifejtésre irányított modern védszervezetnek, hogy az utóbbi-

nak úgy a kiképezéssel, mint a mozgósítással szemben fennálló követelményeit egyedül tudja kielégíteni. Ezen két, mondhatni, ellentétes irányú követelménynek pedig nem egyébbel teszen eleget e rendszer, mint azzal, hogy **egyrészt feltétlenül egyesít annyi keretet a csapatok békealakulásaiban,** — kiképzési csoportjaiban, — **hogy kitéljék e keretből azon kötelekek létszáma, a mely kötelekekben a csapatnak harci működéséhez való begyakorlása a legeredményesebben történhetik, másrészt annyira már nem megyen a keretek egyesítésében, hogy ezzel a mozgósítást késleltesse.**

De hát mi indíthat mégis arra, hogy a kiképzési egységek ne legyenek együtt minden részükkel? Vajjon nem azért látjuk elkülönítve az A-ban állomásozó ezrednek egyik zászlóalját B-ben, másik zászlóalját C-ben, mivel B-ben és C-ben is kívánatos, hogy helyőrség legyen? Nem volna ez a helyőrségi szükséglet célszerűbben kielégíthető a kiképzési egységeknek kisebb létszámmal való alakítása, de minden részüknek együtt tartása mellett? Így juttatható volna helyőrség tán mindenhová, a hol kívánatos, hogy legyen, a szervezet rendjének megbontása nélkül. S mennyivel előnyösebbé alakulna ezzel a mozgósítás is!

Csakis kivételes körülmények kényszeríthetnek a kiképzési egységek — békeezredek — szétforgácsolására. Azonban ily körülmények mellett is biztosítania kell a szervezetnek a védkötelesek eredményes kiképzését a széjjelválasztott részek létszámának megfelelő szaporításával. Ez persze csakis kivételes esetekre szorítkozhatik, mert ha általánossá válnék a kiképzési egységek nem együtt tartása, akkor lehetetlen volna a különvált részeket 2—3 korosztályból akkora létszámon tartani, hogy elegendő legyen oly gyakorlati kötelekek alakításához, minő létszámú kötelekekben való gyakorlatok nélkül a védkötelesek kiképzése eredményes nem lehet.

Hogy pedig még összes alosztályaival, vagy azok nagyobb

részével együtt elhelyezett kiképzési testeknél is csak ritkán vonatnak össze a békeszázadok a harczászati egységekben való gyakorlatokhoz, ennek is több oka van. Egyik oka az, hogy miután nincs általánosan, szorosán kötelezően előírva a békeszázadokban álló kereteknek a harczegységekig terjedő egyesítése, ennél fogva a hadilétszámú kötelekeknek esetről-esetre történő összeállítása mindig különleges intézkedéseket igényel, a melyeknek megtétele több dolgot ad s olykor idő híján marad el. Olykor azért marad el, mivel a létszámukban s tagozásukban egyaránt nem rendszeres békeszázadoknak hadikötelekekbe egyesítése — (lásd a békealakulások tagozását) — tényleg akadályokkal is jár s a rendestől eltérő szokatlan viszonyokat teremt, a melyek nincsenek kedvükre sem azoknak, a kiknek el kell rendelniök több békeszázadnak egyesítését, sem azoknak, a kiknek végrehajtaniok kell ezen intézkedéseket. A legtöbbben hatáskörüik csorbítását látják ebben.

Az **állandó** hadseregrendszer idejéből fönmaradt szokásnak is kifolyása az, hogy mindmáig oly nagy fontosságot tulajdonítanak annak, hogy minden századparancsnok önállóan vezethesse a századába foglalt védkötelesek kiképzését; hogy a védkötelesek mindig közvetlen előjáróik befolyása alatt legyenek! Pedig a rövid kiképzés és hosszú védkötelezettség korszakában a vezetők s a vezetettek zöme közötti összeszokás előnyeit már nélkülözni kell, hogy tudjuk a háborúban, mert oly számos korosztálynak **egy** hadikötelekbe egyesítése mellett az egykori vezetők s oktatók részint szolgálatra képtelenné válnak, részint rangban emelkedve már jelentősebb funkciókat kell, hogy betöltsenek s nem azokat fogják az elenség előtt is vezetni, a kiket oly hosszú idő előtt vezettek s oktattak. Csakis a legfiatalabb korosztálybeliek lehetnek háborúban is **egy** harczegység kötelekében azokkal, a kikkel kiképzésük — tényleges szolgálatuk — idejében együtt voltak, a kikkel a minden védkötelesre kiterjesztendő detail foglalkozás révén, mely utóbbi igenis mindig a kereteken belül kell,

hogy történjék, bizonyára létre jöhet a keret egyénei között az az összeszokás is, mely a hadikötelékek gyors megalakítása szempontjából szükséges, hogy meglegyen, létre jöhet ezen összeszokás a kereteknek a kiképzés időszakára állandóan hadiállományú kötelékekbe való összefoglalása mellett is.

Ha a katonai irodalomban a modern hadviselés és harcmód kérdéseiben olykor ellentétes nézetekkel találkozunk is, egy kérdésben, abban ugyanis, hogy a védkötelesek harcias kiképzését hadiállományú, avagy a hadiállományt megközelítő kötelékekben *kell* eszközölni, megegyezők a nézetek.

F. S. osztrák katonai író pl. *Rückständigkeiten* című művében erről a következőleg ír:

— „A védköteleseknek szakaszban történt kiképzése után már csak hadilétszámú kötelékekben kellene folytatni a kiképzést. Jóllehet e nézet helyességét senki sem vonja kétségbe, mégis találkoznak olyanok, a kik ennek gyakorlati keresztülvihetőségét tagadják. Mindenekelőtt is a századparancsnokoknak a kiképzésért való felelősségében látják ennek akadályát. Azonban az egyeseknek a szakaszban való föllépésre-, valamint a tiszteseknek a szakaszvezetésben történt kiképzésével a századparancsnoknak felelőssége, tekintve azt, hogy a századnak immár *vezetője* lesz, csaknem megszűnik. Hadiállományú szakasznál nagyobb csapattal manapság, békeidején különben sem rendelkezik s ennél fogva századot már nem is vezényelhet a századparancsnok. A szakasz kiképzés befejezésével pedig a század kiképzése következik s a századot harcban okvetlenül már *vezetni* kell, nem pedig *vezényelni!*“

— „A század kiképzéssel párhuzamosan folyik a tiszteknek *vezetőkké* való kiképzése is, a melynek folyamán a legénységnek már csak meg kell erősödni azon teendőiben, a melyekben már előbb, vagyis szakaszban kiképeztetett, jóllehet már változatosabb viszonyok között.“

— „A kis létszámú kötelékekben való gyakorlatoknak igen számosak a hátrányai. Többek között a harczgyakorlatok túl

gyors lefolyásának is okozói. Legnagyobb hátrányuk pedig az, hogy a tisztek és altisztek nem tanulnak meg hadiarczvonalat áttekinteni s kezükben tartani. A tartalékosok beállításával azonban az átlagos képzettség jóval csekélyebb lesz, mint békeben s az ellenőrzés, befolyásolás még sürgősebbé válik, mert a szakaszparancsnokok legtöbbször szintén kevésbé gyakorlott tartalékos tisztekből kerül ki. Ily századokat ütközetben vezetni, a terep földzékek fölhasználásával jól vezetni nem lesz könnyű. Sokkal nehezebb lesz ez, mint a békegyakorlatokhoz hadiállományon összeállított századok vezetése.“

— „A gyorsan működő, békeállományon tartott, kicsiny kötelékekhez szokva, az ütközetvonalba való fejlődés is gyorsabban történvén, a harczgyakorlatok túl rövid lefolyásuk miatt sem lehetnek hadszerűek.“

— „Tehát hadiállományú, vagy legalább is félhadiállományú kötelékeknek kell alakítani. Az e mellett fölöslegessé váló tisztek s altisztek mint döntő bírák s fölügyelők igen sokat tanulhatnak, kivált ha arra is köteleztetnének, hogy a gyakorlatok megbeszélésénél észleleteiket előadják.“

— „Folyton hadilétszámú kötelékekben történő gyakorlatok mellett az a fölfogás is, a mely a taktikai kötelékeknek a modern fegyverzet által ütközetben követelt arczkiterjedéséről ma még nem eléggé tisztult, gyorsabban tisztulna. A rendszerint csekély létszámú békeállományú kötelékekben folytatott gyakorlatok azon feltűnő torlódást, a mellyel mindannyiszor találkozunk, valahányszor a békeszázadok összefoglalásával a rendesnél nagyobb létszámú kötelékekben tartatnak a gyakorlatok, a mindezen alkalmakkor nem érvényesülő *puskadorozók* tömeges összetorlódását csakis kivételesnek, többnyire hibás intézkedésből eredőnek tüntetik föl, holott e torlódások, a veszteséges oldalzások és lehetetlen arcztámadások előidézői csakis azon körülménynek a kifolyása, hogy a kis létszámú kötelékekkel, annyira tévesen, igen csekély arczkiterjedést is veszzen a csapat. Már fél hadi létszámú kötelékekkel is a ha-

dilétszámhoz mérten kellene kiterjeszkedni, habár az gyakori-
nak vehető, hogy a hadászati fölvonulás és az ütközetbe lépés
közt lefolyó időben az állomány ca. 10—15%-al meg fog
apadni!“ — — —

Azonban nem egyedül a keret rendszer követésével elér-
hető több minőség biztosítása érdekében szükséges az, hogy a
gyakorlási kötelek a harcvezetések hadrendi létszámával ala-
kítottassanak, de kívánatos a milícia rendszer mellett elérhető
csekélyebb minőség biztosításához is. Kivétel nélkül hang-
súlyozták ezt Svájc katonai írói, a mikor az 1874 óta ér-
vényben állott védtörvények revíziója érdekében a legelőkeltebb
eszmecsere folyt. (Lásd „*Militärische Einzelschriften
über Tagesfragen der schweizerischen Armee*“ Zürich.)

A tényleges szolgálati kötelezettség s a kiképzés módo-
zatainak megállapítása során már a fölött is vitatkoztak Svájc-
ban, hogy vajjon a közönséges védkötelesek katonai kiképzé-
sük érdekében 146, avagy 159 napra állítottassanak-e tényleges
szolgálatba; hogy a kellő minőség megszerzéséhez —

— a kisebb rangú altiszteknél	248	avagy	271,
a magasabb rangú „	310	„	323,
az alantás tiszteknél	325	„	375,
a századvezetőknél	525	„	550,
a zászlóaljvezetőknél	600	„	675,
az ezredvezetőknél	700	„	750 —

napi tényleges szolgálat szükségeltetik-e, ezen szolgálat telje-
sítését az immár 30 évre kiterjesztett általános védelmi köte-
lezettségnek —

— századosig bezárólag az első	10,
zászlóaljparancsnoknál „ „	15,
ezredparancsnoknál „ „	23 —

évére megfelelően fölosztva.

Tehát, mint látható, nem is *évek* fölött, de már *napok*
fölött is vitatkoznak a milícia rendszer szerinti szervezés kér-

déseiben, csak abban az egyben nem térnek el a nézetek,
hogy a gyakorlati kiképzést a hadiköteleknek $\frac{2}{3}$ létszámán
alul tartott kötelekben eredményesen eszközölni nem lehet!

De nem egyedül *katonák*, tehát szakemberek nézete ez,
hanem még nem szakemberek egyszerű megfigyeléseinek is ered-
ménye azon meggyőződés, a melynek Ad. Beyerlein „*Jena
oder Sedan*“ című regényében a következő szavakban ad
kifejezést.¹⁾

— „Mennyire sajnálatos, hogy a gyakorlatokat oly ritkán
végzik a csapatnak hadilétszámával alakított kötelekben. A
kis létszámú kötelekben tartott gyakorlatok nem hadsze-
rűek!“

— „Azon általános törekvéssel szemben, hogy az alsóbb
vezetőket, — az alosztály- és osztályparancsnokokat, — min-
denek előtt önálló kezdeményezésre neveljék, való igaz, hogy
ezen parancsnokok háborúban vajmi ritkán jutnak ahhoz, hogy
mint különítmény parancsnokok saját elhatározásukra utalva
kezdeményezően léphetnének fel.“

— „Az alosztályok s osztályok legtöbbszörre nagyobb csa-
patok kötelekben állnak s minden tevékenységük a nagyobb
kötelek keretében, a velük karöltve működő csapatokkal a leg-
szorosabb érintkezésben folyik le. Ezen helyzetükben pedig az
alsóbb vezetők másban, mint a szomszéd csapatok támogatá-
sában, biztosításában s az egészszel való összhangnak a fen-
tartásában nem érvényesíthetik önállóságukat, s így ahhoz,
hogy saját elhatározásukból valamit kezdeményezzenek, alig
van alkalmuk.“

¹⁾ — Sehr bedauerlich ist die seltene Anwendung kriegsstarker Verbände.
Die Übungen in kleineren Verbänden sind allzu unkriegsmässig.

Bezüglich des vorwaltenden Bestrebens die Unterführer über alles zu
selbstständiger Entschlussfähigkeit zu erziehen, ist anzuführen, dass der Un-
terführer im Ernstfalle fast nie als unabhängiger Detachementführer, son-
dern im Rahmen grösserer Massen sich einschleibend, stützend, oder flan-
kenverlängernd seine Initiative wird betätigen müssen!

Ei kell ismernem azonban, hogy az előbbieken idézett, a harczászati gyakorlatoknak hadilétszámú kötelékekben való fogantatása érdekében kifejtett nézetek nem csupán az év legnagyobb részén át folyó alapvető kiképzés időszakára vonatkoznak, hanem az őszi fegyvergyakorlatok rövid tartamú összpontosításaira is; sőt svájci és germán részről csakis az utóbbiakra.

A magam részéről csupán az alapvető kiképzésnél tartom szükségesnek, hogy a harczegységekig bezárólag mindig hadilétszámú kötelékekben tartassanak a gyakorlatok, nem pedig az őszi összpontosítások rövid folyamán is. Sőt még inkább károsnak tartom a fegyvergyakorlati alakulásoknak hadi-kötelékekbe való összevonását, mint hasznosnak. Mert énszerintem a rövid fegyvergyakorlatok alatt az lép előtérbe, hogy minden tisztnek, főleg a nagyobbbrészt ilyenkor szolgálatba álló tartalékos tiszteknek alkalmuk legyen csapatot vezetni, a mitől természetesen annyival többen esnének el, a mennyivel általánosabban történnék a csapatoknak hadilétszámú kötelékekbe való összevonása.

A milícia rendszert egész tisztán követő Svájcban az őszi fegyvergyakorlatokat megelőzőleg csakis rövid tartamú ujoncziskolázások (Rekrutenschulen), továbbá altiszt- és tisztiskolakurzusok állanak fön. A harczászati kiképzés tehát jóformán csakis az ősszel tartott nagyobb csapatösszpontosítások alatt történhetik. Ennélfogva persze más az őszi fegyvergyakorlatok jelentősége Svájcban, mint a mi specziális viszonyainkhoz mérten kontemplált szervezet szerint. S más az őszi fegyvergyakorlatok jelentősége Germániában is. Germániában u. i. hol sok a hivatásos tiszt, a szükséglet tartalékos tisztben nemcsak kisebb, mint más védszervezetben, de valószínűleg oly egyénnel is fedezhető, akik már hivatás-szerűleg is szolgáltak; a békezászlóaljok létszáma pedig 540—660 közt változik. Ennélfogva, a mint Germániában elég eredményesen folytatható az alapvető kiképzés rendszerint

minden alosztályban s osztályban külön, önállóan az év legnagyobb részén át, azonképen nem járhat kárral, csakis haszonnal a fegyvergyakorlati alakulásoknak, főleg a magasabb vezetés szempontjából annyira előnyös összevonása teljes hadilétszámú kötelékekbe a nagyobb csapatösszpontosítások rövid tartamán, a csapattisztesek szempontjából sem.

Továbbá ha eltérhetnek is a nézetek abban, hogy a harczászati gyakorlatok a katonai kiképzésnek melyik időszakában, az év túlnyomó részére kiterjedő alapvető kiképzés, avagy a rövidre szabott őszi fegyvergyakorlatok alatt tartassanak hadilétszámú kötelékekben, de abban már nem térnek el, hogy legtanulságosabbá azzal tehetők a gyakorlatok, — tehát a kiképzés is legeredményesebbé, — ha azok hadilétszámú kötelékekben tartatnak.

Hogy tehát a kiképzés eredményessége és a harczászati felfogás fejlesztése szempontjából a létszám tekintetében fennálló, immár oly általánosan hangoztatott követelményeknek eleget tehesünk, ehhez nem alakíthatjuk a kiképzési csoportokat csak 5—600 védkötelessel, hanem, mint már előzőleg is kifejtém, egy hadiállományú zászlóaljjal, vagyis a magasabbrendű harczászati egység létszámával kell azokat alakítanunk.

Tehát legalább 1000, azaz majdnem kétszer annyi védkötelest kell foglalnunk a gyalogság egy-egy békealakulásába, mint ahánynak befoglalásával elérhettük volna azt, hogy egy békealakulás iskoláján átment védköteleseket maradék nélkül befoglalhassuk ezen békealakulás kereteinek kitöltésével alakuló hadiezredbe.

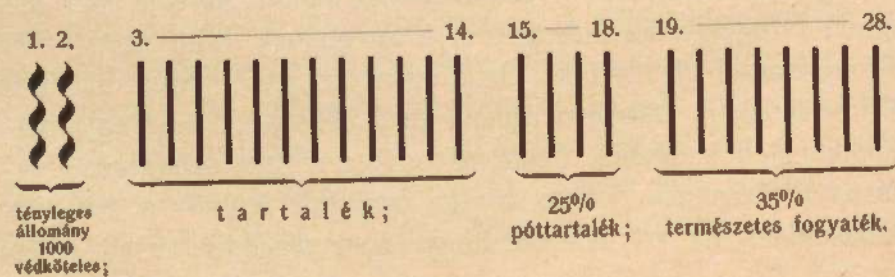
S miután az 1000 védkötelessel alakult keretek már félannyi tartalékosnak belépésével is megtelnek, mint az 5—600 védkötelessel alakítottak, ennélfogva az 1000 fővel alakított békealakulás iskoláján átment tartalékosokból még egy második ezred is kitelik. Ezen második ezredhez szükséges hivatásos tiszteteknek persze szintén meg kell lenniök a békealakulásokban, ha azt akarjuk, hogy ezen második ezred moz-

gósítása is simán és gyorsan, az első ezred megalakulásával egyidejűleg mehessen végbe és hogy ezen második ezredet is hadműveletekre alkalmazhassuk.

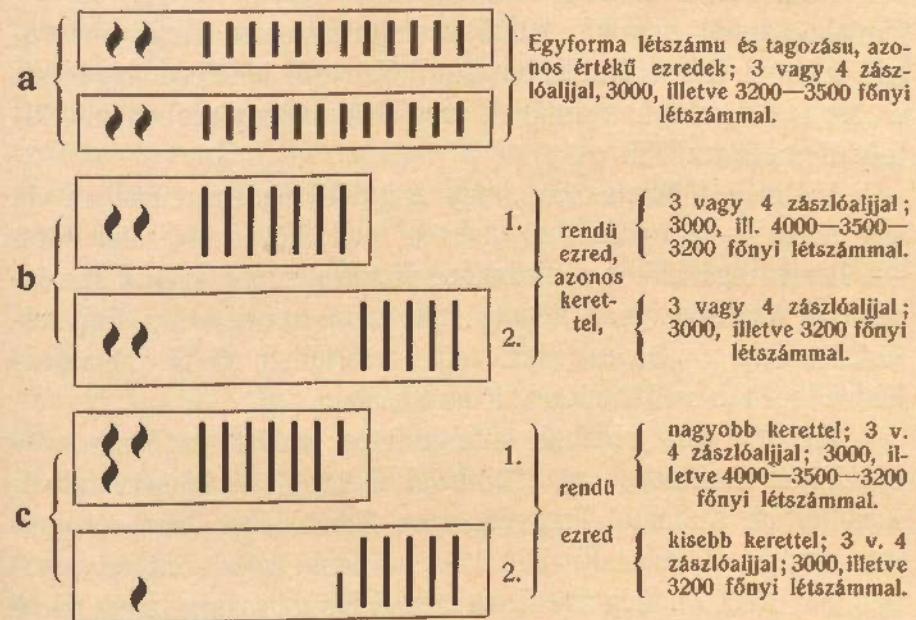
Látván már a kiképzésnek a mozgósítással szemben meg-
szorító befolyását, mely szerint a kiképzéshez szükséges na-
gyobb létszám miatt nem decentralizálhatók annyira a keretek,
amennyire decentralizálásuk a bevonulási távolságok és az össze-
torlódás csökkentése, valamint a netán nagyobb számban ki-
vánt helyőrségek szempontjából előnyös volna, ennél fogva
meg kell elégednünk azzal, ha a kiképzés érdekeit akként egyez-
tethetjük össze a mozgósítás érdekeivel, hogy a kiképzésnek
legelőnyösebben állandóan hadikötelekben való eszközlése
mellett nem leszünk kénytelenek **egy** állomáson **kettő**-nél
több ezredet mozgósítani.

Ha az, mit szervezeti pium desiderium gyanánt állítot-
tam oda, hogy ugyanis csak **két** korosztályból álló **egy** ke-
rettel úgy a kiképzés követelményeinek eleget lehessen tenni,
valamint annak is, hogy ezen keret iskoláján átment tartaléko-
sokot **egy**-nél nem több hadikötelekben egyesíthessük, meg
nem valósítható is, de azzal már közeledünk ezen pium desi-
derium megvalósításához ha **két** keretet a kiképzéshez össze-
kapcsolunk, a mozgósítás céljaira pedig ismét fölbontjuk ezen
keretek kapcsolatát.

A **két** keret összekapcsolásával 1000 védkötelessel alakít-
tott békeezred — kiképzési csoport — korosztálysémája, 28
évi védelmi kötelezettség és 2 évi kiképzés mellett a követ-
kezőleg alakul:

Ily békealakulásból aztán a tartalék bevonásával kitélő **két** hadiezered megalakítása az a, b, c, ábrák szerint történ-
hetik.

Amely védszervezetben tehát a védelmi kötelezettségnek
csakis leghosszabbra való kiterjesztésével telik ki az a kvan-
titás, a melyet háborúban még alkalmazni lehet s kell alkal-
mazni, azon védszervezetnek a mozgósítás és kiképzés érde-
keinek egyformán szemmeltartása mellett, két korosztályból,
1000 védkötelessel kell alakítania a gyalogság békealakulásait.

Ha 1000-nél több védkötelest foglalnának a gyalogság
egy-egy békealakulásába — kiképzési csoportjába —, akkor
vagy több póttartalék maradna vissza, mint a mennyinek ok-
vetlenül vissza kell maradnia, vagy kettőnél több ezrednek
kellene alakulnia egy-egy mozgósítási góczponton. Mindkét es-
hetőség a mindjárt kezdetben való erőteljes föllépés rovására
menne.

c) A fegyveres készülségről.

Az állam kvantitatív erő kifejtő képessége vízgyűjtő medenczével hasonlítható össze, mely medenczébe a víz az államlakosságból évenként kitelő védkötelesek számának megfelelő mennyiségben ömlik be s a védelmi kötelezettségüknek eleget tett egyének számának megfelelő mennyiségben alul kifoly a medenczéből.

Ha még föltételezzük, hogy a gyűjtő medencze falain a víz egy része — a nyomáshoz mérten felül kevesebb, alul több — átszivárog: akkor a medencze víztartalmának ezen kiszivárgásával megegyezőnek képzelhetjük azon természetes fogatékot, a mely a védelmi kötelezettség tartamán a korrallal növekedve beáll a védkötelesek kvantitásában.

Az általános védelmi kötelezettség mellett a kvantitatív erő kifejtés lehetősége az államiságból kitelő védelemre alkalmas férfiak számától függvén, ezen lehetőséget legmesszebbmenőleg azzal fejleszthetjük, ha a védelmi kötelezettség tartamát a férfiak védképességének végső határáig terjesztjük ki, a védköteleseket teljes katonai kiképzésben részesítjük s minden előkészületet megteszünk arra nézve, hogy a szükség beálltával az összes korosztályokat alkalmazásba vehessük.

Az erre irányuló szervezet mellett a háborúhoz kitelő erőnek az a része, a mely katonai kioktatása végett —, valamint azon része, mely a védőkötelesek kiképzésére, a hadikötelesek vezető helyeinek betöltésére és a honvédelem ügyeinek intézésére hivatva tényleges szolgálatban kell, hogy álljon, egy állandóan fegyverben levő készülséget alkot, amely az államiság tekintélyét úgy kifelé, mint befelé megóvni hivatott.

Ezen fegyveres készülségben rejlő biztonság annál nagyobb fokú, mentől nagyobb az évenként kioktatás alá kerülő védkötelesek száma, mentől hosszabb a kiképzés tartama, mentől nagyobb a hivatásos tisztetek száma és mentől célszerűbben van előkészítve az összerők mozgósítása.

De nincs befolyással ennek a fegyveres készülségben rejlő biztonságának sem mértékére, sem fentartási költségére nézve az, ha az államlakosság számától függőleg szorosan meghatározott békeállomány immár hadiállományú, avagy esetleg a hadiállományt megközelítő, mondjuk, $\frac{2}{3}$ — $\frac{1}{2}$ hadiállományú kötelekekben áll-e fenn, ami *állandó* jelleget ad a hadseregnek; vagy ha a *kerethadsereg* jellegét megillető és a mozgósítás szempontjából sokkal előnyösebb nem nagyobb létszámú kötelekekben, mint a mekkorák a kiképzéshez szükségesek.

A hadsereg békeállományában s az összerők kiállíthatására tett előkészületekben nyilvánuló ezen készülség, bár mekkora legyen is ez, az állam természetes erőviszonyaihoz mérten kisebb vagy nagyobb fokú, de a *minimum*-a az állam biztonsága érdekében szükséges védelemre való berendezkedésnek. Ily berendezkedés nélkül el nem lehet még oly állam sem, a mely nem követ expansiv politikát, de a melynek érdekei oly államok érdekeit érinthetik, a melyek nem csekélyebb erő kifejtésre képesek, mint amekkora erő kifejtésre ily állam maga képes.

Ezen a *minimum*-on alul maradni a védelemre való berendezkedésnél nem volna reális gazdálkodás. Hiszen még azon esetben is kockázattal járna, ha a szervezet a békében számra és kvalitásra nézve még a jelzettnél nagyobb fegyveres készülséget s biztonságot eredményezne is, de nem tenne eleget egyszersmind a háborúhoz való legnagyobb erő kifejtés kivánalmának is.

A kiképzés idejének, — vagyis a tényleges szolgálati kötelezettségnek hosszabbra való kiterjesztése a fegyveres erő létszámát csak a békében növeli, nem pedig egyszersmind a háborúban is. Ez a hosszabb kiképzési, — tényleges szolgálati idő a békekészülség fokozására nagyon is alkalmas. De csak gazdag s oly államok folyomadjanak ehhez, melyeknek politikai viszonyai állandó nagyfokú fegyveres készülséget, vagyis

magas létszámon tartott békealakulásokat kívánnak. Előnye ennek még az is, hogy a hosszabb ideig tartó kiképzés jobb kvalitást is eredményez a kiképzés alá állított védőkötelesekben.

A kvalitásnak a védőkötelesek tömegébe is behozható mértéke azonban meg kell, hogy legyen az egész vonalon. E szerint a haderő kvalitása valójában csak akkor fokozódik a kiképzés tartamának meghosszabbításával, ha az **összes** védőkötelesek részesítetnek ily kiképzésben, avagy ha egy védőköteles sem részesül kevesebb, mint teljes kiképzésben.

A hosszabb iskoláztatás azonban nem csak költséges, de ha kötelezettséget jelent, akkor ellene van a védőkötelesek polgári érdekeinek is. E két okból nem fejleszthető a kvalitás és a fegyveres készütség a védőköteleseknek hosszabb időre való tényleges szolgálatba állításával azon a határon túl, a meddig az államélet többi tényezőinek elhanyagolása nélkül szabad menni.

S ha az állam politikai viszonyai nagyobb fegyveres készütséget kívánnak, mint a milyent a fegyveres szolgálatra alkalmassá vált védőköteleseknek teljes kiképzésük idejére tényleges szolgálatbantartása eredményez és ha kibírja ennek költségeit az állam, akkor legczélszerűbben úgy elégítheti ki e kívánalmát, amint ezt Franciaország cselekszi. Az új francia védőtörvény szerint ugyanis az állam pénzbeli kárpótlás fejében tovább szolgálatra bírja a különben csak két évi szolgálatra kötelezettek nagy részét s ezen önként továbbszolgálókkal fedezi a fegyveres biztonsági szükségletét. Ezáltal a francia hadseregnek 567,197 főre menő békelétszáma már annyira felülemelkedik azon a legnagyobb erő kifejtésre irányított szervezeti berendezkedésből kifolyó létszámon, a melyet, mint említém, a lakosságból kitelő védőképeseinek teljes kiképzésük idejére való tényleges szolgálatbantartása eredményez, hogy annak ellenére, hogy körülbelül 20 millió-val kevesebb Franciaországnak a lakossága, mint Germániának s kevesebb

lakosságából kevesebb védőkötelese is telik ki, már megközelíti a nála katonailag sokkal nagyobb teljesítőképességgel megáldott Germánia hadseregének 614,353 főnyi békelétszámát.

A rendszeresnél, azaz a keretrendszer követése mellett mintegy természetesen létrejövönél nagyobb fegyveres készütségnek ilyen módon létesítése abban leli indokát, hogy az **önként** továbbszolgálók kárpótlásának költségei még mindig alul maradnak azon a károsodáson, a mely lendületes iparral és kereskedelemmel bíró államban abból származnék az államra, ha a védőköteles állampolgárok törvényes kényszer útján hosszabb időre vonatnának el polgári hivatásuktól, keresetüktől, mint a mennyi időre teljes katonai kioktatásuk érdekében szükséges, hogy elvonassanak. A tényleges továbbszolgálatnak **önként** való teljesítése mellett, egyrészt valójában csak azok vonatnak el s tartatnak vissza az államtőke gyarapításától, a kik egyénileg is csakugyan kevésbé gyarapítanak az államvagyonra. Azok, a kik annál fogva, hogy a katonáskodás jobban kielégíti életigényeiket és hajlamaikat, mint a polgári foglalkozás, értékesebb tényezői is a védelemnek, mint azok, a kiket csak törvényes kényszer tart fegyver alatt.

Ily költséges szervezet mellett a hadsereg békelétszáma s ezzel a fegyveres biztonság már annyira emelhető legmélyebb béke közepette is, a mennyire csak telik az állam pénztárából. Azonban a háborúban való erő kifejtés mérvét ily költséges szervezet is csak kvalitatíve növelheti, abban az arányban, aminő arányban a zsoldos hadaknak is állhatott a kvalitása a keretrendszer szerint szervezett, mai hadak kvalitásával szemben.

Ily szervezés mellett aztán a hadsereg állandó jelleget ölt, békében fele vagy negyedrésze a seregnek zsoldosokból állván. Csakhogy zsoldosai nem mint hajdan szedett-vedett idegenekből is, hanem csak állampolgárokból, tehát jó hazafiakból kerülnek ki, olyan egyénekből, a kik nem is szerződtek hadi-, hanem csak békeszolgálatra, mert őket hadiszolgálatra már a törvény ugysis kötelezi.

Hogy a keretrendszer rendjéből következőnél magasabb békelétszám mellett, a mely magasabb létszám akár a kiképzés tartamának hosszabbra kiterjesztésével, akár a hivatásos tisztetek és önként tovább szolgálók számának szaporításával, vagyis mindkét esetben csakis tetemes költséggel tartható fenn, tényleg gyorsabban s jobb kvalitással, tehát előnyösebben alakulhatnak meg a hadikötelékek s kedvezőbb arányban lehetnek bennük a ténylegesek a tartalékosokkal szemben, ez kétségtelen. De az ép annyira kétségtelen, hogy csakis e költséges módon hozhatók a hadikötelésekben kedvezőbb arányba a ténylegesek s csakis ezen a módon lehet megokolt a békealakulásokat a kiképzési minimum-nál magasabb létszámon tartani ott, a hol nem a szervezet rendjéből kifolyólag jön létre a magasabb létszám.

S ha a nagyobb békekészültség érdekében már csak nagy pénzáldozatok árán fenttartható magasabb békeállomány mellett emelkednek is a hadikötelékek kvalitásban, ezen emelkedés szerintem nem akkora, hogy az ily valamivel jobb kvalitású hadikötelésekkel szemben meg ne állnak helyüket a kiképzési minimum létszámán tartott békealakulásokban kiképzett védőkötésekből alakuló hadikötelékek is, mihelyt a kiképzést a keretek rendszeres összefoglalásával állandóan hadikötelésekben visszük véghez. A kereteknek aránylag kis létszáma folytán rendszeres összefoglalásuk elől még kitérni sem lehet. A kiképzésnek emellett legintenzívebbé alakulása folytán a rövidebb idő alatt is biztosítható kvalitás talán nem marad alul azon a kvalitáson, a melyet a nagyobb létszámú békealakulásokban a minden században külön, tehát nem állandóan hadikötelésekben és nem legintenzívebben eszközölt hosszabb tartamú kiképzés eredményezhet.

Oly védszervezet, a mely nem a legnagyobb erő kifejtés lehetőségének biztosítására törekszik, hanem a fináncziális fedezet nehézségei elől visszariadva az állam tehetségén alul maradó erő kifejtésre rendezkedik be, az ily védőszervezetnek, ha

kettőnél több korosztályt tart tényleges szolgálatban, ez igenis lehet oly eszköze, a mellyel a kvantitás rovására aránylag olcsón fokozhatja a kvalitást.

Ellenben oly védőszervezetben, a melyben a kvantitás a kvalitással már egyenrangú tényezőjévé lett az erő kifejtésnek s az beigazolást nyert, hogy a maximumra emelkedett kvantitással szemben már lehetetlen annyi időt fordítani a kvalitás kifejlesztésére, mint eddig lehetett, az ily védőszervezetben már *conditio sine qua non a kiképzés idejének* — tényleges szolgálati kötelezettségnek — *leszállítása*.

Több harczegység-keretet, mint ahány az egy-egy hadviselő fél részéről még működésbe hozható kvantitásnak kiállításához szükséges, természetesen felesleges volna szervezni. Ha tehát elfogadjuk azt, hogy egy-egy hadviselő fél részéről 3 milliónál több harczost ma még lehetetlen működésbe hozni, akkor ezen 3 milliónak megfelelő keretek száma ezen keretek számának szélső határát jelenti.

Ezzel a felállítandó harczegységek kereteinek a száma a legnagyobb erő kifejtés lehetőségének biztosítására irányuló minden védszervezetre nézve szorosán megvan határozva.

Ezen állandóan fentartandó keretek száma ugyanis a 3 milliónál kisebb erő kifejteső tehetség mellett egyenesen a lakosságból kitelő védőkötések száma után igazodik; míg a 3 milliót elérő s meghaladó erő kifejteső tehetség mellett egyforma számban szükségeltetnek ezen keretek, feltéve, hogy a haderő egyforma létszámú harczegységekkel alakul minden védszervezet szerint.

A harczegységek keretei a csapatok békealakulásaiban oly számban kell, hogy egyesítessenek, hogy egyrészt a békealakulásokban a kiképzést a harczegységekig menőleg sikeresen lehessen eszközölni, másrészt, hogy az egyesített kereteknek mozgósításnál leendő kitöltése simán és gyorsan mehessen végbe.

Ehhez, amint láttuk, legczélszerűbb nem több keretet egye-

síteni a békealakulásokban, mint ahány keretnek az egyesítésével épen kitelik az illető fegyvernemnek a harczegysége.

Ez azonban oly védszervezetben, amelyben egy-egy keretre azért esik több védköteles, mivel a 3 milliónyi kvantitás kevesebb korosztályból is kitelik, mint ahány a védelmi kötelezettségnek 28 évi kiszabata mellett rendelkezésre áll, már akadályba ütközik. A nagyobb kereteknek több kiképzési csoportra — békealakulásra — leendő fölosztását ugyanis az akadályozza, hogy csak ritka véletlen, ha épen kifutja e nagyobb keretekből a kiképzési minimum létszámán tartott kiképzési csoportok alakítása; a legtöbb esetben hiány vagy fölösleg lesz a kiképzési minimum tekintetében.

Ezért nem foglalnak kevesebb keretet egy-egy békealakulásba a nagyobb keretekkel rendelkező védszervezetek sem, mint ahány keretnek azon védszervezetek békealakulásaiban kell állnia, amely védszervezeteknek kisebbek a keretei. Ezért szervezik némely államban a békealakulásokat nagyobb létszámmal, mint amekkora létszám a kiképzéshez kell.

S ezen nagyobb létszám mellett amint nincs annak akadálya, hogy a védkötelesek kiképzését állandóan hadikötelekben foganatosítsák, azonképen nincs akadálya a megfelelően nagyobb, a hadiállomány felét megütő létszám mellett annak sem, hogy a kiképzést minden békeszázadban és békezászlóaljban külön, önállóan végezzék s hogy a kiképzési egységek egyes részeit — zászlóaljai — a helyőrségi szükségletre való tekintettel elkülönítsék.

A megengedhetőnél nem **több**, csakis **tekintélyesebb** kereteket magukba foglaló, tehát a szervezet rendjéből kifolyólag magas létszámmal alakuló békeezredeknek a kiképzés érdekében minden részükkel való együtt tartásának persze nincs akadálya a mozgósítás szempontjából sem; mert a mozgósítást csakis a **több** keretek hátráltatják, de a **nagyobb** keretek már elősegítik.

A 3 milliót meghaladó erő kifejtő tehetség mellett tehát

a kiképzéshez szükségesnél annyival nagyobb létszámmal kell, hogy alakíttassanak a békealakulások, amennyivel nagyobb az azoknak kereteiben elhelyezendő védkötelesek száma. S a midőn a védelemre alkalmas és védelemre kötelezett honpolgárokat nem egyébért, mint katonai kiképzésük végett állítja be a haderő kereteibe, ezzel nem csupán az általános védelmi kötelezettség ezen elvi követelményének tesz eleget a védszervezet, de egyszersmind nagy előnyt is biztosít magának a kevesebb védkötelessel rendelkező védszervezetekkel szemben. Ezen előnyt pedig nem több kvantitás kiállításával biztosítja magának, mert fölösleges volna nagyobb kvantitást kiállítania, mint amekkorát működésbe tud hozni a háborúban, hanem a még működésbe hozható kvantitás kvalitásának oly mérvű fokozásával, aminő mértékben a haderő kvalitása már nem fejleszthető ki a kevesebb lakosságu államokban, legföllebb a kellő kvantitás rovására.

A keretlétszámnak a szervezet rendjéből kifolyó emelkedése folytán, vagyis annál fogva emelkedik a haderő kvalitása is, hogy a 3 milliónál nem több haderő kevesebb korosztályból, tehát a fiatalabb s így kevesebbet felejtő védkötelesekből telik ki.

A békealakulásoknak a nagyobb keretek révén alakuló magasabb létszámában utánozni a több védkötelessel rendelkező védszervezeteket, mint pl. a germán védszervezetet, a melynek még fél hadiállománynál is magasabb létszámú békealakulásaiba foglalt keretei a védköteles korosztályok fele számából is kiegészíthetők a 3 milliót kitevő hadiállományra, ez hiábavaló erőlködés volna a kevesebb védkötelessel rendelkező védszervezetek részéről.

Az Ausztria-Magyarország népességéből kitelő haderő, a 30. lapon tett kimutatásom szerint, mintegy 200.000 emberrel megyen túl az egy-egy hadviselő fél részéről működésbe hozható 3 millió harczoson. Azonban annyi védköteles ember még erőltetett sorozás mellett sem szorítható ki Ausztria-Magyar-

ország népességéből, ahány kellene, hogy velük a 3 millióhoz szükségelt kereteket a kiképzéshez elegendőnél annyival magasabb létszámmal lehessen tartani, hogy e magasabb létszám révén a békealakulások minden alosztályánál és osztályánál külön-külön lehessen végezni a kiképzést. Ennélfogva úgy vélekedem, hogy Ausztria-Magyarország védszervezetében még arra való tekintettel sem indokolt 0.4-nél több százalékra sorozni, hogy kiteljék a minden alosztályban önállóan fogana-tosítandó kiképzéshez megkívánt létszám.

28 évre kiterjesztett védkötelezettség mellett a 3 millióig menő erő kifejtéshez nem szükségeltetik több, minthogy a védkötelesek közül évente — $3,000,000 : 18 = 166,666$ — fegyveres szolgálatra kifogástalanul alkalmas ember tényleges szolgálatba állíttassék teljes kiképzése végett.

Ezen 166,666 ember már nem egészen 0.4 százaléka Ausztria-Magyarország 44 millió lakosságának s mintegy 33.000 emberrel kevesebb, mint amennyit az ezidőszerint szokásos sorozásaink évente **alkalmasnak** osztályoznak.

A sorozásnál alkalmasnak osztályozottak közül azonban elég sokan nem válnak be katonának. Ezt már a béketapasztalatok is igazolják. És mindenki láthatja, aki csak szándékosan nem hunyja be a szemét. De még inkább fogják ezt igazolni a haditapasztalatok. Mert, hiába, az, aki nem alkalmas, az kidűl a gyakorlatnál, ha a sorozásnál alkalmasnak minősítették is. Már az is elég baj ha a békeszolgálatban dűl ki a besorozott védköteles; habár ezzel még részben reparálódnak is a sorozás tévedései.

Da ha az **alkalmas** gyanánt besorozottak a békeszolgálat terheit még úgy ahogyan kibírják — (mert az állandó létszámhiány miatt csak azokat hozzák az alosztály parancsnokok felülvizsgálatra javaslatba, akikkel már sehogysem tudnak boldogulni) — s aztán bekerülve a hadikötelékekbe, ezen hadikötelékekben dűlnek ki nem másért, mint azért, hogy besorozásuk idejében sem voltak alkalmasok katonának: ez már

aztán jóval nagyobb baj, mert ily védköteleseknek kioktatási költségei megsokszorosodnak azzal a kárral, amit akkor való kidűlésük okoz, amikor legkevésbé nélkülözhetők, amikor a sorozás bünei már nem is reparálhatók.

V. Löbbeck's Jahresberichte über Veränderungen und Fortschritte im Militärwesen szerint: az 1890-es években André hadügyminiszternek a képviselőházban szemrehányást tettek, hogy a francia hadseregben oly nagy a halandóság. Hogy kétszer annyi a halandóság, mint a germán hadseregben!

Ezen eseményből kifolyólag annak konstatálására, hogy minő is a halandóság Európa nagyhatalmainak hadseregeiben, adatokat gyűjtöttek. Ezek alapján a halandóság az 1896—1900 terjedő időszakban a következőleg mutatkozott:

És pedig 1000 katonára esett:

a germán hadseregben	2.32
a francia „ (Algir nélkül)	4.58
az olasz „	4.87
az orosz „ (Ázsián kívül)	5.32
az osztrák magyar hadseregben	5.60

E szerint az osztrák-magyar hadseregben a halandóság nagyobb volt, mint bármely európai nagyhatalom hadseregében!

Hadkiegészítésünknek mai módja mellett vannak a teljes kiképzésre be nem állítottak között is épen annyian, akik kiválóan alkalmasak, mint ahányan a beállítottak közül nem alkalmasak katonának.

Sorozni úgy lehet, amint épen parancsolják!

Mutatja ezt a következő eset, amely köztudomásulag Franciaországban esett meg s amely eset, jóllehet épen az ellenkező irányba átcsapva, a két évi szolgálatnak 1905-ben történt életbeléptetésével, még megismétlődhetik Franciaországban.

André hadügyminiszter ugyanis a képviselőházban kérdőre vonatván, intézkedett, hogy a sorozásnál már rigorózu-

sabban járjanak el a bizottságok. Rigorózusabba, mint addig annak érdekében tették, hogy a germán minta szerint csakis 3—3 zászlóaljjal szervezett gyalogezredeket egy további zászlóaljjal kiegészíthessék és az ehhez szükséges ujonczanyagot előteremthessék. Amidőn a felette nagy perczentekre történt sorozások ellenére is 115 gyalog századnak még híjával voltak a létező gyalogezredek 4-ik zászlóaljai felállíthatók; egyes zászlóaljakban csak 2—3, olykor csak egy-egy század volt.

Az André által elrendelt jobban válogató sorozás miatt aztán az következett be, hogy még további 114 századot kellett fölosztatni, máskülönbem nem lehetett volna a fenmaradó századokat kellő létszámon tartani; annyira megapadt a sorozásnál beváltak száma.

Ez az, amiről akkoron az ujságjaink is megemlékeztek, azt írván az eset felől, hogy Franciaországban kellő emberanyag híján egynehány hadosztályt fel kellett osztatni! Pedig csak ugyanoly kvalitású egyének jártak el ezen utóbbi sorozásnál is, mint az előbbi sorozásoknál; persze más utasításra! S ugyanoly kvalitású egyének fognak majd több ujonczot produkálni a jövő sorozásoknál is, ha el nem áll Franciaország attól, hogy az egész vonalon csak két korosztályból állítsa ki azt a rengeteg nagy békelétszámot, amelyet az új védtörvény is fentartott s amely pár ezer ember híján van akkora, mint a 20 millióval népesebb Germánia hadseregének békelétszáma; amely békelétszámban a lovasságra és lovagló tüzérségre eső részt Germánia azonban már három korosztályból állítja ki, ellentétben Franciaországgal, amely ezen fegyvernemek békelétszámát is csak két korosztályból állítja ki.

A védelmi kötelezettségnek 28 évre való kiterjesztésével, évi 166,666 főnyi ujonczjutalék mellett, a 3 millióig menő erőkifejtéshez szükséges hadkötelesek, teljes katonai kiképzésük révén, már a kellő kvalitással folyósíthatók, még pedig a tényleges szolgálati kötelezettségnek a hadsereg zömére nézve két évre történő leszállítása mellett is.

A teljesen kioktatott védkötelesek közül aztán 12-szer 166,666-an, 2-szer 166,666 tényleges szolgálatban álló fiatalabb bajtársaik közreműködésével már 10 nap alatt fegyverbe állíthatók s aztán hadműveletekre alkalmazhatók. A hadműveletekre alkalmazottak soraiban bekövetkező veszteségek pótlására pedig még 4-szer 166.666 védköteles marad, vagyis a hadművelési csapatoknak mintegy $\frac{1}{4}$ része.

E mellett jóval egyszerűbbé válnék a hadszervezet, a mennyiben elesnék a legtöbb védszervezetben, ha más néven is, de ma még fennálló honvédség és népfölkelés által annyira nehézkes állománycsoportosítás és nagyban megkönnyítenék az egész haderőnek mozgósítása, csakis két kategóriába lévén foglalhatók a védkötelesek, ugymint a **kombattánsok kategóriájába**, akik fegyverrel teljesítendő védelmi kötelezettségükre való tekintettel, a csapatkeretekben valamennyien **teljes** katonai kiképzésben részesítendőek és a **nem kombattánsok kategóriájába**, akik teljesen elkülönítve a kombattánsoktól, harcászati kiképzésben nem részesítve, csakis kiegészítő katonai szolgálatra alkalmaztatnának.

A békealakulások tagozásáról.

Annak a kvantitásnak a kiállításához, a mely a védelemre való alkalmasság szélső határáig, azaz 28 évre kiterjesztett védelmi kötelezettség mellett kitelik az állam népességéből s az erő kifejtésnél még működésbe hozható, — a keretrendszer követése mellett a harczegységekig le minden hadikötélnek meg kell lennie a békealakulásokban, vagyis a békealakulásokban álló egyéneknek annyi keretre kell megoszolniok, a hány hadikötélnek alakulnia kell a békealakulásokból.

A mozgósítás előkészítése és végrehajtása ezekre a keretekre hárul.

A mozgósításnak jó előkészítése és surlódástól mentes, gyors végrehajtása szempontjából legelőnyösebb, ha állandóan együtt vannak azok az egyének, a kiket a mozgósítással szemben fennálló kötelmeik, az egy célra irányított, egymásnak kezére járólagon, összevágóan végzendő teendők közös volta hozott azon szoros kötelékbe, minők a keretek.

De nemcsak a mozgósítás szempontjából kell állandóan együtt tartani az *egy* kerethez tartozó egyéneket, hanem egyébként is. Nevezetesen annak érdekében szükséges együttartásuk, hogy a katonává történt avatásukkal a békealakulásokba lépett ujonczok az előbbi életviszonyaiktól annyira eltérő, fiatal lelkületükre rendkívül ható új körülmények között azon szűkebb, mondhatni családi jellegű körben, melyet a keretkö-

telék az új bajtársakkal, a támogatásukra, gondozásukra melléjük adott tapasztalt, hivatásos katonákkal alkot, a katonaéletnek poézissal is kevert, de sokkal inkább önmehtagadással járó sajátosságába magukat beleélhessék; hogy a bajtársias viszony, az együvértartozás és egymásra utaltságból kifolyó kölcsönös támogatás kötelezettségének érzete bennük kifejlődhessék. Szükséges együtt tartásuk a keretek szűkebb kötelékében, hogy őket, mindegyikükre kiterjeszhető figyelemmel, hajlamaikat, tehetségüket megismerve, s egyéniségükhöz alkalmazkodva a rájuk háruló kötelmekkel megismertetni lehessen, a mely kötelmek alapos ismerete nélkül lehetetlen volna összehangzatosan működniök a harczegységek kötelékében. Ezen részletes, minden egyén egyéniségéhez mért külön-külön való foglalkozásnak a keretekben meg kell előznie a harczegységekben leendő összműködésre való kiképzést és továbbra párhuzamosan is kell haladnia ezzel a kiképzési időszaknak — a tényleges szolgálatnak — egész folyamán.

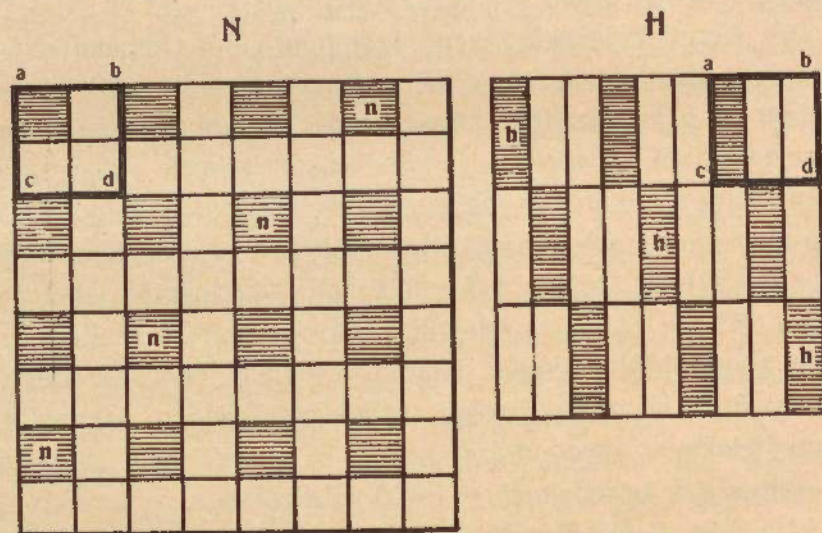
A keretköteléknek ezen szempontokból kívánatos, sőt szükséges fentartása, azaz meg nem bolygatása nem azonos értelmű a békeszázadok kötelékének annyira káros túlságos respektálásával, a mely t. i. a békeszázadoknak a harczászati kiképzéshez hadikötélékbe leendő rendszeres összefoglalásától való idegenkedésnek okozója. Hasonlóképen nem azonos értelmű amazzal, a mint csakis a kis létszámú kereteknek lehet meg az a szorosan családi jellegük, a melyről épen szóltam, nem pedig a már több keretet magukba foglaló békeszázadoknak, a mely utóbbiakat, ha azokat ennek megfelelően szervezik, a keretköteléknek megbontása nélkül is össze lehet foglalni a harczegységek terjedelmében folyó kiképzéshez.

Ha már a létszámukban s összeállításukban megállapított kereteket a felsorolt okokból megbontani nem tanácsos; s ha a csapatkiképzésnek is, bármily létszámmal alakíttassanak is a békealakulások, az egyesek — ujonczok — kiképzésén túlhaladva, mindig taktikai kötelékben, vagyis rajokban, szaka-

szokban, századokban és zászlóaljban kell történnie, még ha nem mindig szervezetük sajátos létszámával alakítják is ezeket a kötelékeket. Ebből az következik, hogy a hol nem ütközik akadályokba, ott a hadiköteléseknek maradék nélkül osztható részeivé kell tenni a kereteket már akár hadiállományú kötelékekbe foglaltatnak azok össze a harcászati kiképzéshez és a békeszolgálat ellátásához, akár pedig nem.

Ennek szoros szemmeltartásával tagoztassanak tehát a békealakulások annyi keretnek egy-egy békeszázadba való egyesítésével, hogy akár minden században külön-külön lehessen foganatosítani a védköteleseknek a kisebb harcászati egységig terjedő kiképzését, akár a békeszázadoknak további összefoglalásával hadiállományú századokban, de mindig a keretköteléknek megbontása nélkül.

A következő ábrákban „N” egy **négyes** tagozású, „H” pedig egy **hármás** tagozású gyalogezredet ábrázol.

$$a \ b \ c \ d = 250 = 4 \ n = 3 \ h.$$

Mindkét ezredben a hadiállományú századok, ezen minden gyalogsági szervi köteléknek elemeit képező kisebb harcászati

egységek — „a b c d” — egyformán 250 fő állománnyal vannak szervezve, vagyis az olcsóság érdekében a legnagyobb létszámmal, a melyen ily harczegységeket a háborúban való ellátásuk és vezethetőségük csorbítása nélkül még lehet tartani. Ezek a századok békében az „N” ábrában — „n” — a hadiállomány $\frac{1}{4}$ részén, a „H” ábrában — „h” — a hadiállomány $\frac{1}{3}$ részén — 63, illetve 83 főnyi létszámon — vannak tartva, azaz a szakaszok hadilétszámával alakítva.

Hogy a magasabbrendű harczegységig kiterjesztendő kiképzést állandóan hadikötelésekben lehessen végezni, ennek érdekében legalább annyi századkeretből kell, hogy álljon egy békeszázad, annyi békeszázadból a békezászlóalj, s annyi békezászlóaljból a kiképzési csoportot alkotó békeezred, hogy minden békezászlóaljban a békeszázadok összefoglalásával egy hadiállományú századot, a békezászlóaljak összefoglalásával pedig egy hadiállományú zászlóaljat lehessen alakítani.

Ezzel a kiképzési csoport létszáma úgy a **négyes**-, mint a **hármás** tagozás mellett azonos lesz a magasabbrendű harcászati egység létszámával; tehát egyik esetben 1000, másik esetben 750 fő. A kiképzést és szolgálatkezelést pedig a békeszázadokban hadiállományú rajokban és szakaszban; a békezászlóaljakban hadiállományú században; az ezredben pedig hadiállományú zászlóaljban foganatosíthatjuk.

Ép úgy foganatosíthatjuk a századkeretek maradék nélkül való összefoglalásával a kiképzést és szolgálatkezelést mindig hadiállományú kötelékekben, ha a békeszázadokat a **négyes** tagozás mellett a hadiállomány felén, a **hármás** tagozás mellett a hadiállomány $\frac{2}{3}$ részén tartanók.

Már egyedül az, hogy a békealakulásoknak a **négyes** rendszer szerint való tagozása mellett félhadiállományon tartott kiképzési csoportokban is állandóan hadikötelésekben végezhetjük a kiképzést, még pedig anélkül, hogy miatta a békeszázadokat meg kelljen bontanunk, már ez is nagy előnye a **négyes** tagozásnak a **hármás** tagozással szemben.

A **vegyes** tagozású ezredeknek a kiképzési minimum létszámán tartott békealakulásaiban a békeszázadok rendszeres összefoglalásának hadikötelékekbe a kisebb harcászati egységig terjedőleg épügy nincs akadálya, mint a **négyes**, vagy **hármás** tagozásnál. De a nagyobb harcászati egységek csak akkor alakíthatók meg, ha a békeszázadok a hadiállomány $\frac{1}{4}$ részénél magasabb létszámon vannak tartva s emellett is csak a békeszázadok- és keretek széjjelszakításával.

A **vegyes** tagozás eme hátránya azon kérdés felvetésére késztet, hogy nem volna-e előnyösebb a 3000 fő létszámmal **vegyesen** tagozott ezredek helyett 3200 főnyi létszámú, de **négyes** tagozású ezredek szervezni, aminő ezredekben a századok 200, a zászlóaljok 800 fővel alakulnának, hasonló létszámmal mint Oroszországban, ahol az ezredek nem is a keretek rendszeres összefoglalása miatt tagozzák a **négyes** rendszer szerint s szervezik a rendesnél kisebb létszámú harcsegységekkel, hanem azért, hogy az utóbbiakat könnyebben lehesse vezetni.

Az ily ezredek csak 200 fővel volnának nagyobbak azon ezredeknel, amelyeket kétségkívül azért alakítanak csak 3 zászlóaljjal s azért tagoznak **vegyesen**, mivel a hármás tagozású ezredek 2250 főnyi állománnyal igen költségesek, a 4000 főnyi létszámú **négyes** tagozású ezredek pedig a vezetés és az ellátás szempontjából igen nagy testeknek tartják.

A békealakulások létszáma védkötelesekben kizárólag azon feltételhez van kötve, hogy a kiképzési szervi testbe foglalt keretek összefoglalásával a magasabbrendű harcászati egységet meg lehesse alakítani. Ha azonban a kiképzés nem történne hadilétszámú kötelékekben, — persze csak a harcsegységekig terjedőleg, — akkor azt már nem lehetne a kiképzéshez elegendőnek kimutatott létszám mellett végezni, sőt e minimumot túlhaladó létszám mellett is csak fogyatékosan történhetné a kiképzés, annál fogyatékosabban, minél kevésbé közelítik meg a békealakulások létszámban a hadikötelékeket.

Bizonyára nem azért tartják Törökországban, Germániában, Franciaországban és Oroszországban a gyalogság békealakulásait a hadiállománynak fele és kétharmada között álló létszámon, mintha a kiképzést a hadiállományon mégis csak alul maradó békeszázadokban külön-külön intenzívebben lehetne végezni, mint a hadiállományú szakasz számerejében tartott századok összefoglalásával alakított hadikötelékekben. Se nem azért, mintha a hadikötelékek megalakításához és alkalmazhatóságához a védelmi kötelezettség és kiképzési idő kiszabata mellett kitelő keretknél nagyobb létszámú keretek szükségeltetnének. Germániában, mint láttuk, a szervezet rendjéből kifolyólag, azaz a nagyobb keretek miatt emelkedik oly nagyra a békealakulások létszáma. A többi államokban pedig azért tartják magas létszámon a békealakulásokat, mivel ezen államokat a politikai viszonyaik állandóan nagyfokú harcckészültség fenntartására utalják. A kiképzést pedig azért végzik minden békeszázadban külön-külön e hatalmak, mivel békeszázadaik ily magas létszáma mellett a kiképzést már ezen a módon is eredményesen lehet végezni.

Viszont Itália, Szerbia, Románia és Bulgária¹⁾ azért tartják a gyalogság békealakulásait a hadiállománynak $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{2}$ között álló létszámon, tehát 100-nál nem kisebb létszámon a békeszázadokat, mivel a kiképzést minden békeszázadban külön-külön **kell** végezniök. Száz főnyinél kisebb létszámú századokban pedig nem lehet bemutatni a 250 fővel alakuló hadiszázad harcműködését.

A kereteknek a hadikötelékekig menő összefoglalásához tényleg nem mindenütt kedveznek a viszonyok. Ahol kevés erő kifejtő tehetség mellett számos helyőrséget kell föntartani, ott a helyőrségekre fölosztott, hozzá még a kiegészítő területeükön kívül elhelyezett békeezredek már akkora létszámon

¹⁾ Lásd ennek részletezését a XI. fejezetben.

kell tartani, hogy az ezredek elkülönített részeinél is még sikeresen lehessen végezni a kiképzést. (Pl. Boszniában.)

A kiképzés idejének — a tényleges szolgálatnak — 2 évre történő leszállítása mellett a katonai minőség megszerzéseért folytatott kiképzés eredményessége minden áron biztosítandó! Ennélfogva vagy föl kell emelni a kiképzési csoportok létszámát annyira, amennyire szükséges, hogy a békeszázadokban önállóan folytatott kiképzés is eredményes lehessen, vagy át kell menni a kereteknek a harcvezetésig menő összefoglalására.

Miután a keretek ily összefoglalásával már azzal is elég intenzívvé tehetjük a kiképzést, ha a békeszázadokat a hadiállománynak csak $\frac{1}{4}$ részén tartjuk s miután a 3 milliót túl nem haladó erőkiejtés mellett a kereteknek természetes szám-erőben való tartásával nem hogy gátolnók vagy késleltetnők az összerők kiállítását a háborúhoz, hanem még elő is mozdítjuk, ennél fogva oly államok védszervezetében, amely államoknak sem külpolitikai viszonyai nem igényelnek állandóan nagyfokú harcalkészültséget, sem belpolitikai viszonyai nem követelik meg azt, hogy a békeezredek — kiképzési csoportok — zászlóaljakra szétforgácsolva helyeztessenek el, ily államokat mi sem akadályozhatja abban, hogy átmehessenek a keretek összefoglalásának rendszerére.

Tekintettel azon körülményre, hogy gyalogságunk túlnyomó része — a közshadseregbeli gyalogság — a **négyes** rendszer szerint van tagozva s hogy feltétlenül szükséges, hogy a gyalogság kiképzése az egész haderő gyalogságánál azonos értékű csapatiskolákban, azonos elvek s azonos szabályzatok szerint történjék, ennél fogva a gyalogságnak az egész vonalon a **négyes** rendszer szerint való tagozása az egyszerűbb s olcsóbb, tehát leggyorsabban keresztülvihető mód, a mely Ausztria-Magyarország gyalogságának **egységessé** alakítására kínálkozik.

Bármennyi időre is nyúlna ki védszervezetünknek a ke-

retrendszer elvei szerinti radikális átalakítása, a kereteknek állandó összevonása hadiállományú századokba, mi minden megszűbbmenő előkészületek nélkül is keresztül vihető, már egyedül is lehetővé tenné a védköteleseknek a kisebbrendű harcászati egységekben való legalaposabb kiképzését s ezzel a gyalogság harcértékének fejlesztését.

Erre a csapásra való áttérhetés ellen csakis egy, első pillantásra indokoltnak látszó, többektől nyomós érvnek tartott ellenvetés volna tehető, az u. i. hogy a békeszázadok összefoglalásával **egy** fő által vezetendő hadilétszámú századokba, az alosztály-parancsnokok $\frac{3}{4}$ része alosztály-parancsnoki önállóságában csorbíthatnók.

Az tagadhatatlan, hogy az alosztály-parancsnokoknak önálló tevékenységre való nevelése igen fontos dolog, de ennél még fontosabb az, hogy az alosztály-parancsnokok a csapat-egységek működését szabályozó taktikában otthonosak legyenek. S ámbár ezen, a harcvezetésben leendő biztos fellépéshez feltétlenül szükséges ismereteket, a harcászati érzéket és helyes felfogást a csapatkiképzés körül működők, a zászlóalj- parancsnoktól le a rajvezetőig manapság, amidőn minden a megfontolt helyes vezetésre s az egészszel való összhang főtartására megyen ki, nem nélkülözhetik, csak áttatnók magunkat, ha azt hinnők, hogy a csapatszolgálatban működők, akik az elégtelen létszámú századokban és zászlóaljakban történő gyakorlatoknál a terep és csapat közti viszonytást jóformán csak képzeletben látják, a csapat harcvezetése körül teljes otthonosságot érhetnek el.

Meggyőződésem szerint feltétlenül szükséges a hadiállományú kötelékekben való működés, nemcsak a keretbeli legénység kiképzése érdekében, de a hivatásos tisztsek harcászati felfogásának fejlesztése érdekében is. Szükséges, hogy az oktatók nem kevésbé, mint a kioktatandók ne csak képzeletben, de mindent elevenen, kézzelfoghatóan láthassanak maguk előtt. Az ily szemléleti módon való működés aztán meghozza a maga

gyümölcsét, mert aki alaposan otthon érzi magát a harczászati egységek működési terén, az könnyen bele fogja magát találni a nagyobb viszonyokba is.

De nem tekintve azt, hogy a keretrendszer mellett a keretek váltakozó egyéneinek kiképzése a fődolog, amely aránylag rövid időn belül kell, hogy biztosíttassék s csak alapos iskolázás és a legszemléltetőbbé tett gyakorlatok által érhető el és ami mellett a védköteleseket nem szabad eszközül használni az állandóan hivatásuknak élő vezetők érdekében sem; nem tekintve azt, hogy a hivatásos tisztetek állandó szolgálatuk alatt célirányos váltakozás mellett mind sorra kerülhetnek, hogy az alosztályok körüli teendőikben alaposan begyakorolhassák magukat; nem tekintve azt, hogy minden önbizalommal telt önálló cselekvésnek legelső feltétele és leg-hatalmasabb indító rugója az alapos képzettség: kérdem, miben működhetnek a csekély létszámú békeszázadaink parancsnokai egyébben önállóan, mint a békeadminisztráció tekervényes ügyeiben, amelyek háborúban különben is jóval egyszerűbbekké válnak? Mennyiben vezethetik e parancsnokok embereiknek a harczászati egység színvonaláig kiterjesztendő kiképzését önállóan? Bizony csak az egyes egyén kiképzését a szakaszban való fellépésig terjedőleg vezethetik önállóan, tovább már nem s okvetlenül rászorulnak a szomszéd alosztályok kisegítésére a taktikai gyakorlatoknál, amely kisegítés mindig csak esetről-esetre, jóformán ötletszerűen történvén, nem biztosíthatja a sikert.

Ha azonban kevesebb századparancsnok jut is a kiképzési minimum létszámán tartott békealakításokban a századok állandó összefoglalása mellett önálló működéshez a védköteleseknek a kisebb harczászati egységben való kiképzésénél, mint ahány a ma fennálló rendszer szerint a békeszázadok önállósítása mellett jut, hát még egyszer annyi századparancsnokot nyerünk a hadiszükségletre, mint ahány századparancsnokkal azon esetben ren-

delkeznénk, ha azoknak önállósítása érdekében a békeszázadokba még egyszer annyi keretet egyesítenénk.

A háborúban 250 fővel alakított században való föllépés betanításához a gyakorlási kötelek jóval nagyobb létszámmal kell, hogy alakíttassanak, mint eddig alakítottak. A századparancsnokok önállósítása érdekében tehát a békeszázadokat legalább fél hadiállományon kellene tartani, aminő állományon azokat a fejlettebb védszervezetek tartják, máskülönben nem volna eredménye a minden században külön folytatott kiképzésnek.

Ámde tartsuk szem előtt, hogy a mozgósítás és vele a háborúban való erő kifejtés szempontjából minők annak a következményei, ha a békealakításokat a kiképzéshez okvetlenül szükségesnél magasabb létszámon tartjuk!

Két évi kiképzés — tényleges szolgálat — mellett a hadiállomány felén tartott békeszázadból már a 3-ik és 4-ik teljes számértékű korosztálynak bevonásával is kitelik a század hadiállománya. Ily magas létszámon tartott békeszázadokban ugyan minden századparancsnok már önállóan vezetheti százada kiképzését, de emellett aztán csakis a négy első teljes számértékű korosztályból alakuló századok számára szükséges parancsnokokkal rendelkezni háborúban, ellenben a következő korosztályokból alakítandó századok számára hiányzani fognak a parancsnokok. S kikkel töltjük be azután ezen vezető helyeket? Mert nem egyedül azért van a védelmi kötelezettség oly hosszú időre kiterjesztve, hogy a már négy korosztályból is kitelő hadikötelekben beálló fogyatéket pótolni lehessen és az oly nagy számban fenmaradókból hivatásos vezetők nélkül valójában már csak kétes értékű csapatokat lehessen alakítani, hanem azért, hogy az egyszer költségesen kiképzetteket addig, amíg elég erőteljesek és alkalmazhatók arra, amire kiképzettek, az ellenséggel is szembe lehessen állítani.

A sorban következő korosztályok vezetőiül már annyival inkább kellenének oly parancsnokok, akiknek önállóságuk foly-

tán alkalmuk lehetett századvezetésben jól megerősödni, ha az általános nézethez alkalmazkodva elfogadjuk azt, hogy az érzelmeik több szálával otthon csüngő, életükkel többet kockáztató, korosabb voltuknál fogva fizikailag gyöngébb védkötelesek alkalmazhatósága mögötte marad a fiatalabb védkötelesek alkalmazhatóságának. Minthogy azonban az idősebb korosztályok alkalmazásba vételétől el nem állhatunk, vajjon nem kívánatos-e, sőt méltányos, hogy ezen idősebb, gyöngébb kvalitású védköteleseknek legalább a vezetői legyenek jók.

A békeszázadoknak a hadiállomány $\frac{1}{4}$ részén tartása mellett viszont egy hadiszázadba már 8 korosztály is befér, minél fogva négy korosztállyal több védkötelesnek lesznek meg a vezetői az **egy** békeszázadhoz is szükséges hivatásos tisztesekben.

Igaz, hogy ily kis békeszázadokban való buzgólkodásnak nem volna eredménye. De ezen kis századok összefoglalásával alakuló hadiállományú századokkal már azért is eredményesebbé tehetnők a kiképzést, mint a békeszázadoknak félhadiállományon való tartásával, mivel a hadiállományú századokkal történő gyakorlatoknál még egyszer annyi oktató jut a kiképzendőkre, mint a hány a félhadiállományon tartott századok mellett jut.

Ez az, a mi által intenzívebbé tehetjük a kiképzést, minél fogva leszállythatjuk a kiképzés idejét is.

Az az alosztályparancsnoki önállóság, a mely békeszázadaink mai létszáma mellett gyakorolható, az a békeszázadok rendszeres összefoglalásával tagadhatatlanul áldozatul esik azon előnyöknek, a melyeket az állandóan hadikötelékekben való munka eredményez, még pedig nem egyedül a védkötelesek kiképzésének-, hanem a vezetői kvalitás fejlesztésének a szempontjából is. Mert ha a mai kis létszámú békeszázadok parancsnokai századaik rendszeres összefoglalása után már nem gyakorolhatnának is századkötelékben annyiszor, mint ahányszor ezt a 30—70 fővel kivonuló századokkal teheték;

de a hadiállományú századokkal való gyakorlatok révén több alkalmuk lesz a századvezetésben megerősödni, mint a mennyi alkalmuk ehhez épen önállóságuk folytán volt.

Ha a békeszázadok parancsnokainak önállóságát célzó szervezet mellett a békeszázadoknak félhadiállományon tartásával csak **egy** kiképzési csoport — békeezred — alakításához telnének ki a kiképzésük végett tényleges szolgálatba állított védkötelesek, akkor a békeszázadoknak csak $\frac{1}{4}$ hadiállományon tartásával már két kiképzési csoport alakítható, de kellene is, hogy alakíttassék. Azzal, hogy **kellene**, azzal e módzat persze drágábbnak látszik, mert ugyanannyi védkötelesnek tényleges szolgálatbantartásának költségei megszorodnak azzal, hogy ezen védkötelesek mellé még egyszer annyi hivatásos tiszteseket ad, a kiket még hozzá önállóságukban is csorbít!

A félhadiállományon tartott kiképzési csoportokban önállóan működő minden 8 századparancsnokkal szemben az egynegyed hadiállományon tartott kiképzési csoportokban 24 **nem önállóan** működő századparancsnok áll.

Ki kételkednék már abban, hogy ily 24 századparancsnok felér ama 8 századparancsnokkal? Hogy e 24 századparancsnok, a kiknek kvalitása önállóságuk csorbítása folytán ugyan kissé csökken, de a gyakorlatoknak állandóan hadikötelékekben való eszközlése s a maguk továbbképzésére megadott feltételek folytán viszont növekedik, ne lenne alkalmas önállóan is vezetni századot; hogy ezen századparancsnokok ne vezetnék jobban századaikat, mint azok, a kik a kiképzési csoportoknak félhadiállományon tartása mellett juttathatók a sorban következő korosztályokból alakítandó ezredek tábori századainak vezetőiül? Csak drágábbnak látszik tehát, de végeredményében nem drágább az a szervezet, a mely a kiképzési csoportoknak — békeezredeknek — a kiképzéshez épen még elegendő létszámon tartásával a háborúhoz kellő vezetőkről is gondoskodik.

Azok a tényezők, a melyek a védszervezet kialakulására

befolynak, azok annyira befolynak a békealakulások tagozására is, hogy a békealakulások tagozásából nem egyedül ezen tényezőknek a védszervezet kialakulására való befolyása ismerhető fel, hanem a védszervezetnek azon irányzata is felismerhető, a mely szerint ezek a tényezők helyesen vagy helytelenül mérlegeltettek a védszervezet kialakításában.

A keretek átlagos számereje, mint láttuk, azon arány szerint alakul, a mely arányban a kiképzés — tényleges szolgálat — tartama a védelmi kötelezettség kiszabatásával szemben áll.

A védelmi kötelezettségnek 28 évi — s a kiképzésnek 2 évi tartama mellett keret gyanánt átlag több nem eshetik, mint a természetes fogyaték leszámításával fenmaradó 18 teljes számértékű korosztálynak $\frac{1}{9}$ -ed része.

A keret gyanánt eső egyéneknek aztán egyrészt a szerint kell megoszolniok a békealakulásból alakuló hadikötelekekre, a mint ezen 18 korosztály a hadműveleti- és pótcsapatokra megoszlik, azaz aszerint, hogy hány korosztályt foglalnak hadműveleti kötelekekbe s hányat hagynak vissza azoknak pótlására. Másrészt aszerint kell megoszolniok, a mint a hadműveleti csapatokat egyforma vagy nem egyforma értékűvé szervezik.

A békealakulásokban álló egyéneknek ezen keretekre való megosztásához kell simulnia a békealakulások tagozásának is annak szem előtt tartásával, hogy az egy-egy keretbe foglalt s a mozgósítási teendőkben egymással karöltve működni hivatott egyének a békeszolgálat minden viszonyai között együtt lehessenek.

Azok az eltérések, a melyek az európai védszervezetek állandó jellegű békealakulásainak a tagozásában mutatkoznak, abban lelik magyarázatukat, hogy a védszervezet kialakulására befolyó tényezők s viszonyok minden államban mások, s hogy a védszervezet némely kérdésében még el is térnek a nézetek.

Hogy a következőkben nem szorítkozom csupán annak a tagozásnak az ismertetésére, a melyet a saját védszervezetünk

szempontjából a gyalogság békealakulásaira nézve a legalkalmasabbnak tartok, hanem azokra a főbb irányban való eltérésekre is kiterjeszkedem, a melyeket a gyalogsági békealakulások tagozásában a mieinktől eltérő erőtenyezők és viszonyok befolyása hoz létre s a mely eltérések nincsenek ellentétben a szervezet rendjével, ezt azért teszem, hogy ezen, az általam javasolt tagozástól eltérő tagozások kapcsán is kiemelhessem a szervezetnek nem mellőzhető rendjét.

A szervezet rendje szerint a gyalogság békeezredei, — kiképzési csoportjai, — a következőleg tagozhatók:

a) a hadiezekkel egyformán;

b) kevesebb századra, —

c) több századra, mint ahány századdal a hadiezek alakíttatnak.

Germánián és Oroszországon kívül egy állam sincs Európában, amelynek lakosságából 3 milliónál több katona telnék ki. A legnagyobb erő kifejtésre való berendezkedés —, azaz 28 évre kiterjesztett védelmi kötelezettség és 2 évnél nem hosszabb tartamú kiképzés mellett tehát — a gazdag Franciaország kivételével — egy védszervezetben sem lehetnek akkorák a keretek, hogy 2-nél nem több ezredkeretnek egy békeezredbe való befoglalása mellett nagyobb létszámmal alakíthatnák a békeezredet, mint egy hadiállományú zászlóalj létszámával. A nagyobb létszám ugyanis már csak kettőnél több keretből telnék ki, ez azonban a mozgósítás rovására menne.

A gyalogság kiképzése viszont minden védszervezetben a magasabbrendű harcmezőség terjedelmében folyik. Még azon előnyösebb helyzetben levő védszervezetekben sem történhetik ez másként, amelyeknek nagyobbak a keretei, minélfogva egy hadiállományú zászlóaljnál nagyobb létszámmal alakíthatják a kiképzési csoportokat s minden békeszázadban s zászlóaljban külön, önállóan oktathatják ki a védköteleseket a harcászati egységekben való föllépéshez. Még ily védszervezetekben is legfőllebb azt tehetik, hogy viszonyossággal működtetik az

együtt állomásozó zászlóaljkat, azaz zászlóalj — zászlóaljjal szemben, vagy akár zászlóaljak — zászlóaljakkal szemben gyakorolják a harcot.

Minthogy tehát a gyalogság kiképzésénél alapul veendő létszám — már arra való tekintettel is, hogy egyes zászlóaljaknak elkülönítése a kiképzéshez szükségesnél nagyobb létszámmal alakított csapatoknál igen gyakori eset, — minden védszervezetben a magasabbrendű harczegység; s minthogy a magasabbrendű harczegységet minden védszervezetben a 4-es rendszer szerint tagozzák: ennél fogva már ezért is legelőnyösebb a 4-es rendszer szerint tagozni a békeezredek, mivel ez a tagozás leginkább kedvez a keretek rendszeres összefoglalásának s mivel a 4-es rendszer szerint tagozott békeezredek nem kevésbé lehet csupán 3 zászlóaljjal alakítani az ezredek háborúhoz, mint a 3-as rendszer szerint tagozott békeezredek. Ebben az esetben a 4-ik zászlóalj kerete a hadműveleti kötelekekből kimaradó tartalékosoknak, valamint a pótlásra szánt korosztályoknak másodrendű csapatkötelekekbe, — illetve pótcsapat kötelekekbe való összefoglalására szolgál.

Oly védszervezet, amelyet erőtenyezői nagyobb kvantitás kiállítására képesítenek, mint amekkora kvantitást már ma is lehet működésbe hozni, ily védszervezet a nagyobb keretei révén akkora létszámmal alakíthatja a békealakulásait, hogy nem szorul békeszázadainak a harctászati gyakorlatokhoz való összefoglalására.

Ily védszervezetben tehát valamint nincs akkora jelentősége a keretek rendszeres összefoglalásának, mint a kisebb számbeli képességű védszervezetekben, melyeknek a keretek s a békeszázadok összefoglalásához kell folyamodniok, azonképen az sem bír jelentőséggel ily védszervezetekben, hogy a négyes — vagy a hármas rendszer szerint tagozzák a gyalogság békealakulásait.

Ily jelentékeny, gazdag védszervezet, amely már könnyebb ellátásuk s vezethetőségük szempontjából is csak 3 zászlóaljjal

alakítja a hadiezeket, az ezredek békében is csak 3 zászlóaljjal alakítja.

Tekintve már azt, hogy a négyes tagozást minden védszervezetben alkalmazhatják; hogy a 3 milliónál nem nagyobb kvantitás kiállítására képesített védszervezetben viszont semmi sem indokolhatja azt, hogy a gyalogság tagozásában eltérjenek a négyes rendszertől, ennél fogva a gyalogság békealakulásainak a tagozásában lehetséges és előbb felsorolt módzatok következő tárgyalásánál a 3-as tagozásra nem leszek tekintettel.

IX.

A gyalogság keretszükségletének a hadiezzredekkel *azonosan* tagozott kiképzési csoportok útján való fedezéséről.

A hadiezzredekkel *azonosan* tagozott békeezredek a 135. lapon feltüntetett sémának „b” ábrája értelmében a következő keretben alakulnak:

Kiképzési csoport, vagyis békeezred.	Ezred-parancsnokság (-törzs)						
	Zászlóalj-parancsnoks. (-törzs)	Béke századok				Kiegészítő parancsnokság	
I.	1.	2.	3.	4.	Nem kombatáns osztág	Iroda	
II.	5.	6.	7.	8.			
III.	9.	10.	11.	12.			
IV.	13.	14.	15.	16.			

Ez a keret aztán akként alakítandó ki, hogy a kiképzést, békeszolgálatot, mozgósítást, hadikiegészítést, állománykezelést és a nyilvántartást egyszerűen, rendezetten, jól és olcsón, egyszerűen racionálisan lehessen foganatosítani.

Két, 16—16 századból álló 4000 és 3200 főnyi létszámmal szervezett hadiezred számára, valamint az ezek után felállítandó, 4—4 pót századból álló pótzászlóalj számára szük-

séges kereteknek egyedül az illető kiképzési csoport által leendő fedezése, vagyis a kiképzési minimum létszáman tartott békeezredeknek ily számos keretre való felosztása mellett csakis minimálisak lehetnek ezek a keretek.

Ez tény, azonban természetes következménye is ennek a rendszernek, a mennyiben 28 korosztály mellett csakis két korosztályból alakíthatók a keretek.

A kiképzés alatt álló, évenként változó védkötelesekkel szemben az állandóan katonai hivatásuknak élő tisztetek már annyira lényeges alkotói a kereteknek, hogy a keretszükséglet fedezése jóformán egyjelentőségű a hivatásos tisztetekben való szükséglet fedezésével; a csapatszolgálatban álló hivatásos tisztetek működési terének a mozgósítás sima és gyors lefolyására irányított megállapításával.

A hivatásos tisztetekben való szükséglet oly nagy, hogy fedezésének nehézségeivel szemben a legszükségesebbre kell szorítkoznunk.

Egy négyes tagozású gyalogezred háborúban, a ma általánosan érvényben levő szervezet szerint, az ellátás, harctársi vezetés, egészségügyi szolgálat és adminisztráció követelményeihez mérten, a következőleg van összeállítva. (Megjegyezzük, hogy azokat, a kiknek hivatásos katonáknak kell lenniök, aláhuzás jelzi.)

1. A kisebb harctársi egységet alkotó táborig század alantás tisztetek vezetése alatt álló négy szakaszra oszlik. A szakaszok altisztetek vezetése alatt álló 4—4 rajra oszlanak. E tagozásnak megfelelően egy *táborig században* a következő tisztetek foglaltatnak:

- a) tisztetek: 1 századparancsnok, rendszerint százados, 4 szakaszparancsnok, alantás tisztetek;
- b) altisztetek: 1 szolgálatvezető- és } őrmesteri
1 számvivő altiszt } rendfokozatban,
16 rajvezető (szakaszvezetők és tizedesek).

2. A nagyobb harcászati egységet alkotó **zászlóaljban** 4 század foglaltatik. A zászlóalj törzse a következő tisztesekből áll:

- a) tisztek: 1 törzstiszt, mint zászlóaljparancsnok,
1 alantas tiszt, mint zászlóalj-segédtszt és
2 orvos;
- b) altisztek: 1 lovasított zászlóalj kürtös,
1 sebesültvivő altiszt (tizedes),
1 utászaltiszt (tizedes) és
1 vonatvezető altiszt.

3. Az **ezred** 4 zászlóaljat foglal magában. Az ezred törzse a következő tisztesekből áll:

- a) tisztek: 1 ezredparancsnok, ezredes,
1 ezred-segédtszt, százados v. főhadnagy,
1 ezred-élelmezőtiszt } alantas tisztek,
1 ezred-utásztiszt }
1 ezred-orvosfőnök, őrnagyi- és
1 ezred-kezelőtiszt, századosi rangban;
- b) altisztek, legnagyobbbrészt őrmesteri rendfok.-ban:
2 írnök,
1 lovasított ezredkürtös,
1 utászaltiszt,
1 sebesültvivőaltiszt,
1 vonatvezetőaltiszt,
1 élelmezésnél segédk. altiszt (mészáros) és
1 fegyvermester.

4. A tábori ezred után eső **pót-zászlóalj** hasonló összeállítású egy tábori zászlóaljjal.

A hivatásos tisztesek a kiképzési csoportból alakuló összes hadikötelékek számára persze meg kell, hogy legyenek a békeezredben. Utóbbinak a 164. lapoldalon vázolt kerete a következőleg alakítandó ki, megjegyezvén, hogy azok, a kik moz-

gósításnál a **másodrendű** ezredhez, továbbá a **pótcsapatokhoz** nyerik beosztásukat alá vannak húzva és pedig az utóbbiak hullámos vonallal.

Az ezredtörzs összeállítása:

- 1 parancsnok — ezredes,
1 parancsnok-helyettes — alezredes,
1 ezredsegédtszt — százados,
1 ezredsegédtszt-helyettes — alantas tiszt,
1 ezredélelmezőtiszt — százados,
1 ezredélelmezőtiszt-helyettes — alantas tiszt,
1 ezredutásztiszt } alantas tisztek,
1 ezredutásztiszt-helyettes }
1 ezredorvosfőnök — törzsorvos,
1 ezredorvosfőnök-helyettes — ezredorvos,
1 ezredkezelőtiszt — százados,
1 ezredkezelőtiszt-helyettes — főhadnagy,
1 irodaaltiszt — őrmester,
1 irodaaltiszt-helyettes — szakaszvezető,
1 ezredkürtös — őrmester,
1 ezredkürtös-helyettes — szakaszvezető,
1 ezredkocsimester — őrmester,
1 ezredkocsimester-helyettes — szakaszvezető,
1 ezredfegyvermester — őrmester,
1 ezredfegyvermester-helyettes — szakaszvezető.

A kiegészítő parancsnokság összeállítása:

- 1 kiegészítő parancsnok — alezredes,
1 kiegészítő parancsnok-helyettes — őrnagy,
1 kiegészítő tiszt — százados;
a kiegészítő alantas tisztek: a békeszázadok állományából
vezényelve;

1 orvos — ezredorvos,
 1 kezelőtiszt — százados,
 1 irodaaltiszt — őrmester,
 az írások: a nem kombattánsok állományából;
a nem kombattánsokból álló osztagnál:
 1 szolgálat vezető — őrmester,
 1 számvivő altiszt — őrmester,
 az oktató és felügyelő altisztek: a békeszázadok állományából vezényelve.

A I.—IV. számú zászlóalj törzsek összeállítása:

1—1 zászlóaljparancsnok — őrnagy, vagy alezredes;
 1—1 zászlóalj-segédtszt — alantás tiszt,
 1—1 zászlóaljkürtös — szakaszvezető,
 1—1 zászlóaljkürtös-helyettes — tizedes.

Az I. zászlóaljnál ezeken felül:
 1 zászlóalj kezelőtiszt — főhadnagy,
 1 fegyvermester — szakaszvezető.

A békeszázadok összeállítása. És pedig

a) az 1. 5. 9. 13. számú békeszázadoknál:

1—1 parancsnok — törzstisztjelölt százados,
 1—1 alantás tiszt,
 1—1 szolgálatvezető őrmester,
 1—1 számvivő altiszt,
 1—1 szakaszvezető,
 1—1 tizedes és ezeken felül:

egy-egy hadiállományú szakasz:

1 alantás tiszt,
 1 szakaszvezető,
 1 tizedes,
 1 tizedes,
 1 tizedes,

60 } kiképzés alatt álló védköteles.
 3 }

Ezek a békeszázadok a következő **keretekre** oszlanak meg, amely keretkből 1—1 táborigi század alakul mozgósításnál:

1. keret:

1 alantás tiszt,
 1 szolgálatvezető őrmester,
 1 számvivő altiszt,
 1 tizedes,
 30 védköteles.

2. keret:

1 alantás tiszt,
 2 szakaszvezető, (az egyik számvivő),
 1 tizedes,
 30 védköteles.

b) A többi békeszázadok összeállítása a következő:

1—1 parancsnok-százados,
 1—1 alantás tiszt, ezekből { 4 a másodrendű ezredhez,
 8 a pótcsapatokhoz;
 1 szolgálatvezető őrmester,
 1 számvivő altiszt,
 1 szakaszvezető,
 1 tizedes és ezeken felül: **egy hadiállományú szakasz.**

Ezen hadiállományú szakasz, valamint ez a 12 század is ép úgy oszlanak meg mozgósításnál, mint az 1. 5. 9. 13. századoknál kimutattam, azzal a különbséggel, hogy az ezen századokból alakuló elsőrendű keretekben alantás tisztek helyett századosok vannak.

Az ekként összeállított kiképzési csoportokban a kombattáns védkötelesek a békeszázadokban, a nem kombattánsok pedig oly számban, a mint a helyi, kisegítő katonai szolgálat ellátására békében szükségeltetnek, a kiegészítő parancsnokság alá rendelve, megfelelő osztagokba foglaltatnak.

A kiképzés és szolgálatkezelés a keretek rendszeres összefoglalásával eszközözendő.

A békeezredekben a kombattáns és nem kombattáns védköteleseken kívül kimutatott egyének valamennyien hivatásos, állandóan szolgáló katonák.

A védkötelesek béke idején csakis tényleges szolgálati kötelezettségük lerovása után léptetendők elő altisztekké oly számban, hogy a szükséglet egyrészt a keretekben álló hivatásos altisztekben, másrészt a hadikötelesekben tartalékos altisztekben állandóan fedeztessék.

A kiképzési csoportból alakuló hadikötelesek részletes összeállítását, nevezetesen a kiképzési csoportban tényleges szolgálatban álló védköteleseknek ezen hadikötelesekre való megoszlását a következő kimutatás tünteti föl.

I. rendű ezred. Ezredtörzs: II. rendű ezred.

prk., ezredes . . .	ezredparancsnok . .	prk.-helyettes alezr.
ezr. sgt., szds. . . .	ezredsegédtiszt . .	sgt.-helyettes, alant. t.
ezr. elm. tiszt, szds. .	ezredélelmezőtiszt .	élm. t.-hely., alant. t.
ezr. utászt., alant. t. .	ezredutásztiszt . .	utászt.-hely., alant. t.
ezr. orv. főnök, törzs- orvos	ezredorvosfőnök	{ e. o. f.-helyettes, ezr. orvos
ezr. kezelőtiszt, szá- zados kzt.		
iroda altiszt, őrmester	2 írnok	{ iroda alt.-hely., szk.v. iroda alt., tart. alt.
" " tart. alt.		
ezr. kürtös, őrm. . . .	1 ezredkürtös . . .	ezr. kürtös-hely., szk.v.
tartalékos altiszt . .	1 utászőrmester . .	tartalékos altiszt
tartalékos altiszt . .	1 sebesültvivő őrm.	tartalékos altiszt
ezredkocsimester . .	1 vonatvezető alt. .	ezr. kocsim.-h., szk.v.
ezr. fegyverm., őrm. .	1 fegyvermester . .	e. fegyv. mest.-h., szk.v.
tartalékos altiszt . .	{ 1, az élelmezést felügyelő altiszt }	tartalékos altiszt.

I. rendű ezred. 1—1 Zászlóalj törzs: II. rendű ezred.

zászlóalj parancsnok, őrnagy v. alezredes	} zászlóaljparancsnok	{ törzstisztjelölt - szds. az 1. 5. 9. 13. szdk-tól
zlj. sgt., alant. tiszt . .		
tartalékos orv.	2 zászlóalj orvos .	tartalékos orvosok
zlj. kürtös, szk.v. . . .	1 zászlóalj kürtös .	zlj. kürt.-h., tizedes
tartalékos alt.	{ 1 sebesültvivő alt. 1 utász altiszt . . 1 vonatvezető alt. }	tartalékos altisztek.

1—1 Táborigazd:

az 1. 5. 9. 13. száza- doknál alantastiszt, a többi századoknál százados	} századparancsnok . . .	alantastiszt,
tartalékos tiszt		
szolgálatv. őrmester . .	1 szolg. vezető őrm. . .	szakasv.
számvivő altiszt	1 számvivő altiszt . . .	szakasv.
1 tizedes	} 4 szakaszvezető	{ 1 tizedes 3 tart. alt.
3 tart. altiszt		
tartalékos altisztek	12 tizedes	tart. altisztek
30 tényleges, a többi tartalékos az előbb be- vonuló fiatalabb kor- osztály csoportból	} 200 gyalogos 150	{ 30 tényleges, a többi tartalékos a később be- vonuló, idősebb kor- osztály csoportból.

PÓT-CSAPATOK:

1—1 pótszázad egyenlő összeállításban mindkét ezredre nézve:

1—1 parancsnok —	alantastisztek a békeszázadoktól,
4—4 szakasparancsnok —	tartalékos tiszt,
1—1 szolgálatvezető őrmester	} — tartalékos altisztek,
1—1 számvivő altiszt	

4—4 szakaszvezető — tizedesek a békeszázadoktól,
 $\overbrace{12—12}^{\text{rajvezető}} \text{ tizedes} \left\{ \begin{array}{l} 6—6 \text{ tényleges gyalogos a békeszdk.}, \\ 6—6 \text{ tartalékos altiszt}, \end{array} \right.$

gyalogosok (pót-tartalékosok) — a még kiképezetlen legfiatalabb, az államérdekből békében fölmentett és a katonai kiképzésen legrégebben átment, legidősebb védkötelesekből.

1-ső — Pótzászlóalj törzs — 2-ik

kieg. prk., alezr. parancsnok . kieg. prk.-h., őrnagy
 szds. kzt. a kieg. prks.-tól . kezelőtiszt . az 1. zlj.-tól, főh. kzt.
 tartalékos tiszt segédtszt tartalékos tiszt.

Hadkiegészítő prks. háború idején :

parancsnok kieg. prk., alezredes;
 iroda vezető kieg. tiszt, százados;
 orvos ezredorvos a kieg. prks.-tól;
 iroda felügyelő alt. iroda alt., őrmester a kieg. prks.-tól;
 irnokok pót-tartalékosok;
 szolg. vezető őrm. } a kiegészítő prks.-tól;
 számvivő altiszt }
 fegyvermester fegyvermester az 1. zlj. prks.-tól.

* * *

Ha két évi tényleges szolgálat elegendő a gyalogság kiképzésére; ha a védkötelesek két korosztályából s a hivatásos tiszteseleknek az előbb kimutatott számával alakuló keretek elég szilárd magvat adnak a védelmi kötelezettség 28 évi tartama mellett rendelkezésre álló tartalékosok bevonásával alakuló hadikötelekeknek, valamint elegendők a mozgósítás gyors és sima keresztülviteléhez, a békeszolgálat ellátásához, az állam tekintélyének valamint ki-, azonképen befelé való fentartásához,

akkor nemhogy kitelnek ezek a keretek gyalogságunk mai békeállományából, hanem még fölösleg is marad. A honvéd gyalogság békealakulásainak mai létszáma pedig, ha nem is üti meg teljesen a keretrendszer elvei szerinti csapatkiképzéshez szükséges minimum mértékét, de nagyon megközelíti s nagyon csekély szaporítással el is érhető ez a létszám.

A honvédgyalogság mai békeszázadainak zászlóaljanként való összefoglalása a kisebbrendű harcászati egység létszámát megközelítő, **egy** fő által vezetendő századba, mint **zászlóaljkeretbe**, ez a m. kir. honvédségnél még a szokatlanság révén támadható ellenszenvvel sem találkozánk. A honvédség felállításának első éveiben ugyanis már léteztek ily egy fő által vezetett zászlóaljkeretek „**keretszázad**“ elnevezés alatt, amelyeket bizonyára nem azért hagyták abban, mintha a kiképzés vagy szolgálatkezelés szempontjából lettek volna hátrányosak. Az akkori keretszázadba foglalt 3—4 tiszt és 80—100 főnyi legénység ugyan nem volt elegendő ahhoz, hogy a kiképzést a harczegységeig menőleg foganatosítani és a hadikötelekekben tizszer annyi számban álló tartalékosokat velük tömören összetartani lehetett volna. De, hogy ezen 80—100 főnyi legénység a keretszázad parancsnok vezetése alatt **egy** kötelékben a kisebbrendű harczegységig menőleg jobb kiképzésben volt részesíthető, mint a mai békeszázadok emberei 25—30 főnyi kivonuló létszám mellett, századonként külön-külön buzgólkodva részesíthetők, ez kétségtelen.

Hogy a békezászlóaljknak ezen 80—100 főnyi létszáma mellett a magasabbrendű harczegységeknek csak 40—50 embere mehetett át évenként a kiképzésen, azaz, hogy egy honvéd zászlóaljhoz kellő embereknek a kiképzéséhez 10 év kellett, ezzel szemben nagy haladást jelentett a békezászlóaljak századainak teljes számban történt felállítása, minek folytán a zászlóalj békelétszáma s vele a kiképzésben részesítettek száma megkétszerezedett. A kiképzés foka azonban a 30—40 főből álló békeszázadok önállósításával nagy mértékben alább

szállt s a fokozatosan növekedett követelményeknek azóta mindkevésbé lehetett eleget tenni.

A kereteknek rendszeres összefoglalásával pedig meg volna a lehetősége a kisebbrendű harcászati egységig terjedő kiképzésnek még az elszigetelt zászlóaljknál is és a keret egyéneinek illetően alapos és egyöntetű kiképzésével már megadatnék a legfőbb kelléke a zászlóaljban való összhangzatos működésnek is. Az ezidőszerint is gyakorlatban levő ezred- s dandár összpontosításokkal aztán kiterjeszthető a kiképzés a magasabbrendű harcászati egységekre is; a zászlóalj hadiállományú századainak hadiállományú zászlóaljakra leendő összefoglalásával ugyanis ott folytatnák a kiképzést, ahol az, az elszigetelt zászlóaljknál megakadt.

Azzal, hogy zászlóaljként egy-egy hadiállományú századba egyesítve, ennek a hadiállományú századnak a rendszerű szakaszait alkotnák a békeszázadok, ezzel a kereti jellegük a legkevésbé sem érintetnék. A tábori századok nem tényleges egyéneinek a nyilvántartása, valamint a tábori századok mozgósítására vonatkozó teendők úgy, miként ez eddig is történt, a békeszázadokra hárulván, ezzel épségben marad kereti jellegük.

Csupán a békekészlettel való gazdálkodásra utalván a csapatot, az eddigi századraktárak egyesítésével célszerűbben történnék a gazdálkodás is.

A hadikészletnek az alosztályoktól elkülönítve, az utóbbiaknak megterhelése nélkül leendő kezelése és gondozása különben is már régóta érzett szükséglet; számos fontosabb teendővel, vagyis a kiképzéssel indokolható jogos kívánsága ez a csapatnak.

Az alosztálykeretek rendszeres összefoglalásával a zászlóaljként alakuló hadiállományú század parancsnoka gyanánt a békeszázadok parancsnokai közül a rangidősebb s legtapasztaltabb, rendszerint egy törzstisztjelölt-százados működnek, aki a zászlóaljparancsnok ellenőrzése mellett egész tervszerűen,

szorosan a szabályzatok és utasítások szellemében eljárva, beoszthatja magának az időt úgy, hogy semmi se maradjon el a századkiképzésnél átveendők közül. Igazán úgy, miként a szabályzatok ezt megkövetelik, betűszerint is követhetvén azoknak határozványait.

A többi békeszázadoknak a kereti teendők ellátásában önállóan eljáró, azaz közvetlen a zászlóalj-parancsnoksághoz utalt parancsnokai pedig a kiképzés és ezzel kapcsolatos szolgálattal tekintetében a hadiállományú század parancsnokának rendeleteit követnék. Tehát a századaikhoz tartozó egyének részletes kiképzését is a hadiállományú század kiképzésére vonatkozó tervezethez alkalmazkodva intéznék és váltakozva működnének közre az egyesített békeszázadok harci gyakorlataiban, gazdászat-kezelésében; sőt az egyesített századok ideiglenes parancsnoklására is nyílna alkalmuk.

A zászlóaljparancsnok pedig, a kinek négy helyett már csak **egy** századot kell ellenőriznie, a tisztek foglalkoztatása körüli intézkedéseivel a legszorosabb szellemi érintkezésben marad tisztikarával s a leghathatósabbban folyhat be tisztjeinek elméleti és gyakorlati továbbképzésére.

Egy ilyen keretből alakuló hadizászlóalj aztán lehet olyan egyöntetű, a milyennek, mint magasabbrendű harcászati **egységnek**, már elnevezésénél fogva is kell lennie.

A békeszázadoknak az összefoglalásukkal alakult hadiállományú század parancsnokától leendő függése miatt, valamint a harcászati kiképzésnél közreműködőknek váltakozása miatt nem hogy kárt szenvedne a keretek egyéneinek a kiképzése, hanem ellenkezőleg alaposabbá, egyöntetűbbé válnék. Az egyének részletes kiképzésének minden alosztály kötelékében ugyan az alosztály parancsnok irányítása mellett kell történnie, azonban mindig a szakaszokon belül, azaz a szakaszparancsnokok közvetlen befolyásának az érvényesülésével, a hatáskörükben való önállóságuk meghagyása mellett. Nem történhetik ez másként a hadiállományú szakaszok létszámával alakított

békeszázadoknál sem, melyek az összefoglalásukkal alakult hadiállományú századnak szintén a szakaszai.

Ha a szervezetenként egy-egy hadiállományú szakaszra eső tisztesek is elegendők a védkötelesek részletes kiképzéséhez, mennyivel alaposabban történhetik ez a kiképzés a hadiállományú szakaszoknál nem több védkötelessel, de több tisztesselel alakított békeszázadokban. A békeszázadok összevonásával történő gyakorlatoknál váltakozva közreműködő századosok egyénisége szerint több oldalról megvilágított csapatműködésnek a lényege jobban vihető át az emberek fölfogásába és ismeretébe, mintha ezt mindig csak egy és ugyanazon oktatónak az egyéni felfogásától függő útmutatásai szerint tanulják. A harcműködés különböző fázisainak a begyakorlása pedig az által is alaposabban történne, hogy a főként közreműködő vezetőknek és oktatóknak több idejük lesz ahhoz előkészülni is. A leszállított kiképzési idő mellett már nem lévén helye kísérletezésnek, hogy mindig a legjobbat és a legtanulságosabban mutathassák be a védköteleseknek, ehhez a vezetőknek és az oktatóknak kellően elő is kell készülniök, a mihez több idő kell, mint a mennyivel eddig rendelkeztek.

Annak szüksége, hogy a harcászati kiképzéshez a békeszázadok összefoglaltassanak, csak akkor szűnik meg, a mikor a kiképzés követelményeit egyéb, nem kevésbé fontos követelmények ellensúlyozzák.

Megszűnik a békeszázadok rendszeres összefoglalásának a szüksége akkor, ha bármi okból azokat a hadiállomány felén túl, annak $\frac{2}{3}$ — $\frac{3}{4}$ részén kell tartani.

Ily erős békeszázadok azonban a keretrendszer szerint a legtöbb védszervezetben már részben mozgósítást jelentenek,¹⁾

¹⁾ A germán védszervezetben nem. A germán védszervezetben ugyanis mint láttuk, már a miatt is magas létszámon *kell*, hogy tartsák a békeszázadokat, hogy az oly nagy számban rendelkezésre álló védköteleseket kiképzésük érdekében a 3 milliónál *nem több* kvantitás kiállításához fentartott keretekben el lehessen helyezni.

minélfogva csupán átmenetileg fordulhatnak elő avagy az ország veszélyeztetett vidékén elhelyezett kiképzési csoportoknál.

A kiképzés ily erős békeszázadokban már a harcászati egységek viszonyai szerint végezhető. Még nagyobb, vagyis teljes hadiállományú kötelékekbe való összefoglalásuk egyjelentőségű volna a már elegendően hadszerű köteléknek a felbontásával. A hivatásos tiszteseknek saját kereteiken kívül történő alkalmazásával a vezetés lazulna meg, a nélkül, hogy a századaiktól ideiglenesen elvont egyének ezzel szemben tovább képzésükhöz számot tevő időt nyernének.

Hátrányos volna a békeszázadoknak hadikötelékbe való összefoglalása az őszi fegyvergyakorlatok folyamán is,¹⁾ a mikor már nem a kiképzés áll előtérben, hanem a kiképzés folyamán megtanultaknak gyakorlati alkalmazása.

Az **őszi fegyvergyakorlatoknak** a keretrendszer szerint kettős jelentősége van. Az egyik az, hogy **próbamozgósítás** számba megy, a melynél ugyanazon működés lép előtérbe, mint mozgósításnál.

A hadialakulás felvételének megfelelően legelőbb is a fegyvergyakorlati kötelékek alakítatnak meg. A tartalékosoknak a századkeretekbe történő belépésével alakuló fegyvergyakorlati századok már a tábori századok jellegével bírnak.

Az ekként megalakult fegyvergyakorlati kötelékeket aztán, — ugyancsak úgy, mint mozgósítás után a hadikötelékkel történik, — erre következőleg a felszerelési állomásokon a harczegységekben való működésre gyakorolják be.

Ezek a műveletek tehát egyrészt a kereteknek a mozgó-

¹⁾ Ezt persze csakis a kiképzési minimum létszámával alakított békealakulásoknak az évnek legnagyobb részén át rendszeresen összefoglalandó békeszázadaira nézve állítom, nem pedig a csapatkiképzés egész folyamán önállóított, azaz csak ritkán hadikötelékbe összevont békeszázadokra nézve. Ilyenek elsősorban a germán békeszázadok, a melyeknek teljes hadilétszámú kötelékekbe való összefoglalása az őszi fegyvergyakorlatok rövid tartamán célszerű lehet.

sítással járó teendőik begyakorlását célozzák, másrészt a tartalékosoknak katonai ismereteik felújítását s a csapatnak a hadműveletekhez való alkalmassá tételét, a mely műveletekkel a fegyvergyakorlatok első időszaka lezáródik.

A fegyvergyakorlatok második jelentősége a **különböző fegyvernemek együttes hadműveleti alkalmazásában áll.**

Ehhez hasonlóan, mint a hadjárathoz való felvonulás körletében történik, a csapattestek összefoglalandók különböző fegyvernemekből álló seregtestekbe s megkezdendők a hadműveleti gyakorlatok, nem különben, mint háborúban a hadműveletek. Ezen hadműveleti gyakorlatoknak az a célja, hogy a csapat tanuljon meg nagyobb kötelékekben s vegyes fegyvernemekkel működni, valamint hogy megismerkedjék a háború változatos viszonyaival.

A keretrendszer szelleméből kifolyólag tehát a fegyvergyakorlatoknak a célja nem más, mint kiegészíteni s tető alá vinni a methodikus kiképzést a helyhez kötött békealakulások szűk keretében megtanultaknak az összpontosítások tágabb keretében s változatosabb viszonyai között leendő gyakorlati alkalmazásával.

Ennek a célnak a szemeltartása mellett a fegyvergyakorlati csapatok egy tagjától sem vonható el az alkalom annak gyakorlásától, a mi háborúban rája vár. Legkevésbé vonható el ez az alkalom a harczegységek kereteinek a vezetőitől és a tartalékos tisztektől.

S a mennyiben oly védszervezet, a melynek a keretei a hadiállomány $\frac{1}{9}$ -ed részénél nem nagyobbak, az év legnagyobb részén át folyó alapvető kiképzésnek a sikerét más irányban támadó károsodás nélkül kizárólag azzal biztosíthatja, ha a harcászati gyakorlatokat a keretek rendszeres összefoglalásával hadikötelékben eszközli, annyiban tartózkodnia kell ily védszervezetnek a fegyvergyakorlatok rövid tartamára átlag leg-

feljebb félhadiállományra kiegészíthető csapatoknak hadiállományú kötelékekbe való összefoglalásától.

Tartózkodnia kell, mert különben a keretek vezetőinek s a tartalékos tiszteknek nagy része elesnék annak a gyakorlásától, a minek gyakorlásához ők csupán a fegyvergyakorlatok révén juttathatók.

A létszám tekintetében tehát még a fegyvergyakorlatok rövid tartamán sem utánozhatók a nagyobb keretekkel rendelkező védszervezetek.

A keretrendszer szerint szervezett hadseregek fegyvergyakorlatai ugyan ezideig is a felsorolt célokat szolgálták; speciális mozgósítási jellegük azonban nem domborodott ki minden védszervezetben.

Hadszerű tervezésük mellett a súlyt nem annyira a béke-lábról hadilábra való átmenettel kapcsolatos ténykedések rendszeres gyakorlására fektették, mint arra, hogy a hivatásos vezetők, nevezetesen a felsőbb vezetők vezetői szerepükben magukat gyakorolhassák, meg hogy vezetői képességüket igazolhassák. Ezen utóbbi körülménynek szinte természetes kihatása folytán a tetszetős csataképek után való törekvés mellett a fegyvergyakorlatok tanulságai sem szűrődhetek le mindig gyümölcsözőleg.

Történtek ugyan egyes csapattesteknek részleges, sőt kivételesen teljes mozgósítására is gyakorlatok, de ritkán s nem rendszeresen beillesztve a fegyvergyakorlatok keretébe.

Pedig nagyon előnyös volna ha a fegyvergyakorlatok egy-szersmind a mozgósításnak rendszeres gyakorlataivá tétetnének.

Ez a fegyvergyakorlatok költségeinek rendes keretében is eszközölhető, ha a fegyvergyakorlati kötelékek nem évről-évre ismétlődően minden alosztályt egyforma állományra hozva alakíttatnának meg, hanem változatosan, egyes csapattesteknél nagyobb, másoknál kisebb létszámmal. S még a csapattesteken belül sem egyformán, hanem úgy, hogy váltakozva a csapat-

testnek majd egyik, majd másik osztálya mozgósíttatnék; sőt az osztályokon belül majd egyik, majd másik század. Az nem alterálná a mozgósítással kapcsolatos fegyvergyakorlatok hadszerű s tanulságos lefolyását, ha a fegyvergyakorlati kötelekek létszáma tekintetében még oly nagy különbségek is keletkeznének. Ellenkezőleg ez még csak hadszerűbbé alakítaná azokat, a mennyiben a gyakorlati hadműködés elbírálását oly irányba terelné, a mely szerint a csapatok fellépése nem sablonszerűen, **hogyan hány század, hány század ellen** működött, hanem a döntésnél mérvadónak megfelelően, a tényleg működésbe hozott **puskáknak a száma** szerint bíráltnak el.

A fegyvergyakorlatok hadműveleti időszaka folyamán minden gyakorlat a mezei terményekre való tekintet nélkül, kizárólag csak harcászati elvek szerint kellene, hogy eszközöltessék, hogy kicsinyen-nagynál egyaránt fejlesztessék a harcászati érzék, minélfogva a csapatok alkalmazása is egyedül csak a harcászati helyzet s az adott terepviszonyok szerint, a terepnek legelőnyösebb felhasználása mellett járhat haszonnal. Csakis a döntőbírák közbelépése kellene, hogy gátolja a csapatokat oly szándékukban, amelynek kivitelével túlságos kár okoztatnék, nem pedig már eleve köztudomásra adott tiltó rendelkezések.

Ellenben a csapatkiképzésnek első felében, midőn a kisebb kötelekek gyakorlataihoz mindég található oly terep, amelyen nem okoznak mezei kárt, a csapatkiképzésnek ebben az időszakában elvül volna odaállítható, hogy egy fűszál se görbítették meg.

Azon időszakban, amely a kisebbrendű harczegységek kiképzésének befejezése s az őszi fegyvergyakorlatok közé esik, czélszerű volna az ország mezei gazdaságában beálló munkaerő-szükségletre is, de főleg azért, mivel a mezei termények fennállása mellett károk okozása nélkül úgy sem lehetne nagyobb kötelekekben taktikailag helyesen gyakorolni, mert hiszen a gyalogsági taktika alig áll egyébből, mint a

terepnek a fegyverhatás szempontjából való czélszerű felhasználásából, mondom, ezekre való tekintettel czélszerű volna a csapatkiképzésben bizonyos szünetet életbe léptetni, amely szünet a termények különböző érése szerint az ország déli részeiben előbbre, az ország északi vidékein későbbre volna tehető. Ezen szünet tartamára ideiglenesen szabadságoltak aztán méltán vissza volnának tarthatók az ujonczkiképzés időszakára is, amikor a rendesnél több oktató igen üdvös volna.

* * *

Ha a gyalogság kiképzésére vonatkozó utasítások fejlődését követjük, nem kerülheti el figyelmünket annak mind határozottabban történt hangsúlyozása, hogy a csapatkiképzés ép úgy kívánja a minden egyes védkötelessel annak egyéniségéhez mért leggondosabb foglalkozást, mint azt, hogy **több keret összefoglalásával** hadilétszámú kötelekekben is tartassanak a gyakorlatok.

Ez a tétel, amely nyilván a csapatszolgálat tapasztalatai révén jutott mind határozottabban kifejezésre a kiképzési utasításokban és érvényre a gyakorlatban, oly természetes követelménye a legnagyobb erő kifejtésre irányított szervezetnek, hogy jelentősége a csapat kiképzésénél tett tapasztalatok igazolása nélkül is, már egyenesen a keretrendszer logikájából következik, hogy jelentőségét a kiképzés tapasztalatai csakis szentesíthették.

Amint azonban a keretrendszer egész tisztán ma még kevés védszervezetben érvényesül, azonképen nem érvényesülhetnek ennek a rendszernek megannyi egymással legszorosabban összefüggő követelményei sem, mihelyt ezen követelmények kapcsolatában az összefüggés akár csak meglazul is. Nem csak meglazítják, de meg is szakítják ezen követelmények kapcsolatában az összefüggést a szervezetnek ama ismételt hangoztatott hiányosságai, amelyek a kereteknek úgy létszám-,

mint tagozás tekintetében való kialakítása, valamint a kiképzés szempontjából egységet alkotó, tehát minden részükkel együtt is tartandó testeknek elhelyezése körül a legtöbb védszervezetben még fennállanak.

A kiképzési csoportokba foglalt kereteknek a természetszerűen kitelőnél magasabb létszámon való tartása minden védszervezetben egyaránt akadályokba ütközik. S ha a keretek nem rendszeresen foglaltatnak össze, akkor azoknak csekély létszáma folytán nem érvényesülhet a keretrendszernek a kiképzéssel szemben fennálló követelménye, illetve az utasításoknak előbb jelzett, mindjobban kidomborodó tétele sem. A tapasztalat ugyanis azt mutatja, hogy amely békeszázadban csekély ahhoz a létszám, hogy a taktikai kötelékekben való összműködést is eredményesen bemutathassák, ott jóformán mindég az egyesek kiképzése van soron. Amely békeszázadban pedig a taktikai kiképzéshez is elegendőnek tartják a létszámot, ott viszont az egyesek kiképzését hanyagolják el. Ezzel a praxissal szemben keveset lendít a kiképzési utasításoknak ezen felette helyes és megszívlelendő tétele ha azzal, hogy hadikötelékben is tartandók gyakorlatok, csupán rámutat ily gyakorlatoknak a jelentőségére, de nem biztosítja is egyszersmind azoknak gyakorlati megvalósítását. Pedig ez biztosítható volna a kereteknek — simán lehetséges összefoglalásuk érdekében — a mainál czélszerűbb csoportosításával és a békeszázadokban czélszerűen csoportosított keretek rendszeres összefoglalásának *határozott* elrendelésével.

S vajjon nem utal-e ezen, a kiképzési utasításokból kiemelt tétel a kiképzési csoportoknak egyenesen az ezen fejezet elején részletezett módozat szerint leendő szervezésére? Énszerintem igen, mert csupán a kiképzési minimum létszámán tartott kiképzési csoportokban tekinthető már annál fogva is biztosítottnak az egyesekkel leendő legrészletesebb foglalkozás a békeszázadokban, valamint az összeseknek harcászati kiképzése a békeszázadok összefoglalásával alakítandó harc-

egységekben, hogy a kis létszámú békeszázadokban ép annyira lehetetlen begyakorolni a harczegységekben való működést, mint amennyire lehetetlen az egyesekkel részletesen foglalkozni a harczegységekben történő gyakorlatoknál.

A kiképzési csoportoknak csupán emilyen szervezete biztosítja a keretek rendszeres összefoglalását, csupán ezzel jöhet létre a munkának olyan megoszlása, amelylyel a kiképzés legintenzívebbé s legeredményesebbé tehető.

A kiképzési csoportoknak csupán emilyen szervezetével s a kereteknek emilyen kialakításával fedezhető legolcsóbban a szükséglet is hivatásos tisztesekben a védkötelesek kioktatásához és háborúban leendő vezetéséhez úgy, hogy a katona pályán működőknek méltányos megélhetésben és előmenetelben lehessen részük. Mert a kereteknek a jelzett módon leendő kialakítása azzal, hogy a hivatásos tisztesek száma tekintetében a legszükségesebbre szorítkozik, egyszersmind oly arányba is hozza az alsóbbrendű tiszteseket a felsőbbrendűekkel, amelylyel gyökeresen előmozdítja a tisztesek előmenetelét.¹⁾

A szabályzatok a kereteknek olykor-olykori hadikötelékbe való összefoglalását azonban csakis a gyakorlatokra, vagyis a *harcászati gyakorlatokra* vonatkoztatva írják elő, nem pedig a fegyelem- és szolgálatkezelésre, valamint a gazdaszatkezelésre nézve is.

Pedig nem egyedül a harcászati kiképzés érdekében kívánatos az elégtelen létszámon tartott békeszázadok hadikötelékbe leendő összefoglalása, hanem az egész szolgálatkezelés és gazdaszati ügyvitel érdekében is, mert a csapatszolgálat mindenekelőtt a védköteleseknek a hadiszolgálatra való előkészítését czélozza, a mihez mérten a csapatszolgálat alapvető szabályai is nem a béke-, hanem a háború viszonyaira, a harc-

¹⁾ V. ö. a *Danzer's Armee-Zeitung* 1908. ápril. 30. számában „Eine Lösung der Offiziersfrage“ cím alatt megjelent közleménnyel.

szempontjából pedig tisztán hadiállományú kötelékekre vonatkoznak.

A békeszázadoknak hadiállományú századokba leendő egyesítése miatt tehát még az érvényben álló szabályzatokat és utasításokat sem szükséges megváltoztatni. Sőt úgy áll a dolog, hogy ezen szabályzatoknak és utasításoknak még a szellemében sem lehetséges olykor eljárni, míg a békeszázadok összefoglalásával azoknak a határozványai a szolgálat minden ágazatában betűszerint is követhetők.

A keretek rendszeres összefoglalása mellett a szolgálatban való oly gyakori helyettesítés is mindig hasonló működésre képesítettekkel, nem pedig ily működésre nem eléggé gyakorlott egyénekkel történhetnék. Az osztály- és csapatparancsnokságok vezető, felügyelő s ellenőrző teendői pedig a mai munkahalmaznak egy negyedrésszére csökkennének és megszűnnék ama számos nehézség, a mely a csapatszolgálat terén nap nap mellett fölmerül s amely az alosztályokat, osztályokat s legnagyobb mértékben a csapattest-parancsnokságokat folytonos dilemmában tartja, nem tudván miként összeegyeztetni a szabályzatok határozványait a tényleg lehetővel, kivihetővel. A honvédség gyalogságánál, amely fejlettség tekintetében sajnos mögötte áll a közös hadsereg gyalogságának, a fogyatékos kiképzés hátrányai is szembeötlőbben mutatkoznak.

Az éber szemlélőnek nem kerülheti ki figyelmét azon tény, hogy a legfokozottabb szolgálati tevékenység ellenére is minden katonai év lezártával egyre ismétlődnek az őszi fegyvergyakorlatok folyamán taktikai gyakorlottság, megbízhatóság, ruganyosság, összműködés, egyszóval harczképzettség tekintetében mutatkozó hiányosságok megszüntetését célzó buzdítasok és kifogások.

A csapatkiképzésben működők azon része, amely hivatásának magaslatán áll, teljes tudatában a kifogásolt hiányosságok létezésének, csak folytatja lankadatlanul a kiképzés nehéz munkáját a szorosán előírt irányban, vérző szívvel gondolva

arra, hogy jobbat produkálnia az adott viszonyok között lehetetlen.

Mert kérdem, hogyan követhető eredményesen a közös hadsereg gyalogsága számára — amelynek alosztályai a honvédséggel szemben $\frac{1}{3}$ -addal több szolgálati idővel s kétakkora állománnyal rendelkeznek, — irt s a honvédség számára szó szerinti átfordítással kötelezővé tett utasítások rendelkezései, amelyek szerint:

— „a század parancsnoknak a század kiképzése tekintetében, melyért a teljes felelősséget ő viseli, az elkerülhetetlenül szükséges szabadság és önállóság meghagyandó;“

— „a század parancsnokra kell bízni elsősorban az időt beosztani és kihasználni, mert a század egyes kiképzési ágazataiban való kiképzésénél elérendő cél csak a századparancsnok által tervszerűen tett időbeosztás mellett lesz lehetséges a felállított követelményeknek megfelelően június 20-ig befejezni;“

— hogyan tegyünk eleget ezen rendelkezéseknek a honvédségnél, a hol az alosztályok kivonuló létszáma ritka esetben több 25—30 embernél s így *századról* egyáltalában szó sem lehet!

A kiképzési időnek nagy része ilyenformán nem fordíthatván az utasításainkban meghatározott célokra, a keretek kiképzése a harczászati kisebbrendű egységben való működésre, nemcsak hogy többé jóvá nem tehetőleg elmulasztatik, de még a keretek hivatásbeli tisztjeitől — a századtisztektől, sőt a századparancsnokoktól is, — megvonatik a lehetőség azon elemi harczászati gyakorlottság megszerzésére, a mely alapját képezi a harczászati felfogás további fejleszthetésének is. Jelenlegi honvédségi szervezetünk mellett nem lévén lehetséges a kiképzésnek a legfokozottabb irányban, a *harczászati gyakorlottság* tekintetében, eleget tenni: a csapatkiképzés túlnyomóan csupán a formai s azon ágazatokra összpontosúl, a mely irányban való követelményeknek, úgymint a menetelés,

az egyeseknek jó lövőkké való kiképzése s a parádés gyakorlatok szempontjából, a harcászati egységeknél kisebb kötelékekben is, ugyanis hosszú sorokban, avagy egyenként is eleget lehet tenni.

A honvéd alosztály-parancsnok által vezetett kiképzés valójában a felsorolt ténykedésekre szorítkozik, holott ezek a ténykedések még korántsem ölelik fel azt, a mit utasításaink az alosztályok kiképzése alatt értenek. Az egyes embernek jó lövésszé való kiképzése egyedül még ép úgy nem biztosítja a századnak helyes tüzelő működését, mint nem biztosítja a hadikötelégektől annyira messze álló apró gyakorló csoportokban való harcászati kiképzés sem az egyeseknek összehangzott működését a majdan hadilétszámú kötelékekben.

Századaiknak a háborúban elsősorban szükséges harcászati kiképzéséhez nem lévén megadva a feltételek, bizony keserves helyzetük van az önértékes századparancsnokoknak a honvédségnél, míg elvégre is oda jutnak, hogy a felsorolt ténykedésekben lássák egész hivatásukat, mert hiszen előjárói is ezen irányban — hol tényleg nincs akadály a tökély elérésére — a legszigorúbb mértéket alkalmazzák alosztályparancsnoki működésük elbírálásánál.

Ezen viszonyok okozói azon végzetessé válható ténynek, hogy a hivatásos szervek elég nagy százaléka harcászati tekintetben nem áll hivatásának magaslatán. Ezen viszonyok okozói az évek óta mindég ugyanazon irányban tapasztalt azon hiányosságoknak, a melyek a szemlélő előjáróknak oly bő anyagot szolgáltatnak kifogásaikhoz.

A katonai hivatásuknak élők egyik része aztán tünődve fogadja e kifogásokat, azok értelmét fel sem ismerve, sőt félremagyarázva, apróságokba elmerülve, lényegtelenségek túlhajtásával iparkodik a vett buzdításnak eleget tenni, a jó ügynek inkább kárára, mint hasznára. De vannak olyanok is, a kik rezignáltan azt tartják, hogy kár is sokat töprenkedni a felett, a min lendíteni úgy sem áll hatalmukban.

Egy tudós egyházi férfiú — ma megyés püspök, — a magyar parlamentben 1903. tavaszán azon megdöbbentő jelentést tette szóvá, hogy az osztrák-magyar hadseregben mily nagy számban fordulnak elő az öngyilkosságok!

A „Neue Freie Presse“ nyomán általa idézett statisztikai adatok szerint ugyanis 10,000 katonára míg Angliában 2·06, Franciaországban 3·33, Itáliában 4·07, Germániában 6·33 öngyilkosság esik, addig Ausztria-Magyarországban a kivüle legnagyobb számban előforduló öngyilkosságoknak épen a kétszerese, vagyis 12·53 öngyilkosság esik! Ezt a szónok annyival feltünőbbnek jelezte, minthogy Ausztria-Magyarország össznépeességében előforduló öngyilkosságok száma ép közepes helyén áll az Európa többi államaiban előforduló öngyilkosságoknak, 10,000 lakosra 1·36 számban eső öngyilkossággal már csak felét tevéen ki a Germániában 10,000 lakosra 2·71 számban eső öngyilkosságoknak.

Ezen statisztikai adatokból a szónok azt következtette, hogy nem lehetnek eléggé megnyugtatók az állapotok a mi hadseregünkben, a melyben a fegyelem magában véve nem is túlságosan szigorú, sőt kétségtelenül enyhébb és lazább, mint Germániában, ha Ausztria-Magyarországnak egyébként közepes helyen álló öngyilkossági statisztikája ellenére az öngyilkosságoknak oly megdöbbentő nagy számával találkozunk a katonaságnál.

Vajjon nem az előbbieken vázolt csapatszolgálati viszonyokban, — a permanens létszámhiány folytán a közös hadsereg gyalogságánál sem sokkal jobbak e viszonyok, — az elégtelen létszámú alosztályokban külön-külön nem eléggé eredményesen folytatható csapatszolgálatban is rejlenek-e ezen szomorú jelenségnek az okai? Gyalogsági csapatkereteinknek az állandó jellegnek megfelelő, a francia, germán vagy orosz minta szerinti kifejlesztése jelenlegi védszervezeti viszonyainknál fogva nem hogy indokolt, de egyáltalában még lehetséges

sem lévén, a kimutatott létszámon természetes számerőben tartható kereteknek állandó összefoglalásával, meggyőződésem szerint ezen szomorú statisztikánk is kevésbé szomorúan alakulna.

X.

A gyalogság keretszükségletének a hadiezredeknél föbb századból álló békeezredek — kiképzési csoportok — útján való fedezéséről.

A keretszükséglet fedezésének ezen módozatát a következő séma tünteti fel:

Egy-egy teljes értékű korosztály számereje	K o r o s z t á l y o k							
	1. 2.	3.	8.	9.	14.	15.	18.	
125	a	A				p		
					3250		1000	
500	e	E	4000			1000 p		
					3250		1000	
125	a'	A'				p'		

e = az elsőrendű ezrednek a *kiképzési minimum* létszámán tartott kerete; 16 békeszázaddal, ugyanannyi tábori- és 4 pót század alakításához.

E = elsőrendű ezred (4000 fő — 4 zászlóalj) maximális létszámmal, mely ezredben a ténylegesek a létszámnak már $\frac{1}{4}$ részét teszik ki.

a, a' = kisegítő keretek az alsóbbrendű ezredek megalakításához 250—250 fővel.

A, A' = alsóbbrendű ezredek 3250—3250 fő létszámmal, amely ezredben a ténylegesek a létszámnak csupán $\frac{1}{13}$ részét alkotják.

P = az elsőrendű ezred pót-zászlóalja 1000 védkötelessel.

p, p' = az alsóbbrendű ezredek pót-zászlóaljai 1000—1000 védkötelessel.

Az alsóbbrendű ezredek ezen sémától eltérőleg is alakíthatók. Alakíthatók azok akként is, hogy a *kisegítő* kereteket (a—a') nem egyenletesen osztják föl az alsóbbrendű ezredekre. Vagy akként, hogy az alsóbbrendű ezredek egyikét a fiatalabb, a másikat az idősebb korosztályokból alakítják. Így alakulnak Ausztria-Magyarországon a másodrendű *honvéd-Landwehr*-és a harmadrendű *népfölkelő* ezredek is és pedig az utóbbiak csaknem minden keret nélkül. A póttartalék is eltérőleg alakítható ettől a sémától. A legtöbb védszervezetben ugyanis az ezredbe foglalt korosztályokra sorban következő korosztályokból alakítják a pótcsapatokat, tehát nem a 15—18-ig terjedő korosztályokból, hanem az elsőrendű ezred számára a 9—10, a másodrendű ezred számára pedig a 13—14 korosztályokból.

Sőt létszámban s tagozásban is eltérőleg szervezhetők az ezredek ettől a sémától. És pedig a három ezrednek egyenlő számerőben való tartása mellett akár 4 zászlóaljra tagozva 3200 fővel, akár 3 zászlóaljra tagozva 3000 fővel. Avagy egymástól eltérő létszámmal és tagozással, pl. az elsőrendű ezredek 3 zászlóaljjal — 3000 fővel, az alsóbbrendűek már 4 zászlóaljjal, akár 4000, akár 3200 fővel. Vagy megfordítva, vagyis az elsőrendű ezredek több zászlóaljjal — nagyobb lét-

számmal, az alsóbbrendűek viszont kisebb létszámmal — kevesebb zászlóaljjal, aszerint, amint a védszervezet több, vagy kevesebb védkötelest hagy vissza a hadműveleti kötelékekben várható veszteség pótlására.

A kiképzési csoportoknak *kisegítő keretekkel* való alakítása mellett tehát többféleképen variálhatjuk az ezredek szervezését anélkül, hogy a kiképzési csoporthoz tartozó védkötelesek közül egy embernek is vissza kellene maradnia.

Ez az, aminélfogva a kisegítő keretekben oly eszközzel rendelkezik a szervezet, amelynek segélyével a keretkötelék megbontása nélkül is kedvezőbbé alakíthatja az arányt ténylegesek és nem ténylegesek között az első vonalban való működésre szánt kötelékekben.

De egyszersmind azon föltételhez is van kötve a kisegítő keretek alkalmazása, hogy a kiképzési csoportok védkötelesséi közül egy ember se maradjon ki az illető kiképzési csoport kereteinek kitöltésével alakuló hadikötelékekből. S ehhez kell alkalmazkodnia a szervezetnek úgy a kiképzési csoportok-, mint a hadiezsredek létszámának és tagozásának megállapításában is. E miatt nem alakíthatjuk a kisegítő kereteket tetszésünk szerinti létszámmal, létszámuk ugyanis egyenesen a főkeretek létszámától függ. Mentől nagyobb az utóbbiak létszáma, annál kisebbnek kell lennie a kisegítő keretek létszámának.

A főkereteknek a kiképzéshez okvetlenül szükséges, de egyszersmind elegendő létszámmal, azaz egy hadi zászlóalj létszámával történő alakítása mellett a kisegítő keretek létszáma a főkeretek fele létszámánál nagyobb nem lehet. A kisegítő keretek létszám maximumja tehát fél hadiállományú zászlóalj.

A 189. lapon ábrázolt séma épen maximális számerőben, azaz a kiképzés szempontjából a legkedvezőbb alakjukban tünteti föl a kisegítő kereteket. A kiképzés eredményességéhez szükséges létszám híján pedig annál kevésbé fogatosítható

a harczászati kiképzés önállóan a kíségitő keretekben, mennél kisebb a létszámuk.

Ebből azon fontos következtetés vonható le, hogy ha a szervezet meg is marad a mai irányzata mellett s a haderőt nem egyenértékű kötelékekben alakítja ki, azaz ha elsőrendű ezredek mellett másod-, sőt harmadrendű ezredek, u. m. sorhadi ezredek mellett honvéd- s népfölkelő ezredek alakít, ezen esetben el nem különítheti ezen alsóbbrendű ezredek kereteit az elsőrendű ezredek kereteitől, vagyis nem tarthat fenn az elsőrendű csapatiskolák mellett emezeknél gyöngébb minőségű, másodrendű iskolákat is.

A kiképzésben elvileg nem szabad alatta maradni annak a mértéknek, amely a modern erőképzéshez megkívánt minőség megszerzéséhez okvetlenül szükséges.

Amennyire meg kell elégednünk a minőség ezen elérhető mértékével, annyira keveset érne oly csapatiskola, amely az egy fokozatban sem nélkülözhető közepes minőségű minőséget nem eredményezheti a védőkötelesekben.

Tehát minden csapatiskolában egyenlően intenzívnek kell lennie a kiképzésnek s a fegyveres erőnek értékben egyenlőtlen kialakítása nem történhetik a kiképzésnek már eleve megkülönböztetett, egyik iskolában jobb, a másik iskolában rosszabb eszközésével.

A hadikötelek értékben való különbsége csakis a védőköteleseknek idő múltán egész természetesen változó, azaz csökkenő teljesítő képességük szerinti csoportosításával, jöhet létre. Oly csoportosításával, amely szerint a fiatalabbakat, átlag erőteljesebbeket s a katonai szolgálatban gyakorlottabbakat az elsőrendű-, az öregebbeket, átlag kevésbé teljesítőképeseket és gyakorlatlanabbakat az alsóbbrendű hadikötelekbe foglaljuk.

S ha a minálunk honos módozat követése mellett a nem egyenlő értékű csapatiskoláinkban már eleve ki van zárva annak lehetősége, hogy a minőséget egyformán fejlesszük ki azon védőkötelesekben, akiket ugyanazon hadikötelekbe fog-

lalunk s ezen hadikötelekben együtt alkalmazunk, legalább abban ne volna különbség, amiben a védőköteleseket az egyik iskolában behatóbban, a másik iskolában kevésbé behatóan oktatjuk ki! Mert az oktatás tárgyául szolgáló fogalmak megjelölésére használt kifejezések legtöbbször csupán katonai értelmük van, olykor egész összefüggő harczászati ténykedéseket jellemző értelmük, amely kifejezéseket addig meg nem értik a védőkötelesek — még ha anyanyelvükön szólnak is — amíg azoknak értelmére ki nem oktatjuk őket.

Kétséges oly hadikötelek alkalmazhatósága, amely hadikötelekben a védőkötelesek egy része pl. már meg nem érti ezen a polgári életben alig hallott kifejezést „*alpirányzék*“, mivel ennek értelmét „*Aufsatz normal*“ néven tanulta!

Miben is állna a szervezet egységessége, ha nem abban, hogy ha pl. egy rusznyák védőkötelest egyszer kioktatunk arra, hogy mit tegyen e vezényszóra „*nieder!*“, akkor ne legyen kénytelen e „*nieder!*“ jelentőségét egy számára nem kevésbé idegen hangzású új néven is megtanulni, egyébként nem fogja tudni, hogy mit tegyen akkor, ha védelmi kötelezettségének további folyamán majd azt hallja — „*feküdj!*“.

A kiképzés idejének mai rövid kiszabata mellett nem tanácsos a fülükben idegenül hangzó vezényszavakra egyszer kiképzett védőköteleseket védelmi kötelezettségük későbbi szakában más, fülükben esetleg ismét idegenül hangzó vezényszavakra fogni!

Miután a kíségitő keretek létszáma csak csekély lehet, ennél fogva az oktatók túltengése még akkor is bekövetkeznék az alsóbbrendű csapatok önállósított kereteiben, ha a hivatásos tisztetek a hadikötelekhez szükségesnél kisebb számban tartatnának fenn. Az oktatók túltengése mellett pedig a hivatásos egyéneknek nem volna elég alkalmuk magukat gyakorolni a csapatvezetésben.

A kíségitő keretek önállósításával bonyolultabb a védőkötelesek nyilvántartása is, mert az idősebb korosztályokat át

kell tenni eredeti kiképzési csoportjuk nyilvántartásából más kiképzési csoport nyilvántartásába. Kuriózumképen még az is megeshetik e módozat követése mellett, hogy a védkötelesek egy részét egész rendszeresen átteszik az egyik kiképzési csoport nyilvántartásából a másik csoportnak nyilvántartásába, hogy ezen utóbbi csoportnak nyilvántartásából aztán ismét visszaadassanak előbbi csoportjuknak hadiszolgálatra leendő alkalmazásba vételük végett! Ez történik Ausztria-Magyarország mai védszervezete szerint a sorhad különleges fegyvernemtől származó népfölkelő szolgálatra kötelezettekkel. E kuriózum persze csak úgy eshetik meg, hogy ezen, a komplikációk csiráit magában rejtő módozatot nem követik az egész vonalon, hanem csakis egyes fegyvernemeknél, vagyis a gyalogságnál és lovasságnál.

A kiképzési csoportoknak *kisegítő* keretek útján való szervezésének más célja nem lehet, mint az, hogy az elsőrendű ezredek számára kívánt nagyobb kereteket ezen keretek kötelékének *megbontása nélkül* nyerjük.

Ezzel ugyanis rendezettebbé és gyorsabbá tehető az elsőrendű ezredek mozgósítása, mint a keretszükséglet fedezésének előbb ismertetett módozata szerint, amely módozat követésével nem kevésbé állna módunkban az elsőrendű ezredek számára nagyobb kereteket juttatni, de persze csakis a békében fennállott keretkötelékeknek a *megbontásával*.

Egyes fegyveres kötelékek jobb kialakítása és gyorsabb mozgósítása azonban csakis a többi fegyveres kötelékek rovására történhetik! Amennyivel a 189. lapon ábrázolt séma szerinti szervezés mellett az első vonalban alkalmazandó erők értéke sebbé és hamarabb használhatóvá tehető, annyival kevésbé lesz értékes és lassabban vehető igénybe a fegyveres erők fennmaradó része.

A kiképzési csoportoknak *kisegítő* keretekkel való szervezése ennél fogva csak azon védszervezetekben ajánlatos, a

melyekben az erő kifejtéséhez szükséges kvantitás a védköteleseknek már a fiatalabb korosztályából is kitélik.

Oroszországban pl., hol az elsőrendű zászlóaljok száma már 907, s a nagy távolságok miatt a mozgósítás lassúbb, mint Európa nyugati államaiban, ezen utóbbi körülmény egyedül is ajánlatossá tenné a *kisegítő* keretek alkalmazását, mert az elsőrendű csapatok mozgósítását a *kisegítő* keretek elősegítik.

Nem kevésbé volna ajánlatos *kisegítő* keretekkel szervezni a gyalogság békealakulásait Germániában is, hogy azon idősebb korosztályokat, amelyek már túlmennek a 3 millió kvantitáson, nevezetesen a II. rendű Landwehrben való szolgálatra kötelezett korosztályokat, a helyőrségi szolgálatnak otthon való ellátásához szintén csapatokba lehessen foglalni a *kisegítő* keretek útján.

Oly védszervezetben ellenben, amelyben a még alkalmazásba vehető 3 milliónyi kvantitás kiállítása érdekében a szervezetnek még a legidősebb korosztályoknak is alkalmazásba vételéről kell gondoskodnia, ily védszervezetben nem célszerű *kisegítő* keretekkel szervezni a kiképzési csoportokat.

Ausztria-Magyarország védszervezetében tehát nem volna hely adandó a *kisegítő* keretek alkalmazásának, még akkor sem, ha azok rendszeresen, azaz beillesztve az elsőrendű ezredek kiképzési csoportjaiba alkalmaztatnának, mint a hogyan Germániában alkalmazták a *kisegítő* kereteket a kiképzés tartamának két évre történt leszállítása első időszakában 1893-tól 1899-ig.

Hogy mennyire rendellenesen alkalmazzák a *kisegítő* kereteket Ausztria-Magyarország védszervezetében s hogy mily súlyosan nehezedik e rendellenesség védszervezetünkre, szolgáljon ennek megítélésére gyalogságunk szervezésének párhuzamba állítása a germán gyalogságnak a mondott időben volt szervezésével. A szervezés ezen módozatainak következő sémátikus vázlatából egészen jól felismerhető azon analógia, a mely

a szervezet rendje s logikája folytán minden a keretrendszer jól vagy rosszul követő szervezés formáiban kifejezésre jut, bármennyire más is ezen szervezéseknek külső képe, bármennyire különbözőek is ezen két szervezésnek a következményei.

* * *

ADATOK

a germán az osztrák-magyar
 gyalogságnak mai
 1893-tól 1899-ig volt¹⁾ szervezéséről:

28 év	a védelmi kötelezettség tartama	24 év	
18 "	a hadműveleti " "	12 "	
10 "	a népfelkelési " "	12 "	
2 "	<table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> { a kiképzés-tényleges szolgálati kötelezettség- tartama </td> <td rowspan="2"> { a sorhadban 3 " a honv.-Landw. 2 " </td> </tr> </table>	{ a kiképzés-tényleges szolgálati kötelezettség- tartama	{ a sorhadban 3 " a honv.-Landw. 2 "
{ a kiképzés-tényleges szolgálati kötelezettség- tartama	{ a sorhadban 3 " a honv.-Landw. 2 "		

**A hadműveleti kötelezettségen belül
 korosztályok szerint:**

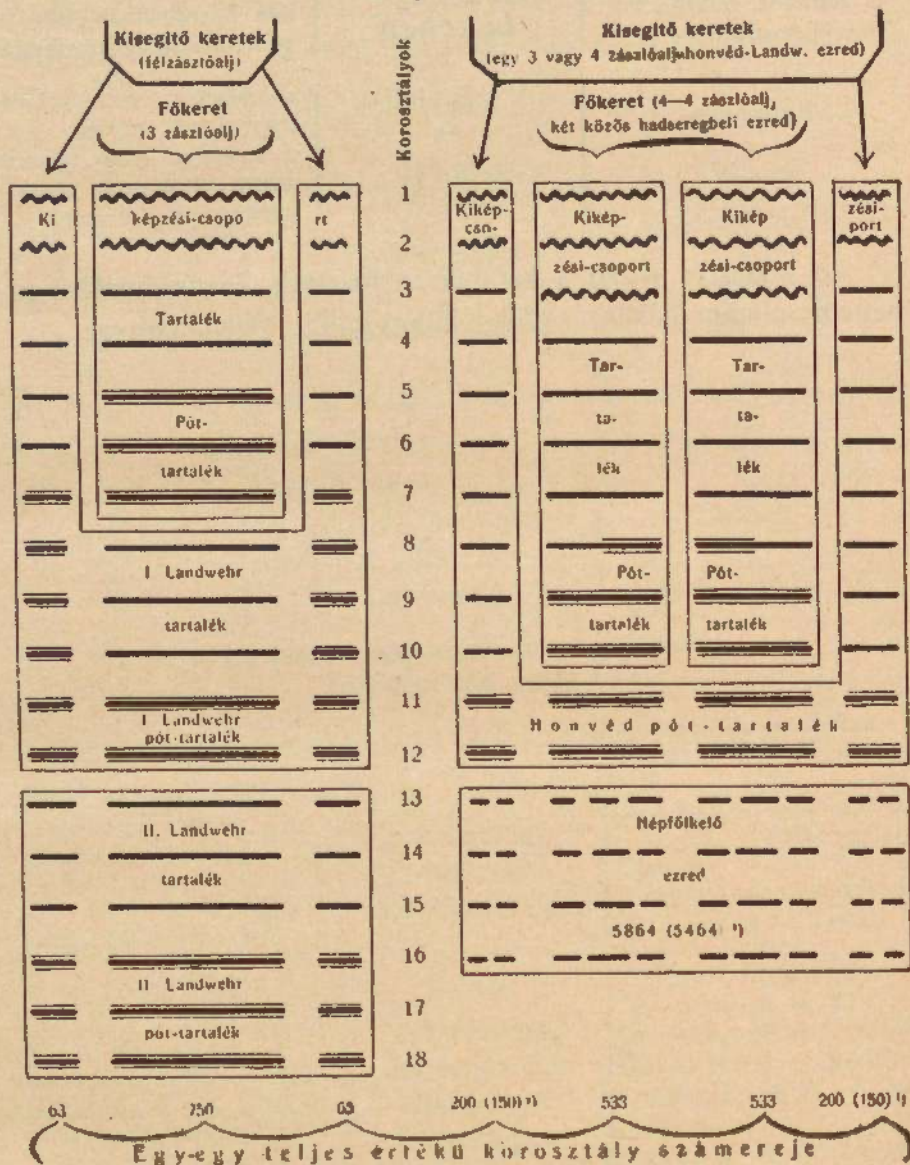
az első . . . 7 korosztály . . . sorhadi kötelezettség	<table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> { a sorhadhoz sorozottak kö- zül az első 10 korosztály. </td> </tr> </table>	{ a sorhadhoz sorozottak kö- zül az első 10 korosztály.			
{ a sorhadhoz sorozottak kö- zül az első 10 korosztály.					
<table border="0"> <tr> <td>az I. rendű Landwehnrél a követk. } 5 "</td> <td rowspan="2"> { honvédségi- Landwehr- kötelezettség </td> <td rowspan="2"> <table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> { a sorhadhoz sorozottak kö- zül a 11. és 12 korosztály; a honv.-Landw. sorozottak közül az első 12. korosztály. </td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td>a II. rendű Landwehnrél a követk. } 6 "</td> </tr> </table>	az I. rendű Landwehnrél a követk. } 5 "	{ honvédségi- Landwehr- kötelezettség	<table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> { a sorhadhoz sorozottak kö- zül a 11. és 12 korosztály; a honv.-Landw. sorozottak közül az első 12. korosztály. </td> </tr> </table>	{ a sorhadhoz sorozottak kö- zül a 11. és 12 korosztály; a honv.-Landw. sorozottak közül az első 12. korosztály.	a II. rendű Landwehnrél a követk. } 6 "
az I. rendű Landwehnrél a követk. } 5 "	{ honvédségi- Landwehr- kötelezettség				<table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> { a sorhadhoz sorozottak kö- zül a 11. és 12 korosztály; a honv.-Landw. sorozottak közül az első 12. korosztály. </td> </tr> </table>
{ a sorhadhoz sorozottak kö- zül a 11. és 12 korosztály; a honv.-Landw. sorozottak közül az első 12. korosztály.					
	a II. rendű Landwehnrél a követk. } 6 "				
<table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> { egységes, 3—3 zászlóaljjal; a zászlóaljak 4—4 századdal, a századok 250 fővel. </td> <td rowspan="2"> { Az ezredek tagozása és állománya háborúban </td> <td rowspan="2"> <table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> { nem egységes, a sorhadnál 4 zlj-al; a honvédségnél és népfelkelésnél részint 4, részint 3 zlj-al; a zlj-ak egyformán 4—4 századdal; a századok egyformán 250 fővel. </td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> </tr> </table>	{ egységes, 3—3 zászlóaljjal; a zászlóaljak 4—4 századdal, a századok 250 fővel.	{ Az ezredek tagozása és állománya háborúban	<table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> { nem egységes, a sorhadnál 4 zlj-al; a honvédségnél és népfelkelésnél részint 4, részint 3 zlj-al; a zlj-ak egyformán 4—4 századdal; a századok egyformán 250 fővel. </td> </tr> </table>	{ nem egységes, a sorhadnál 4 zlj-al; a honvédségnél és népfelkelésnél részint 4, részint 3 zlj-al; a zlj-ak egyformán 4—4 századdal; a századok egyformán 250 fővel.	
{ egységes, 3—3 zászlóaljjal; a zászlóaljak 4—4 századdal, a századok 250 fővel.					{ Az ezredek tagozása és állománya háborúban
	{ nem egységes, a sorhadnál 4 zlj-al; a honvédségnél és népfelkelésnél részint 4, részint 3 zlj-al; a zlj-ak egyformán 4—4 századdal; a századok egyformán 250 fővel.				

¹⁾ A mai germán szervezés ettől csupán annyiban tér el, hogy az ezredek békében is csak 3 zászlóaljból állnak s hogy a századok békeállománya a hadiállományuk felénél nagyobb.

<table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> { egységes kiképzési csoportokban: 3^{1/2} zászlóaljjal; a századok félhadiállomá- nyon. </td> <td rowspan="2"> { Az ezredek tagozása és állománya békében </td> <td rowspan="2"> <table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> { nem egységes kiképzési csoportokban: 4, illetve 3 zlj-al; a száza- dok a sorhadnál 100-, a honv.-nél 50 védkötelessel. </td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> </tr> </table>	{ egységes kiképzési csoportokban: 3 ^{1/2} zászlóaljjal; a századok félhadiállomá- nyon.	{ Az ezredek tagozása és állománya békében	<table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> { nem egységes kiképzési csoportokban: 4, illetve 3 zlj-al; a száza- dok a sorhadnál 100-, a honv.-nél 50 védkötelessel. </td> </tr> </table>	{ nem egységes kiképzési csoportokban: 4, illetve 3 zlj-al; a száza- dok a sorhadnál 100-, a honv.-nél 50 védkötelessel.
{ egységes kiképzési csoportokban: 3 ^{1/2} zászlóaljjal; a századok félhadiállomá- nyon.				
	{ nem egységes kiképzési csoportokban: 4, illetve 3 zlj-al; a száza- dok a sorhadnál 100-, a honv.-nél 50 védkötelessel.			
<table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> { egységes germán. </td> <td rowspan="2"> { Vezényleti- és szolgálati- nyelv </td> <td rowspan="2"> <table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> { a hadsereg osztr. részén egységes: német; a hadsereg magy. részén nem egységes: magy.- német, horvát-német. </td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> </tr> </table>	{ egységes germán.	{ Vezényleti- és szolgálati- nyelv	<table border="0"> <tr> <td rowspan="2"> { a hadsereg osztr. részén egységes: német; a hadsereg magy. részén nem egységes: magy.- német, horvát-német. </td> </tr> </table>	{ a hadsereg osztr. részén egységes : német; a hadsereg magy. részén nem egységes : magy.- német, horvát-német.
{ egységes germán.				
	{ a hadsereg osztr. részén egységes : német; a hadsereg magy. részén nem egységes : magy.- német, horvát-német.			

A kiképzés **nem** a keretek rendszeres összefoglalásával, hanem minden békeszázadban külön-külön foganatosítva.

SÉMA az osztrák-magyar gyalogság szervezéséről.

Egy-egy teljes értékű korosztály számereje

28	...	24
10	35 ⁰ természetes fogyaték gyanánt	8
4	25 ⁰ pót-tartalék gyanánt	4
14	ennélfogva marad: hadműveleti kötelekekre	12

1) A szerint, a mint a honvéd-Landwehr ezredek 4, avagy csak 3 zászlóaljából állanak.

A legnagyobb erő kifejtés szempontjából azon kell lenni, hogy azok közül, a kik még alkalmazásba vehetők az erő kifejtésnél, egy ember se essék el az erő kifejtéstől. A hadműveletekre rendelkezésre álló s a hadműveleteknél még alkalmazásba vehető védköteleseknek tehát hadműveletekre alkalmas csapatkötelekekbe való foglalásáról is kell gondoskodnia a szervezetnek.

Az előbbi sémából kivehetőleg a germán védszervezet szerint az egy-egy kiképzési csoporthoz tartozó védkötelesek azonos tagozású és azonos létszámú ezredbe foglaltatnak, még pedig hadműveletekre kötelezett ezredbe. Érték szerint ugyan kettőnél több fokozatban alakulnak ezek az ezredek, de a kvalitásnak a korrallal bekövetkező csökkenése alapján alakulnak, nem pedig az iskolák különböző minősége folytán.

Oly védszervezetben, a mely a legnagyobb erő kifejtéshez szükséges kvantitást csakis a védelmi kötelezettségnek leg-hosszabbra való kiterjesztésével állíthatja ki, persze hátrányos volna egy kiképzési csoportból több ezredet alakítani, mint a hány ezrednek egyidejű mozgósítása lehetséges. Ez ugyanis a szervezetnek a mindjárt kezdetben egész erővel való fellépést gátló és onnan eredő hátránya volna, hogy a kiképzési csoportokat — békealakulásokat — a szükségesnél és megengedhetőnél magasabb létszámon tartja.

Hogy a mi népfelkelő ezredeinknek megfelelő II-od rendű Landwehr ezredek nem lehetett a sorhadi — és I-ső rendű Landwehr ezredekkel egyszerre mozgósítani, ezen körülmény azért nem tekinthető hátrányosnak a germán védszervezetben, mivel Germániában az egyidejűleg mozgósítható sorhadi — és elsőrendű Landwehr ezredekéből is már kitelt a hadműveletekre szükséges kvantitás.

A germán kiképzési csoport sémájában feltüntetett fél-zászlóaljnak, a mellyel a germán ezredeknek békében kettővel több századjuk volt, mint ahány századdal azok háborúban alakulnak, ugyanaz volt a rendeltetése, mint az osztrák-magyar

szervezet sémájában feltüntetett honvéd-Landwehr kiképzési csoportnak. Az a rendeltetése volt ugyanis, hogy az elsőrendű — sorhadi — ezred keretének iskolájából kikerült s a sorhadi ezredbe be nem férő idősebb korosztályoknak alsóbbrendű hadikötelékekbe foglalásához keret gyanánt szolgáljon. Ezen rendeltetésükben nincs különbség a szervezetnek ezen tényezői, a kereteknek ezen neme között, már akár a második klasszisú I. Landwehr-, illetve honvéd-Landwehr ezredeknek-, akár a harmad klasszisú II. Landwehr-, illetve népfelkelő ezredeknek szolgáljanak keretei gyanánt ezek a félzászlóaljok, illetve a honvéd-Landwehr kiképzési csoportok. Amíg azonban ezek a keretek a germán séma szerint 125—125 főnyi létszámmal, tehát aránylag csekély létszámon is tarthatók, — 1893-ban történt szervezésük idejében 100-nál nem volt nagyobb a létszámuk, — s befoglalva az elsőrendű ezred kiválóan kialakított csapatiskolájába, ezen iskola többi kereteivel — a három zászlóaljjal — együtt munkálkodva ép oly intenzíven folytathatták azon védkötelesek kiképzését és azon hivatásbeli tisztetek továbbképzését, akikre a priori az alsóbbrendű kötelékekben leendő alkalmaztatás vár, addig ezek a keretek Ausztria-Magyarországon, mivel el vannak különítve az eredeti kiképzési csoport iskolájától, a kiképzés foganatosíthatására való tekintettel már jóval nagyobb, vagyis 300—400 főnyi létszámon kell, hogy tartassanak a nélkül, hogy e magasabb létszám ellenére is kielégíthetnék azon követelményt, a melyet a kiképzés a kiképzési csoportok létszámával szemben támaszt.

A honvéd-Landwehr békealakulásokba foglalt kisegítő keretek létszámának szaporítása nyilván a sorhadi békealakulásokba foglalt főkeretek létszámának a rovására történt. Emiatt aztán az elsőrendű csapatiskoláink is csak olyan minőségűek, mint a milyenek azon, a mienknél jóval kisebb erő kifejtésre képesítő védszervezetek csapatiskolái is, a mely védszervezetek kénytelenek minden békeszázadban s zászlóaljban önállóan foganatosítani a kiképzést, jóllehet 100-nál na-

gyobb létszámmal nem alakíthatják a békeszázadokat. De már nem olyan minőségűek a közös hadseregbeli csapatiskoláink, mint a milyenek a germán csapatiskolák s a milyenek a mi csapatiskoláink is lehetnének, még pedig a kereteknek a mainál nem nagyobb létszáma mellett is, ha a szervezet rendjének megfelelően alkalmaznók a kisegítő kereteket, azaz ha a főkeretek kiképzési csoportjaiba illeszténők azokat be. Ha ugyanis a honvéd-Landwehr békealakulások létszámának többletét a főkeretek létszámának szaporítására fordítanók, vagyis ha azokat az embereket, a kikkel azért léptük át a kisegítő kereteknek a szervezet rendje által megengedett létszámát, hogy a főkerektől elkülönített kisegítő keretekben is még úgy, a hogyan foganatosíthatassuk a kiképzést, a főkeretekbe osztanók be, ezzel éppen félhadiállományra hozhatnók a főkeretek békeszázadait.¹⁾

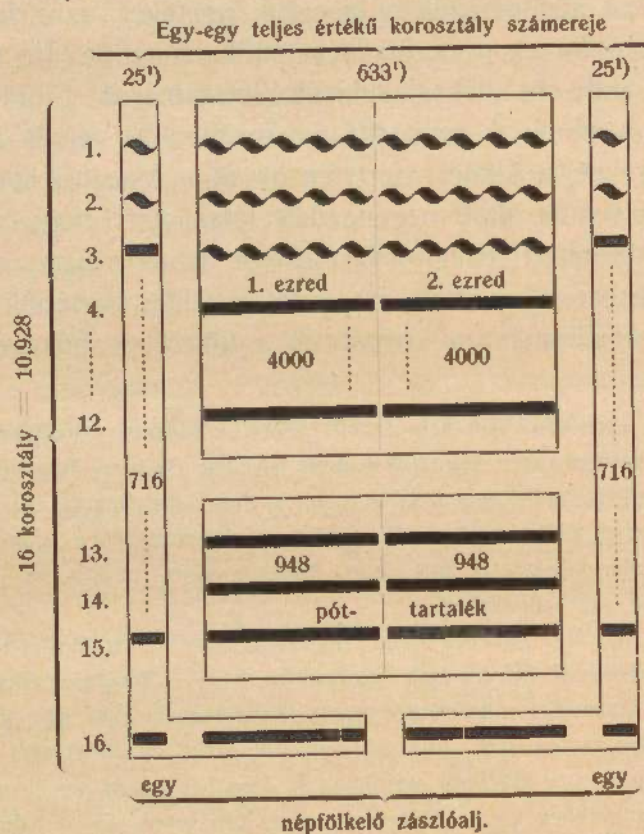
¹⁾ Az ezredkötelékbe nem foglalt tábori vadász zászlóaljakat, valamint a boszniai-hercegovinai csapatokat nem tekintve, Ausztria-Magyarország gyalogsága a közös hadseregben 424, a m. k. honvédségben és az osztrák cs. k. Landwehrben 212 békezászlóaljban áll fenn. E szerint éppen félannyi honvéd-Landwehr zászlóalj-keretet tart fenn Ausztria-Magyarország mai szervezete, mint sorhadi zászlóalj-keretet.

Mivel tényleg léteznek négy zászlóaljjal szervezett honvédezredek is; mivel a békezászlóaljak száma szerint jut is, — Magyarországon ép úgy mint Ausztriában, — minden két közös hadseregbeli gyalogezred után egy azokkal egyforma tagozású honvéd-Landwehr ezred; s mivel sem a védelmi kötelezettségnek s a kiképzés tartamának kiszabata, sem az alosztálykeretek létszáma tekintetében nincs különbség a Lajtán innen és a Lajtán túl való szervezés között, a mi indokolhatná azt, hogy az alsóbbrendű ezredek az elsőrendűektől eltérően tagoztassanak, ennél fogva nem hibázunk, ha 200-al számítjuk azon honvéd-Landwehr korosztály számerejét, a mely a közöshadseregbeli ezredek egy-egy korosztálya után esik.

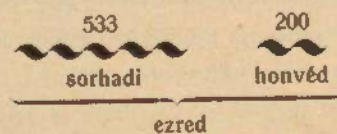
Ha már a honvéd-Landwehr-, valamint a közöshadseregbeli kiképzési csoportokba foglalt védköteleseket, vagyis az ezek által alkotott első és másodrendű kereteket a germán szervezést ábrázoló séma szerint **egy** kiképzési csoportba egyesítenők, akkor ily, részint 3, részint 2 korosztályból álló kiképzési csoport egy-egy korosztályának számereje $533 + 150 = 683$ lenne, 16 korosztály számereje pedig 10,928 volna.

Ez által a csapatkiképzést ép úgy végezhetnők a béke-századok önállósításával, mint a hogyan Germániában végzik

Ezen szervezet szerint a kiképzési csoport fő- és kisegítő kereteinek, valamint a kiképzési csoporthoz tartozó védköteleseknek megoszlását a következő séma mutatja.

1) A mai kiképzési csoportok egy-egy korosztályának —

— számerejéből a következőleg alakul a fent vázolt fő- és kisegítő keretekre megosztott kiképzési csoportnak egy-egy korosztálya: 200-ból 25-25-öt levonunk kisegítő keretek gyanánt; a két korosztályból fennmaradó 300 pedig megoszlik a főkeret három korosztályára, tehát $533 + 100 = 633$.

A 16 századra és két kisegítő keretre tagozott békeezred egy-egy századának létszáma tisztesekkel együtt: 125 fő.

s ép olyan kedvezővé alakíthatnók, a minő kedvező Germániában.

A kiképzési csoportokhoz tartozó védköteleseket pedig ép oly rendszeresen foglalhatnók az illető kiképzési csoportok útján hadikötelesekbe, mint a hogyan Germániában történik.

Hogy pedig **egy** kiképzési csoport útján **két** ezredet is lehetséges egyidejűleg s elég gyorsan mozgósítani, ez jogosan következtethető a csakis elsőrendű kiképzési csoportokat fenntartó germán védszervezet után, a mely védszervezet nem terjesztené ki oly hosszúra a védelmi kötelezettséget s nem tartaná félhadiállományon a kiképzési csoportokat, ha csak egymásután szándékozná alkalmazásba venni a negyediknél idősebb korosztályokat.

Ha, mint feltehető, a germán kiképzési csoport **két** ezredet mozgósít egyidejűleg, ezzel ugyan csupán 6000 ember torlódik össze a felszerelő állomásokon. Tehát 2000 emberrel kevesebb, mint a mennyi összetorlódna, ha az ezredek 3000-nyi létszám helyett 4000 főnyi létszámmal alakíthatnának.

Nem gondolom azonban, hogy e több miatt volna lehetetlen **két** ezrednek **egy** kiképzési csoportból való egyidejű s elegendően gyors mozgósítása.

De ha nem így volna is, akkor sem a **négyes** tagozás essék ennek áldozatul, hanem inkább a kisebbrendű harczászati egységeket, vagyis a századokat alakítsuk 250 fő helyett, csak 200 fővel, a mely esetben csak 400 emberrel volna több az egy-egy kiképzési csoport helyén egyidejűleg mozgósítandók száma, mint Germániában.

A 189-ik lapon ábrázolt sémából kivehetőleg, **kisegítő** keretek alkalmazásával az elsőrendű ezredek legkedvezőbb esetben is csak félannyi számban lehetnek képviselve a haderőben, mint az alsóbbrendű ezredek.

Igy mutatja ezt a germán séma is, a mely szervezés szerint minden elsőrendű csapatkötelék után már **két** másodrendű csapatkötelék — a **két** Landwehr ezred — esik.

De nem így mutatja ezt az osztrák-magyar gyalogság szervezését ábrázoló séma, a mely szerint az elsőrendű — közös hadseregbeli — ezredek ép annyi számban vannak képviselve a haderőben, mint az alsóbbrendű, vagyis a honvéd-, Landwehr- és népfelkelő (Landsturm) ezredek.

Ezzel védszervezetünk egy nyomon jár az orosz védszervezettel. Csakhogy nagy különbség van a védszervezetet befolyásoló erőtényezők tekintetében Ausztria-Magyarország és Oroszország között. S ezen tényezői nem engedik meg Ausztria-Magyarországnak azt, hogy védszervezetében az oroszok példáját kövesse!

Európai Oroszországnak 100 millió lakosságából akkora haderő is kitelnék, hogy ha csakis a kvantitást tekintjük, egyidejűleg két nagyhatalom ellen, például Germánia és Ausztria-Magyarország szövetsége ellen is viselhetne háborút. S ha anyagi viszonyai egyelőre még nem képesítik is Oroszországot népességével arányban álló katonaság kiállítására, annyit mégis tett Oroszország, hogy míg Germánia békében ma még csak 629 zászlóalj gyalogságot tart fenn félhadiállományon, addig Oroszország már 900 zászlóaljnál többet tart fenn Európában, ugyancsak félhadiállományon.

Minthogy Oroszország egyelőre beéri ekkora erő kifejtéssel, ezért a katona alkalmassági feltételek szigorításával jobban meg is válogathatja a rendelkezésére álló nagy embertömegből azokat, a kiket katonává avat.

Még Ausztria-Magyarországnál is rövidebbre terjeszti ki Oroszország, — a kozákokat nem tekintve, — a védelmi kötelezettséget, mert van katonának való fiatal embere is elég.

A tényleges szolgálati kötelezettséget sem szállítja le két évre Oroszország, mert nincs arra utalva, hogy tömérdek lakosságának minden védelemre alkalmas fiát háborúban alkalmazásba vegye s ehhez katonai kiképzésben részesítse.

Germánia ellenben, hogy védőképességének a lakosság kisebb számában rejlő inferioritását Oroszországgal szemben

kiegyenlítse, ehhez minden védelemre alkalmas emberét számba veszi a háborúban leendő alkalmazásra, nem más okból, mint azért, hogy a küzdelmet, ha kell teljes erővel, a végkimerülésig is folytathassa. A tényleges szolgálati időnek két évre történt leszállításával pedig azt érte el Germánia, hogy az összes védelemre alkalmas emberek is sorra kerülnek a katonai kiképzetésben. Hozzá még 18 évi hadműveleti kötelezettséggel, 28 évre terjesztvén ki a védelmi kötelezettséget is, — valamennyi európai nagyhatalom között a leghosszabb ideig, — az alkalmasság végső határáig kötelezte ezzel népét védelemre.

Ime, így látjuk az államok természetes erőtényezőinek különbségét érvényesülni e két egyaránt expanzív politikát követő hatalom védszervezetében!

Az expanzív politikát nem követő Ausztria-Magyarország természetes erőtényezőivel nem áll a középen e két nagyhatalom között, mi indokoltta tehetné, hogy védszervezetében középúton haladjon velük, még kevésbé pedig, a mi indokolhatná azt, hogy több analógiát tartson az oroszok védszervezetével, mint a germán védszervezettel. Mert tényleg ezt cselekszi Ausztria-Magyarország egyrészt azzal, hogy több zászlóaljeretet tart fenn, mint a nála jóval népesebb, tehát már e körülménynél fogva is teljesítőképesebb Germánia, másrészt azzal, hogy a tényleges szolgálati kötelezettséget — a kiképzés tartamát — a fővonalon túl hosszúra terjeszti ki, az általános védelmi kötelezettséget pedig igen rövidre szabja ki.

Ha a minálunk hatalmasabb Germánia a tényleges szolgálati idő redukálásával és az általános védelmi kötelezettségnek hosszabb időre való kiterjesztésével számos egyéb előnyei mellett is kiegyenlíteni törekedett azt a hátrányt, a melyben hadserege számbeli erejének növelése körül népességének csekélyebb száma következtében, a nála hatalmasabb, de csak *egy* szomszédjával szemben van, miért nem követjük ebben Germánia példáját épen mi, a kik már nálunk jóval hatalmasabb

két szomszéd között ugyancsak kedvezőtlenebb helyzetben vagyunk Germániánál? A védelmi kötelezettségnek hosszabb időre való kiterjesztése csak végső szükség esetére szóló elővigyázati rendszabály, a mely a háborún kívül nem érinti a polgárok érdekeit. A tényleges szolgálati kötelezettség redukálása pedig még javára is van minden kulturállam polgárának!

Védszervezetünknek a sémából épen kiolvasott hibája persze nem abban van, hogy az elsőrendű — közöshadseregbeli — ezredek vannak kétszerannyian a hadműveletekre szánt erőben, mint az alsóbbrendű — honvéd-Landwehr-ezredek, mert ha egyedül ezen arány után itélnők meg a védszervezetet, akkor a germán védszervezet volna a legrosszabb a világon s az osztrák-magyar védszervezet a legjobb. Hanem abban van védszervezetünk hibája, hogy *a kiképzett emberek sem értékesíttetnek eléggé*, azt nem is tekintve, a miben a védelmi kötelezettségnek nem elég hosszú kiszabása gátolja a kiképzett védkötelesek kellő értékesíthetését. Mert a védelmi kötelezettségnek 24 évi kiszabása mellett hadműveleti kötelekbe való egyesítésre rendelkezésre álló 12 korosztályból is már elesik egynehány korosztály, a mely korosztályok csak mint pótcapatok szerepelnek, mivel a közöshadseregben és a honvédségben—Landwehrben való, azaz a hadműveletekre szóló kötelezettség minálunk a 12-ik korosztállyal már megszűnik.

Védszervezetünknek ezen sajátsága azt jelenti, hogy már eleve is elállunk attól, hogy azon védképes embereinket, a kiket nagy költséggel kiképeztünk, a legnagyobb erő kifejtés érdekében addig vehessük igénybe a védelemben, a meddig azok teljesítőkéességüknel fogva rendszeres hadikötelekbe foglalva még hatásosan közreműködhetnének.

Az általánosan minden békeszázadban külön-külön folytatott oktatás mellett még a létszámnak tervbe vett emelésével sem alakíthatjuk a kiképzést a honvéd-Landwehr kiképzési csoportokban annyira eredményessé, mint a sorhadi kiképzési csoportokban. Hogy a gyalogság kiképzését egyformává alakít-

hassuk, ennek érdekében addig kellene mennünk ezen másodrendű kiképzési csoportaink létszámának emelésében, amíg azok egyenlők lesznek az elsőrendű kiképzési csoportokkal. Ezzel persze megszűnnének másodrendűek lenni s oda jutnánk, a hol lennünk kellene, hogy csakis egyforma minőségű csapatiskolákkal rendelkezünk.

Ha ezen egyaránt kiegészítő kereteket alkalmazó, de oly különbözően alkalmazó védszervezetek becsét akár az összerőkifejtés után, melyre azok a 3—4 fokozatban alakuló csapatokkal képesítenek, akár csupán azon erő kifejtés alapján értékeljük, amely erő kifejtésre már az első 12 korosztályból alakuló csapatok is képesítenek: a 198. lapon ábrázolt sémák világosan kimutatják a germán védszervezet elsőbbségét. Csupán a szervezet elsőbbségét értem ez alatt, nem pedig azon előnyt, amely a nagyobb létszámú keretei, valamint a kedvezőbb anyagi viszonyai révén Ausztria-Magyarországnál már eo ipso nagyobb erő kifejtésre képesíti Germániát. Tehát csupán a szervezetnek azon előnyét értem, amely nélfogva egy békeászólóaljból több hadizászlóalj alakulhat Germániában s a másodrendű ezredek kvalitása is jobb, mint minálunk.

De nem egyedül a kiállítható haderő kvantitása, meg a kvalitása után itélendő meg a védszervezet becse, hanem az után is, hogy minő viszonyokat teremt a védszervezet a békelábról hadilábra való átmenethez, vagyis, hogy mennyire kedvez a haderők mozgósításának. Mert a hadjárat sorsára ma már oly döntő befolyása van a mozgósításnak, hogy még nem egyforma összerőkifejtő tehetség mellett is azon védszervezet részén leend a siker, amelynek részén a mozgósítás viszonyai kedvezőbbek¹⁾, főleg azon védszervezet részén, amelynek mozgósítási viszonyai arra képesítenek, hogy a háború megindítása is már tulnyomó erővel történhessék.

¹⁾ V. ö. az 1870—71. és a japán—orosz háborút!

Lássuk tehát e két védszervezet mozgósítási esélyeit is.

Az összehasonlítás kiindulási pontját a békeezredek és az önálló zászlóaljok mozgósítási központjai alkotják. Hogy ezen központokban Germániában két ezred, illetve két vadász zászlóalj is mozgósítható egyszerre, ez szerintem ép oly valószínű, amint nem valószínű az, hogy Ausztria-Magyarországon egy ezrednél, illetve egy vadászzászlóaljnál több volna egyidejűleg mozgósítható.

A valószínűnek jelzett mellett az szól, hogy Germániában mi sem áll annak útjában, hogy az egy-egy gyalogezred kiképzési csoportjában egyesített, tisztesekkel kiválóan ellátott, védkötelesekben is oly erős keretek révén, amely keretek kevés híján vannak akkorák, mint a mi közöshadseregbeli és honvédségi kereteink együttléve, a sorhadi és I-ső rendű Landwehr ezredek számára nem nagyobb számban szükségelt korosztályokat, mint ahány korosztályból minálunk is alakulnak a sorhadi és honvédségi—Landwehr-ezredek, egyidejűleg ezredekbe foglalhassák.

Nem kevésbé szól ennek valószínűsége mellett azon körülmény is, hogy Germánia akkor még csak 538 békezászlóaljjal rendelkezett. S hogy csupán a hadilábra emelt békealakulásokkal szándékozhatta volna Germánia a hadi műveleteket megindítani, vagyis kevesebb zászlóaljjal, mint ahánynak egyidejű kiállítására, — a francia és orosz védszervezetekről nem is szólva, — még Ausztria-Magyarország védszervezete is képesít, ez nem valószínű. Mert ha még oly kitűnőek lettek volna is ezen germán zászlóaljok, ahhoz mégis csak kevesen voltak, hogy biztosíthatták volna Germániának azon kedvező esélyeket, melyekkel a hadjáratnak erőteljes megindítása jár, amely esélyekre minden előretörővé védszervezet számít. Germánia ne számolt volna ezen esélyekkel? Germánia, amelynek védszervezete fejlettség tekintetében már akkor is kiemelkedett a többi védszervezetek sorából! Caprivi kancellár ama szavai, amelyekkel a két évi szolgálat behozatalának szükségét

a birodalmi gyűlésen az elmaradhatatlanul szükségesnek monddta több tartaléknak olcsóbb megszerzésével indokolta volt, igazán csak betűszerint volnának értelmezendők? Nem másként ugyanis, mint hogy a hadilábra emelt s jóformán kifogyhatatlan tartalékkal rendelkező 538 sorhadi zászlóalj az I. rendű Landwehrnek még latbavetése előtt biztosíthatta volna Germániának a hadjárat erőteljes megindításával járó esélyeket, valamint azt, hogy a hadjárat célját is gyorsan elérhesse?

Amit részünkön nem valószínűnek jeleztem, e mellett az szól, hogy a sorhadi- és honvédségi-Landwehr kiképzési csoportok ezredkereteinek kitöltése után esetleg fönmaradó védkötelesekből csakis több kiképzési csoport védkötelesekben való fölőslégének összefoglalásával telik ki minden harmadik-negyedik kiképzési csoport után egy-egy ezred, minő rendkívüli ezredek mozgósítása már késedelemmel jár. Nem kevésbé jár késedelemmel a népfölkelő—Landsturm-ezredeknek a honvédségi—Landwehr kiképzési csoportok útján való mozgósítása már azért is, mert a népfölkelő—Landsturm-ezredeknek nincsenek rendes keretei.

Minthogy Ausztria-Magyarországon — a Bosznia-Hercegovina területéről származó 17 zászlóaljon kívül¹⁾ —

102 sorhadi gyalogezred útján	408 zlj.,
4 tiroli vadász ezred útján	16 „
26 táborig vadász zászlóalj útján	26 „
28 honvéd ezred útján	94 „
40 Landwehr ezred útján pedig	118 „

összesen 662 zlj.

mozgósítható egyidejűleg s gyorsan, ennél fogva a hadműveletek megindítására alkalmazható gyalogság számereje 662.000 embernél nem több Ausztria-Magyarországon.

¹⁾ Ezen 17 zászlóaljat azért nem veszem számításba, mivel Bosznia-Hercegovina lakosságát sem számítottam Ausztria-Magyarország lakosságához.

Ezzel szemben a 173 békeezred, valamint 19 önálló zászlóalj által alkotott germán mozgósítási központokban a hadműveletek megindításához kiállítható gyalogság számereje, miután Germániában minden békezászlóaljból két hadizászlóalj alakulhat egyidejűleg, 1,076,000! Tehát majdnem még egyszer annyi hadműveleti gyalogság kiállítására képesít a 198. lapon vázolt germán szervezet, mint az osztrák-magyar szervezet, annak dacára, hogy 538 egész- és 173 félzászlóaljjal, összesen tehát 625 germán békezászlóaljjal 662 osztrák-magyar békezászlóalj áll szemben.

Az az 1—2 nap, mellyel a kísérő kereteknek a főkerektől való elkülönítése mellett az 1. és 2-od rendű ezredeket gyorsabban lehet mozgósítani, mint a kereteknek a kiképzési csoportban való együtt tartása mellett, ezen legföllebb 1—2 nappal való korábbi fölkészülés csupán oly védszervezetben jelent számottevő időnyerést, amely védszervezetben az ekként mozgósított ezredek elegendők a hadműveletek megindításához, azaz annyi erőt képviselnek, amennyi erőt az állam erő kifejtő tehetségéhez mérten folyósítani kell a védszervezetnek a hadműveletek megindításához.

Amely védszervezet ezt nem teszi, abban a védszervezetben a keretek elkülönítésének ezen egyedüli előnye sem érvényesülhet, mivel a hadműveleti erőnek elégtelensége folytán már annyira sürgős az alsóbbrendű erő kiállítása is, hogy ezen utóbbi művelettel, amely természetesen egyben-másban össze fog folyni a hadműveleti erő mozgósításával, egyben-másban késedelmet fog szenvedni a hadműveleti erőnek mozgósítása is. Ily védszervezetben a keretek elkülönítésének csupán a hátrányai érvényesülnek. S mely állam védszervezete huzhatna hasznot a keretek elkülönítéséből Oroszország védszervezetén kívül?

Az a védszervezet ellenben, amely elegendő erőt folyósít a hadjárat megindításához, az a keretek együtt tartása mellett is elég gyorsan mozgósíthatja a hadműveletek megindítására

szánt erőt, mivel ezen erő elegendőségénél fogva már nem sürgős az alsóbbrendű csapatok mozgósítása s az előbbieket mozgósítására következőleg ezen műveletnek zavarása nélkül mehet végbe.

Ilyenek a párhuzamba állított két védszervezetnek a mozgósítási esélyei, minélfogva a germán szervezet, mindamellett, hogy egy békezászlóaljból már két hadizászlóaljnak kell alakulnia ezen szervezet szerint, nem hosszabb idő alatt mozgósíthat 1,076,000 embernyi gyalogságot a hadjárat megindításához, mint az osztrák-magyar szervezet 662,000 főnyi gyalogságot.

* * *

Germánia, amely 60 millió lakosságánál fogva, a 30. lapon tett kimutatásom szerint, összesen 4·3 millió katonát állíthat ki háborúhoz, ezen 4·3 millió katonából a gyalogságra eső résznek kiállítására, a minden tekintetben előnyös viszonyainál fogva 216 békeezredben 648¹⁾, önálló zászlóaljakban pedig 18 zászlóaljat, összesen tehát 666 zászlóaljat tart fenn. Ezen békealakulások 1,332,000 hadműveleti gyalogságot eredményeznek mindjárt a háború megindításához.

Ugyanúgy számítva, mint Germániánál: az Ausztria-Magyarországnak 44 millió lakosságából kitelő katonák száma 3·2 millió. S ha Germánia 4·3 millióig menő erő kifejtéshez 666 zászlóaljjal beéri békében, akkor Ausztria-Magyarországnak sem kellene, — még azon esetben sem, ha az ország lakosságából kitelő 3·2 millióig terjedő erő kifejtésre rendezkednék is be, — 496 zászlóaljnál többet föntartania.

S ha ezen zászlóaljakból 20-at önállóvá szerveznénk s a fenmaradó 476 zászlóaljat a négyes rendszer szerint tagozott békeezredkebe foglalnók, ezen esetben a 255. lapon vázolt

¹⁾ A ma még csak két zászlóaljból álló 39 ezrednek bizton bekövetkező kibővítésével számolva.

séma szerint való szervezés mellett 119 békeezreddel, az általam javasolt szervezés mellett pedig 149 békeezreddel már annyi gyalogságot állíthatnánk ki, amennyi arányban állna erőkifejtő tehetségünkkel s arányban a germán gyalogság mennyiségével.

Ma — 174 békeezredet tartunk fenn!

Abból, amit itt előadtam, látható, hogy anyagi inferioritásunkat nem kis mértékben növelik védszervezetünknek a ki-segítő keretek rendellenes alkalmazásából eredő hibái.

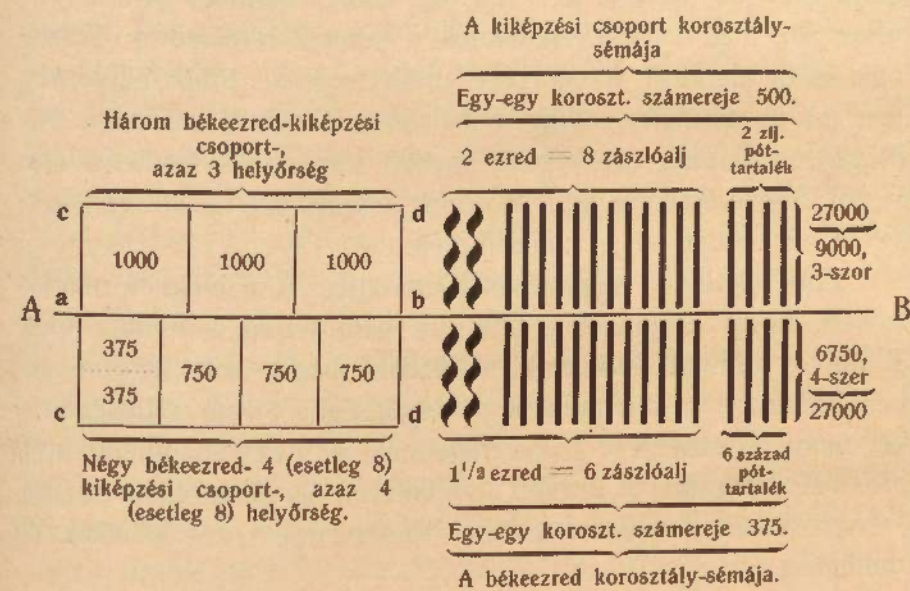
Oly hibák ezek, amelyek meggátolják védszervezetünk egészséges kifejlődését!

S hogy a hadszervezésnek ezen egész védszervezetünkre oly súlyosan nehezedő sajátja miatt védszervezetünk nem egyedül a véderő magyar részében, amelyben a szervezetnek nem egységes volta a legfeltűnőbbben jut kifejezésre, hanem a véderő osztrák részében sem alakulhatott egységessé, mutatják ezt ama szervezeten nem indokolható különbségek, amelyek a gyalogság szervezetében egyrészt a Landwehr, másrészt a sor-had között is léteznek, jóllehet ezen különbségek, a szolgálati nyelvnek osztrák részen való azonossága folytán, távolról sem oly káros következményűek, mint amennyire károsak a véderő magyar részénél létező szervezési anomáliáknak a szolgálati nyelv különbözőségéből eredő következményei.

Védszervezetünknek ezen nem kicsinylendő hibája itt is, ott is megvan, jóllehet a Lajtán túli gyalogságnál nincs meg a szolgálati nyelv különbözőségében rejlő akadálya a szervezet egységessé alakíthatásának, mint ahogy az megvan a Lajtán inneni gyalogságnál.

XI.

A keretszükségletnek a hadiezeknél kevesebb századból álló békeezredek útján való fedezéséről.

„a b c d“ = azzal a területtel, a mely évenként 1500 újoncot és a háborúban való erőkifejtéshez 27000 védkötelest ad.

Ebben a vázlatban az ugyanazon területről származó védköteleseknek egymástól eltérő csoportosítása van feltüntetve.

Az „A—B“ vonal felett ábrázolt séma ugyanis a védköteleseknek azon már ismertetett mód szerint való csoporto-

sítésát mutatja, a mely szerint a békeezredek ugyanannyi századra tagozódnak, mint a hadiezegek.

Az „A—B“ vonal *alatti* séma pedig a védköteleseknek azon mód szerint való csoportosítását tünteti fel, a mely szerint a békealakulások tagozását most tárgyalom. Ezen csoportosítás szerint ugyanis az ezredek békében csupán félannyi századdal alakulnak, mint a háborúban, de annak érdekében, hogy a kiképzést minden században külön, önállóan foganatosíthassák, a békeszázadokat nem 63 védkötelessel alakítják, hanem már 94 védkötelessel.

Az évenként 1500 ujonczot adó területről a védelmi kötelezettségnek 28 évi tartama mellett, mint tudjuk, 18 teljes számértékű korosztály, azaz 27,000 ember állítható ki a háborúhoz. De míg a békeezredeknek a keretek rendszeres összefoglalására alapított szervezése mellett 3-nál több helyőrség nem jut ily területre, addig a békeezredeknek a századok önállósításán alapuló szervezése mellett ugyanazon területre már 4, sőt 8 helyőrség is jut, mivel az emigy szervezett ezredeknek a zászlóaljai el is különíthetők.

Ebből látható, hogy azon államokban, a melyeknek mindamellett, hogy erő kifejtő tehetségük nem terjed annyira, hogy 3 millió katonát tudnának kiállítani, mégis sok helyőrséget kell fentartaniok s a melyek a helyőrségben való szükségletüket nem fedezhetik a békeezredeknek egy-egy hadiállományú zászlóalj létszámával történő alakításával, ily államokban méltán folyamodhatik a védszervezet a békeezredek tagozásának ezen módjához.

Hogy pedig a nagyobb helyőrségi szükségletre való tekintettel csak kisebb létszámmal alakítható kiképzési csoportokban legalább akkora létszámú kötelékekben lehessen a harcászati kiképzést foganatosítani, a mekkora létszámon alul tartott kötelékekben végzett gyakorlatokkal már lehetetlen a harcsegységek taktikáját bemutatni, ez az oka ama jelenségnek, hogy a kisebb államokban az ezredek békében rend-

szerint csak félannyi zászlóaljjal és századdal alakulnak, mint háborúban.

A békeezredeknek ezen mód szerint való tagozása mellett egy békeszázadban már három hadiszázad kerete egyesül, minélfogva egy békeszázadból 3 hadiszázadnak is kell alakulnia, mivel egyébként nem lehetne a kiképzési csoport iskolájából kikerült védköteleseket rendeltetésüknek megfelelő hadikötelekbe foglalni.

Egy békeszázadból azonban már nehezebb három tábori századot alakítani, mint kettőt. De hogy ezen mód szerint, — a vázolt korosztály sémából kivehetőleg, — egy békeezredből csak 6 tábori zászlóaljnak kell alakulnia, ezzel viszont kevesebb védköteles torlódik össze a mozgósítás helyén s a kisebbrendű harcsegységek nehezebb megalakulását a védkötelesek csekélyebb mérvű összetorlódása némileg ellensúlyozza.

A minőség kialakulása nem csak a kiképzés tartamától függ, hanem a kiképzésnek módjától és intenzívitasától is. Erre pedig igen nagy befolyással van az, hogy minő minőségűek s hányan vannak az oktatók és hogy mily létszámú kötelékekben tartják a harcsegységek taktikáját ismertető gyakorlatokat.

Nem szólok a minőségnek ama csökkenéséről, a melynek a kiképzés rövidebb tartama az okozója s a mely annál nagyobb, mennél jobban alul maradnak az ezen tagozást tisztán, vagy nem tisztán követő védszervezetek a kiképzés tartamának kiszabásában azon az időn, a melyet a fejlettebb védszervezetek fordítanak a minőség kifejlesztésére. De rá kell mutatnom azokra az okokra, a melyek miatt a kiképzésnek azonos tartama mellett sem fejleszthető ki a minőség a békeezredeknek ezen tagozása mellett annyira, mint a mennyire azt a békeezredeknek a hadiezegekkel azonosan történő tagozásával ki lehet fejleszteni a nélkül, hogy a természetes számerejükben tartott századkeretektől kettőnél több keretet kellene egy-egy békeszázadban egyesíteni.

Ezt is egy létező, modern védszervezet példáján mutathatom ki, nevezetesen a **bulgár** védszervezetnek a példáján, a mely védszervezet a szóban forgó tagozásnak a legmesszibbmenőleg is eleget teszen.

Bulgáriában az általános védelmi kötelezettség tartama 27 év. Tehát Montenegró, Szerbia, a kozákok, Svájc és Germánia védelmi kötelezettsége után a leghosszabb tartamú.

Ezen védelemre való kötelezettségből 22 év esik a hadseregben való szolgálatra, — tehát 4 évvel több, mint Germániában, — és csak 5 év a népfelkelésre.

Bulgária lakossága Keletruméliával együtt: 4.082,500.

Ha a bulgár védszervezetre nézve is 0·4 %-al számítjuk a lakosságból évente kitelő védelemre alkalmas emberek számát: ez 16,328 főnyi ujonczjutalékot eredményezne. A rendelkezésre álló 27 korosztályból 35 %-ot a védelmi kötelezettség folyamán bekövetkező veszteségekre leszámítva: 18 teljes számértékű korosztály maradna az összerőkifejtéshez, azaz 293,904 ember. Ebből 25 %-ot, azaz négy korosztályt a háborúban bekövetkező veszteségek pótlására visszatartva: maradna hadműveletekre 228,592 ember.

A mind nagyobb erőikifejtésre törekvő Bulgária azonban több védkötelest szorít ki lakosságából. Oly jelenség ez, a mellyel minden aránylag kevés lakossággal bíró államban találkozunk.

„Löbell's Jahresberichte“ szerint ugyanis Bulgária 1879-től 1903-ig terjedő időben 397,000 embert részesített katonai kiképzésben. Ezen idő alatt tehát évenként átlag 16,542 embert állított be olykor rövidebb, olykor hosszabb időre tényleges szolgálatra. Az ujonczjutalékot 1903-ban 18,185-re; 1904-ben 24,000-re; 1905-ben 25,000 emberre emelte. 1906. februárban 24,032 embert, októberben pedig további 11,308 embert, összesen tehát már 35,000 embert állított be kiképzésre.

Az utóbbi évek ujonczjutalékának átlaga tehát 25,000, azaz már 0·6 %-a a lakosságnak.

A rendelkezésre álló kiképzettek száma után azonban ma még csak 18,000 emberrel számítható Bulgáriában 1—1 korosztály.

Ezzel is már 324,000 emberre emelkedik az összerőkifejtés lehetősége Bulgáriában s 232,000-re a bulgár hadműveleti sereg létszáma. Löbell's Jahresberichte szerint 373,200-ra, illetve 330,000-re!

A tényleges szolgálati kötelezettség a hadsereg zömére nézve 2 évre, a lovasságnál 3 évre szól Bulgáriában.

A kiképzés tartama a tényleges szolgálati kötelezettség határán belül a viszonyok szerint változó. Ezidőszerint ugyanis, — valószínűleg a Balkán félszigeten forrongó viszonyokra való tekintettel, — a lovasság kivételével, a beállítottak $\frac{2}{3}$ -ára nézve: 2 év, a beállítottak $\frac{1}{3}$ -ára nézve: $\frac{1}{3}$ év; a lovasságnál: 2—3 év.

Az 1903-ban tervben volt hadrend szerint az első vonalban alkalmazandó hadművelleti sereg az első 11 korosztályból alakítandó 9 gyalog-hadosztályból és 1 lovas-hadosztályból állott.

A főfegyvernemek közül 4 gyalog ezredet à 4000 ember, 2 lovas századot à 150 lovas és 72 táborig löveget egyesítettek egy-egy gyaloghadosztályban. A lovashadosztály 4 ezredbe foglalt 16 lovas századból állott.

Ezen hadművelleti sereg támogatására a sorban következő 11 korosztályból minden gyaloghadosztály után 1—1 tartalékdandár tüzérséggel s az utolsó 5 korosztályból népfelkelő csapatok voltak alakítandók.

A csapatok kiképzési csoportjait Bulgária a hadművelleti sereg hadrendjének megfelelőleg alakítja ki, minden fegyver- és csapatnem számára állandóan 1—1 kiképzési csoportot tartván fenn, a mely kiképzési csoportok az illető fegyver- és csapatnemeken belül az egész vonalon egyformán, egységesen vannak szervezve.

A kiképzést a gyalogfegyvernemeknél a harcvezetőknek jó egyharmad létszámán tartott kötelékekben-, a lovas fegyver-

nemeknél a harczegységeknek $\frac{1}{2}$ és $\frac{2}{3}$ közötti létszámán tartott kötelékekben fogatosítja a bulgár védszervezet.

Analóg módon, a mint a kórosztályok hadikötelékekbe foglalását eddig feltüntetém, a **bulgár** védszervezet kórosztály sémája a következőleg alakul:

Ezzel Bulgária kvantitativé a legnagyobb erő kifejtés lehetőségét is biztosította magának minden eshetőségre.

A **bulgár gyalogság** kiképzési csoportjai a következőleg vannak tagozva:

Gyalogezred békében (kiképzési csoport).	Ezred parancsnokság (törzs).					Nem kombatáns század.	Kieg. prkság.
	Zászlóalj-prkság:	Kiképz. századok					
	I.	1.	2.	3.	4.		
	II.	5.	6.	7.	8.		

Ily kiképzési csoportokban foglalt kombattáns tisztek száma a következő:

- 1 ezredes,
- 4 törzstiszt,
- 17 százados,
- 24 alantás tiszt.

Összesen 46, a kikből 20 tiszt esik egy-egy zászlóaljra. Ezek közül persze többen nem állandóan szolgáló hivatásos tisztek, hanem csupán annyi ideig szolgálók, a mennyi

tényleges szolgálat minden rendfokozat elnyeréséhez megkívánatik. Több — kevesebb eltéréssel olyanformán, mint jelzém, hogy Svájc védszervezetében van.

A **bulgár kiképzési századok** 100 főnyi állománya a következőleg oszlik meg:

- 4—5 tiszt,
- 1 őrmester,
- 1 számvivő,
- 2 szerzsán,
- 4 altiszt,
- 4 őrvezető,
- 4 hangász,
- 80 gyalogos.

Ezek közül legfőlebb 2 tiszt és két altiszt szolgál állandóan, vagyis csak két tiszt és két altiszt közülük a hivatásos katona.

Ezzel szemben egy a keretrendszer **kiképzési minimum**-án 4 zászlóaljjal, 16 századdal szervezhető kiképzési csoportban a 167—169 lapokon tett kimutatásom szerint a kombattáns hivatásos tisztek száma a következő:

- 1 ezredes,
- 7 törzstiszt,
- 18 százados,
- 40 alantás tiszt.

Összesen 66, akikből csak 14 tiszt esik 1—1 zászlóaljra;

a kiképzési századok állománya pedig a következő:

- 3 tiszt,
- 1 szolg. vezető őrmester,
- 1 számvivő altiszt,
- 2 szakaszvezető,
- 4 tizedes,
- 63 gyalogos;

a tisztek s altisztek pedig mind állandóan szolgáló, hivatásos katonák.

Egy-egy gyalogsági kiképzési csoportból tehát mozgósításnál meg kell, hogy alakuljon

Bulgáriában: az általam javasolt mód szerint:
2 ezred 6 zászlóaljjal és 1 pót-zászlóalj 6 pót századdal; 2 ezred 8 zászlóaljjal és 2 pót-zászlóalj 8 pót századdal.

Ezen hadikötelékhez a minimális szükséglet kombattáns hivatásos tisztekben a következő:

Bulgáriában: az általam javasolt mód szerint:

1½ ezredparancsnok	2
6 zászlóaljparancsnok	8
24 tábori-századparancsnok	32
1 pótzászlóaljparancsnok	2
6 pót századparancsnok	8
1½ ezredsegédtiszt	2
1½ ezredutasztiszt	2
1½ ezredélelmezőtiszt	2
6 zászlóaljsegédtiszt	8
49	Összesen 66

Míg tehát a kiképzési csoportba foglalt tisztekkel a minimális szükséglet a kiképzési csoportból — mint keretből — alakuló hadikötelék számára az általam javasolt mód szerinti szervezés mellett fedezve van, még pedig állandóan szolgáló, hivatásos tisztekkel, addig a bulgár szervezés mellett nincs fedezve ez a szükséglet, jóllehet az általam javasolt mód szerint a kiképzési minimum létszámán tartott békezászlóaljnál már 14-, egy békeszázadnál már 3 állandóan szolgáló tiszttel is ki lehet jönni, míg a bulgár módozat szerint szervezett

békezászlóaljba — a hadi szükségletre való tekintettel — már 20-, egy békeszázadba pedig 4—5 tiszt is kell, hogy besztassék.

Míg az általam javasolt mód szerint a természetes számerejükben tartott keretek összefoglalásával a keretköteléknek szigorú fentartása mellett állandóan hadiállományú kötelékekben foganatosíthatjuk a kiképzést, addig a békeezredeknek a szóban forgó mód szerinti tagozása mellett már eleve el kell állni a kiképzésnek a keretek összefoglalásával rendszerint hadi kötelékekben való foganatosításától, mivel a kisebb létszámon tartott kiképzési csoportokra is nagy számban eső tisztetek a gyakorló kötelékeknek a harczegységek létszámán való alakítása mellett nem juthatnának elégszer sorra a harcászati gyakorlatoknál öntevékenységgű közreműködésre s nem bírnának vezetői hivatásukban kellően megerősödni.

Az ezen tagozást követő szervezet tehát a tisztetek gyakorlati továbbképzésére való tekintettel csak éppen addig mehet a gyakorló csoportok létszámának emelésében, amennyi elkerülhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a harczegységekben leendő föllépést még betanítani és megtanulni lehessen.

Ez a magyarázata annak, hogy ezen tagozás mellett minden békeszázadban külön-külön, a 80—100 fővel alakított századok további összefoglalása nélkül folyik a kiképzés.

Viszont azért látjuk a békeszázadokat ezen kevésbbé jelentékeny védszervezetekben is legalább 80—100 főnyi létszámmal alakítva, mivel ezen a létszámon alul tartott századokban már nem volna lehetséges eredményessé tenni a kiképzést.

Igy látjuk ezt azon védszervezetben is, amely nemcsak az általános védelmi- és tényleges szolgálati kötelezettség kiszabásában, hanem ezidőszerint még a kiképzés tartamában sem marad el a keretrendszer szerinti szervezés legtökéletesebb formájától, a germán védszervezettől.

Az ezen tagozást követő védszervezetekben a kiképzés

tartama-, valamint a hivatásos katonák száma tekintetében a legnagyobb eltérések észlelhetők. E rendszert követő védszervezetek közül egyesek még tovább is mennek a keretek tömörítésében, amennyiben egy békeszázadból nem 3, hanem már 4 hadiszázadot is alakítanak. E mellett a minőség szintje is még inkább alacsonyabb és bonyolultabbá, hosszadalmasabbá válik a hadilábra való helyezkedés is.

Vajjon a bulgár védszervezet is áttért volna erre a csapásra? Löbell's Jahresberichte szerint — igen!

A Jahresberichte 1906. évi füzetében szerint ugyanis Bulgária már 9 hadtestet, azaz 18 gyaloghadosztályt szándékozik a háborúhoz kiállítani, még pedig nemcsak a mai békealakulásainak, hanem még a harczerégek és csapatok eddigi tagozásának és számerejének is változatlan fentartásával. E szerint a gyaloghadosztályok mai keretéből egy-egy hadtest; a dandárkeretéből egy-egy hadosztály; minden békeezredből egy dandár; a békezászlóaljokból ezredek; a békeszázadokból pedig zászlóaljok alakulnának mozgósításnál. A békeszázadok parancsnokai tehát mint zászlóaljparancsnokok; a békezászlóaljok parancsnokai, mint ezredparancsnokok; a békeezredek parancsnokai, mint dandárnokok; a dandárnokok, mint hadosztályparancsnokok; a hadosztályparancsnokok pedig mint hadtest- és hadseregparancsnokok működnek a háborúban.

A bulgár védszervezet korosztály-sémájából kivehetőleg azonban ezen átalakulás a hadikötelek eddigi létszámának leszállítása nélkül csakis valamennyi korosztálynak mindjárt mozgósításnál hadműveleti kötelekbe való foglalásával történhetné. Az eddig pótlásra visszatartott védköteleseknek a hadműveleti kötelekbe való bevonásával, azaz a pótcsapatok megszüntetésével azonban ép oly kevéssé növekednék az erő-kifejtés, mint nem növekednék a népességből természetesen kitelőnél több védkötelesek kizorításával, azaz még 0,6-nál is több százalékra való sorozással sem.

Bulgária a ma létező 9 gyaloghadosztály-keretből 18 gya-

loghadosztályt csakis nagy költséggel állíthat ki és pedig vagy akként, hogy a harczerégek létszámának fentartásával 4 helyett csak 3 zászlóaljat foglal egy-egy ezredbe, vagy akként, hogy a négyes tagozás fentartásával a harczerégeket alakítja a rendesnél jóval kisebb létszámmal.

Ily több költséggel persze emelkednék a hadsereg minősége, annak kvantitása azonban nem változnék.

A kiképzés tarramának annyira kívánatos leszállításával egyedül annak révén, hogy az oktatás állandóan hivatásos tisztesek kezében van, míg a bulgár szervezés szerint az oktatók közül többen már nem hivatásos tisztesek: 80—100 fővel alakított békeszázadokkal, 300—400 fővel alakított békezászlóaljjal a bulgár szervezés mellett is elérhetőnél számottevőleg több minőséget csakis a kiképzésnek állandóan megállapított tartama- s a hivatásos tisztesek nagyobb száma révén produkálhatunk, még pedig csupán a keretlegénységben, azonban a védkötelesek vezetőiben már nem. Amennyiben a békeszázadoknak ekkora létszámon való tartása mellett a védkötelesek, valamint a hivatásos tisztesek minőségét jobban kifejleszthetnők, ennek lehetősége tisztán attól függ, hogy miként értelmezzük és követjük a szabályzat azon tételét, amely a kereteknek „*mentől gyakrabban*” hadikötelekbe való összefoglalására serkent. De ha rendszeresítenék azt, amire a szabályzat ma még csak serkent: akkor bizony 63 védkötelessel is alakíthatjuk a békeszázadokat, tehát a bulgár békeszázadoknál is kisebb létszámmal.

A hadierőnek az erő kifejtés hatásossága szempontjából többféle fegyvernemekkel való kialakításáról.

Az erő kifejtésnek főszerve a **gyalogság**. Azért főszerve, mivel minden terepen tud harcolni és egymagában is megállhat minden fegyvernemmel szemben, s mivel, mint a legolcsóbban kiállítható fegyvernem, legnagyobb számban is van képviselve a hadierőben.

Minden hadjárat sorsát a gyalogság dönti el.

A többi főfegyvernemek már csak a gyalogság után következő eszközei az erő kifejtésnek. Azonban nélkülözhetetlen eszközei, a melyek nemcsak támogatják a gyalogságot működésében, hanem elő is készítik s ki is egészítik a gyalogság harci működését.

A fürge, szemes **lovasság** a nehézkes gyalogsági tömegek arcvonala előtt, leplezve azoknak mozdulatait, felderít s támasztópontokat szerez a döntő működéshez. Biztosít meglepetések ellen s kapcsolatot létesít a csapatok közt.

Hol előre siet a lovasság, hogy még a gyalogság beérkezte előtt biztosítson egyet-mást, hol visszamarad, gyors mozgása révén könnyebben csatlakozhatván.

A lassú s a harcban kimerült győztes gyalogság helyett a lovasság követi nyomában a visszavonulót, hogy annak

üldözésével fokozza az ütközet sikerét; hogy nyomában maradván tájékozva lehessen annak további működése felől. Vagy esetleg az üldöző ellenség elé veti magát, hogy feltartóztassa azt s fedezze a lassu mozgású gyalogos tömegek nehéz elvonulását.

A **tüzérség** ágyutüzével egyengeti útját, előnyomulását a többi fegyvernemeknek, oly távolságról röpítvén lövedékeit, a mily távolságra a pusokák nem hordanak, hozzá férközhetvén e törő, zúzó lövedékekkel a puskatüz ellen védő földzésekben befészkelte ellenséghez is.

Legkevésbé mozgékony s egymagára hagyatva jóformán védtelen lévén, a tüzérség csakis más fegyvernemektől támogatva alkalmazható. De karöltve e fegyvernemekkel, nem csak megkönnyíti és kiegészíti azok működését, hanem közreműködése legtöbbször egyenes feltétele a mérkőzés sikerének.

A tüzérség egész területeket előntvén tüzével, ott hol megállapodott, szilárd támasztópontja a harcvonalnak; s kintartva e helyzetében dörgő szózatával bátorságot önt a vele együtt küzdők lelkébe.

A **műszaki csapatok** a technika megannyi eszközeivel támogatván a főfegyvernemeket: utakat nyitva — elősegítik saját seregtestüket, akadályokat létesítve — feltartóztatják az ellenség előnyomulását; erődítésekkel, fedezékekkel megkönnyítik az ellentállást, lehetővé teszik a kitartást.

Az erő kifejtés hatásossága szempontjából tehát a különbözően felszerelt, felszerelésükhöz mérten különbözően működő, egymás támogatására, egymás működésének fokozására hivatott fegyvernemek és csapatok **bizonyos arányban** kell, hogy legyenek **egymáshoz**.

A terepet nem tekintve, a melynek konfigurációja nem csak megnehezíti, de ki is zárja helyenként a gyalogságon kívül más fegyvernemek alkalmazását, minélfogva ily terep nem is lehet oly döntő mérkőzés színhelye, a minő mérkőzésre való védszervezeti berendezkedés egyedül tárgya jelen fejtege-

téseimnek. A szóban forgó arány megállapításának döntő tényezői tehát egyrészt a *harczeszközök minősége*, másrészt az erőkifejtésnél *működésbe hozott egyének száma*.

Ehhez mérten változott az idők során a főfegyvernemek közötti arány a harczeszközök fejlesztésével és a működésbe hozott harcosok számának növekedésével s e két tényezőnek befolyásával változni fog ezután is. A szervezet által való megállapítása ennél fogva mindég csak bizonyos időre terjedhetett, rendszerint az egyik nevezetes háborútól a következő nevezetes háborúig, mely utóbbinak újabb tapasztalatai újabb változásokat hoztak a fegyverzetbe s újabb megállapítását eredményezték a főfegyvernemek közötti aránynak.

A háborúnak a harczeszközök tökéletesbedésével, de főleg a háborúban mérkőzők számának növekedésével bekövetkezett hosszabb szünetelése folytán az arány megállapítása is immár hosszabb időre terjed, ép annyira hosszabb időre, a mennyire az erőkifejtés fokozódásával a szervezetnek is már több idő kell ahhoz, hogy az erőkifejtés céljaira tett berendezkedéseinek meglehessen a foganatja.

A legnagyobb erőkifejtésre való berendezkedés mellett az arány megállapítására befolyó említett tényezők egyike — a kvantitás — hova tovább mind kevésbé fog már változhatni. A kvantitásnak mindaddig még lehető volt fokozása elvégre is a kvantitásnak maximumra való fokozódásával véget ér.

Eddigi növekedésével szemben tehát a kvantitás már fix tényezője lesz ezen aránynak, mely aránynak további megváltoztatására már csak a másik tényezőnek — a harczeszközöknek — a változása leend befolyással. Azonban a mind ritkábbá lett háborúk eddigi gyakoribb, mintegy kézzel fogható tapasztalatai híján, mindinkább már csak az elmélet alapján tehető józan megfontolásra lévén utalva az erőkifejtésre való berendezkedésnél, számolva azzal, hogy ily berendezkedés már csak hosszabb idő multán gyümölcsözhet: a *szervezetnek* annyival inkább *kell, hogy messzire előre lásson*, minthogy

azt, a mit a maga idejében megtenni elmulasztott, azt a legnagyobb erőmegfeszítés mellett is már alig leend képes behozni.

Az arány, a melyben a főfegyvernemek egymáshoz állnak, az erőkifejtés hatásosságára lévén befolyással, következésképen a főfegyvernemeknek az erőkifejtés hatásossága céljából a hadsereg azon részében kell arányban lenniök, a mellyel a hadműveletek folyamán az erőt kifejtik.

Itt újólag szembe kerülök a védszervezet amaz irányzatával, a mely szerint a haderők nem egyenletesen, hanem több fokozatban alakítatnak ki! Ily irányzat mellett már vagy a mérkőzés történének csak egynéhány korosztályból is kitelő elsővonalbeli alakulásokkal, minél fogva csakis a haderőnek ezen kis részében volna szükséges az erőkifejtés hatásosságát a fegyvernemek helyes arányosításával biztosítani, vagy az, ha ugyanis gyengébben kialakított fegyveres erők is alkalmaztatnának hadműveletekre, hogy már ezen utóbbi erőknek fogyatékos kialakítása miatt sem lehetne biztosítva az erőkifejtés hatásossága, bármily kedvező arányban volnának is a főfegyvernemek.

Mennyit számíthatnak aztán a hadműveleteknél eme gyengébben kialakított csapatok, melyeknél erőkifejtésük hatásossága már szervezetüknél fogva sincs biztosítva? Minő sikerrel mérkőzhetnek az ily csapatok oly csapatokkal, a melyekről kevésbé mostohán gondoskodott a szervezet?

Avagy a kellő kvantitás érdekében oly hosszúra kiterjesztett védelmi kötelezettség mellett csakis az első pár korosztályból is kitelő erők mérkőzzenek s döntsék el a háború sorsát, a többiek nem? Ebben volna-e az az előny, melyet az erőnek a kisebb számban való tömörülése jelent az erőnek a nagyobb számra való eloszlásával szemben? Szerintem nem.

Mert hogy a kellő kvantitás hiányát a közepesnek mértékén túl már csak csekély mértékben fokozható minőség nem pótolhatja, úgy az erőnek a kisebb számban való tömörülése is csupán abban nyilvánulhat, ha a rendelkezésre álló embe-

rekből csakis azokat állítják be kombattáns szolgálatra való kiképzésre, a kik minden tekintetben alkalmasak ily szolgálatra, nem pedig az ehhez már kevésbé alkalmasakat is azért mert fiatalok s mert egyébként helyes és méltányos, hogy a fiatalabbakra nehezedjék a teher, a kik általában erőteljesebbek s gyakorlottabbak.

A modern erőképzéshez szükséges kvantitás csupán az 50 milliót meghaladó lakosság mellett telik ki kevés korosztályból is kellő minőségben oly államokban, a melyek egyszersmind elég gazdagok is ahhoz, hogy minden védelemre kötelezett emberüket teljes katonai kiképzésben részesíthessék. A hol tehát megvan annak a lehetősége, hogy a kellő kvantitást ily módon jobb minőségben állíthassák ki, ott élni is kell ezen lehetőséggel. Azonban kevésbé népes államokban, a hol a kellő kvantitás már csak több korosztályból telik ki megfelelő minőségben, ott hiba volna az erőnek kisebb számban lehető tömörítését a hadműveleti erőnek az idősebb védkötelesek kirekesztésével a fiatalabb korosztályokból leendő kiállításában látni.

Amint a minőség- és kvantitásról szólva kiemelttem, hogy az erőképzés ezen tényezőinek a modern erőképzésnél a legszorosabb összhangban kell egymással állniok, ép úgy kell, hogy szoros összhangban legyenek egymással az erőképzés minden egyéb tényezői is, tehát a főfegyvernemek nem kevésbé, mint a hadműveleti kötelek is. Ausztria-Magyarország lakosságának mai száma mellett pedig csak a hadműveleti köteleknek egyenletes, **legfeljebb két fokozatban** való kialakítása mellett s a főfegyvernemeknek kellő arányba hozatalával jöhet létre ez az összhang, a mely feltétele az erőképzés hatásosságának.

Ma alig van védszervezet, a mely a keretrendszer tisztán követné. Még a fejlettebb védszervezetek sem követik e rendszert úgy, hogy annak törvényszerű tételei után a nyilvánosság elől nem leplezhető védszervezeti berendezésekből egész

pontosan volna levezethető az, hogy háborúban meddig terjed az illető védszervezet erőképzése.

Igy a főfegyvernemek egymáshoz való arányát is csak a valószínűség határain belül lehet megállapítani.

Mindazonáltal nem térek ki az elől, hogy ezen arányt a bennünket leginkább érdeklő védszervezetekről rendelkezésre álló adatok után bár csak a **valószínűség határain** is kimutassam. Annyival inkább teszem ezt, mivel az az arány, a melyben a főfegyvernemek ezideig a mérkőzésnél állottak s a mely az európai hadviselés ezelőtti tapasztalatai, — tehát nem azokkal a harceszközökkel s nem akkora kvantitással tett tapasztalatai, a mely harceszközökkel s a mekkora kvantitással a hadviselők előreláthatólag már ezután mérkőznek, — úgy állapították meg, hogy 1000 gyalogosra 100 lovas és 3 ágyú essék, ez az arány, a mely eddig helyes lehetett, nyilván megváltozott azon fokozottabb erőképzésre történt berendezkedés után ítélve, a melyet a védszervezetben vezető, a védszervezetükre nagyon sokat áldozó államok részéről látunk.

Lássuk tehát, hogy minő arányban lehetnek képviselve a főfegyvernemek, — a gyalogság, lovasság és tüzérség, — azon elsőrendű katonai hatalmak erőképzésénél, a mely hatalmaknak rendkívül nagy erőképző tehetségére, sajnos, leginkább kell, hogy tekintettel legyen védszervezetünk.

E vizsgálat két okból tanulságos. Először azért, mivel ezen hatalmak védszervezetében nyilvánvalóbb a törekvés a többi hatalmak túlszárnyalására, mint más hatalmak védszervezetében, minélfogva ezen hatalmak védszervezeti berendezéseiből legjobban következtethetünk azon arányra is, a melyben a főfegyvernemeknek az erőképzés hatásossága érdekében a haderőben képviselve kell lenniök. Másodszor azért, mivel ezen államoknak az erőviszonyaihoz mérten egymástól eltérőleg alakult védszervezete egyszersmind arra is rámutat, hogy miben és mennyiben befolyásolják az államok speciális

viszonyai a védszervezetnek egyik-másik irányban más védszervezettől eltérő kialakulását.

Az arány, a melyben a modern erő kifejtésnél a főfegyvernemeknek az erő kifejtés hatásossága érdekében egymáshoz állaniok kell, a védszervezet mai irányzatánál fogva egyik esetben az **összerőkifejtésre** vonatkozatható, a másik esetben pedig csupán az **első vonalbeli csapatokkal történő erő kifejtésre**.

A vizsgálatot mindkét esetre ki fogom terjeszteni. Az utóbbi esetre vonatkozólag azért kell ezt tennem, mivel a hadierőnek ma még általánosan kettőnél több fokozatban történő kialakítása mellett az első vonalbeli alakulásoknak aránytalanul nagyobb szerep jut az erő kifejtésben, sőt mondhatni, hogy a mérkőzés egyedül ezen első fokozatban kialakított csapatokra hárul.

Az erő kifejtés mérvének elbírálásában az összehasonlítást egyedül a békében fentartott keretek száma alapján tenni nem lehet. Csakis úgy tehető az összehasonlítás, ha a keretek számán kívül azok minőségére is, a védszervezet egész genezisére s szellemére tekintettel vagyunk. Mert, hogy például Germánia ma mindössze csak 629 zászlóalj-keretet tart fenn, holott Ausztria-Magyarország már 679-et, az európai Oroszország pedig már 1000-nél többet (907 sorhadi-, 142 tartalék zászlóalj-keretet): hibáznánk, ha ebből arra következtetnénk, hogy Germánia annyira túlbecsülné ezen 629 kitűnő zászlóaljának értékét, hogy gyalogságban nem több, mint 629 zászlóaljjal szándékozna fellépni a döntő hadműveleteknél.

Hogy Germánia 629 zászlóaljkeret mellett 574 üteg-keretet tart fenn, amely keretek révén az elsőrendű germán gyalogságra oly sok ágyú eshetik, amennyi egy védszervezet elsőrendű gyalogságára sem eshetik, — teljesen számon kívül hagyva azt, hogy előnyös volna-e ez, vagy sem, — ebből szintén nem következik az, hogy az összerőkifejtésnél is már több ágyú fog jutni a germán gyalogságra, mint ahány ágyú

valamely más védszervezet gyalogságára eshetik, még oly védszervezet gyalogságára is, amely védszervezet több zászlóalj-, ellenben kevesebb üteg-kerettel rendelkezik, mint Germánia. Oroszország például a sorhadban 907 zászlóalj-keret mellett csak 467 üteg-keretet, a tartalékban 142 zászlóalj-keret mellett csak 60 üteg-keretet, egészben tehát jóval több zászlóalj-keret mellett kevesebb üteg-keretet tart fenn, mint Germánia, holott az erő kifejtésnél, mint mindjárt látni fogjuk, 1000 gyalogos után Oroszország részén több löveg esik, mint Germánia részén.

Lássuk tehát, mennyire terjednek a védszervezetükben fejlettebb, Ausztria-Magyarországot politikailag is leginkább érdeklő, Ausztria-Magyarország védszervezetét leginkább befolyásoló, vele szomszédos hatalmaknak erő kifejtésük hatásossága szempontjából tett berendezkedései, azaz minő arányban tartják ezen hatalmak a főfegyvernemeket?

A számítást Löbell's „Jahresberichte“ 1907. évi füzetében közölt adatok alapján teszem.

Eszerint Oroszország összerőkifejtése egy európai háborúban (Európa és a Kaukázus területén)

sorhadi csapatokban :

gyalogság 907 zászlóalj,
lovasság 407 + 254 elsőrendű kozák = 661 lovas század,
tüzérség 467 üteg (383 hajtó, 14 hegyi, 26 mozsárüteg,
1—1 üteg 8 löveggel; 44 lovasüteg, ütegenként 6 löveg) =
3648 löveg;

tartalék csapatokban :

(nem póttartalék, hanem a mi honvédségünknek megfelelő, állandó keretekkel szervezett másodrendű alakulások.)

gyalogság 585 zászlóalj,
lovasság 524 európai kozák sotnia (század),
tüzérség 183 üteg (160 hajtó, 4 hegyi üteg 8—8 löveggel,
19 lovasüteg 6—6 löveggel) = 1426 löveg;

népfölkelő csapatokban :

gyalogság 320 drushina (zászlóalj),
lovasság 80 sotnia (század),
tüzérség 40 hajtó üteg = 320 löveg.

Ennélfogva 1812 zászlóaljra, vagyis, — egy orosz zászlóaljat 865 puskával számítva, — 1,567,380 gyalogosra: 1265 lovas század, — egy lovasszázadot 150 lovassal számítva, — 189,750 lovas és 5394 löveg esik; tehát 1000 gyalogosra 121 lovas és 3·4 löveg.

Ha pedig az európai hadműveletekre szervezett orosz haderők valószínű hadrendje szerint, vagyis a hadtesteket 3 gyalog- (2 sorhadi- és 1 tartalék) és 1 lovas-hadosztálylyal, azaz a népfölkelést, a tartalék gyalogság második osztályát, valamint a harmadrendű kozákalakulásokat nem tekintve számítjuk az arányt, akkor arra az eredményre jutunk, hogy Oroszország európai hadműveleti seregében 1000 gyalogos után 120 lovas és 4·2 ágyú esik.

Minthogy a békealakulásoknak a fél hadállományánál is nagyobb állományon való tartása folytán a kvantative 3 millióig számított hadierő Germániában a védelemre kötelezett korosztályoknak már fele számából is kitelik, föltehető, hogy Germánia a hadműveletekre szánt erők kiállításában még a gyalogságnál sem fog a teljesen kiképzettek első 14 korosztályánál idősebb korosztályokra visszanyúlni.

Az ország ló-állományának korlátolt volta folytán pedig nem valószínű, hogy Germánia a lovasságot és tüzérséget, a mely számra s minőségre nézve a sorhadban is oly tekintélyes, még tetemesen szaporítaná. Hogy oly számban növekednék a germán lovasság és tüzérség a mozgósításnál, amely számban ezen fegyvernemeknek már csak a másodrendű alakulásaihoz is kitelnének az emberek a Landwehr-szolgálatra kötelezetteknek fiatalabb korosztályaiból is, ezt a védszervezet ama irányzatánál fogva sem tartom valószínűnek, amely szerint

e fegyvernemek, kivált a lovasság, Germániában is csak úgy, mint a többi hatalmaknál nem szorosan a *keretrendszer* szerint, hanem többé-kevésbé az *állandó* hadseregrendszer szerint vannak szervezve.¹⁾

Germánia összerőkifejtése a mondottak után a következőleg számítható.

Sorhadi csapatokban :

gyalogság 216 ezred 3—3 zászlóaljjal és 18 önálló vadász-lövész zászlóalj, összesen 666 zászlóalj = 666,000 gyalogos ;
lovasság 102²⁾ ezred 4—4 századdal = 408 lovas század = 61,200 lovas ;
tüzérség 94 ezredben 574 üteg, 6—6 löveggel = 3444 löveg ;

Landwehr csapatokban :

gyalogság 216 ezred 3—3 zászlóaljjal és 18 önálló vadász-lövész zászlóalj, összesen 666 zászlóalj = 666,000 gyalogos ;
lovasság 102 század = 15,300 lovas ;
tüzérség minden sorhadi ezred után fél üteg = 47 üteg = 282 löveg.

Eszerint Germánia összerőkifejtésénél 1000 gyalogosra 2·8 löveg és 57 lovas esnek.

Ha ellenben a főfegyvernemek közötti arányt a germán hadműveleti sereg valószínű hadrendje szerint — a hadtesteket 2—2 sorhadi- és 1—1 Landwehr gyaloghadosztálylyal, azaz a Landwehr gyalogságot 666 helyett csak 333 zászlóaljjal —

¹⁾ A germán lovasezredek békében 5—5 századból állanak ; a századok átlag 135 hátszóval. Háborúhoz a sorhadi ezredek csak 4—4 századdal alakulnak. Az 5-ik századok elsősorban a sorhadi századok lóállományának mozgósításnál leendő kiegészítésére fordítatnak, azután alkalmasint 1 pót-lovasszázad és 1 Landwehr-lovasszázad alakul az 5-ik századok mindegyikéből.

²⁾ A lovasságnak 1910-ig végbemenő 3 ezreddel leendő szaporításával számolva.

számítjuk, akkor 1000 gyalogosra már 3·7 löveg és 77 lovas esik.

Ausztria-Magyarország összerőkifejtése, — a közös hadsereg, a honvédség és Landwehr, a bosznia-hercegovinai csapatok, tartalék alakulások és népfölkelések beszámításával, — a következőre tehető:

gyalogságban: 994,000 gyalogos,
lovasságban: 65,000 lovas,
tüzérségben: 2248 löveg,
mely szerint 1000 gyalogosra 2·3 löveg és 64 lovas esnek.

Hadműveletekre — a tartalékalakulások és népfölkelések levonásával —

gyalogságban 679 zászlóalj,
lovasságban 354 századot,
tüzérségben 2024 löveget
számítva: 1000 gyalogosra 3 löveg és 78 lovas esik.

Az arány tehát, melyben a főfegyvernemek az erőkéféjtés hatásossága érdekében az orosz, a germán és az osztrák-magyar védszervezet szerint egymáshoz állanak, ma a következő:

a) az elsővonalban való erőkéféjtésnél:¹⁾

Oroszországban: Germániában: Ausztria-Magyarországon

1000 gyalo- gos után esik}	120	77	78 lovas,
3 ágyú esik	714	804	1000 ²⁾ gyalogos után;

¹⁾ Immanuel „*Erfahrungen und Lehren des russisch-japanischen Krieges 1904—1905, Berlin 1906*“, szerint:

A mukdeni csatában, amikor az ellenfelek erőkéféjtése az egész hadjárat folyamán a legnagyobb fokú volt, az

oroszok 370 zászlóaljjal (260,000 puska), 142 lovas századdal és 1192 löveggel; a

japánok 263 zászlóaljjal (240,000 puska), 66 lovas századdal és 892 löveggel léptek fel.

b) az összerőkifejtés mellett:

1000 gyalo- gos után esik}	121	57	64 lovas,
3 ágyú esik	882	1072	1327 gyalogos után.

Ezen vizsgálat tanúsága szerint **az arány**, melyben a főfegyvernemek az erőkéféjtés hatásossága szempontjából a hadierőben ezideig képviselve valának, az erőkéféjtésnek oly rendkívüli kvantitatív növekedésével és a löfegyvereknek s egyéb technikai harczeszközöknek tökéletesbülésével **megváltozott**. Oly irányban változott meg, hogy a lovasság számban aránylag csökkent, míg a tüzérség szaporodott.

A lovasság, amelynek kiállítása és fentartása minden más fegyvernemnél költségesebb, azon arányban, amelyben ezideig képviselve lehetett a haderőben, már ezentúl csakis oly államok védszervezetében tartható fenn, amely államokban egy-

E szerint 1000 puska után esett az
oroszok részén 4·54 löveg, 82 lovas; a
japánok részén 3·72 löveg, 41 lovas; azaz 3 löveg esett az
oroszok részén már 661 puska után, a
japánok részén 806 puska után.

Szerző szerint **Germánia** leendő erőkéféjtésénél 1000 puska után 5·75 löveg fog esni, azaz 3 löveg már 522 puska után.

²⁾ A közös hadügyminiszternek az osztrák delegáció hadügyi bizottsága előtt 1908. február 5-én tett nyilatkozata szerint az osztrák-magyar védszervezetre nézve ezen arány még sokkal kedvezőtlenebb. Míg ugyanis a hadügyminiszter szerint a 3 gyaloghadosztállyal, — 45 zászlóaljjal = 45,000 gyalogossal, — alakuló hadtestek után Germániában 146, Oroszországban 142, Itáliában 140 löveg is jut, addig Ausztria-Magyarországon még csak 96 löveg. Ezen számítás szerint, amely számításnál a lovas- és hegyi ütegeket nem vették tekintetbe:

	Germániában:	Oroszországon:	Itáliában:	Ausztria-Magyarországon:
1000 gyalogos után esik löveg}	3·25	3·2	3·1	2·1,
azaz 3 löveg esik gyalogos után.	924	937	964	1406

részt rendkívül nagy a lóállomány, másrészt a nagy számú lakosságban rejlő katonaeő sem lesz teljes mértékben felhasználva az erőkifejtés céljaira. Ily állam Európában egyedül Oroszország.

Nem tekintve Oroszország hadszínhelyeinek rendkívüli kiterjedését s hadszínhelyeinek konfigurációját, mely körülmények nem csak lehetővé, de szükségessé is teszik a lovasságnak nagy számban való alkalmazását; mivel az orosz védszervezet még mindig nem állít ki annyi gyalogságot, a mennyi népességéből kitelnék; és mivel a legelső sorban földművelő állam rendkívül gazdag is lovakban: ezért látjuk az orosz haderőben oly nagy számban képviselve a lovasságot, nevezetesen a kozákok sajátos alakulásaiban.

A kulturában előbbrehaladott iparállamokban annyival kevésbé tarthatott lépést a lovasság kvantitativ fejlesztése a gyalogság fejlesztésével, mivel iparállamokban nem csak természetesen abszolút is kisebb a lóállomány, mint agrikulturnál, de relatív is kisebb, mivel iparállamok aránylag népesebbek, mint az agrikulturnál államok.

Gőz-, villany- és egyéb motorok elől mindjobban háttérbe szorulván a lovak használata, a kultúra haladásával a lóanyag mennyiségben mindjobban visszamegy. Még az előbbrehaladott agrikulturnál államokban is ma már jóval kisebb a szükséglet lovakban, mint ezelőtt volt.

Azzal tehát, hogy a magánéletben hova-tovább mind csökkenni fog a szükséglet lovakban: a lovassághoz szükséges lovak is mind nehezebben lesznek kaphatók.

Az erőkifejtéshez a régi arányban, mint láttuk, már manapság is csak kivételesen tartható lovasság idővel még a mainál is kisebb arányban lesz képviselve a haderőben s apadni fog a lovasság számerőben mindaddig, míg a védszervezetnek nem az általános leszerelésre vezető, hanem ellenkezőleg a legnagyobb erőkifejtésig vitt kialakulásával azon minimális számerőben fog tartatni, a mely elmaradhatatlanul szükséges

a szárazföldi hadviseléshez s amely számerőben való föntartásához szükséges lóanyag biztosítása aztán ép oly mértékben fog háramlani a védszervezetre, mint manapság a puskák, a lópor s egyéb harczeszközök biztosítása, ami szükségképen a lótenyésztésnek speciális védszervezeti intézménnyé való átalakulását vonja maga után.

Máris, midőn a lóanyag még nem annyira védszervezeti, mint inkább közgazdasági czikk, nagy mértékben érvényesül a védszervezet befolyása a lóanyagra.

Franciaországban, Germániában s Itáliában, jóllehet, hogy erre vonatkozólag a legmesszibbmenő intézkedéseket látjuk foganatosítva, már is nagy nehézséggel jár a katonai lószükségletnek belföldről lehető biztosítása.

Amennyiben ma még kaphatók jó pénzért külföldről is lovak, ott úgy látjuk, hogy ily bevásárlásokhoz folyamodik a védszervezet, hogy azon arányba hozhassa a lovasságot, amelyben az erőkifejtés hatásossága szempontjából kívánatos, hogy meg legyen, aminő arányban a számba jövő ellenfelek hadierőiben is képviselve van a lovasság.

A lovasságnak a hadierőben elegendő számban való képviselése épen a nagy tömegekkel történő erőkifejtés szempontjából kívánatos, mivel nagy tömegek mozgatása igen nehéz s az ehhez szükséges támpontokat, addig, amíg a léghajózás biztosabb alakot nem ölt, csakis a lovasság által végezhető hadászati földerítés szerezheti meg.

A számra nézve gyöngé lovasság ezt már nem végezhetné a túlsúlyban levő ellenséges lovassággal szemben. A hadászati földerítés híján pedig annál lomhább, tehetetlenebb tömeggé válik a sereg, mentől nagyobb.

Ahol a lovasság szaporítása nem azon arány betartásának rovására történik, a melyet a kultúra haladásával lépést tartó védszervezetek az erőtényezők gondos mérlegelésével, a természetes fejlődés törvényei által mintegy kényszerítve az erőkifejtés hatásosságának büntetlenül nem mellőzhető kelléke gya-

nánt állapítottak meg, hanem mint erőtöbblet jelentkezik a védszervezetben, ott nagyobb túlsúlyt biztosít az erő kifejtésben, mint a másik két fegyvernemnek többlete; oly pozitív túlsúlyt, amely legkevésbé ellensúlyozható, miért is vétek volna ki nem aknázni ily előnyt.

Ily előnyös helyzetben van Ausztria-Magyarország azzal, hogy Oroszországon kívül Európában a legnagyobb lóanyaggal rendelkezik. Annyi lóanyaggal, hogy köztudomású, miszerint messze földre is Ausztria-Magyarországból szállítanak el lovakat a katonaság számára!

Amennyiben a lövegek által képviselt eleven erő kiadóbb s messzibbreható a puskák által képviselt eleven erőnél s ennél fogva kiegészítője a gyalogság erő kifejtésének a tüzérség, annyiban egyszersmind szurrogátuma is a gyalogságnak, mint-hogy több puskás harczműködésének egyesülése képzelendő a lövegek tüzeiben. Úgy mint a gép, a melyben több munkás kéznek hatása egyesül, több munkást pótol, úgy pótol az ágyú is több puskát.

S amennyiben a ma már milliókra fölszaporodott harczosok eltartásának és működésbe hozatalának lehetősége már is oly nehéz s a harczosok számának további szaporítása ezen nehézség által mindinkább korlátoztatik, annyiban nincs az erő kifejtés fokozásának más lehetősége immár, mint tömöríteni az erőt, valamint a térben való nagyobb hatás szempontjából, úgy a számban az embereknek vezethetése, eltarthatása szempontjából.

Tehát nemcsak kiegészíti a tüzérség a gyalogság erő kifejtését, de növeli is az erő kifejtés hatásosságát. S ennél fogva nagyobb arányban is kell, hogy legyen képviselve már ezentúl a haderőben, mint eddig volt, a mainál jóval kisebb méretű erő kifejtés mellett.

Lovasságunk ugyan kellő arányban áll gyalogságunkkal, de azt az előnyt, a melyet a bőséges és kitünő lóanyag jelent

a védszervezetben, azt Ausztria-Magyarország mai védszervezete még nem aknázza ki.

Tüzérségünk pedig megdőbbentően kevés.

Ezen tény a gyalogságra kell, hogy visszaterelje tekintetünket, első sorban is úgy, hogy a gyalogságnak, mint a haderő túlnyomó részének olyan szervezetében keressük a kivezető utat, a minő szervezet tisztán csak a gyalogság szempontjából tett fejtegetéseim során is már a kibontakozásnak egyik lehetősége gyanánt mutatkozott.

XIII.

A lovasság és lovas-tüzérség szervezéséről.

Testi s szellemi *ruganyosság*; a helyzetnek helyes felismerésén alapuló *gyors elhatározás* és az ezt nyomban követő céltudatosan *merész tetterő*: ezek azon tulajdonságok, amelyekkel kiválik a lovas katona a nem lovas katonák sorából; amely tulajdonságok híján lehet jó lovas, de nem lehet egyszersmind jó katona is a lóra ültetett s szolgálatában lova segélyére utalt védköteles, ha még oly jól megüli is a lovat s el tud vele bánni.

Viszont ha a lovas katona nem tud jól lovagolni s nem ura lovának, akkor nem érvényesítheti szellemi s jellemi tulajdonságait sem s nem töltheti be azt a szerepet, amelyet a modern hadviselés a lovas katonának juttat.

Ez az egyik, amin a lovasság szervezése alapul.

A másik pedig, amin a lovasság szervezése alapszik, az, hogy *gyorsan legyen hadilábra állítható* ez a fegyvernem, amely a hadműveletek bevezetésére hivatva, harcra készen is legelőbb kell, hogy álljon.

A lovas szolgálatban elengedhetetlen kvalitásokat nem csak kifejleszteni is nehezebb a védkötelesekben, de nehéz ezen kvalitások birtokában meg is tartani a védköteleseket.

S amint ezen kvalitások kifejlesztésének nehézsége miatt hosszabb ideig kell tényleges szolgálatban tartani a védköteleseket, azonképen korábban föl is kell menteni azokat azon

szolgálat alul, amelyre kiképzésüket nyerték, mivel az emberek fizikuma a 35. életkoron túl a lovaglást már nem igen bírja annyira, a mennyire a lovasságnál kell tudni lovagolni.

Azzal a nehézséggel szemben pedig, a melylyel a lovasság mozgósítása annál fogva jár, hogy az embereken felül még lovakat is kell mozgósítani, a lovas fegyvernemek békealakulásait nagyobb állományon kell tartani, mint a többi fegyverés csapatnemek békealakulásait, mivel az idomított hátslovakban való szükségletet nem lehetne elég gyorsan fedezni, mihelyt e szükséglet nagy, azaz ha a hiány a keretekben tartott hátslovak állományán tetemesen felül emelkedik.

A lovas fegyvernemek keret-minimum-a, amelyet elvi megkülönböztetésül nem *kiképzési-minimum*-nak, hanem *mozgósítási-minimum*-nak nevezek, a mondott okból a hadiállománynak legalább *felét* meg kell, hogy üsse.

A keretek nagyobb létszáma kapcsolatban azon körülménnyel, hogy a lovasszolgálatban megkívánt nagyobb kvalitásnak a kifejlesztéséhez is több idő kell, ez nem egyedül kívánatossá, de szükségessé is teszi azt, hogy ezen nagyobb létszámot több korosztályból alakítsuk, mint ahány korosztályból a nem lovas fegyvernemek kisebb kereteit alakíthatjuk. S ezeket azért alakíthatjuk kisebb létszámmal, mivel a nem lovas fegyvernemek békealakulásainak — a kiképzéshez szükséges, azaz a hadiállománynak $\frac{1}{4}$ részén tartandó létszáma ezen fegyvernemeknek még a mozgósításához is elegendő.

A lovas fegyvernemek nagyobb létszámú kereteinek több korosztályból történő alakításával ugyanis csökken a lovasság ujoncz-szükséglete, minélfogva azt könnyebben lehet fődözni is.

De még nagyobb jelentősége van ezen szükséglet csökkenésének a lovasság harcalkészültsége szempontjából, valamint azon oknál fogva, hogy a lovasszolgálatra kiképzett védköteleseket hosszabb ideig is lehessen lovassági szolgálatra alkalmazni.

Míg az ujonczok addig terjedő kiképzését, hogy azokat

katona-számba lehessen venni, a nem lovas fegyvernemeknél 2—3 hónap alatt is elvégezhetik, addig a lovas ujonczok kiképzését, valamint a keretek lóállományának évenként fogantósítandó pótlására beállított lovak idomítását 6 hónapnál rövidebb idő alatt nem lehet elvégezni.

S ha a mozgósítás a kiképzésnek s a lóidomításnak ezen időszakára esnék, akkor a keret-állományából annál nagyobb résznek kellene visszamaradnia, mennél nagyobb az évi ujonczjutalék.

S ha a harcckészültségnek ezen évenként ismétlődő félévi tartamú csökkenését ellensúlyozhatjuk is azzal, hogy a keretek utolsó évfolyambeli legénységét, mihelyt háború van kilátásban, az ujonczkiképzés és pótlóidomítás befejezéseig visszatartjuk, valamint azzal, ha az ezredeket a háborúhoz kevesebb századból alakítjuk, mint békében, mégsem volna czélszerű elállni a lovaskereteknek egyrészt a hadiállománynál kisebb létszámmal, másrészt több korosztályból való alakításától azért sem, hogy a lovassági szolgálatra kiképzett tartalékosoknak legalább egy részét szintén befoglalhassuk a lovasság hadműveleti kötelékeibe.

S ezeket be kell foglalni a hadműveleti kötelékekbe mindjárt a háború megindításához, nem pedig csupán a hadműveletek folyamán keletkező veszteség pótlására.

Figyelemre méltó tényező a lovasság szervezetében az az egymástól lényegesen eltérő irány is, amelyben a lovasságot a háborúban alkalmazzák. Értem ezalatt a lovasság egyik részének a nagyobb körre kiterjedő **hadászati földerítésben**, a másik részének a **gyalogsági seregtestek kötelékében** lefolyó működését.

A lovasságnak csak kb. $\frac{2}{3}$ részét alkalmazzák a lovas seregtestekben fogantósítandó hadászati földerítésben. Kb. $\frac{1}{3}$ részét a gyalogseregtestekhez osztják be „**hadosztály-lovasság**” gyanánt. Az ezen seregtestek szűkebb működési körletében végzendő részletes harcászati földerítésre és a gyalog oszlopok közötti összeköttetés föntartására.

A lovasságnak ezen különböző alkalmazásából kifolyólag tehát különbséget tehetünk a lovasságnak a háborúhoz való felkészülésében is.

Amig ugyanis a háború megindítására hivatott lovasseregtestekben működő lovasságnak a mozgósítása még órákra terjedő halasztást sem tűr meg, addig a gyalogseregtestekhez beosztandó lovasságnak az előbbi lovasságnál 1—2 nappal később történő fölkészülése már nem jelent késedelmet a mozgósításban és pedig azért nem, mivel a gyalogság kicsiny kereteinek a kitöltéséhez több idő kell, mint a magas létszámon tartott lovaskeretek kitöltéséhez. Ezért addig, amig a gyalogság fölkészül, addig a hadosztály-lovasság is fölkészülhet, annak daczára, hogy a hadosztály-lovasság mozgósítása a többi lovasság mozgósításával szemben némi halasztást szenved.

Az európai védszervezetek a lovasság harczegységeit, — a századokat, — mint említém, egyformán átlag 150 lovassal szervezik; egy-egy lovas ezredbe azonban már vagy 4, vagy 6 harczegységet foglalnak. A francia, olasz és germán lovas ezredek 4-, az orosz és osztrák-magyar lovasezredek 6 százzal alakulnak a háborúban.

A lovas ezredeknek létszám s tagozás tekintetében való ezen kétféle alkatának elbírálásánál a döntő mozzanat a mozgósítás. Ugyannyira, hogy ha az, amit a gyalogezredeknek 3, avagy 4 zászlóaljval való szervezéséről tudunk, hogy amennyivel ugyanis a kevesebb harczegységet magukba foglaló ezredek könnyebben vezethetők s láthatók el, annyival költségesebbek is, ez ugyan általánosan a lovasezredekre nézve is áll: a lovasság állandó harcckészültsége szempontjából mégis a hadműveletekhez 6 helyett csak 4 harczegységgel alakuló lovasezredek annyira előnyösekek, hogy ezen előnyükkel szemben az, hogy valamivel drágábbak, már nem tesz számot.

A hadierőben épen a nehéz s költséges kiállíthatása miatt sem oly nagy számban képviselt lovasságot már csak azért is érdemes könnyebben vezethetővé és elláthatóvá — tehát 6 helyett 4

századdal — szervezni, mivel egy ezredparancsnokság létesítése a lovasságnál már magában véve sem oly költséges, mint a gyalogságnál.

Ily szervezés mellett a lovasság az egész vonalon, azaz úgy a hadászati földerítésben, mint a gyalog seregtesteknél való működésnél azonos ezredekben állhat fenn. Ez azért is előnyös, mivel egy kerek 4 századból álló lovas ezreddel a gyalog seregtestek lovasságban való szükséglete teljesen kielégíthető, míg azon szervezettel, amely a 6 századdal alakított ezredeknek csupán egy osztályát, azaz legföllebb 3 lovas századot ad egy-egy gyaloghadosztályhoz, ezen utóbbiaknak a szükséglete nincs mindig fődözve. Hat lovas század beosztásával pedig már tullepnők ezen szükségletet, de nem is jutna ennyi lovasság a gyalog seregtestekhez, mert az utóbbiaknak lovassággal való ily bőséges ellátása a nem kevésbé fontos hadászati földerítés rovására menne.

A lovasságnál azonban a békeezredek tagozásának korántsem kell azonosnak lennie a hadiezegek tagozásával. A mozgósítás szempontjából még előnyösebb is, ha a békében való tagozás eltér a háborúban való tagozástól. De a békében csakis **több** s nem kevesebb századdal alakíthatók a lovas ezredek, mint ahány századdal azokat a háborúhoz alakítják.

Azon védszervezetek, amelyek 4 századdal alakítják a hadiezegeket, azok békében rendszerint már 5—6 századra tagozzák a lovasezegeket.

A lovas ezredeknek béke idején 6-, a háborúban ellenben csak 4 századdal történő alakításával a lovasság harcckészültségének az ujonczkiképzés tartamán való csökkenését már ellensúlyozhatjuk. És pedig az által ellensúlyozhatjuk, hogy a lovas ezredek 5. és 6. századait a gyalog seregtestek számára tartjuk fenn, azaz két-két békeezrednek ezen századaiból alakítjuk az ugyancsak 4—4 századból álló ezredekben szervezett hadosztály-lovasságot s ezen 5. és 6. századoknak legénységben s lovokban adandó kíségetésével könnyítjük meg a

lovasseregtestekbe szánt 1—4. számú századok mozgósítását.

Csupán a legelőbb beérkező tartalékosoknak és pótlovaknak fölvételére utalt 1—4-ik századok mozgósítása az 5—6-ik századok kíségetésével s a keret utolsó évfolyamának a kilátásban volt mozgósításra való tekintettel történt visszatartása mellett már elég gyorsan mehet végbe.

A később beérkező tartalékosok és pótlovak fölvételére utalt 5. és 6. századok pedig még idejekorán csatlakozhatnak a gyalog seregtestekhez.

A lovasszolgálatra kiképzett 20—35 életkorban álló védköteleseknek 15 korosztályából a természetes fogyaték levonása után tiz teljes számértékűnél több korosztályra nem számíthatunk. Ha ezekből a hadiállomány felén, vagy $\frac{2}{3}$ részén tartandó kereteket kettő helyett három korosztályból alakítjuk, akkor már 6—8 teljes számértékű korosztály is felmegyen a lovasság hadialakulásaira és ezeknek pótlására.

Ily szervezés mellett a lovassági szolgálatban alkalmazottak még oly életkorban álló emberekből kerülnek ki, a kiktől még feltehető, hogy fognak tudni lovagolni, s az egész lovasságot hadműveletekre alkalmas kötelékekben lehet mozgósítani is, még pedig elég gyorsan, mindjárt a hadműveletek megindításához. Vonatszolgálatra pedig csupán azon idősebb korosztályok maradnak fenn, a melyek kombattáns lovasszolgálatban már nem alkalmazhatók.

Ha ellenben csak 2 korosztályból alakítanók az ily magas állományon tartandó lovaskereteket, akkor már kevesebb korosztályból is telnének az elsőrendű hadialakulásokhoz, valamint a hadiveszteség pótlásához szükséges emberek. A fiatalabb társaikkal egy és ugyanazon kötelékben kombattáns lovasszolgálatra még alkalmazható idősebb korosztályok védköteleseit pedig egymagukra már csak alsóbbrendű lovasszolgálatra lehetne alkalmazni s ezen számra nézve is kicsiny lovasköte-

lékeknek a mozgósítása sem történhetnék az elsőrendű lovaság mozgósításával egyszerre.

Egynehány korosztály tehát már így is elesnék attól, hogy mindjárt a háború megindításánál közreműködhessék. Viszont ha még ezeket is vonatszolgálatra alkalmaznák, ezen esetben még rendeltetésüktől is elesnének.

A lovasszolgálatra kiképzett védkötelesek közül u. i. csupán azokat ajánlatos vonatszolgálatra alkalmazni, a kik kombattáns lovasszolgálatra idősebb koruk miatt nem alkalmazhatók.

A vonatszolgálatban való szükségletet a rövidebb tartamú s ennél fogva olcsóbb iskolákból kikerült védkötelesekből kell fedezni.

Elsősorban is a vonatcsapat kereteiben kell a védköteleseket ezen szolgálatra kiképezni, a mely iskoláknak kizárólagos céljuk az ezen szolgálatra való kiképzés és a mely iskolákban 2 évnél rövidebb idő alatt is kifejleszthető a vonatszolgálatban megkívánt minőség, még pedig sokkal jobban, mint azon iskolákban, a melyeknek nem rendeltetésük a vonatszolgálatra való kiképzés (például a huszárság).

Másodszorban a tábori tüzérség hajtó ütegeinek¹⁾ a lovasági iskoláknál szintén olcsóbb iskoláiból kikerült védkötelesek második, azaz idősebb korosztály csoportjából fedezendő a vonatszolgálat szükséglete, a mely korosztály-csoport embereit idősebb koruk miatt a tábori tüzérségnél szintén nem tanácsos alkalmazni, de azért más szolgálathoz igenis kell őket alkalmazni, mert védelmi kötelezettségüket nem volna méltányos rövidebbre szabni, mint a mennyi időre azon védkötelesek kötelezettsége szól, a kiknek békében szintén 2 évig kell tényleges szolgálathoz állaniok.

¹⁾ Ezek azok, a melyeknél a lövegeket kezelő legénység nincs lovasítva, hanem az üteg-fogatokon szállítatik, a miért is a tábori tüzérségnek ezen túlnyomóan nagy részét nem sorolják a lovas fegyvernemekhez.

A felhozottakból látható, hogy az aránylag magas létszámon, — legalább fél hadiállományon, — tartandó lovaskezeket nem csupán a mozgósításukra való tekintettel, és azért előnyösebb kettő helyett három korosztályból alakítani, hogy a hadsereg ujonczjutalékából jobban lehessen válogatni a lovaság számára s hogy a lovasszolgálatra kiszemeltek kiképzésére is több időt lehessen fordítani, hanem azon okból is, hogy a költségesen kiképzett védköteleseket addig lehessen arra a célra alkalmazni, a mire kiképzésüket nyerték, a meddig azokat testi s szellemi tulajdonságaiknál fogva még alkalmazni lehet. E mellett méltányos kárpótlásban is részesíthetők a terhebb lovas szolgálatra kiszemeltek, még pedig védelmi kötelezettségüknek annyival rövidebb időre való kiszabásával, a mely időn túl különben sem terjed oly szolgálathoz való alkalmasságuk, a melyre kiképzésüket nyerték.

Ausztria-Magyarország sorhadi lovasága a békealakulásainak magas létszáma tekintetében páratlanul áll. Ezen magas létszámú békeezredek mozgósítása vajmi könnyű, mert ezek az ezredek béke közepette is jóformán hadiállományon vannak. De ezen békealakulásoknak igen magas létszáma miatt a lovas szolgálathoz 3 éven át oly kitűnően iskolázott, testi és szellemi alkalmasságuknál fogva kombattáns lovasszolgálatra még alkalmazható tartalékosoknak oly nagy részét háborúban már csak vonatszolgálatra alkalmazza védszervezetünk. Holott ha több keretbe csoportosítaná ezen békealakulások állományát, akkor a háborúhoz $\frac{1}{3}$ -dal több elsőrendű lovaságot állíthatna ki, mint a mennyit ma kiállíthat. Ez a körülmény az, a mivel azon előbb tett állításomat megokolom, hogy tudniillik **e védszervezet nem él azzal az előnnyel, a melyet az ország bőséges és kitűnő lóanyaga az erő kifejtésnek** oly irányban lehető fokozására nyújt, a mely irányban Oroszországnak kívül egy védszervezet sem versenyezhetne vele.

A honvéd-Landwehr lovaság két évi szolgálathoz alap-

ján szervezett **békealakulásainak viszont oly kicsiny a létszáma**, hogy ily kis létszám mellett ugyan még meg lehet tanítani a védköteleseket lovagolni s az oly nagy számban szükséges pótlovakat is még ki lehet idomítani, de a pótlovaknak csekély munkaerővel fogatosított, sok időt lefoglaló idomítása mellett **a védköteleseknek a harctéri szolgálat megannyi ágazatában való kiképzése már nem történhetik elég alaposan.**

Ezen békealakulások kereteinek a kitöltéséhez pedig már **oly idős** korosztálybeliekre kell visszamenni, hogy ezen idős és a lovaglástól már elszokott emberekről az nem biztos, hogy fognak-e tudni jól lovagolni s hogy még nem felejtették-e el azt, a mire őket idő hiján eléggé ki sem oktathatták.

A lovas fegyvernemeknél alkalmazott védköteleseknek sokkal több gyakorlatra van szükségük, hogy a kiképzés folyamán tanultakat megtarthassák, mint a többi fegyvernemeknél alkalmazott védköteleseknek.

A tartalék-kötelezettségnek a lovas fegyvernemek sajátosságával össze nem férő igen hosszú időre való kiszabása mellett alighanem újra meg kell tanítani lovagolni a lovaglástól elszokott védköteleseket, a mihez azonban nincs idő a lovaságnak a lehetőleg rövid idő alatt fogatosítandó mozgósításánál.

Ezen lovas keretek kicsiny létszáma miatt annyi idomított háttas ló sem foglalható a keretekbe, a hányat a mozgósítás sima és gyors keresztülvitele érdekében állandóan kéznél kell tartani. Az aránytalanul nagy számban szükséges pótlovak beállítása már késedelemmel jár.

Hogy a lovasság békealakulásait a többi fegyvernemek békealakulásaihoz képest általánosan magas létszámon tartják s többnyire kettőnél több korosztályból alakítják, ezt nem csak azért teszik, hogy a lovas katonákat a lovaglásban kellő gyakorlatban tartsák, hanem még inkább azért, hogy a keret-lovak nagyobb állománya révén a lovasságot gyorsabban lehessen mozgósítani.

Az osztrák-magyar védszervezet 3 főfegyverneme közül **a lovasság szervezése ép annyira nem egységes, mint a mennyire nem egységes a gyalogság szervezése sem.**

Az egymással karöltve, egyaránt első vonalban való működésre hivatott lovasság közül a közös hadseregbelinek szervezése annyira elüt a honvéd- és Landwehr lovasság szervezésétől, hogyha **ezen szervezés egyikét jónak tartjuk, akkor a másikat lehetetlen jónak tartanunk.**

Mint a legtöbb hasonló esetben, azonképen a lovassági békealakulásaink létszámának megállapításában is bizonyára az ecsetelt két szélsőség között lesz a helyes út.

Ha ugyanis a sorhadi lovasság békealakulásainak létszám-beli fölöslegét a honvéd-, Landwehr lovaskeretek elégtelen létszámának szaporítására fordítanók, ezzel alig szenvedne késedelemet Ausztria-Magyarország összes lovasságának a mozgósítása s nem csökkenne annak harctéri értéke sem.

Az a rendszer, a mely szerint az idomított pótlovakat eltartásra adják ki, tudtommal bevált. A vállalkozókra nézve kissé terhes feltételek ellenére is még elég nagy a kereslet ily lovak átvételére. S ha ama nagyobb kínálattal szemben, a mely a lovasszázadok kereteinek az egész vonalon egyformán 100 védkötelessel és 100 háttas lóval történő alakításával következnek be, csökkennék is a mai kereslet, mégis feltehető, hogy még akkor is elegenden vállalkoznának a kiadásra kerülő pótlovak átvételére, mihelyt a vállalkozókat az eddiginél valamivel több kedvezményben részesítenék.

Nem több lovat kínálnának u. i. átvételre, hanem csupán több helyen kínálnák a lovakat. Az a körülmény, hogy a lovakat kiadó ezredek száma így szaporodnék és nagyobb területen, de sokkal több gócponton történnék a lovak kiadása és ellenőrzése, még elő is segítené a pótlovak kiosztását, mivel egyik-másik oly hely gazdája is vállalkoznának ily pótlovak átvételére, a kik eddig, — falujuktól távol esvén ily lovas-

sági állomás, — a fizikai távolság miatt sem vehettek ily lovakat eltartásra.

Az a szervezés, melyet javaslok s a mely, valamint nem kíván a lovas fegyvernemekben másodrendű alakulásokat, azonképen a kombattáns lovas szolgálatra még alkalmazásba vehető valamennyi embernek hadműveleti alkalmazásba vételére törekszik, az a szervezet a szükséges pótláson kívül háborúhoz több lovas századot, mint a hányat békében tart fenn, nem állíthat ki. Mai szervezetünk ellenben, a mely a közös hadseregben 150-, a honvédségben és Landwehrben pedig csak 50 védkötelessel és háttas lóval alakítja a lovas századokat, az a békében ily módon fentartott 336 lovas századból háború esetén 427 századot állít ki.

Azon nagy áldozatokkal szemben, a melyeket védszervezetünknek mindenkit kielégítő kialakítása érdekében mielőbb meg kell hoznunk, azon előnynek kiaknázását, a melyet az ország bőséges és kitűnő lóanyaga lehetővé tenne, mégis a jövőnek kell fentartanunk s be kell érünk lovasságunknak mai számával, de megfelelő arányosításával. Mert erő kifejtésünk hatásosságának csorbitása nélkül arról le nem mondhatunk, hogy lovasságunk azon arányban lehessen jövőre is a gyalogsággal szemben, a mely arányban ma van. Ezen, az egész vonalon történő egyenlővé alakításával a lovasságunk azonban csak úgy lehet a haderőben a mai arányában képviselve, ha annak a mostani békeállományát 427 században csoportosítjuk.

Ehhez 90 új lovas századot vagyis 15 új lovas ezredet kell felállítanunk, azon módon s tempóban járván el ebben, miként Germániában is eljártak a következő fejezetben ecsetelt szervezési tranzakciójukban. Sőt Germániánál lassúbb tempóban kell eszközölnünk a mi szervezési tranzakciónkat, mivel ezen új keretekhez kellő tiszteseket mi nem teremthetjük elő oly könnyen, mint a hogyan ez Germániában lehetséges volna. Mai lovas kereteink létszámkiegyenlítését azonban azonnal is foganatosíthatjuk; ennek a műveletnek mi sem áll útjában.

Lovas békealakulásaink mai —

$$258\text{-szor } 150 + 102\text{-szer } 50 = 43,800$$

— főnyi legénységi létszámának 427 századra történő megosztásával a lovas századokat békében az egész vonalon 100 védkötelessel és ugyanannyi háttas lóval, vagyis a hadiállománynak $\frac{2}{3}$ létszámával alakíthatjuk.

Egy-egy lovas század 100 főnyi békeállományának 3 korosztályból leendő fentartásához pedig $427 \times 35 = 14,945$ ember a lovasság évenkénti ujonczszükséglete, azaz a mainál nem nagyobb.

A lovas tüzéség szükségletét a germán védszervezet arányában számítom.

Abból indulok ki, hogy ha a kvantitative 4·3 milliónyi erő kifejtő tehetséggel bíró germán védszervezet békében 510 lovas századhoz 42 lovas üteggel beéri, akkor az osztrák-magyar védszervezet, a melynek erő kifejtő tehetsége csak 3·2 millióig terjed, 427 lovas századhoz a germán üteggel azonos erejű 35 lovas üteggel szintén megelégedhetik.

Minthogy a lovas tüzéségnek az ujonczkiképzés- és a pótlólok idomításának időszakában szintén meglevő készültségét azon módon, mint a lovasságnál már nem ellensúlyozhatjuk, hanem csupán azzal ellensúlyozhatjuk, hogy a 3. évfolyambeli legénységet a készültség idejére visszatartjuk, erre való tekintettel **a lovas ütegeket békében is hadiállományon kell tartanunk.** A lovas-tüzéség tehát az egyedüli fegyvernem, a melynek szervezetében az állandó hadseregek rendszerének még van létjoga, a melynek szervezetében, — jelentéktelen számánál fogva, — nem csak fentartandó, de fenn is tartandó az állandó hadak rendszere.

A lovas-ütegek iskoláiból kikerült védkötelesséket azonban a tábori tüzéség hajtó ütegeinél is alkalmazhatjuk, minélfogva

védelmi kötelezettségük egész tartamára megtarthatjuk tüzerrendeltetésüknek.

Egy 6 löveggel bíró lovas üteg hadiállománya legénységben 200 fő.

Ezen ütegenként 200 főnyi létszámnak 3 korosztályból történő alakításával a lovas tüzérség évenkénti ujonczszükséglete $35 \times 69 = 2,415$ ember.

XIV.

A két évi szolgálat behozatalával folyamatba vett germán szervezési tranzakció-ról.

Az a szervezési tranzakció, amelyet a germán hadügyvezetőség a két évi szolgálatra való átmenettel 1893-ban folyamatba vett, miránk nézve különösen érdekes. Foglalkoznunk kell vele, hogy annak tanulságait védtörvényeink revíziójánál értékesíthessük; hogy ne csupán a költség szempontjából, hanem védszervezetünk vitális érdekei szempontjából is mérlegelhes-sük a két évi szolgálat jelentőségét. Foglalkoznunk kell vele, hogy ezen tranzakció céljának s eredményének ismeretével mértékeljük annak költségeit; s hogy azon tény, mely szerint oly sok pénzébe került Germániának és Franciaországnak a **két évi szolgálat,**¹⁾ minket vissza ne riasszon ezen elodázhatatlan reformtól. Mert Germániában nem egyedül a két évi szolgálatért fizették azt a nagy árt, hanem a hadseregnek kvantitativ valamint kvalitativ oly mérvű fejlesztéséért, mint a hogyan a Germániánál kevesebb védkötelessel rendelkező államokban lehetetlen fejleszteni a haderőt. Franciaországban pedig azért került oly sokba a tényleges szolgálati kötelezettségnek az egész vonalon két évre való leszállítása, hogy továbbra is föntarthatassák azt a nagyfoku fegyveres készültséget, amelyet

¹⁾ Lásd Bolgár Ferencz „A két évi szolgálat” 1903.

az 1870/71. évi szerencsétlen kimenetelű háborújak óta Germániával majdnem egyforma erőben tartottak fenn.

A rövidebb tartamú tényleges szolgálati kötelezettség ugyanis csakis akkor olcsóbb a hosszabb tartamúnál, ha az állandó fegyveres készültség szempontjából nem fűzünk hozzá rendkívüli követelményeket. A hadsereg kvalitása szempontjából pedig csak azon esetben előnyös, ha egyszermind olcsóbb is. A békében való szolgálatnak rövidebb tartama a legtöbb államban — Germániát épen nem vévén ki, — ép olcsóbb voltánál fogva egyenes föltétele annak, hogy az immár szükséges nagyobb kvantitást a kellő kvalitással ki lehessen állítani.

Az lévén ezen munkának alapgondolata, hogy a háborúban leendő erő kifejtésnek lehetőségét a legmesszebbmenőleg biztosítsa új védszervezetünk, még pedig a legolcsóbban és az állampolgárok produktív tevékenységének legcsekélyebb bénítással, azért egy védszervezetet sem tartok megfelelőnek, a mely ezen alapföltételek bármelyikének is eleget nem teszen. Minden védszervezeti kérdésnek a mondott szempontokból való tárgyalása mellett az, ami szerintem jobb, az egyszermind olcsóbb is. Ezért nem tartottam szükségesnek a védszervezeti kérdéseknek tisztán szakszerű megvilágításából leszűrődött javaslataimban a megvalósítás pénzügyi oldalára is kiterjeszkedni. Nem foglalkozom tehát a következőkben vázlatosan ismertett germán szervezeti tranzakciónak sem a pénzügyi-, hanem tisztán csak a szervezeti oldalával.

Előre bocsátom, hogy oly védszervezeti adatokba, a melyek nem minden ember számára nyilvánvalók, még saját védszervezetünkre vonatkozólag sem volt bepillantásom, nem hogy idegen védszervezetek titkait ismerném. Minden adatot, a melyekre támaszkodom s a melyekből a szervezet elve s rendje alapján teszem következtetéseimet, jelen fejtegetéseim egész során kizárólag „*v. Löbell's Jahresberichte über Heerwesen*“ című, minden könyvesboltban kapható, évenként új kiadásban megjelenő védszervezeti ismertetőből merítettem. A

védszervezeteknek senki elől sem leplezhető, külső jelenségeire utalva, ha az elvi jelentőség teréről, föltett szándékom ellenére, mintegy önkéntelenül letérnék, s itt-ott következtetéseimben a különben sem jelentős részletekre nézve tévednék, mentsen e körülmény.

Kövessük tehát a germán tranzakciót annak főbb mozzanataiban.

A germán gyalogság a két évi szolgálat behozatalát megelőzőleg békében 173 három zászlóaljú ezredben és 19 önálló táborig vadász-lövész zászlóaljjal állott fenn. A békealkulások félhadiállományú létszámmal voltak. Az általános védelmi-, a sorhadi-, az I. és II. rendű Landwehr-, valamint a népfölkelési kötelezettségnek a kiszabata azonos volt a maival.

Ez a szervezés már az 1871. évi háború óta fönnállott. Anynyira ki volt tehát fejlődve, hogy a rendes ujonczjutalékból kikérült korosztályok a II. rendű Landwehr-ig bezárólag teljesen ki voltak képezve. Az ujonczjutalék azonban nem ölelte föl az évenként alkalmassá válók, azaz a sorozásnál alkalmasnak minősítettek egész számát. A csupán tiz-húsz heti tartamú ujonczkiképzésben részesített póttartalékosok az utolsó években már közel a felét tették ki a besorozottaknak.

A két évi szolgálatra való átmenet a fönnállott ezredeknek egy-egy félzászlóaljjal — a már említett kiegészítő keretekkel — való kibővítésével, tehát létszámuk emelésével 1893-ban történt. Egyelőre azonban még csak próbaképen öt évre szállították le a tényleges szolgálat idejét, még pedig azon fentartással, hogy a hadvezetőség a második évfolyambeli legénységet még a következő évre is visszatarthassa ha ezt szükségesnek látná.

A kiegészítő keretekhez szükséges legénységet 4—4 szomszédos ezred kiegészítő területének a központiasan fekvő vidékéről sorozták a következő ábra szerint.

I.		II.
3	1/2	3
3	1/2	3
III.		IV.

Ezen ábrában négy szomszédos, $3\frac{1}{2}$ zászlóaljú ezrednek a kiegészítő területe van sématicusan feltüntetve.

Ezen átalakulás az évi ujonczjutaléknak akkora felemelésével járt, hogy egyrészt a kiegészítő kereteket fel lehessen állítani, másrészt, hogy az azelőtt három korosztályból alakult békeezredek létszáma immár két korosztályból is kiteljen.

Ujabb hivatásos tiszteseket csupán a 2—2 század erejében, azaz félzászlóaljakban szervezett kiegészítő keretek számára rendszeresítették.

A germán gyalogság tehát $173,3\frac{1}{2}$ zászlóaljú, azaz 14 századból álló ezredekben és 19 önálló vadász-lövész zászlóaljban állott fenn a két évi szolgálat első időszakában.¹⁾

Ez volt a germán szervezési tranzakciónak az első s a legjelentősebb mozzanata. Azért a legjelentősebb mozzanata, mert a tényleges szolgálati kötelezettségnek a leszállítása fűződik hozzá.

Ezen átalakulás **eredménye** pedig a **véd-szervezetnek két igen fontos irányban történt kifejlesztése** volt. Nevezetesen:

1. **elhárította** a számban megnövekedett **védkötelesek** **kellő kiképzésének útjában álló akadályokat**. Ezt a kiképzés tartamának a megrövidítésével érte el.

¹⁾ A germán gyalogezredeknek ezt a szervezését ábrázolja a 198. lapon feltüntetett séma, a mely sémában a kiegészítő kereteket a főkerettől jobbra és balra jeleztem.

2. **Megkönnyítette a védkötelesek alkalmazásba vételét**. Ezt pedig a keretek tetemes szaporításával érte el, vagyis további $86\frac{1}{2}$ békezászlóalj felállításával.

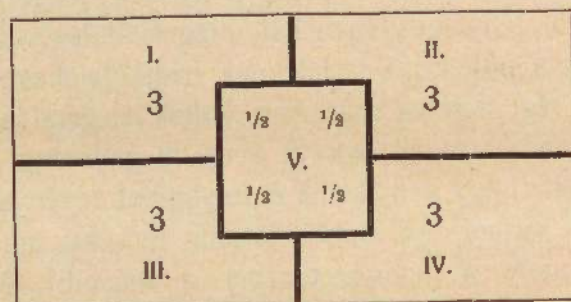
E két eredmény ugyan a két évi szolgálatra történt átmenettel kapcsolatban jött létre, de míg az előbbi irányban elért eredménynek egyenesen feltétele volt a kiképzés tartamának a megrövidítése, mivel enélkül, a nagy költség miatt, a mellyel a hosszabb ideig tartó iskoláztatás jár, még a gazdag Germániában is lehetetlen volna az összes védköteleseket teljes kiképzésben részesíteni, addig az utóbbi irányban elért eredménynek a kiképzés tartamának a leszállítása nem volt feltétele, mert el lehetett volna ezt az eredményt a tényleges szolgálat idejének a leszállítása nélkül is érni. A két évi szolgálat rendszeresítése azonban közvetve mégis befolyt a keretek szaporítására, amennyiben azoknak szaporítását maga után vont. Még pedig az által vont a keretek szaporítását maga után, hogy a tényleges szolgálat megrövidülésével a tartalék növekedik s a növekedő tartaléknak hadikötelesekbe való foglálásához a régi keretek már nem voltak elegendők.

A két évi szolgáltnak 5 évre megállapított próbaideje lejárt a nélkül, hogy a második évfolyambeli legénységet vissza kellett volna tartani. Az előbbi katonai törvény ama rendelkezéséről, a mely a hadvezetőséget a második évfolyambeli legénységnek esetleges visszatartására feljogosította, a germán hadvezetőség azonban még a népképviselőt sürgetésére sem volt hajlandó lemondani, jóllehet az 1899. III./25. katonai törvény a hadsereg békeállományát ujólag tetemesen növelte. Ez a törvény ugyanis a hadsereg békeállományát 1904. áprilisig terjedőleg tisztán legénységben 495,500 főben állapította meg. Ezen állományból 350,000 ember esett a gyalogságra. A gyalogság létszáma körülbelül 50,000 emberrel emelkedett. A két évi szolgálat végleges rendszeresítését tehát még függőben tartották.

A legénységi létszámnak ezen többletét a gyalogságnál a

hadvezetőség már *nem a keretek szaporítására fordította, hanem a keretek létszámának az emelésére.* Ezzel a gyalogszázadok békeállománya legénységben átlag 145 főre emelkedett. A *hivatásos tisztesekben való többletet* pedig a hadvezetőség *a kiképzési csoportok szaporítására fordította* olyképen, hogy az előbb szervezett kísézőkereteket önálló ezredekben csoportosította. Az előbb $3\frac{1}{2}$ zászlóaljjal alakult *173 ezredből ugyanis 216 ezredet szervezett,* még pedig 175 ezredet 3—3 zászlóaljjal, 41 ezredet ellenben csak 2—2 zászlóaljjal.

Ezen átalakulás folytán a csapatok kiegészítő területei is megváltoztak; az a terület ugyanis, a melyről a 256. lapon ábrázolt séma szerint előbb 4 ezred nyerte kiegészítését, az már 5 ezrednek lett kiegészítő területévé. Ezt mutatja a következő ábra.

Minthogy 173-szor $3\frac{1}{2}$ zászlóaljból csakis egy zászlóaljnak a hiján telt volna ki 175 ezred 3—3 zászlóaljjal és 41 ezred 2—2 zászlóaljjal, ezért a hiányzó zászlóaljat egy önálló vadász-zászlóaljnak ezredkötelékbe foglalásával pótolták. Azóta tehát békében csak 18 önálló vadász-zászlóalja van Germániának.

Ez volt a germán szervezési tranzakció *második mozzanata,* a mely a mozgósítás nagymérvű decentralizálását eredményezte.

A szervezési tranzakció *harmadik mozzanata* pedig a két évi szolgálat véglegesítésével kezdődött s ma is folya-

matban van. Ujat, jelentőset már nem alkot az átalakulásnak ezen mozzanata, csupán kifejleszti azt, a mit a tranzakció előbbi mozzanataiban alkotott. Folyamatát a korral haladó és lépésről-lépésre történő, következetes fejlesztés jellegzi.

* * *

Ha ezen érdekes védszervezeti műveletet a mi védszervezetünk ajtaján is már kopogtató reform szempontjából elemezzük, akkor ezen művelet első mozzanatánál azon kérdés merül fel, hogy vajjon nekünk is úgy kell-e majd eljárunk a két évi szolgálat rendszeresítésénél, a hogyan Germánia járt el, azaz *fenn kell-e majd nekünk is két korosztályból tartanunk a jelenlegi békelétszámot,* s hogy *a mi gyalogsági kiképzési csoportjainkba is kellenek-e oly kíséző alakulások,* a minő kíséző alakulásokat Germánia rendszeresített a kiképzés idejének a leszállítása alkalmával?

Tisztázzuk tehát a felvetett kérdést, még pedig nem hatalmi állásunk szempontjából, hanem tisztán védszervezeti szempontból, a védelmi kötelezettség lerovása tekintetében minden privilégiumnak kizárásával legszigorúbban eljárva, de viszont menten pénzügyi skrupulusoktól is, a midőn nem kevesebbéről van szó, mint arról, hogy azokat a honpolgárokat, a kiket az ellenséggel való szembeszállásra kötelezünk, kellően ki is oktassuk arra, hogy miként védekezzenek.

Bárminő követelményeket támasztunk is a kiképzéssel kifejlesztendő kvalitással szemben s bármennyi időre szóljon is a kiképzés — a tényleges szolgálat — tartamának megállapítása, annyi áll, hogy a védelmi kötelezettségnek minden védelemre alkalmas állampolgárra történt kiterjesztése óta ezen állampolgárok katonai kioktatásáról is kell gondoskodni. Ez suprema lex a humanitás és az egyenlőség szempontjából is, amely elől senki sem zárkozhatik el. S amely védszervezet azért folyamodik a kiképzés idejének a leszállításához, hogy a védelemre teljesen alkalmas embereit katonai kiképzésben

részesíthesse, minthogy egyébbel nem is indokolhatja a kiképzés idejének leszállítását, annak a védszervezetnek az évi ujonczjutaléknak s ezzel az állandó fegyveres készütségnek a megállapításában el kell mennie azon határig, amely határt az állampolgárok katonai alkalmassága és katonai kötelezettsége félreismerhetetlenül kijelöl.

Eszerint az évi ujonczjutaléknak magában kell foglalnia az állam érdekében fölmentendők kivételével mindazokat, akik az állam lakosságából katonának évenként alkalmassá válnak. Ez az értelme a közös hadügyminiszter ama nyilatkozatának is, amelyet a magyar delegáció hadügyi albizottságának 1908. január 30. ülésében **a két évi szolgálat behozatalára nézve** tett s amely szerint — „a hadvezetőség ezzel az eszmével szemben már 6 év óta nem áll elutasító állásponton. A létszámemelés és az ezzel járó költségtöbblet azonban az általános védelmi kötelezettség elvének föntartása mellett a két éves katonai szolgálat behozatalától elválaszthatatlan, ha csak az általános védelmi kötelezettség nagy elvén holmi privilégiumos rendszerrel rést nem akarunk ütni.“

Germánia is ugyancsak ennek a nyilatkozatnak a szellemében járt el, amidőn — igaz, hogy már 15 évvel ezelőtt, — a két évi szolgálatot életbe léptette. Életbe léptette, hogy az akkor még 0.5%-ra történt sorozás mellett, — mondom **akkor**, mert ma már kevesebb %-ra soroznak Germániában, — az alkalmasnak minősítettek közül több védkötelest részesíthessen teljes kiképzésben. Mivel azt tapasztalta, hogy az állam lakosságának rohamos szaporodása¹⁾ mellett mind több

¹⁾ A 10.000 lakos után eső évi szaporodás

	Germániában 147
	Ausztria-Magy.-orsz. 116
	Franciaországban 13.

Az 1905-ben megejtett népszámlálásnak 1906. márczius 17-én közzétett hivatalos kimutatása szerint Germánia lakossága 60,605,187; ezek közül 29,868,096 férfinemű. Az 1900. óta történt szaporodás 7.52%! Bülow kancellár szerint Germánia lakossága az 1870/1. nagy háboru óta megkét-szeresedett.

védkötelesnek kellett visszamaradnia a teljes kiképzéstől, ennek igen hosszúra való kiszabása miatt ugyannyira, hogy az évi ujonczjutalékból kirekedtek száma a három évi szolgálat utolsó időszakában már 40—50 százalékra emelkedett.

Ezért kellett föntartania Germániának az előbb három korosztályból alakult békelétszámot a két évi szolgálatra történt átmenet után már két korosztályból is, azt nem is tekintve, hogy Germániát világhatalmi állása is nagy fegyveres készütségre utalja!

Ugyanannyi százalékra történő sorozás mellett, mint ahány százalékra Germánia a mi népességünknel nem kevésbé erőteljes és nem kevésbé intelligens népességéből ma soroz, a 30. lapon tett kimutatásom szerint kvantitatív erő kifejtő tehetőségünk 3:2 milliónál nem terjed tovább. Ennélfogva egy katonai kiképzésre beállítható korosztálynak maximális számereje 176.000 ember. Ha tehát az állam érdekében fölmentendők levonásával ennyi embert állítunk be teljes kiképzésre, ezzel annyit teszünk, amennyit Germánia még csak ma teszen, a mennyit azonban a két évi szolgálat behozatalakor még nem tett, amennyiben az ujonczjutalék akkori fölemelésével még nem foglalta be a besorozottaknak minden emberét. A szervezési tranzakciónak ugyanis csak további folyamán, az ujonczjutaléknak fokozatos emelésével juthatott Germánia ahhoz, hogy védelemre alkalmas valamennyi emberét teljes kiképzésben részesíthesse. S hogy a nagyobb ujonczszükséglet miatt nem soroztak nagyobb százalékra Germániában, hanem ellenkezőleg válogatóbban jártak el, ez abból is kitűnik, hogy a germán hadsereg békeállománya ma sem haladja meg a két évi szolgálatra való átmenet idejében volt békeállománynak a kétszeresét. Már pedig meg kellene azt haladnia, ha a több ujoncz érdekében több százalékra soroztak volna, miután az átmenet idejében volt 50%-nyi többletnek egyedül a beállításával is elegendő volna a legénység az akkori békeállomány kétszereséhez. A nagyra nőtt hátrálékot persze csak fokozatosan

szüntethetvén meg, hogyan is állhatott volna a germán hadvezetőségnek érdekében több védkötelest produkálni, mikor az addigi sorozás mellett rendelkezésre álló embereknek 50%-a még kiképzésre várt!

Minthogy Ausztria-Magyarországon

$$\text{a mai ujonczjutalék } \left\{ \begin{array}{l} 101,300 \\ 12,500 \\ 14,500 \end{array} \right\} = 128,300,$$

a mai békelétszám pedig, a hivatásos tiszteseken kívül 358,000 emberre megyen,

ezzel meg van adva a válasz arra a kérdésre, hogy meddig mehetünk, illetve meddig kell mennünk az ujonczjutalék emelésében és a fegyveres készülségünkben.

Azt a békeállományt, amelyet ma legnagyobbbrészt 3 korosztályból tartunk fenn, azt tehát a két évi szolgálatra történő átmenet után nagyobbbrészt két korosztályból mi is fenttarthatjuk, ha a maximális erő kifejtés lehetőségének biztosítására, vagyis 3 milliónyi kvantitásnak a kiállítására rendezkedünk be s ennek érdekében a kombattáns szolgálatra valamennyi alkalmas emberünket, — az állam érdekében békében fölmentendők kivételével, — teljes katonai kiképzésük idejére tényleges szolgálatba állítjuk.

A keretek szaporítása Germániában ép annyira szükséges volt, mint a békelétszámnak a fentartása. És pedig azért volt szükséges, mert a germán tartaléknak hadiköteletekbe való foglalása az akkor létező 173 gyalogezredbe foglalt zászlóalj és 19 önálló vadász-zászlóalj mellett, összesen tehát 538 békezászlóalj mellett nem történhetett elég rendezetten és elég gyorsan. A kellő számban nem lévő keretek miatt folyamodott tehát Germánia a kisegítő keretek felállításához, ezen már sürgős szükséglete fődözésének a legolcsóbb módjához.

Az 1893-ban föllállított századok tehát *keretek*, azaz kombattáns szolgálatra alkalmas, tehát kombattáns szolgálatra ki is képzendő egyénekből összeállított csapatkeretek voltak, de nem önálló keretek, hanem az olcsóbság érdekében a főkeretekhez csatolt, az utóbbiak mentesítésére szolgáló *kisegítő* keretek. Tehát az alsóbbrendű hadiköteletek keretei gyanánt szükségeltettek és rendszeresítették ezek a századok, nem pedig a kiképzésnek intenzívebbé alakítására azzal a rendelkezéssel, hogy a többi századokat fölmentsék minden oly szolgálattól, amely a harcászati kiképzéssel nem függ össze.

Hogy pedig rendszeresítésük folytán erre *is* fölhasználhattak ezek a századok, ez ne ejtsen tévedésbe valódi rendeltetésük felől. Azzal, hogy a kisegítő keretek állományára számító kombattáns védköteleteket a régi századokra osztották föl, melyekben a főkeret egyéneivel együtt történt a kiképzésük, s hogy viszont az elkésve bevonultaknak, a póttartalékosoknak, valamint azon egyéneknek a kiképzése, akiket nem kombattáns, hanem más szolgálatban alkalmaztak, ezen ujonan föllállított századokban történt, ezzel igenis intenzívebbé alakult a kiképzés.

A két századdal növekedett békealakulásokban lefolyt teendőknek ilyen czélszerű, a rendszeres kiképzést megkönnyíteni alkalmas megoszlását tehát előmozdították ezek a kisegítő keretek s méltán kelthették azt a benyomást, mintha külön ezen célból, a kiképzésnek ugyanis annyira hangoztatott intenzívebbé alakítása érdekében rendszeresítették volna.

A szolgálati teendők ily megoszlásának azonban nincs akadálya a hadiezzredekkel azonosan tagozott 16 századból álló kiképzési csoportokban sem, főleg a keretek rendszeres összefoglalása mellett nincs ennek akadálya.

Ezen századoknak kisegítő keret-i jellege mellett bizonyít a 198. lapon ábrázolt sémából kivehető, a szervezet rendjébe való szoros beilleszkedésük, valamint az 1899-ben történt fölhasználásuk újabb békeezredék alakítására. De még leginkább

az bizonyít amellet, hogy nem a kiképzés idejének leszállítása miatt vált e századok szervezése szükségessé, hogy 5 évi főnnállásuk után azokat abban hagyták, helyükbe pedig, — **munkás osztagok** (Arbeiter Abtheilungen) elnevezéssel, — a **nem kombattáns osztagok**-at állították.

Van ugyanis a katonai szolgálatnak olyan tere is, amelyen fegyver nélkül teljesítendő a szolgálat. Azokat a védköteleseket tehát, akiket ha fegyveres szolgálatra nem is —, de ily kisegítő szolgálatra még lehet alkalmazni, azokat a védköteleseket már az általános védelmi kötelezettség elvéből kifolyólag is igénybe kell venni ezen szolgálat ellátásához szükséges számban.

S ha ezen „kevésbé” alkalmasnak minősített védköteleseknek a katonai szolgálatban való közreműködését már akkor sem lehetett nélkülözni, amikor több időt fordíthattak a kombattánsok kiképzésére s amikor a fegyvereseknek kisegítő szolgálatra történt alkalmazása még nem ment a kiképzésük rovására, mennyivel inkább szükséges a kisegítő katonai szolgálat szervezése most, amikor jóval kevesebb idő alatt kell végezni a kiképzést.

A kombattáns szolgálatra alkalmas védköteleseket ma már okvetlenül föl kell menteni oly szolgálat alól, amely elvonja őket a hivatásukra való előkészüléstől. A kisegítő szolgálatban működő védköteleseket pedig a csapatkeretektől **kell** elkülöníteni, mivel a csapatkeretekre való fölosztásuk mellett a kisegítő szolgálatot egységesen vezetni s felügyelni nem lehet.

Ha a keretek, mondjuk, a békezászlóaljok azon számát, amely számban Germánia a két évi szolgálatra való átmenet idejében rendelkezett zászlóaljakkal s amelyeknek elégtelensége miatt állított föl újabb 86 $\frac{1}{2}$ zászlóaljat, békezászlóaljainknak a mai számával szembe állítjuk, — Germánia részéről 538-at, a mi részünkről 679-et, — ezzel megadtam a feleletet a fölvetett kérdésnek a másik részére is.

A gyalogsághoz tehát nemhogy újabb keretekre volna szük-

ségünk, ellenkezőleg — egynéhányat a mai kereteink közül bízvást föl is oszlathatnánk.

A germán szervezési tranzakció második mozzanatában egy figyelemre méltó jelenséggel találkozunk. Ez az a mód, amely szerint **a kisegítő kereteknek önálló kiképzési csoportokba való összefoglalása** történt.

Az ujonan létesített békeezredeket ugyanis a kereteknek a rendesnél tömörebb összevonásával kevesebb zászlóaljra tagozták, mint ahány zászlóaljból a hadiezeknek nyilván azért kell állniok, hogy a kiképzés idejének s a tényleges szolgálati kötelezettségnek a leszállítása folytán megnövekedett tartalékot, — nevezetesen a tartalék fiatal korosztályait, fölvehessék magukba.

A régiektől eltérőleg csak 2--2 zászlóaljra tagozott békeezredekben alakuló hadiezeknek is tehát kétségtelenül kettőnél több zászlóaljuk lesz.

Az a védszervezet, amely köztudomásulag a legnagyobb erő kifejtésre törekszik; a mely a keretrendszernek az erő kifejtés hatásossága szempontjából való elsőbbségét legelőbb ismerte föl és annak rendjét legjobban szemmel tartja; a mely a hadikötelek alkata tekintetében, — nem az olcsóságra, hanem a könnyebb alkalmazhatóságra fektetvén a súlyt, — nyilván már megállapodott: abban a védszervezetben viszont **úgy** sem magyarázható a keretek egy részének tömörebb összevonása, hogy háromnál több zászlóaljú ezredekben szándékoznék gyalogságának oly tekintélyes, kétségkívül hadműveletekre szánt részét alkalmazni.

A kétzászlóaljú békeezredek mindegyikéből tehát nem kevésbé fog mozgósításnál két háromzászlóaljú hadiezerd alakulni, mint a háromzászlóaljú békeezredekben. S hogy ezen ezredek belátható időn belül szintén ki fognak egészíteni egy-egy harmadik zászlóaljjal, ezt az mutatja, hogy négyet közülük már kiegészítették, további négynek 1911-ig végbemenő

kiegészítését pedig törvényhozásilag is biztosította a hadvezetőség.

De ha csupán átmenetileg történt is 41 ezrednek nem 3, hanem csak 2 zászlóajjal való szervezése, fölmerül a kérdés, hogy miért?

A 258. lap ábráján föltüntetett csoportosítás azt a látszatot kelti, mintha a legénység az akkori ujonczjutalékból már nem került volna ki ezen 41 ezred harmadik zászlóaljainak a föllállításához! Mintha a védkötelesek számának a népesség szaporodásával bekövetkező növekedésére való tekintettel nem állították volna föl a harmadik zászlóaljakat, mintegy helyet hagyván ezzel az ezredcsoportok területéről származó védköteleseknek az ötödik ezrednél leendő fölvételére! Mintha egyenesen arra való tekintettel történt volna a csapatkiegészítő területeknek az ábrában föltüntetett új meghatárolása is, hogy az újonan föllállított ötödik ezred központiasan fekvő kiegészítő területeinek idővel szükségessé váló kibővítésével valamennyi csapatnak a kiegészítő területe a népesség szaporodásával arányban változzék!

Ámde a csapatkiegészítő területeknek a mozgósítási gócpontok szaporításával szükségessé vált új meghatárolása még azon esetben sem történhetett volna másként, ha mindjárt az ötödik ezrednél is föllállították volna a harmadik zászlóaljakat.

Az új ezrednek a leírt módon való alakításából s a kiegészítő területeknek a vázolt kijelöléséből az tehát még nem következik, hogy legénységben hiány lett volna, ha ahhoz nem is volt elég a legénység, hogy az ezrednek egyformán 3 zászlóaljjal való alakítása mellett a békeszázadok 145 fővel alakulhassanak. A békeszázadoknak 136 védkötelessel, azaz csupán 9 fővel kisebb létszámmal való alakítása mellett azonban már kiteltek volna a föl nem állított harmadik zászlóaljak is és a csupán 9 fővel kevesebb emberen csak nem múlhattott a kiképzésnek minden békeszázadban külön, önállóan való

foganatosíthatása sem oly századokban, amelyeknek létszáma 11 emberrel felülhaladta a hadiállomány felét.

Nem is az ujonczok hiányán s nem a népképviselő ebbeli áldozatkészségén múlt 41 ezrednek csak 2—2 zászlóaljjal való alakítása, hanem részint a hozzá szükséges hivatásos tisztesek hiányán, részint a laktanyák s egyéb, a csapatkiképzés és a szolgálati rend szempontjából szükséges berendezések hiányán, tehát oly dolgokon, amelyeknek rögtön való előteremtése részint lehetetlen, részint nagyon költséges. Ezt még azon mód is igazolja, a mely szerint a hiányzó zászlóaljak egy részét már pótolták s a mely szerint a többieket is pótolni szándékoznak. Mert ha az új ezred föllállítása óta nem egyformán növekedett a kiképzés alá vonandó védkötelesek száma azokon a kiegészítő területeken, amelyeken az 5-ik ezred harmadik zászlóaljai föllállításának határideje még meg sincs állapítva, amint növekedett azon kiegészítő területeken, amelyeken az 5-ik ezred harmadik zászlóaljait már föllállították, vagy 1911-ig föl fogják állítani: a védkötelesek számának növekedésében oly eltérések nem lehetnek, hogy azt a lassú tempót, a mely a hiányzó zászlóaljak pótlásában észlelhető indokolhatnák.

S ha teljes számban meg nem voltak is a harmadik zászlóaljak föllállításához szükséges hivatásos tisztesek, ez egymagában még nem lett volna akadálya a harmadik zászlóaljak föllállításának. Mert a mozgósítás esetében leendő föllállításukhoz kellő század- és zászlóaljparancsnokokat máshonnan nem vehették volna, mint a már akkor is megvolt hivatásos tisztesek sorából.

Hogy mégis lassúbb tempóban eszközlik a még hiányzó harmadik zászlóaljak föllállítását, mint eszközölhetnék, ezen érdekes jelenség egyébbel nem magyarázható, mint az ezelőttinél jobban válogató sorozással¹⁾ s az állam anyagi erejének a kímélésével.

¹⁾ Míg ugyanis a két évi szolgálatra történt átmenet idejében Germániában még 0.5%-ra soroztak, addig a tényleges szolgálati kötelezettségnek

Azon nagy áldozatok után, a melyeket még a gazdag¹⁾ Germániában sem könnyen hozott meg a nép, de a melynek áldozatkészsége folytán a szervezési tranzakciónak 5. évében már biztosítva látta a hadvezetőség azt, a mit célba vett, csak méltányolható a germán hadvezetőségnek arra irányított törekvése, hogy ezután jó ideig legalább abban takarékoskodjék, a miben az állam védő erő kifejtésének csorbítása nélkül takarékoskodhatik.²⁾

A nagylétszámú germán kereteknek csupán átmenetileg történt tömörebb összevonásának következményei különben sem olyanok, mint a minők a csekély létszámú keretek összevonásának következményei a kevésbbé tehetős védszervezetekben.

végleg 2 évben történt megállapítása óta már kevesebb százalékra soroznak s hihető, hogy a germán népesség rohamos szaporodásával szemben a szervezési tranzakciónak befejezése után még 0'4-nél is kevesebb százalékra fognak sorozni.

¹⁾ Bülow kancellár szerint:

A német birodalom ahhoz eléggé erős, hogy terheit elbirja.

Szivar, sör és szesz után kivetett adóban sokkal kevesebbet fizet a nép, mint más államokban. A pálinka adó alig egyharmada annak, a melyet más államokban szednek.

A germán nép 2¹/₂ milliárdot ad ki sörre s a söradó 75 milliót hoz a birodalomnak. A nemzeti vagyon átlagos évi szaporodása 4 milliárd márka. A takarékos betétek évenként 11 millióval emelkednek.

Ilyen ország népe nem szegény!

²⁾ „Az alapításakor még nem volt kész a birodalom, mondá 1908 november havában Bülow, elődeink csak az alapkövet tették le annak fejlődéséhez. Egyesülésünk után elsősorban a katonai- és a külügyeket kellett rendeznünk; a pénzügyek csak másodsorban szerepeltek. A hadikárpótlás — (a Franciaországtól kapott 5 milliárd) — s a gazdasági helyzet váratlan fellendülése indokoltá tették e gondatlanságot.“

„A jövőbeli szükségletek különben sem lévén áttekinthetők: mi élünk ezen feladatok megoldására rendelt korszakban s cselekednünk kell, mert az adósságunk 1893-ban 350 milliónál nem volt több, míg az ma már 4 milliárd.“

Míg ugyanis ezen védszervezeteknek a legjobban kialakított békealakulásaiban is — például Bulgáriában — a keretek összevonásával alakult békeszázadban álló 100 emberre a hadikötelékekben 1000—1500 tartalékos esik, addig a germán kereteknek a rendesnél tömörebb összevonásával alakult békeszázadban álló 145 emberre legfeljebb 750 tartalékos esik, azaz 100 ténylegesre 500-nál nem több tartalékos.

Ily tekintélyes keretek mellett, még ezen *kéztászlóaljú* ezredek mozgósítási viszonyai is igen kedvezőek. Nem kedvezőtlenebbek azon védszervezetek mozgósítási viszonyainál, a mely védszervezetek a békeezredek a hadiezzredekkel ugyan megegyezően tagozzák, de a melyeknek keretei nem ily tekintélyesek.

A békeezredeknek a hadiezzredekkel való azonos tagozása s ennek folytán a békeszázadoknak 2¹/₂ helyett csak 2 keretre történő megosztása azonban mégis oly előny, a melyet a gyalogságra eső létszámnak az ezredekre egyenletesen történő felosztásával, azaz a békeszázadoknak az egész vonalon 145 helyett 136 fővel való alakításával bizonyára biztosított volna magának a germán hadvezetőség, ha nem lett volna a legnagyobb takarékoságra utalva s ha nem reményelte volna, hogy még béke idejében pótolhatja a 41 ezrednél hiányzó harmadik zászlóaljkat.

Érdekes a germán szervezési tranzakciónak ezen mozzanatában a *kisegítő keretek abbanhagyása* is.

A kisegítő keretek felállítása, mint láttuk, nem a kiképzésnek intenzívebbé alakítása *érdekében* történt, *hanem a* kiképzés idejének a leszállításával *növekedő tartaléknak hadikötelékekbe leendő összefoglalása érdekében*. Ezen céljuk mellett azonban, ismétlem, oly hathatósan szolgálták a kiképzés érdekeit is, hogy a kiképzés idejének a leszállításával egybeeső felállításuk s a kiképzést tényleg megkönnyítő alkalmazásuk méltán kelthette azt a benyomást, mintha egyenesen

a kiképzésnek a megkönnyítésére, annak intenzívebbé alakítására rendszeresítették volna ezeket. Minekutána a kiképzés idejének a leszállításával növekedő tartaléknak hadikötelékekbe foglalását a kisegítő keretekkel már lehetővé tették s ezzel a modern erő kifejtéséhez szükséges kvantitást biztosították, erre már arról kellett gondoskodniok, hogy a megnövekedett kvantitást rendezetten s gyorsan ki is állíthassák. Ennek a kívánalomnak azzal tett eleget a germán hadvezetőség, hogy a 173 csoportban egyesítve volt kereteket 216 csoportba foglalta.

A kereteknek ezen új csoportosításánál a hadműveletekre szükséges csapatok megnövekedett keretszükségletének a kielégítése, azaz a főkeretek kellő kialakítása volt a fődolog. Ez elől háttérbe kellett szorulnia azon gondoskodásnak, hogy azon védkötelesek is csapatkötelékekbe foglaltassanak, akik a hadműveletekre alkalmazandó védköteleseken felül még rendelkezésre állottak s akiknek minden eséllyel szemben csapatkötelékekbe leendő foglalásához szintén kellenek keretek, de már csak jelentéktelen kisegítő keretek. Ezen kisegítő keretek létesítéséig a jól kialakított főkeretekből is lehet egynehány embert az idősebb védköteleseknek csapatkötelékekbe való foglalásához juttatni.

A keretek ezen új csoportosításának rendkívüli költségeivel, — valamint a hivatásos tisztsekben támadt szükséglettel szemben a hadvezetőség már nem fődözhetette a hadműveleti erő növekedésével annak arányban növekedett keretszükségletét másként, mint ahogyan ezt a már meglevő kisegítő kereteknek főkeretökké való átalakításával tette. Ez volt a szervezési tranzakció kezdetén létesített kisegítő keretek abban hagyásának oka.

De hogy a germán hadvezetőség ezen kisegítő keretekről, amelyek a két évi szolgálatra való átmenet első időszakában valamint a kiképzés-, azonképen a csapatszolgálat szempontjából annyira hasznosnak, czélszerűnek bizonyultak s a melyeknek a II. rendű Landwehr szolgálatra kötelezett em-

bereknek helyőrségi csapatkötelékekbe való foglalása szempontjából annyira nyilvánvaló a létjogosultságuk, végleg lemondott volna, ezt nem tartom valószínűnek. Ugy vélem, hogy csupán ideiglenesen, vagyis csak addig mondott le róluk, míg a hiányzó harmadik zászlóaljok pótlásával a hadműveletekre szánt gyalogság kereteit teljesen kialakíthatja.

Ezen véleményemben azon körülmény is megerősít, hogy a csupán kényszerűségből föl hagyott kisegítő-kereteket a harmadik zászlóaljok pótlása után a legénység létszámának minden további emelése nélkül is újra fölállíthatják.

Azon körülmény ugyanis, hogy a zászlóaljaknak 1899-ben 580 védkötelessel alakult létszámát mindamellett, hogy azóta már több új zászlóaljat állítottak föl, változatlanul főtartották, ezen körülmény arra enged következtetni, hogy az ezen létszámban történt megállapodás addig szól, míg a kétszászlóaljú ezredeknek is meglesznek a harmadik zászlóaljai.

A harmadik zászlóaljok pótlásával a germán gyalogezredek egyformán 3—3 zászlóaljba foglalt 12 századból fognak állani, századonként 145 védkötelessel. S minthogy az, ha a századok 145, avagy 125 védkötelessel alakulnak, a kiképzés szempontjából már nem teszen különbséget, ennél fogva a 12 századba foglalt védköteleseknek 14 századba történő csoportosításával már meglesznek a kisegítő keretek.

A szervezési tranzakciónak illetően befejezése még a germán népesség rohamos szaporodására is tekintettel volna.

Germániában minden kombattáns szolgálatra kötelezett férfi, — az állam érdekében békében felmentettek kivételével, — ma már teljes katonai kioktatásban is részesül.

Ezzel szinig megtelik az az erő-rezervoár, amely akkora ürmérettel készült, hogy elférjen benne annyi erő, amennyit egy előrelátó államgazdaság csak gyűjteni képes. Ily szinig teli hatalmas erő-rezervoárból még akkor is meríthet Germánia

mikor más védszervezetek nem oly mély erő-tartányai már fenékiig ki lesznek ürítve.

A kiképzési csoportoknak a hadiállomány $\frac{1}{4}$ részén felül menő létszám-többlete tehát csak mintegy ráadás az emberi számítás szerint legmesszebbmenőleg is biztosított erő kifejtésre, egy superplus, amely egy minden irányban rendszeres berendezkedés mellett mintegy magától ugyan, azonban csak azután jön létre, mikor ezt megelőzőleg már biztosított a szervezet annyi erőt, a mennyit egy hadjáratban működésbe hozni lehetségesnek látszik.

A már alapjából a keretrendszer elvei szerint indult védszervezetnek betetőzése ez a superplus, azzal a csodálatos tünetével, hogy ily nagyhatalmi erő kifejtésre képesítő állam lakosságából 2 évnél nem hosszabb időre kiterjesztett tényleges szolgálati kötelezettség mellett is **már az első 12 erőteljes korosztályból is kitelnek a hadműveletekre szükséges erők, vagyis a sorhad és I. Landwehr, még pedig oly kvalitással, a mely nem áll mögötte más, hosszabb kiképzés — tényleges szolgálat — mellett szervezett hadsereg kvalitásának és oly tekintélyes fegyveres készütséggel, amelynek révén a par excellence keretrendszer szerint szervezett hadsereg békében „állandó” jelleget ölt, a régi, legtekintélyesebb zsoldos hadakhoz hasonlítva is oly prononszirozott „állandó” jelleget, aminőt épen csakis a keretrendszer eredményezhet kifejlődésének magaslatán.**

A védszervezetnek oly mértékű kialakulása, aminőben ezt Germánia mai védszervezetében látjuk, azonban csak hosszúra visszanyúló szisztematikus fejlesztésnek az eredménye. Mert **Germánia** mai védszervezetének eredete a **Tilsit-i békéig (1807.)** nyúlik vissza, a mely békének nyomasztó hatása alatt **kényszerült** Poroszország a Nagy Frigyes által tetőpontjára emelt **állandó hadsereg rendszertől végleg megválni**

s véderejének újjá szervezésében ismét csak **rátérni arra az eredeti természetes alapra,** a melyen minden racionális védszervezetnek nyugodnia kell.

Poroszország az **általános védelmi kötelezettségnek** a keretrendszerrel kapcsolatosan történt rendszeresítésében több mind félszázaddal előzte meg Európa többi államait s ezen, a legnagyobb erő kifejtés kívánalmának egyedül megfelelő alapon fejlesztette ki véderejét lassan, de következetesen. A haderő egyes részeit soha sem egymás rovására, hanem mindig helyes arányban, az egész haderővel összhangban fejlesztette, amely fokozatos, visszaeséstől mentes fejlesztésnek köszönheti fokozatosan növekedő katonai sikereit, mai világhatalmi pozícióját.

A szisztematikusság e rendszerben abban van, hogy egy irányban se tegyünk az elkerülhetetlenül szükségesnél többet a míg a másik irányban elkerülhetetlenül szükségesnek eleget nem tettünk.

Ezen tétel gyakorlati megvalósítása pedig abban nyer kifejezést, hogy a míg a háborúhoz a legnagyobb erő kifejtés lehetőségét nem biztosítottuk, addig a fegyveres készütséget ne fejlesszük **tovább** azon mértéknél, a melyet a háborúhoz való legnagyobb erő kifejtésre való berendezkedés szab meg. **Továbbá,** hogy az erő kifejtésnek minden eszközét az állami élet minden tényezőjével, — vagyis az egésszel, — összhangzatosan s a kor követelményeinek megfelelően fejlesszük ki; — vagyis, hogy míg az állam lakosságától telő kvantitásban a kiképzés, felszerelés, fegyverzet és mozgósítás sima és gyors keresztülviteléhez szükséges követelményeket ki nem elégítettük, addig a csakis béke idejére szolgáló fegyveres készütséget **tovább** ne fejlesszük. Míg az egyes fegyvernemeket, intézeteket a hadi technikától és a hadászattól meghatározott helyes arányba nem hoztuk egymással, addig az egyes fegyvernemeket ne fejlesszük tovább egyoldalulag, hiszen a kellő arányok megtartása egyenes föltétele az erő kifejtés hatásosságának.

Oly államok védszervezetében, a mely államokban a keretrendszer aránylag későn honosodott meg, ez a szisztematikusság a fejlesztés körül úgy nem észlelhető, mint a porosz védszervezetben.

Időközökben tett kisebb-nagyobb ugrásokkal történt e fejlesztés a legtöbb védszervezetben, többnyire valamely katasztrófa után, néha legmélyebb béke közepette is, nagyobb mérvű visszamaradások nyomasztó hatása alatt.

E rendszer azonban, a melyben a fejlesztés rendszerességének szem elől tévesztése mindig megboszulja magát, ugrásokat sem tűr.

És sajátságos, hogy a hol ily ugrások történtek, ott legnagyobb részt **az állandó fegyveres készütség fokozására irányultak**, a békealakítások létszámának emelésében iparkodván követni a védszervezetükben előbbre haladott poroszokat, azt vélvén, hogy ezzel pótolhatják az egyéb irányban létező hiányokat is, holott a magas békelétszámban nyilvánuló magas fokú békekészütség csak végső eredménye egy minden más irányban is számító és arra irányuló berendezkedésnek, hogy háborúban a lehető legnagyobb erővel lehessen föllépni! Emellett aztán a minőség, felszerelés, fegyverzet, de főleg a hadierőnek rendszeres, sima és gyors mozgósíthatása iránt való követelmények többé-kevésbé háttérbe szorultak, háttérbe kellett, hogy szoruljanak, miután mindent egyszerre tenni nem lehet!

Összegezés.

Véd törvényeink fundamentális kellékeit az előadottak után a következőkbe foglalom össze:

1. Az egész hadsereg kvantitativé **3 millióig** terjedő berendezkedés mellett szorosán a **keretrendszer szerint** szervezendő.

2. **Az általános védelmi kötelezettség** a lovassághoz és lovas tüzérséghez besorozottakra nézve a 35. életévvel megszüntetendő; a többi védkötelesekre nézve ellenben 28 évre terjesztendő ki.

3. **A katonai kiképzés tartama** a lovasságnál és a lovas tüzérségnél 3 évben; — a többi **kombattáns** védkötelesekre nézve 2 évben; — a **nem kombattáns** szolgálatra beállítottakra nézve pedig 2 hónapban állapítandó meg.

Akik a tartalékos tiszti vizsgát leteszik, azok felmentendők a további kiképzés alul.

4. A béke idejére szóló **tényleges szolgálati kötelezettség** a fegyvergyakorlatokon kívül:

a kombattáns szolgálatra kötelezetteknek nézve meg egyező a kiképzés tartamával; a **nem kombattánsokra** nézve két év.¹⁾

¹⁾ Csupán ezen **kötelezettség** ne szóljon a nem kombattánsokra nézve rövidebb időre, mint a mennyi ideig a kombattánsok zömének tényleges szolgálatban kell állnia. A kisegítő szolgálatra beállított védköteleseket egy évi szolgálat után már annak érdekében is kell szabadtságolni, hogy a

5. **Fegyvergyakorlatokra** csupán azon védkötelesek köteleztetnek, **a kik kombattáns szolgálatra alkalmasak**, a katonai kiképzésen már átmentek és 35 évesnél nem idősebbek.

Ezen kötelezettség **tartama:**

a legénységre nézve összesen 3 hónapban;

a tartalékos tisztekre nézve 6 hónapban állapítandó meg.

1—2 hétre azonban még a 35 évesnél idősebbeket is tényleges szolgálatba kell állítani, ha a fegyverzetben és harcmódban oly változások állanak be, a melyekkel a védköteleseket okvetlenül még a mozgósítás előtt meg kell ismertetni.

6. Az évenkénti **ujonczzutalék** változatlanul az államlakosság 0·4%-ában állapítandó meg; 1000 lélek után tehát 4 ujoncz állítandó.

Az állam érdekében békében felmentendő védkötelesek¹⁾ helyébe pótleányok állítandók a sorozásnál végleg „kevésbé alkalmas“-nak minősítettek közül.

Ezekkel a kiegészítő — nem kombattáns — tehát fegyver nélkül teljesíthető szolgálatra beállítandó védkötelesekkel oly számban emelkedik az előbb meghatározott ujonczjutalék, amely számban „kevésbé alkalmasak“ is foglaltatnak az állam érdekében felmentettek között.

A „kevésbé alkalmasak“ tényleges szolgálatba állítása tekintetében sorshuzás döntsön, sőt helyettes is legyen állítható.

kombattáns szolgálatra nem alkalmas védkötelesek közül is mentől többen részesülhessenek némi katonai fegyelmezésben, meg hogy a kiegészítő szolgálat terhe se nehezedjék közülök csak kevésre.

¹⁾ Ezen védköteleseknek a békében teljesítendő szolgálat alul leendő felmentéséből az még nem következik, hogy azokat ne lehetne **minimális kiképzésük céljából 2—3 hónapra szolgálatba állítani.**

Sőt a mennyiben ily rövid időre való szolgálatba állításuk az illetők, s ezzel egyúttal az állam érdekének kellő tekintetbe vételével történhetik, annyiban kívánatos is ily szolgálatba való állításuk mindamellett, hogy az nem okvetlenül szükséges.

A lovassághoz és lovas tüzérséghez való szükséglet első-sorban az ezen fegyvernemekhez önként jelentkezők által, másodsorban sorshuzás alapján fedeztessék.

7. A hadkiegészítő területek akként jelölendők ki, hogy a fegyver- és csapatnemek, valamint az intézetek megfelelő arányosításával létesítendő és területenként elhelyezendő békealkulások útján **mozgósítandó hadikötelekek** értékre nézve **kettőnél több fokozatban ne alakuljanak.**

8. Az osztrák-magyar hadseregnek egyfelől Ausztria, másfelől Magyarország területéről származó, Ő császári és Apostoli királyi Felségének a hadügy körébe tartozó alkotmányos fejedelmi jogaiból kifolyólag Ő császári és Apostoli királyi Felsege legfelsőbb parancsa szerint egységesen vezérelt, vezényelt és szervezett részeit egyfelől Ausztria, másfelől Magyarország tartozik kiállítani.

* * *

Háborúban a lovas fegyvernemek legénységi állománya, mint láttuk, 10 teljes számértékű korosztályból, vagyis ezen fegyvernemek évi ujonczjutalékának tizszeres mennyiségéből, tehát 10-szer (14, 945 + 2,415) = 173,600 emberből alakul.

Ennélfogva $3.000.000 - 173.600 = 2.826.400$ az a szám, a melyben a lovas fegyvernemek legénységén kívül mindazon egyének, a kikből a hadisereg alakul, befoglaltatnak.

A hivatásos tisztesek számát a germán védszervezet arányában számítva, ezen szükséglet¹⁾

¹⁾ A 4·3 milliónyi erőkiejtő tehetséggel bíró Germániában 499,378 tényleges szolgálatban álló védkötelesre hivatásos tisztesekben 29,883 tiszt és 85,092 altiszt esik. A hivatásos tiszteseknek fent megállapított mennyisége a közepes értéke egyfelől azon mennyiségnek, a melyet e két védszervezet erőkiejtő tehetségének egybevetése-, másfelől azon mennyiségnek, a melyet e két védszervezet legénységben való békeállományának egybevetése eredményez.

tisztekben . 21,475¹⁾,
altisztekben 61,158.

Az osztrák-magyar hadseregnek 3 millióra számított **hadállománya** ennél fogva a következőleg oszlik meg:

hivatásos tisztesek	82,633
3 évi kiképzésben részesült legénység	173,600
2 " " " " " "	2.743,767 ²⁾
Összesen:	3.000,000.

A két évi kiképzésben részesítendőek évi ujonczjutaléka — 2,743,767: 18 = 152,432. ³⁾

A két évi kiképzésben részesítendőek békeállománya évente 4 % fogyaték leszámításával	} 298,767 ³⁾
A három évi kiképzésben részesítendőek békeállománya évi 4 % fogyaték leszámításával	
Az állandóan szolg. hivatásos tisztesek száma	82,633
A népesség 0.4 %-ában, azaz 176,000 emberben megállapított évi ujonczjutalék kiegészítésére kiegészítő katonai szolgálatra beállítandók száma	} 6,208 ⁴⁾

A hadsereg békeállománya 437,634, ⁵⁾
azaz 2,366 ember híján 1 százaléka Ausztria-Magyarország lakosságának.

¹⁾ Mai védszervezetünk a sorhadban 17,253, a honvédség — és Landwehrben 6250, összesen tehát 23,500 hivatásos tisztet és tisztviselőt tart.

²⁾ E számban befoglaltatnak az állam érdekében történt felmentésük folytán csupán 2—3 havi kiképzésben részesített, vagy esetleg csak mozgósításkor kiképzés alá vont póttartalékosok is.

³⁾ E számban befoglaltatnak az állam érdekében békében fölmentett kombattáns szolgálatra alkalmas védkötelesek pótlására beállítandó, azonban csak katonai kiegészítő szolgálatra alkalmazandó s ennél fogva csupán 2 havi

Igy fest a maximális erő kifejtésre irányított védszervezeti berendezkedésünk képe, a mely berendezkedéssel színig megteelik Ausztria-Magyarország mai népességéből épen még kitelő 3 milliónyi erőnek összegyűjtésére egy évszázadra is — ha nem mindenkorra — elég nagy úrmérettel készült erő tartány.

Ezen tartányban a haderőnek minden egyes alkotó része akkora helyet követel magának, amekkora őt megilleti, vagyis aminő arányban való képviselésével legjobban hozzájárulhat az erő kifejtéshez.

Ez az arány, amelyben a haderő valamennyi alakulásának egymással szemben állnia kell s amely alakulások közül a hivatásos tiszteseknek, valamint a lovas fegyvernemeknek az ezidő szerint kívánatos mennyiségét 82,633, illetve 173,600 számban állapítottam meg a haderőnek 2,743,767 főnyi kvantitásában foglalt összes többi alkotó részeivel szemben, ez az arány a harceszközök folytonos változásával persze folytonos ingadozásnak és változásnak van kitéve.

Amint egyes alakulások értéke csökken vagy növekedik; amint új, a régiéknél jobb alakulások lépnek életbe, — mert a jobb még a jót is kiszorítja, — s ezek helyet követelnek az erő tartányban, azon mértékben változik az erő tartány tartalmának a vegyüléke is.

De csupán a vegyüléke változhatik, a mennyisége ellenben nem, mivel a 3 milliónyinál nem nagyobb kvantitás befogadására készült és színig telt tartányba valamely új alakulásnak a mennyisége már be nem fér.

Ha új, a régiéknél hatásosabb ágyúkkal a meglevő ütegek

kiképzésben részesítendő s egy évi szolgálat után már szabadságolandó „kevésbé alkalmas“-nak minősített védkötelesek is.

⁴⁾ Ezen szám s vele a népesség 0.4 százalékában megállapított ujonczjutalék oly számban növekedik, amily számban a „kevésbé alkalmasak“ közül is fölmentettek a békében való szolgálat alól (V. ö. „Véd. fund. kélekei“ 6. pont, 3 bekezdésével).

⁵⁾ A hadsereg mai békeállománya 368,316.

feleszámával is biztosíthatnók erő kifejtésünk hatásosságát, viszont több lovasságra volna szükségünk, akkor az útegek számának csökkentése folytán nem csak szaporíthatnók, hanem szaporítanunk is kellene a lovasságot. Ha gépfegyver-, léghajós-, táviró-, vasuti-, motoros osztagok s megannyi újabb alakulások szintén helyet követelnek maguknak védő szervezeteinkben, akkor számolva a kor követelményeivel, helyet kell szorítanunk számukra a haderőben. Ezt azonban csakis az **értékben csökkent alakulások mennyiségének csökkentésével** tehetjük, mert a kvantitást tovább nem fejleszthetjük, ha a népességből éppen kielő kvantitást már kiállítottuk.

Ezen, a maximális erő kifejtés szempontjából kívánatos, a népesség számerejével arányban álló s az eddigi tapasztalatok alapján a valószínűség határán belül igenis megállapítható kvantitásnak a megállapításában lehetetlen föl nem ismernünk azt az alapot, a melyen a védő szervezet szilárdan megállhat. Lehetetlen föl nem ismernünk, hogy ez az alap az egyedüli, amely a védő szervezetnek a legnagyobb erő kifejtés lehetőségét biztosító kifejlesztését kibírja.

A védő szervezet ezen sziklaszilárd alapját minden védő szervezetre nézve és függetlenül a lakosság számától az évi ujonczjutaléknak egyszer s mindenkorra a lakosság 0.4 %-ban történő megállapítása alkotja.

Hogy ezt a százalékot nem számítottam igen nagyra, ezt az teszi valószínűvé, hogy egy védő szervezet sincs, amely 0.4-nél kevesebb százalékra sorozna. Viszont, hogy igen kevésnek sem számítottam, ezt nem egyedül a sorozások, kapcsolatban a besorozottaknak oly gyakori kidülésével igazolják, de igazolja ezt a hadműveletekben való közreműködésre, vagyis az első- és második vonalban lefolyó mérkőzésre általánosan szervezett hadialakulásokban álló emberek átlagos száma is.

Minthogy az évi ujonczjutaléknak ezen számban történő megállapításával minden védelemre alkalmas embert katonai

kiképzésben részesíthetünk: az évi ujonczjutaléknak ezen számban való megállapításával valamint az általános védelmi kötelezettség elvi követelményének megfelelően, azonképen teljesíthetjük a védő szervezetnek az államból kielő legnagyobb mérvű erő kifejtés biztosítására irányuló feladatát is.

Az évi ujonczjutaléknak ezen számban való megállapításával egyforma lehetősége van a haderő egyenlő kvalitatív és kvantitatív kifejlesztésének mindazon védő szervezetekben, amelyeknek erő kifejtő tehetsége alatta marad azon kvantitásnak, amelyet háborúban még működésbe lehet hozni.

Azon védő szervezetek pedig, amelyek a háborúban működésbe hozhatónál még nagyobb kvantitást is kitudnának állítani, azok ezen erő kifejtő tehetségük arányában fokozhatják az erő kifejtésüket, s az előbbi védő szervezeteket túl is szárnyalhatják anélkül, hogy a lakosságból kielő nagyobb kvantitásnak a kiállítására kellene berendezkedniök.

Ily védő szervezetek erő kifejtése ugyanis nem kvantitative, hanem csak kvalitative fokozódik, még pedig azon mértékben, amely mértékben alatta maradnak azon kvantitásnak a kiállításában, a melynek kiállítására tehetségük terjed. Az által növekedik ily védő szervezetek haderőinek a kvalitása, hogy a **kellő kvantitást már kevesebb korosztályból, vagyis az erő teljesebb s a kevesebbet felejtő emberekből is kiállíthatják.**

Az egy-egy hadviselő fél részéről még működésbe vonható **kvantitás szélső határának megállapítása** a védő szervezetben azzal a jelentőséggel bír, hogy még **azon védő szervezetek kvantitásának és kvalitásának a megállapítására is befoly, amely** védő szervezetek erő kifejtő tehetsége **alatta marad azon kvantitásnak, a mely kvantitást még működésbe lehet hozni.** Mert ha van határa a működésbe hozható kvantitásnak, akkor az kétséget nem szenved, hogy a legnagyobb erő kifejtés lehetőségének biztosítása szempontjából a védő szervezetnek ép oly kevéssé szabad alatta

maradnia az ország erejétől kitelő kvantitás kiállításának, mint a hogyan a minőség kifejlesztésében is alkalmazkodnia kell a kvantitás nagyságához.

Ezen határnak a megállapítását már az is érdemessé teszi, hogy okvetlenül kell lennie egy oly határnak, a melyen a minőség növekedése a kvantitás csökkenését már ellensúlyozza. Sőt azért is kell ily határnak lennie, mivel **azt az oltalmat, amelyet a kellő minőséssel költségesen kiállított kvantitás nyújt, a népek** s államok ha nem is teljes mértékben, de a világban uralkodó egyensúlyra való törekvésnél fogva az egymással való szövetkezésben **már olcsóbban is megtalálhatják.**

Csakugyan vannak oly körülmények, a melyekből a **kvantitás felső határát**, ha egész bizonyosan nem is, de elegendő valószínűséggel megállapíthatjuk.

Ezen körülmények egyike az, hogy még azon védszervezeteknek az erőfejlesztés céljából tett berendezései sem terjednek 3 milliónál nagyobb kvantitásnak a kiállítására, a mely védszervezetek a rendelkezésükre álló lakosságból, — ennek 0.4%-nyi ujonczjutaléka mellett, — 3 milliónál nagyobb kvantitást is ki tudnának állítani. A védszervezetek nyíltan fekvő berendezéseiből, nevezetesen azon módozatokból következtethető ez, a melyek szerint a védszervezetek a hadialakulások keretszükségletét fedezik.

Ezen következtetés mellett azonban még egyéb is szól.

Az egyik, a mi mellette szól az, hogy miután a 3 milliónyi kvantitás úgyis már **kétszerese annak a kvantitásnak, a melyet a hadviselő felek ezideig működésbe hozhattak** s miután **a fokozott kvantitás működésbe hozatalának nehézsége valószínűleg hatványosan**, nem pedig a kvantitás növekedésével egyenes arányban fokozódik, a kvantitás működésbe hozatalában már az eddig is tapasztalt nehézség legalább is **kétségessé** teszi azt, hogy 3 milliónál nagyobb kvantitást működésbe lehet hozni.

A másik pedig, a mi a 3 milliónál nagyobb kvantitás működésbe hozatalának ellene szól, az a külső körülmény, hogy miután csak kevés állam erőfejlesztő tehetsége terjed 3 millió kvantitás kiállítására, ennél fogva a többi államoknak ezen a kvantitáson jóval alatta maradó erőfejlesztő tehetségével szemben **a 3 milliónál nagyobb erőfejlesztésre való berendezkedésnek a szüksége is alig forog fenn.**

Az egy-egy hadviselő fél részéről manapság működésbe hozható kvantitás szélső határának 3 millióban való megállapításában, megvallom, egyrészt azon megnyugtató érzés is vezetett, hogy ez a rengeteg nagy kvantitás Ausztria-Magyarországnak már mai népességéből is kiállítható és ennél fogva Ausztria-Magyarország erőfejlesztő tehetsége **csak minőségileg nem terjedhet** annyira,¹⁾ amennyire az Ausztria-Magyarországnál népesebb államok az erőfejlesztésüket részint fokozták, részint fokozhatják.

De az abba vetett hitem is vezetett ekkora kvantitásnak a megállapításában, hogy védszervezetünknek ezen az alapon történő, a legnagyobb erőfejlesztésre képesítő, a nemzet áldozatkészségét legnagyobb mértékben igénybe vevő s csupán a nemzet áldozatkészsége mellett lehetséges kifejlesztésével szemben amint **a nemzet a legelső sorban saját fennmaradásának érdekében meghozandó áldozatoktól visszariadni nem fog, azonképen el lesznek háríthatók a védszervezetünkre ezideig oly súlyosan nehezedő és védszervezetünket az ezen tanulmányomban vázoltnál jóval kisebb méretű kifejlesztésében is gátló akadályok is.**

Az egy-egy hadviselő fél részéről még működésbe vonható kvantitás felső határának, ha nem is végleg, de legalább

¹⁾ A minőségnek csupán azon mértékben s a miatt való csökkenését értem ez alatt, hogy a 3 milliónyi kvantitást Ausztria-Magyarország védszervezete csakis a védelmi kötelezettségnek a lehető leghosszabbra való kiterjesztése mellett, tehát részben idősebbekből rendelkezésre álló védköteleseknek a mértékénél leendő alkalmazásával állíthatja ki.

jó hosszú időre 3 millióban lehetséges megállapítása védszervezetünk kialakításának oly határozott irányt mutat, a mely irányban haladva belátható időn belül Bismark után mi is elmondhatjuk, hogy Istenen kívül nincs kitől félnünk.

Az a védszervezet, a melyet ezen tanulmányommal bemutatok ezen az alapon épül fel.

Azon elvi eltérés pedig, a mely

— *a hadierőnek értékben való kialakítása,* —

— *a hadikötélek számereje és tagozása,* —

— *a pótcapatok kiszabása s a pótlás módja,* —

valamint

— *a békealakulások létszáma és tagozása*

tekintetében egyfelől az ezen tanulmányomban —, másfelől a mai védszervezetünkben megnyilatkozó fölfogás között van, abban találják magyarázatukat, hogy az az alap, a melyből védszervezetünknek szerintem ki *kellene* indulnia, nem azonos azzal az alappal, a melyen mai szervezetünk áll.

Nevezetesen *hadseregünknek* mai 3 kategóriája, vagyis 3 vonalba, u. m. *sorhadra, honvédségre és népfőlkésre való tagozódása* az, a mi a védszervezetnek ezen tanulmányomban kifejtett elveibe ütközik.

Ezen kategóriák szervezése nyilván egy még határozottan meg nem állapított alapon történt.

Ezen kategóriáknak a kvantitásnak fokozatosan szükségessé vált fejlesztésével történt szervezése nem maradandó alkotás, hanem csak toldás, a melyet az az alap, a melyen nyugszanak, sokáig meg nem bír.

Azon védszervezetekben, a melyeknek erő kifejtő tehetsége nem terjed az általában még működésbe hozhatónál, — szerintem 3 milliónál, — nagyobb kvantitásnak a kiállítására, ezen védszervezetekben a kiképzés követelményeinek engedve, a hadsereg túlnyomó részében *egy* kiképzési csoportból *két* hadikötélnek *kell* alakulnia. De valamint *két hadikötélnek kell* alakulnia, azonképen kettőnél *több* hadikötélnek

már *nem szabad* alakulnia. És pedig azért nem, mivel a harmadik hadikötélnek a mozgósítása már késedelmet szenved s ennél fogva a kellő *kvantitásnak egyidejű latba vetése* lehetetlenné válik, sőt a harmadrendű hadikötéleknek hadműveletekre való alkalmassá tétele sem lehetséges.

A *két* hadikötélnek nem szorosán egyidejű s egyenlő értékűvé, azaz első- s másodrendű csapat gyanánt való kialakítása amint megokolt, azonképen egész természetesen mintegy magától jön létre azáltal, hogy a védkötelesek a mozgósításnál nem egy kitűzött órára egyszerre vonulnak be, hanem — ha még oly kis idő különbséggel is, — de egymásután. És mint-hogy rendszerint az érdekeik több szálával otthonukhoz kötött idősebb védkötelesek azok, a kik valamivel későbbben fognak beérkezni, ennél fogva a későbbben alakuló hadikötélbe több korosabb védköteles kerül, mint az előbb megalakuló hadikötélbe. Ennél fogva ezen utóbbi hadikötél nem csak mivel legelőbb alakul meg, hanem mivel jobb minőségű — fiatalabb — védkötelesekből is áll, *elsőrendűvé* válik.

Viszont az által már késleltetnők a mozgósítás lefolyását, ha mereven ragaszkodnánk ahhoz, hogy koruk szerint csoportosítsuk a védköteleseket, vagyis a fiatalabbakat csakis az elsőrendű-, az idősebbeket pedig a másodrendű hadikötélbe, tehát ha nem a beérkezésük sorrendjében csoportosítanók őket.

A hadikötéleknek az utóbbi módon történő alakításával a mozgósítás határozottan a legsímábban megy végbe s a a haderő előbb felkészült része a később megalakuló résznek fölkészülését is biztosítja.

Az a csekély késedelem, a mellyel a mozgósításnak ezen módon való lefolyása mellett a másodrendű kötéleknek teljes fölkészülése jár, a haderők egyidejű működésbe hozását még nem akadályozza. Ezt annál fogva sem akadályozza, hogy a haderőnek egy bizonyos mélységbe kell tagozódnia a mérkőzéshez, azaz hosszúra kiterjedő területen kell elhelyezkednie.

Azért szükséges ez, mivel az az irány, a melyet a hadi-

működésnek vennie kell, megváltozhatik s mivel a hadműködést csakis a hátrább álló s ideiglenesen visszatartott erőnek jobbra vagy balra történő irányításával terelhetjük a kívánt irányba. A hadierőnek csupán **a mélységbe** való tagozásával biztosíthatjuk az elől mérkőzők hátát s tarthatjuk fenn a hadműveleti seregnek az országgal való összeköttetését is.

Az egész haderő tehát sohasem lehet a mérkőzésnek közvetlen színhelyén.

S a mennyivel a haderőnek egy része a mérkőzés színhelyétől hátrább áll s későbbben lép működésbe, annyival több ideje is van fölkészülni.

Azonban a haderő ezen részének is mihamarább helyén kell állnia és kell, hogy tudjon mérkőzni is, mert a mérkőzőknek csakis azzal szolgál támasztékul, ha helyén van s tud mérkőzni is. Ennélfogva a mozgósítása sem szenvedhet szám-bavehető késedelmet s akként kell szervezve is lennie, hogy minden ellenséggel szembe szállhasson. Erre pedig a harmadrendű népfölkelő csapatok már nem alkalmasak. De nem amiatt nem alkalmasak, hogy a népfölkelők már korosabb emberek, hanem azért, mert szervezésüknél fogva se elég gyorsan föl nem készülhetnek, se harczra nem alkalmasak annyira, hogy már csak másodrendű csapatokkal szemben is helyt állhatnának.

Egy oly irányú szervezési tranzakció, a minőt az ezen tanulmányomban kifejtett védszervezeti elveknek érvényesülése maga után vonna, ha nem is mehetne máról-holnapra végbe s ha szerény anyagi viszonyainkhoz viszonyítva tagadhatatlanul nagy áldozatokat követelne is: kereteinknek és hivatásos tiszteinknek mai száma mellett, nevezetesen zászlóalj-kereteinknek 679-nyi száma mellett ezen tranzakciónak a végrehajtása se annyi időt nem kívánna, se annyi költséggel nem járna, mint amennyi időt a germán szervezési tranzakciónak a végrehajtása kívánt s amennyi költséggel az járt.

* * *

— „Egész magunktartásával, közgazdasági dolgokban, **katonai politikánkban** olyan eljárást kell követnünk, a mely **az erő biztató tudatát fölébresztheti saját magunkban, de azután fölébresztheti az erő tudatát szövetségeseinkben és ellenfeleinkben is**“.

— „Méltoztassanak megengedni, hogy én, akit erre a lépésre nem vezethet semmi más, mint az ország, a nemzet, a dinasztia nagy, parancsoló érdekeire való aggodó tekintet, arra kérjek minden faktort, akinek ebbe beleszólása van, hogy ebben a külügyi helyzetben, a nemzetközi helyzetnek most várható fejlődése és bonyadalmai mellett: találjanak módot **a függő katonai kérdések megoldására**, találjanak módot **hadseregünk viszonyainak, helyzetének végleges rendezésére**.“

— „Talán addig, amig annyira derült volt a külügyi szemhatár, lehetett huzni-halasztani, kitolni a függő katonai kérdések megoldását. De ez az idő elmult. Nem a mai pillanat teszi égetően sürgőssé ezeknek a kérdéseknek megoldását. Én meg vagyok róla győződve, hogy elég erősek vagyunk a mai pillanat katonai feladatainak teljesítésére. De előreláthatólag újabb nehézségek, újabb feszültségek fognak a jövőben előállani“.

— „Azok a hatalmasságok, a melyek netalán akkor egy ellentáborban lesznek, nem fogják különböző más szempontok miatt háttérbe tenni az ő katonai kérdéseiket és méltóztassanak nekem megengedni, de ma, szemben azzal a horoszkoppal, amit a külügyi helyzet tár elénk, a legborzasztóbb könnyelműség volna, minden oldalról, minden tényező részéről, ha minden előítélet, minden szenvedély leküzdésével, minden eddig elfoglalt álláspont iránti elfogultság teljes félretételével, minden áldozatra készen meg nem tenne minden lehetőt arra, hogy a hadsereg kérdései végre-valahára megoldassanak“.

— Lehetetlen, hogy a magyar főrendiháznak 1909. márczius 1-én tartott ülésében elhangzott ezen szavak százsorosan

vissza ne hangoznának Ő császári és Apostoli királyi Felsége minden hű alattvalójának lelkében.

De ha Voralbergtől a Székelyföldre mindenki át is van hatva annak érzetétől, hogy a katonai kérdést meg *kell* oldani, a megoldás módjait illetően a nézetek egyértelmű kialakítását sem a múltak tapasztalatai, sem a jövőnek kilátásai még nem érlelték meg.

Azon áthidalhatatlannak látszó nézeteltérésekkel szemben, a melyek ezen sürgős megoldásra váró kérdés megoldási módjait tekintetében egyrészt a magyarság, másrészt az osztrákság között fönnállanak, vállalkoztam *mint katonának szakszerű* támogatására, a melyet az 1000 éves alkotmányába vetett hite, ezen alkotmányához való rendületlen ragaszkodása s királyhűsége érlelt meg a magyarságban.

Mert ezen nézetnek — *tisztán katonai szempontból* — azért adandó előny az osztrák nézet fölött, mivel azzal, hogy az államfelek egyenjogúsága szempontjából fennálló követelményekre tekintettel van, egyszersmind lehetővé teszi Ausztria-Magyarország védőszervezetének legmesszibbmenő kifejlesztését is.

S hogy Tisza emlékezetes szavai szerint egyrészt „*elég erősek vagyunk a mai pillanat katonai feladatainak teljesítésére*“, másrészt „*szemben azzal a horozkoppal, a mit a külügyi helyzet tár elénk, a legborzasztóbb könnyelműség volna, minden oldalról, minden tényező részéről, ha minden előítélet, minden szenvedély leküzdésével, minden eddig elfoglalt álláspont iránti elfogultság teljes félretételével, minden áldozatra készen meg nem tenne minden lehetőt arra, hogy a hadsereg kérdései végre-valahára megoldassanak*“, ez az, a mi munkám közzétételére serkentett, illetve vissza nem tartott azon okok nyílt feltárásától, a melyek, a mily mértékben meggátolnak természetes erőink kifejlesztésében, oly könnyen — mondhatni egy tollvonással — meg is szüntethetők.

2242

1278

150.

1871

8) NKE EKK KTK Karli Könyvtár 2017. 11. 9.

00071239

musca'lis Hadtudomány

